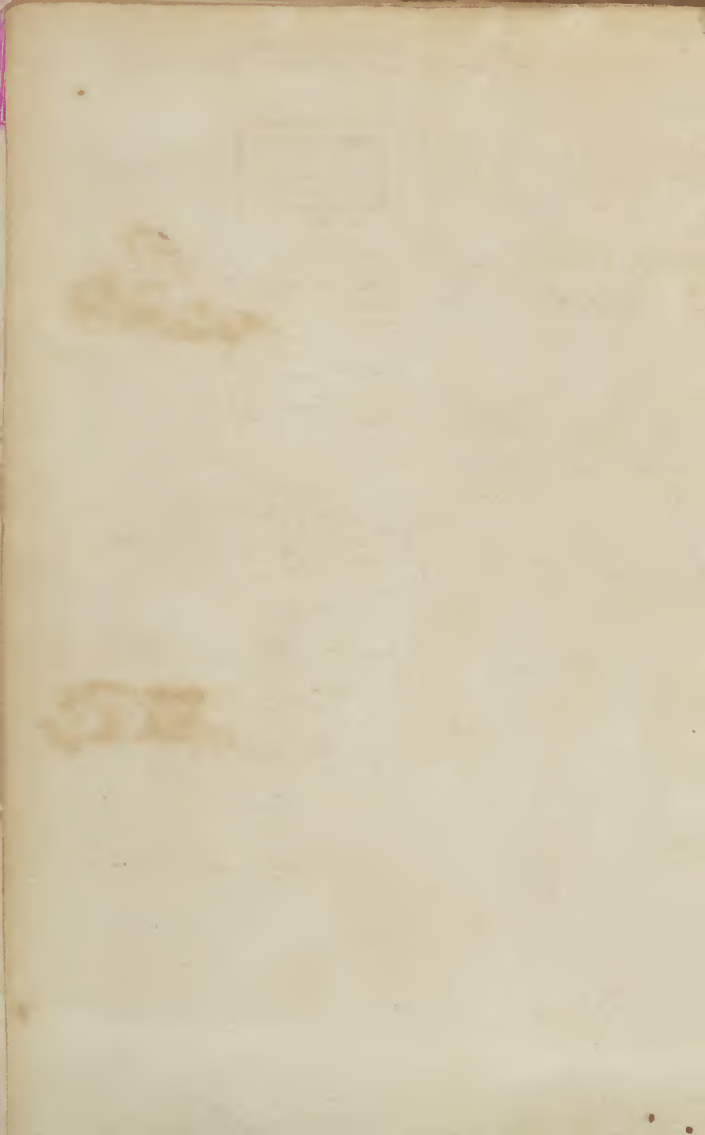

OFFICINA
DE
ENCADERNAÇÃO
138 Rua dos Petreiros 138
LISBOA

ENCHIRI-

DION MILITIS CHRI

stiani, saluberrimis præceptis refertum,

Desiderio Erasmo Roteroda-

*pro his libris in auctoritate
pro dilectione communi*

CVI ACCESSIT

De præparatione ad mortem, libellus.

Epistola exhortatoria ad capeffendam uirtutem.

Concio de puero IESV. Expostulatio IESV.

Ode de casa natalitia pueri IESV.

Pia & egregia opera de xpiano Sicut digna

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIUM
LVGDVNI,

1538.

L. S. S. 1722.

1075.

PARAENESIS AD VERAM
uirtutem per Thomam Morum
Britannum.

Hec miseris quicquid misero blanditur in orbe,
Illico marcescens ut rosa uerna cadit.

Nec quenquam usq; adeo placidis complectitur ulnis
Sors, ut non aliqua parte molesta premat.

Imbibe uirtutes, & inania gaudia sperne,
Nec tibi comites gaudia uera boni.

DE MEDIOCRITATE EX
Græco per eundem Morum tralatum.

Ingratum est quicquid nimium est, sic semper amarum est,
Ut uerbum uctus est, mel quoq; si nimium est.

DE EADEM RURSUS EX
Græco ab eodem uersum.

Agros ego haud porrectiores appeto,
Non auream ut Gygis beatitudinem.
Quæ sit satis sibi uita, sat eadem est mihi,
Nec nihil nimis, nimis mihi placet.

LIBELLVS LOQVITVR,
Nil moror aut laudes, leuis aut conuitia uulgi,
Pulchrum est, uel doctis, uel placuisse pijs.
Spe quoq; maius erit, mihi si contingat utrunq;
Cui Christus sapit, huic si placeo bene habet,
Unicus ille mihi, uenæ largitor Apollo,
Sunt Helicon, huius mystica uerba, meus,

REVERENDO IN

CHRISTO PATRI AC D. D.

Paulo Volsio religiosissimo abbati mona-
sterij, quod uulgò dicitur Curia Hu-
gonis, Des. Erasmus Rotero-
damus S. D.

VANQVAM libellus ille, cui
titulum fecimus, Enchiridion mili-
tis Christiani, quem olim uni mihi
& amiculo cuidā prorsus inuadpa-
BHTQ scripseram, minus displicere
cœperit, pater integerrime, postea
quàm tibi, tuiq; similibus uideo
probari: quibus ut estis ipsi pia doctrina, & docta pieta-
te præditi, scio nihil probari, quod non iuxtà pium sit,
atq; eruditum: tamen propemodum etiam placere cœpit,
ubi uideo toties iam excusum formulis, semper ueluti no-
uum efflagitari, si modo mihi non blandiuntur typogra-
phi. Verùm illud rursus sæpenumero male habet animum
mecum, quod olim amicus quidā cruditus falsissime dixit,
ludens quidem ille, sed utinā non perinde uerè ac false, in
libello plus conspici sanctimonia, quàm in libelli autore.
Idq; eò grauius etiā fero, quòd idē usu uenit in eo, cui mu-
tando potissimū hoc laboris suscipiebatur. Siquidē & is
adeo se nō reuulsit ab aula, ut multo altius in dies immer-
gatur: qua pietate nescio: sed omnino, qd' ipse fatetur, ma-
gna calamitate. Nec me tamē admodū nuseret amici, quò

Aduersa for= uel fortuna magistra respiscat aliquādo, qui nostris mo=
 tuna quosdā nitis parere noluerit. Me uerò licet semper huc enitentē,
 corrigit. tot casibus, tot tēpestatibus meus exercuit genius, ut Vlyf
 Polycrates ses Homericus præ me Polycrates quispiā uideri possit.
 Samiorū ty= Et tamen eius laboris me nō omnino pœnitet, si tam mul=
 rannus per= tos extimulat ad ueræ pietatis studium. Nec ipse tamen
 petua p̄spe= modis omnibus insectandus, si monitis meis parum respō=
 ritate usus. deo. Primum, est aliqua pietatis pars, ex animo uelle pium
 fieri, neque reiiciendum opinor pectus, talibus intentum
 cogitationibus, etiam si conatum aliquando destituat suc=
 cessus. Semper hoc agendum in omni uita, & crebro re=
 tentatum, succedet aliquando. Bonam autem itineris per=
 plexi partem confecit, qui uiam probe didicit. Nihil igitur
 me mouent quorundam scommata, qui libellum hunc
 ceu parum cruditum aspernantur, & qui uel ab clemen=
 tario quouis scribi possit, quòd nihil tractet Scoticarum
 quæstionum, quasi sine his nihil omnino sit cruditum.
 Sit sanè parum acutus, modò sit pius. Non reddat instru=
 ctos ad palæstram Sorbonicam, modò reddat instructos
 ad tranquillitatem Christianam. Non faciat ad disputa=
 tionem theologicam, modò faciat ad uitam theologicam.
 Quorsum autem attinet hoc tractare, quod nemo non
 tractat? Quis hodie non uersatur in quæstionibus theo=
 logicis, aut quid aliud agunt gymnasiolorum examina?
 Tot penè sunt in Sententiarum libros commentarij, quot
 Theologorum nomina. Quis Summulariorum modus
 Summularij aut numerus, aliud ex alio nūscientium ac remiscientium,
 pharmaco= & pharmacopolarum ritu, ex nouis uetera, ex ueteribus
 polarum si= noua, è pluribus unum, ex uno plura subinde fingentium
 rales.

ac refingentium? Quis fiet ut huiusmodi uoluminum moles, nos ad recte uiuendum instituant, quæ ne per omnem quidem uitam uacet euolucere? Veluti si medicus morbo presentaneo laboranti præscribat, ut Iacobi à Partibus libros, ac reliquos his adsimileis omneis euoluat, illic repperiturus, quo ualitudinem sarciat. At hunc interea mors occuparit, nec crit cui possit succurri. In tanta ætatis fugacitate, parato promptoq; remedio est opus. Quot uoluminibus præcipiunt de restitutione, de confessione, de scandalis, deq; alijs innumeris? Cumq; minutatim excutiant singula, singula sic definiant, quasi caterorum omnium ingenijs diffidant, imò quasi Christi diffidant bonitati, dum sermões præscribunt, quid ille cuique factò uel præmij debeat uel supplicij, tamè nec inter se consentiunt, nec aliquoties rem liquido explicant, si propius consulantur. tanta est uel ingeniorum uel circumstantiarum uarietas. Porro ut omnia uere, ut omnia recte definierint, præterquam quòd iciune frigideq; tractantur ista, quoto cuiq; uacat tantum uoluminum euolucere? aut quis possit secum Aquinatis Secundæ Secūdā circumferre? Et tamè nullius non refert bene uiuere, ad quod Christus omnibus aditum facilem esse uoluit, non inexplicabilibus disputationum labirynthi, sed fide syncera, charitate nō ficta, quam comitatur spes, quæ non pudefit. Postremo uersentur in magnis illis uoluminibus magni Rabini, qui pauci sint oportet. At nihilo secius interim imperitiæ multitudine omnium.

Simile.

Temeritas
singula definiendi.

Dissensio.

Theologia
paucorum, salus
omnium.

filium instituens ad ueram sapientiam, non paulò plus operæ sumit in adhortando quàm in docendo, quasi sapientiam amasse, propemodum parasse sit. Quod turpe est iurisperitis ac medicis, quorum utriq; de industria suã artem reddidere difficilimam, quo simul & quæstus sit uberior, & gloria maior apud imperitos, id longe turpius fuerit fecisse in philosophia Christi. Imò contrà cõniti par est, ut eam quàm fieri potest, reddamus facilimã, & omnibus expositam. Neq; illud sit nobis studio, ut ipsi literati uideamur, sed ut quæ plurimos ad Christianã uitam pelliciamus. Adornatur iam bellum in Turcas, quod quocunq; consilio institutum, precandum est, non ut paucis quibusdam, sed ut in commune bene uertat omnibus. Sed quid futurum arbitramur, si uictus (neq; enim uniuersos opinor ferro trucidabimus) ut Christum amplectantur, Occanos, aut Durandos, aut Scotos, aut Gabricles, aut Aluaros proposuerimus? Quid cogitabunt, aut quid sentient (sunt enim & illi, ut nihil aliud, certe homines) ubi audierint spinosas illas & inextricabileis argutias de instantibus, de formalitatibus, de quidditatibus, de relationibus? præsertim ubi uiderint de ijs adeo non conuenire inter magnos illos religionis professores, ut frequenter usq; ad pallorem, usq; ad conuitia, usq; ad sputa, nonnunquam & usq; ad pugnos inuicem digladietur: ubi Frædicatores pro suo Thoma cominus atq; e minus dimicantes, Minoritas contra subtilissimos ac seraphicos doctores iunctis umbonibus tuentes: alios ut nominales, alios ut reales loqui? Si uiderint rem usq; adeo difficilem esse, ut nunquam satis discussum sit, quibus uerbis de Christo sit

Bellum in
Turcas.

Discordia
Theologorum.

sit loquendum? perinde quasi cum moroso quopiam agas
 demone, quem in tuam ipsius perniciem euocaris, si quid
 te fefellerit in uerbis praescriptis, ac non potius cum de- Christus a-
 mentissimo seruatore, qui à nobis praeter puram simpli- nimum exi-
 ceniq; uitam nihil exigit. Obsecro te per Deum immorta- git, nō uer-
 lem, quid istis agetur rebus, maxime si superciliosæ do- ba.
 ctrinae mores & uita simul respondeat? Si ex strepitu Vita Chri-
 nostro plusquam tyrannico, perspexerint ambitionē no- stiana.
 stram, si ex rapacitate auaritiam, si ex stupris libidinem, si
 ex oppressionibus saeuitiam, qua fronte incremus illis
 Christi doctrinam, ab hisce rebus longe lateq; discrepan- Quibus re-
 tem? Efficacissima Turcas expugnandi ratio fuerit, si cō- bus potissi-
 spexerint in nobis elucere, quod docuit & expressit Chri- mum expu-
 stus, si senserint nos non ipsorum inhiare imperijs, non gnādi Tur-
 sitire aurum, non ambire possessiones, sed praeter eorum ca-
 salutem & Christi gloriam nihil omnino quaerere. Haec
 est illa Theologia uera, germana, efficax, qua olim &
 philosophorum supercilia, & principum inuicta sceptrā
 Christo subegit. Hoc hoc agentibus nobis, aderit ipse
 Christus. Neq; uero conuenit, ut hoc argumento nos
 ualde Christianos declaremus, si quā plurimos occide- Christianū
 rimus, sed si quā plurimos seruaucrimus: non si multa est seruare,
 impiorum milia sacrificauerimus Orco, sed si quā plu- nō perdere.
 rimos ex impijs reddiderimus pios: non si illos diris exe-
 crationibus deuocemus, sed si pijs uotis salutem illis ac
 meliorem mentem à superis optemus. Quòd si hic non
 adsit animus, citius futurum est, ut nos in Turcas dege- Belli exitus
 neremus, quā ut Turcas in nostras partes pertraha- incertus.
 mus. Et ut feliciter cadat Martis semper ancipitis alea,

fiet ut latius fortasse regnet Pontifex, aut huius Cardina-
 Christi re- les, non ut latius regnet Christus, cuius regnum ita demū
 8 uum. floret, si uigeat pietas, si charitas, si pax, si castitas, id
 quod optimi Leonis decimi ductu atq; auspicijs fore con-
 fidimus, ni quod optimum est conantem aliorum rapiat
 rerum humanarum ætus. Ipse Christus sese regni celo-
 rum uindicem ac principem præfiteretur, quod non aliter
 splendidum est, quàm si triumphent cœlestia. Neq; enim
 ideo mortuus est Christus, ut opes, ut copia, ut arma, re-
 liquaq; illa mundani regni Tragœdia, quæ quondã pe-
 nes ethnicos aut certe prophanos principes fuit, ethnicis
 non ita multum absimiles, nunc sit penes sacerdotes ali-

Docendi & quot. Ac mea sententia cōsultum fuerit, multo antè, quàm
 hortandi pri armis experiamur, illorum animos epistolis ac libellis so-
 us Turcæ licitare. Sed qualibus epistolis? Non minacibus, non tyrã-
 quàm oppu- nicis, sed quæ spirent uere paternam charitatem, quæ Pe-
 gnandi. tri Pauliq; pectus reserāt, quæ non titulū modo præferāt

Difficultas Apostolicum, sed in præcipuo resipiant Apostolicam. Non
 Scripturæ sa quod nesciam fontem omnem ac uenam Christianæ phi-
 cræ. losophiæ reconditam esse in Euangelicis & Apostolicis

literis, sed sermo peregrinus, ac sæpenumero perturba-
 tus, tum figuræ tropiq; obliqui, tantum habent difficulta-
 tis, ut nobis etiam non raro sudandum sit, priusquàm in-
 telligamus. Commodissimum itaq; mea sententia fuerit, si
 muneris hoc uiris aliquot iuxta pijs ac doctis delegetur,
 ut ex purissimis fontibus Euangelistarum & Apostolo-

Compendiū rum, ex probatissimis interpretibus uniuersam Christi
 doctrinæ philosophiam in compendium cōtrahant, ita simpliciter,
 Christianæ. ut tamen crudite; ita breuiter, ut tamen dilucide. Quæ

pertinent

pertinent ad fidem, quàm paucissimis articulis absoluan-
 tur. Quæ ad uitam, item paucis tradantur, & sic tradan-
 tur, ut intelligant Christi iugum blandum & commodum
 esse, non asperum, ut intelligant sese patres esse nactos non
 tyrannos, pastores non prædones, ad salutem uocari, non
 ad seruitutem pertrahi. Homines sunt & illi, nec ferrum **Homines**
 aut adamantem gestant in pectore, possunt mollescere, pos- **sunt & Tur**
 sunt officijs adiungi, quibus mansuescunt & firæ. Et effi- **ca.**
 cax in primis res est Christiana ueritas. Sed quibus Ro-
 manus Pontifex hoc negocij uolet delegare, eadem opera
 mandabit, ne quid deflectant ab archetypo Christo, nec
 usquam ad hominum affectus aut cupiditates respiciant.
 Tale quiddam utcumq; mihi tum parturiebat animus, cum
 hoc Enchiridij cudrem. Videbam Christianorum uulgus **Corruptela**
 non affectibus modo, uerum etiam opinionibus esse corru- **seculi.**
 ptum. Perpendebam eos qui pastores ac doctores se pro-
 fitentur, plerosq; ad suum compendium **CHRISTITI-**
 tulus abuti, ne quid interim commemorem de his, quorum
 nutu ac renutu res humanae sursum deorsum ἀγορευοῦσα
 ἡγορευοῦσα, ad quorum uitia quantumuis manifesta uix licet
 ingemiscere. Et in tanta rerum caligine, in tantas mundi
 tumultibus, in tanta humanarum opinionum uarietate,
 quò potius confugiendum quàm ad uere sacram ancō-
 ram Euangelicæ doctrinæ? Quis uere pius non uidet ac
 suspirat, hoc seculum longe corruptissimum? Quando
 unquam tyrannis, quando auaritia regnauit aut latius
 aut impunitius? Quando unquam plus tributum cere-
 monijs? Quando licentius exundauit iniquitas? Quando
 sic refrixit charitas? Quid affertur, quid legitur, quid
 4 5 auditur,

auditur, quid decernitur, nisi quod ambitionē quæstumq; sapiat? O infelices nos, nisi CHRISTVS nobis aliquot suæ doctrinæ scintillulas, suæq; mentis ceu uiuas & Rebus con= eternas uenulas reliquisset. In hoc igitur enitendum, ut fusis, ad eua omiſſis hominum prunis, has scintillas ἀνασπυρῶμεθα, nam gelia recur= Paulino uerbo libenter utimur, has uenas scrutemur, do= rendum. nec reperiamus aquam uiuam salientem in uitam æternam. Hanc nostram terram altissime scrutamur, ut uitiorum eruamus alimenta, & Christi dirissimam terram non rimamur, ut eliciamus salutem animarum? Nunquam ulla uitiorum hyemis, sic extinguit charitatis ardorem, quia i. Cor. 10. ex hoc silice possit restitui. Petra CHRISTVS, sed Gen. 16. 26. hæc petra semanarium habet ignis cœlestis, uenas habet aquæ uiuæ. Fodit olim puteos Abraam in omni terra, ubique scrutans uenas aquæ uiuæ. Sed eosdem à Philistinis terra oppletos refodit Isaac cum pueris suis, nec contentus instaurasse pristinos, fodit & nouos. At rursus mouent iurgium & rixas Philistæi, neq; tamen ille desinit fodere. Nec his temporibus omnino desunt Philistæi, quibus terra gratior est uitalibus fontium scatebris, quippe ij qui terrena sapiunt, & ad terrenos affectus detorquent doctrinam Euangelicā, quam cogunt humanæ seruire ambitioni, cogunt lucris turpibus & tyrannidi suæ obsecundare. Quod si quis Isaac, aut si quis ex huius familia foderit, repereritq; uenam aliquam puram, protinus obstrepunt ac reclamant, intelligentes eam uenam offecturam lucris, offecturam ambitioni, etiamsi pro Christi gloria faciat. Mox terram iniiciunt, & corrupta interpretatione uenam obturant, fessorem depellunt, aut ita certe

certe luto sordibusq; conspurcant aquam, ut qui inde biberit, plus hauriat limi sordiumq; , quam liquoris. Nolunt sitientes iustitiam, de puro latice bibere, sed adducunt ad suas cisternas contritas, quæ rudera habent, æquam non habent. Sed tamen non oportet germanos pueros Isaac, hoc est, ueros Christi cultores ab hoc labore defatigari. Nam inter hos quoq; uolunt haberi, qui terram ingerunt Euangelicis fontibus, adeo ut inter Christianos iam minime tutū sit, Christum pure docere. Tantum inualucrunt Philistæi, pro terra belligerantes, pro cœlestibus terrena, pro diuinis humana prædicantes, hoc est, non ea quæ faciunt ad Christi gloriam, sed quæ ad illorum quæstum, qui condonationes, qui compositiones, finesq; cauponationes redimunt. Idq; faciunt hoc periculosius, quod suis cupiditatibus, magnorum principum, summi Pontificis, atq; ipsius etiam Christi titulos prætexunt. Atqui nemo uerius summi Pontificis agit negotium, quam qui cœlestem Christi philosophiam pure tradit, cuius ille primus est doctor. Nemo de principibus melius meretur, quam qui dat operam, ut populi res quam maxime floreat, & quam minima tyrannide premanatur. Sed reclamabit hic aliquis è scholarum agminibus. Facile est cuius in genere præcipere, quid sequendum, quid fugiendum. At quid interim respondebitur ijs, qui de tot euentis, tot casibus consulunt? Primum, plures sunt rerum humanarum species, quam ut ad singulas possint haberi certa responsa. Deinde tanta est circumstantiarum uarietas, ut nisi his cognitis ne possit quidem certum responderi. Postremo haud scio an isti certū habeant quod respon

Hiere. 2.

Redempto-
res ueniarū.

Non potest

certo respō-

deri ad sin-

gula.

respon

respondeant, præsertim cum de plerisq; inter se dissensiant. Et qui in hoc genere cordatiores sunt, non uia respondere solent: Hoc facies, hoc fugies, sed, hoc tutius

Lumē fidei.

est mea sententia, hoc arbitror tolerabile. Quòd si nobis adsit simplex ac lucidus ille oculus ex Euangelio, si domus animi puræ fidei lucernam habeat candelabro impositam, facile minuta ista ceu nebula discutientur. Si adsit Christianæ charitatis regula, ad hanc omnia facile exæquabuntur.

Obiectio.

At quid facias, cum hæc regula pugnabit, cum his quæ sunt publico seculorum usu recepta, quæq; principum legibus sancita: nam & hoc non raro usu uenit: Ne damnaris, quod pro suo officio gerunt principes. At rur-

Solutio.

Christus cæstrum.

Noli contaminare cælestem illam Christi philosophiam humanis decretis. Maneat Christus id quod est,

Circuli tres.

centrum, ambientibus circulis aliquot. Noli scopum suo

Primus ec-

mouere loco. Qui proximi Christo sunt, Sacerdotes,

clesiastico-

Episcopi, Cardinales, Pontifices, & quorum est sequi

rum.

agnum quocunq; icrit, purissimam illam partem ample-

Secundus

stantur, & quoad licet in proximos transfundat. Secun-

circulus.

dus circulus habeat principes prophanos, quorum arma

legesq; suo quodam modo Christo seruiunt, siue dum ius-

sus bellis profligant hostem, publicanq; tuentur tran-

quillitatem, siue dum legitimis supplicijs coërcent faci-

norosos. Et tamen quoniam necessario uersantur in his

rebus, quæ cum infima fece terræ, quæq; cum mundi ne-

gocijs coniunctæ sunt, periculum est ne prelabantur lon-

gius: Ne bellum non pro republica, sed pro sua libidine

gerant: Ne iustitiæ prætextu seuiant, & in eos quos cle-

mentia sanare poterat: Ne titulo dominiij populum expi-

lent,

lent, quorum res tueri debuerant. Porrò ut Christus ue-
 lut ignis æterni fons, sacerdotum ordinem proxime ad se Sacerdotum
 trahit, ac uelut igneos reddit, puros ab omni terrenæ se= officium,
 cis contagio: ita sacerdotum est & præsertim summorum,
 principes quoad licet ad sese uocare. Sicubi bellum in=
 gruerit, adnitantur Pontifices, ut aut componantur res
 citra sanguinem, aut si id non potest, ut sunt rerum hu=
 manarum procellæ, certe id agant, ut minus cruento ge=
 ratur bellum, ne uel in longum propagetur. Olim & in
 iustis supplicijs intercedebat Episcoporum autoritas, &
 subinde nocentem è iudicium manibus extorquebat, ut pa=
 lùm in epistolis suis testatur Augustinus. Sunt enim quæ= Augustinus.
 dam ita necessaria ad ordinem reipub. ut ea tamen Chri=
 stus partim dissimularit, partim à se reiecerit, partim
 nec improbens, nec approbens uelut ad ea conuiueat.
 Non agnoscit nummum Cæsaris nec inscriptionem. Cen= Quæ et qua
 sum ita dari iubet, si debeatur, quasi ad se non multum tenus ad ec=
 pertineat, modo detur deo quod illi debetur. Adulteram clesie proce=
 nec damnat, nec palàm absoluit, tantum iubet, ne repe=
 tat admissum. De damnatis à Pilato, quorum sanguinem
 miscerat cum illorum sacrificijs, non pronunciat recte
 an secus hoc passi sint, tantum simile exitium commina=
 tur omnibus, nisi resipiscant. Porrò uocatus arbiter diui=
 dundæ hereditatis palàm reijcit, uelut indignum se de re=
 bus tam crassis pronunciare, qui cœlestia doceret. Con=
 trà sunt quæ palàm detestatur. In Phariseos auaros, in Quæ Chri=
 hypocritas, in diuites elatos, uel intonat: Apostolos nun=
 quam acrius redarguit, quam ubi uindictæ cupiditate, damnarit.
 aut ambitionis affectu tanguntur. Rogantibus an iussuri
 essent

essent ignem è coclo descendere, qui exureret ciuitatem unde excludebantur: Nescitis, inquit, cuius spiritus sitis. Petrum à cruce ad mundum reuocare conantem, Sa-

Quæ palàm tanam appellat. De primatu disputantes, quot modis & doceat.

quoties reuocat ad diuersum affectum? Sunt item quæ palàm docet ac præcipit, Non resistere malo, bene mereri de inimicis, animi mansuetudinem, aliâq; consimilia. Distinguenda sunt hæc, & in suum quæq; digerenda locum. Ne protinus igitur horû quæ geruntur à prin-

Principum leges mediæ sunt. cipibus aut prophanis magistratibus, CHRISTVM faciamus autorem, aut, ut nunc loquuntur, iuri diuino asseramus. Crassa quædã ab illis tractantur, nec omnino Christianæ puritatis, sed quæ tamen insectanda non sint, utpote necessaria ad rerum ordinem tuendum. Nec enim horum ministerio fit, ut boni simus, sed ut minus mali, utq; qui mali sunt, minus noceant reipub. Debetur igitur & his suus honos, quòd utcunq; seruiant iustitiæ diuinæ, publicæq; tranquillitati, sine qua turbantur ali-

Mali princi quoties, & ea quæ sunt pietatis. Honorandi sunt ubi pes aliquan suo funguntur officio, tolerandi fortassis ubi sibi gerunt do tolerãdi. potestatem, ne quid deterius exoriatur. Sublucet enim in his quoq; imago uel umbra uerius diuinæ iustitiæ, quam tamen oportet longe expressius, euidentius ac purius in sacerdotum moribus ac legibus elucere. Aliter in ferro

Circulus ter relucet imago, aliter in uitreo speculo. In tertio circulo promiscuum uulgus collocemus, ueluti crassissimam huius orbis partem, sed ita crassissimam, ut tamen ad Christi pertineant corpus. Neq; enim oculi tantû corporis membra sunt, uerum etiam suræ, pedes, ac pudenda. His sic

est in

est indulgendum, ut semper quoad fieri poterit, uocentur ad ea quæ Christo sunt potiora. Nam in hoc corpore, qui modo pes erat, oculus fieri potest. Et tamen ut principes si sint impij, non sunt exacerbandi conuicijs, ne prouocati grauiores excitent Tragœdias, iuxta sententiam Augustini: ita populus imbecillus exemplo Christi, qui tanta lenitate tulit ac fouit suos discipulos, ferendus infirmi, donec ac paterna fouendus indulgentia, donec paulatim nec proficiat grandescat in Christo. Habet enim & pietas suam infantiam, habet ætatis accessus, habet perfectũ & uegetum robur. Omnibus tamen pro sua cuiq; portione ad Christum est enitendum. Elementorum suus cuiq; locus est. Sed ignis qui summam tenet sedem, omnia paulatim ad se rapit, & quoad licet, in suam trãformat naturam. Aquã eliquatam uertit in aërem, aërem extenuatum in se transformat. Multa Paulus indulget Corinthijs, distinguens interim, quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ suo nomine indulgeret infirmis, hac spe tamen, ut proficerent. Galatas iterum parturit, donec in eis formetur Christus. Iam qui putabit hunc circulum principibus magis tribuendum, cum hoc non fuerit magna contentio. Quicquid autem extra tertium circulum erit, id semper & in omnibus detestandum, quod genus sunt ambitio, studium pecuniæ, libido, uindicta, inuidia, obtrectatio, reliquæq; pestes; sed quæ tum demum fiunt immedicabiles, cum pietatis & officij persona commendatæ, in superiores circulos irrepunt, hoc est, cum iustitiæ iurisq; prætextu nostram exercemus tyrannidem, cum per religionis occasionem consulimus quæstui, cum ecclesiæ defendendæ

sendendæ titulo mundanũ uenamur imperium: cum præcipiuntur uelut ad Christi rem facientia, quæ longissime absunt à Christi doctrina. Proinde scopus omnibus

Scopus non est ingerendus, ad quem enitantur. Scopus autem unicus est mutandus. est, uidelicet Christus, & huius doctrina purissima. Quod Omnibus ad si pro cælesti scopo terrenum proponas, non erit ad perfectionẽ quod recte enitatur qui contendit proficere. Quod sum- est enitendũ. mum est, id omnibus est destinandum, ut saltem assequamur mediocria. Nec est quod ullum uitæ genus ab hoc scopo submoueamus. In affectibus est Christi perfectio, non in uitæ genere: in animis est, non in pallijs aut cibis. Sunt inter monachos, quos uix recipit extremus circulus, & tamen de bonis loquor, sed infirmis. Sunt inter digamos, quos Christus primo dignatur circulo. Neque uero fit interim ulli uitæ professioni iniuria, si quod est optimum ac perfectissimum omnibus proponitur. Nisi forte Plato contumeliosus fuisse putatur in omneis ciuitates, quoniam in politia sua cuiusmodi reipublicæ proposuit exemplar, quale hætenus uidere non licuit: Aut Quintilianus uniuersum oratorum ordinem læsit, qui tale finxerit oratoris exemplar, qualis adhuc nullus extitit. Procul abes ab archetypo? non reijceris, sed extimularis ut proficias. Non multum abes? admoneris, ut accedas propius. Neq; enim quisquam usq; adco processit, ut non habeat quò proficiat. Habet autem unum- quodque uitæ genus cognata quædam degenerandi pe-

Principum rricula: ea qui commonstrat, non derogat ordini, sed uitia cõmu- rem ordinis agit. Veluti, principum felicitas obnoxia niã. est tyrannidi, obnoxia est stultitiæ, obnoxia adulationi:

hæc

hæc qui commonstrat uitanda, bene meretur de principum ordine. Nec derogat illorum maiestati qua gloriantur, qui demonstrat, quibus in rebus sita sit uera principum maiestas: qui illos admonet, quid iurarint in suscipiendo principatu, quid debeant populo suo, quid magistratibus. Ecclesiastici præcones ferè affines sunt duabus potissimum pestibus, auaritiæ & ambitioni. quod ceu præsentiens primus ille secundum Christum pastor, ad 1. Petri. 5
monet episcopos ut pascant gregem suum, non autem expilent aut deglubant: nec pascant turpis lucri gratia, sed ex animi prompta uoluntate: nec dominantur in suos, sed exemplo uitæ prouocent ad pietatem potius, quàm minis aut imperio. An igitur derogare uidebitur ordini sacerdotali, qui commonecat, quibus rationibus episcopi uere magni sint, uere potentes, uere diuites? Porro monachorum Monachorū
genus ferè comitatur præter alios morbos, suuulgius.
perstitio, supercilium, hypocrisis, obtrectatio. Non damnat igitur protinus horum institutum, qui monet quibus in rebus sita sit uera religio, & quantum absit à supercilio uere Christiana pietas, quantum absit à furo germana charitas, quàm pugnet cum syncera religione lingue uirulentia, præsertim si tali moderamine commonstret quid sit uitandum, ut nec hominem ullum notet, nec ordinè attingat. Quid autem est in rebus humanis tam felix, cui non suæ pestes sint additæ? Sicut igitur adiuuat, non lædit sanitatē corporis, quisquis indicat quæ res uidentur aut tueantur ueram sanitatem: ita non auocat à religione, sed adhortatur potius qui demonstrat ueræ religionis corruptelas, ac remedia. Nam audio quosdam sic
b interpr

interpretari, quasi præceptiones huius libelli, quoniã minus tribuunt ceremonijs, quàm uellent quidam, qui plus nimio tribuunt, nec ita multum humanis constitutionibus,

Nihil non hominum animos alienent à uita monastica. Vsq̃ue adeo obnoxium ca- nihil tam circumspecte dici potest, quod non rapiatur ab
lumnia. improbis uel in aliquam calumniã, uel in ansam peccãdi,

ut iam uix tutum sit quicquam recte monere. Si quis à bellis, quæ iam seculis aliquot ob res nihili, plusquàm ethnice gerimus, deterreat, notatur à sycophantis, quasi sentiat cum ijs, qui negant ullum bellum gerendum Christianis.

Bellum. Nam hæreticos fecimus autores huius sententiæ, quòd Pontifex nescio quis, bellum approbare uideatur. Neq̃; tamen notatur, qui contra Christi & Apostolorum doctrinã,

ad bellum quibuslibet de causis suscipiendum, classicum canit. Si quis admoneat, uere Apostolicum esse, Turcas Christi præsidijs ad religionem pertrahere, potius quàm armis, continuo uocatur in suspensionem, quasi doceat, Turcas, si impetant Christianos, nullo modo coercendos. Si

quis prædicet Apostolorum frugalitatem, & in horum temporum luxum dicat aliquid, non desunt à quibus notetur, uelut Ebionitis fauens. Si quis impensius adhortetur, ut

qui coniugio copulati sunt, magis pietate, & animorum consensu, quàm corporum complexu cohæreant, & ita pure colant matrimonium, ut uirginitati quoad potest, similitimum sit, in suspensionem uocatur, quasi cum Marcionitis omnem coitum spurcum ducat. Si quis admoneat, in

diatribis, præcipue Theologicis, absit ambitiosa uincendi suaq̃; tuendi pertinacia, absit theatra illa ostentandarum uirium ambitio: non recte desertur, quasi scholas in totum

damnet.

damnet. Neq; enim diuus Augustinus, admonens dialecticis cauendā esse rixandi libidinem, damnat dialecticā, sed pestem illius ostendit, ut uitetur. Item, si quis præposterum uulgi iudiciū taxet, inter uirtutes primas tribuentis ijs, quæ sunt extremæ classis, & contrā: item inter uirtutibus ac tū uehementissime detestantis, quæ leuissima sunt mala, uitijis. cum sint atrocissima, ac retrorsum, protinus in ius uocatur, quasi uitijis faueat, quibus grauius uitium anteposit, aut quasi damnet benefacta, quibus alia præfert, ut sanctiora. Veluti si quis admoneat, tutius esse benefactis fide re, quàm pontificijs cōdonationibus, non utiq; damnat illius cōdonationes, sed præfert id quod ex Christi doctrina certius est. Itidem si quis admoneat, rectius facere eos, qui domi liberis & uxori moderandæ dent operā, quàm si uisendi gratia Romam, Hierosolymam, aut Compostellam adeant, camq; pecuniam quam insumunt in longam ac periculosam profectiōem, sanctius in bonos ac ueros pauperes erogari, non damnat pium istorum affectum, sed antefert id quod propius est ueræ pietati. Iam uero non nostrorum modo temporum est, quædam uitia sic detestari, quasi sola sint, cum cæteris ita blandiamur, quasi uitia nō sint, cum sint illis quæ sic execramur atrociora. Queritur in epistolis suis Augustinus, unum libidinis crimen apud Afros imputari sacerdotibus, cæterū auaritiæ, temulentiaeq; uitium penè laudi uerti. Vnum illud tragicis modis exaggeramus, terq; quaterq; horrendum facinus, ijsdem manibus tractare corpus Christi, quibus attrectaris corpus meretricis. Nec desunt qui nimium tragice ausint publicitus assuecrare, leuiorem esse culpam, si

mulier habeat rem cum bruta pecude, quàm cum sacerdote. Horum impudentiam qui refellit, non continuo fauet impudicis sacerdotibus, sed admonet ea negligi quæ magis erant exaggeranda. Est sacerdos alcator, est bellator aut gladiator, est totus indoctus, totus prophanis rebus immerfus, malorum principum malis obsequijs deditus, in hunc non itidem uociferantur, qui totus prophanus tra-

Sacerdos ma- etet sacrosancta mysteria. Est sacerdos sycophanta qui
 lus. lingua uirulenta, mendacijsq; confictis lacerat famam hominis nihil commeriti, imò bene meriti: cur hic non uociferamur: O scelus horrendum, Tun' lingua Tartareo ueneno tincta, tun' ore quo iugulas innocentem, & conficis & sumis corpus illius, qui pro impijs etiam mortuus est? At hoc mali sic negligimus, ut hinc penè laudem ferant, qui religionem religiosissimam profitentur. Reprehendi merentur qui pernicioso populi exemplo palàm concubinas domi alunt. Quis neget? Sed hic morbus non paulò est inuasius Christo. Non damnat igitur butyrum qui illi præfert mel, nec probat febrim qui monet phrenesin esse magis uitandam. Neq; facile dictu sit, quanta morum lues ex huiusmodi præposteris iudicijs nascatur. Iam quædam ita recepta sunt in ordinem uirtutù, ut personam pietatis habeant uerius quàm uim pietatis, adeò ut nisi circumspecte agas, pietatem ueram profus extinguat. Si mediocris religionis pestis latuisset in cremonijs, Paulus non tam acriter in omnibus suis epistolis in eas desto-

Ceremoniæ macharetur. Neq; tamen usquam damnamus moderatas in rebus me- ceremonias, at non ferimus in his puppim ac proram dijs. (quod dici solet) sanctimoniam constitui. Diuus Augusti-

nus uetuit etiam, ne clerici quos domi alebat, notabili uer-
 stitu uterentur, sed si commēdari uellent populo, moribus
 cōmendarentur, nō uestibus. Nunc quā noui, quā pro-
 digiosi cultus? Neque tamen hoc insector. Illud demiror,
 plus satis his tribui, quæ fortassis iure reprehendi poterāt,
 rursus tam parum tribui his, quæ sola cōueniebat specta-
 ri. Non insector conuitijs, quōd Franciscani suam, Bene- Regule ho-
 dictini suam amplectantur regulam: sed quōd quidam il- minum.
 lorum plus illis tribuunt, quā Euangelio. Quod utinam
 non in plerofq; istorum cōpetat. Non insector quōd alij
 piscibus uictitant, alij leguminibus aut herbis, alij ouis: sed
 admoneo, uehementer errare eos, qui Iudaico animo ex
 his iustitiæ persuasionem induunt, ex huiusmodi nugis ab
 homuncionibus repertis, se ceteris antepōnūt, cum iisdem
 pro nullo uitio habeatur famam alienam mendacijs inces-
 sere. De ciborum delectu nihil usquam præcipit Christus,
 nihil Apostoli. Paulus sæpe dehortatur. Virulentam ob-
 trectationem execratur Christus, detestantur apostolica
 literæ: & tamen illic uolumus religiosuli uideri, hic for-
 tes sumus & intrepidi. Hæc qui admonet, cum in genere,
 tum amanter, quæso num is religionem uidetur ledere?
 Quis autem tam demens sit, ut proferendis in lucem mo- Obiectio.
 nachorum uitijs, uelit haberi disertus? At metuunt isti,
 ne suos habeant minus dicto audientes, tum ne paucio-
 res ambient in illorum cooptari gregem. Imò nemo ma-
 gis obedit, atque ut uerbo utar Paulino, πειθαρχῆν, quā
 qui hausto Christi spiritu liber esse cœperit. Vera cha-
 ritas omnia boni consulit, omnia suffert, nihil detrectat,
 obedit præpositis non solum benignis, uerum etiam aspe-

Non abuten- ris ac difficilibus. Sed tamen hoc interim cauendum præ=
dum aliena positis, ne alienam obedientiam in suam uertant tyrann=
obedientia. nidem, & ideo malint eos superstitiosos quàm pios,
 quò magis ad omnem nutum obseruiant. Patres appel=
 lari gaudent. Atqui quis est patrum carnalium, qui suos
 liberos optet semper infantes esse, quò magis regnum in
 illos exerceat pro sua libidine? Rursus qui proficiunt ad
 Christi libertatem, hoc in primis cauere debent, ne quod
 admonet Paulus, libertatem faciunt prætextum carni, aut
 ne iuxta Petri doctrinam, libertatem faciunt uelamen ma=
 licie. Quòd si unus aut alter hac libertate sit abusus, nõ
 continuo par est ob id omneis in perpetuo Iudaismo con=
 tinere. Comperiet quisquis obseruarit, nullum inter istos
 arctius astringere laqueos ceremoniarum, quàm qui sub
 hoc prætextu regnant, & uentri suo uiuunt, non Chri=
 sto. Iam uero non est quod metuant, ne non propagetur
 Essenorum genus, in tanta ingeniorum & animorum uer=
 rietate: qua fit, ut nihil etiam sit usquam tam absurdum
 quod non expetatur à multis. Quanquam magis optan=
 dum istis, ut ingenuos ac ueros habeant religionis pro=
 fessores quàm ut multos. Atque utinam id lege cautum
 esset, ne quis ante trigessimum annum eiusmodi laqueis
 implicaretur, antequàm ipse sibi notus sit, aut cognita
 ueræ religionis uis. Caterum ijs qui Phariseorum exem=
 plo suum agunt negotium, obeuntes terras ac maria, quò
 faciant unum profelytum, nusquam deerunt adolescentes
 rerum imperiti, quos in nassam illectent, & quos ca=
 ptent. Ingens ubique stultorum ac simplicium est nume=
 rus. Ego certe sic optarim, nec dubito quin idem optent
 omnes

omnes uere pij, Euangelicam religionem sic omnibus esse penitus cordi, ut hac contenti, Benedictinam aut Franciscanam nullus ambiat: nec dubito quin idem optet ipse Benedictus ac Franciscus. Applaudit Moses Christi gloria obscuratus: applauderent & ij, si nobis amore legis dunt Christi Euangelicæ sorderent humanæ constitutiones. Vellem gloria. uniuersos Christianos ita uiuere, ut qui nunc soli religiosi uocantur, parum religiosi uiderentur: quod & hodie in non paucis uerum est, cur enim manifesta dissimulemus? Et tamen olim prima monastica uitæ origo, secessus erat ab idololatrarum scuitia. Mox, hos sequentium monachorum instituta, nihil aliud erant quam reuocamēta ad Christum. Principum aulae titulo magis quam uita quondam erant Christianæ. Episcopus mox ambitionis & auaritiæ morbus corripuit. Vulgus item à primitiua illa charitate refrixit. Hinc secessum captauit Benedictus, & post hunc Bernardus, deinde alij atque alij. Conspiratum est à paucis non in aliud, quam in purum ac simplicem Christianismum. Deinde temporis progressu paulatim cum opibus accreuerunt ceremoniæ, refrixit germana pietas ac moniæ. simplicitas. Et cum uideamus passim monasteria ad mores plus quam prophanos degenerasse, tamen nouis institutionibus oneratur mundus, quasi non & ij paulò post eodem sint prolapsuri. Olim, ut dixi, secessus erat monachorum uita. Nunc ij uocantur monachi, qui toti in meditullio negotiorum mundanorum uersantur, planè tyrannidem quandam in rebus humanis exercentes. Et tamen ij ob cultum, ob titulum, nescio quem, tantum arrogant sibi sanctimoniæ, ut ceteros præ se non

habeant pro Christianis. Cur sic arctamus Christi professionem, quam ille latissime uoluit patere? Si magnificis uocabulis commouemur, quaeso te, quid est ciuitas, quam magnum monasterium? Monachi abbati suo parent, aut praepositis, ciues episcopo ac pastoribus suis obsequuntur, quos ipse CHRISTVS praefecit, non hominum autoritas. Illi uiuunt in otio, & aliena liberalitate saginantur, in commune possidentes, quod citra sudorem illis obuenit: (nihil enim interim dicam de uitiosis) isti, quod sua pepererunt industria, pro suis quisque facultatibus impertiunt egentibus. Iam uero quod ad castitatis uotum attinet, non ausim explicare quantulum intersit inter coelibatum & castum matrimonium. Postremo non admodum in eo desyderabimus tria illa uota ab hominibus reperta, qui primum illud & unicum uotum, quod in baptismo non homini sed Christo nuncupauimus, synce-riter pureq; seruauerit. Iam si ex utroq; genere malos cum malis conferras, extra controuersiam potiores sunt hi: sin bonos cum bonis, minimum est discrimen, si tamen est ullum, nisi quod religiosiores uidentur, qui minus coacti praestant religionem. Superest igitur, ut nemo uel sibi stulte placeat ob uitæ genus ab alijs diuersum, uel alie-

Nullū uitæ num institutum despiciat damnet ue. Verum in omni uigenus repre te genere sit hoc omnium commune studium, ut pro sua hendendum. quisq; uirili, ad Christi scopum omnibus praefixum enitatur, & ad id inuicē nos cohortemur, atq; etiam adiuu-temus, nec inuidentes ijs qui nos in hoc stadio praecurrunt, nec fastidientes imbecilles, qui nos assequi nondum possunt. Deniq; cum quisq; quod potuit praestitit, ne fiat
similis

similis Euangelico illi Phariseo, qui sua benefacta iactat apud Deum: Ieiuno bis in sabbato, &c. sed iuxta Christi consilium dicat, & dicat ex animo, dicat sibi nō alijs modo: Seruus inutilis sum, quod debui facere, feci. Nemo uerius fedit, quā qui sic diffidit. Nemo longius abest à uera religione, quā qui sibi ualde uidetur religiosus. Nec unquam peius agitur cum pietate Christiana, quā cum quod est mundi, ad Christum detorquetur, cumq; hominum autoritas diuina præfertur. In unum illud caput conspiremus oportet, si uerè Christiani esse uolumus. Porro qui ad Christum uocanti homini paret, Christo paret, non homini. Et qui fucatos homines, seuos & imperiosos, non docentes ea quæ faciunt ad religionem, sed ad suam tyrannidem, tolerat, is Christianam præstat patientiam, modò quæ præcipiunt, calamitosum faciant tantum, non etiam impium. Alioqui conueniet Apostolicum illud responsum habere in promptu: Deo obedire Quatenus parendū ma-
 oportet potius quā hominibus. Sed iam dudum episto- lis prælatis.
 larem modum excessimus, adeò nos fallit tempus cum amico suauissimo iucundissime confabulāteis. Liber Frobenianis formulis ueluti renatus, multoq; quā antea nitidior & emendatior in tuum sinum aduolat. Adiecta sunt fragmenta quædam ueterum studiorum nostrorum. Visum est autem tibi potissimum hoc quicquid est additionis adiungere, ut qui ex Erasmo recte uiuendi præceptiones sumpserit, à Volsio protinus ad manum habeat exemplum. Bene uale pater optime, ac ueræ religionis eximium decus. Admone Sapidum meis uerbis, ut sibi uere sapiat, hoc est, sui similis esse pergat: V uimphe-
lingium

lingium, ut adornet τῷ πανοπλίῳ, mox cum Turcis
 conflikturus : quandoquidem iam satis diu bellum gerit
 cum concubinarijs. Spes est fore, ut illum aliquando ui-
 deamus Episcopum, mitra bicorni pedoq; conspicuum,
 sublimem mula uehi. Sed extra iocum, & hos, &

Ruferum, ceterosq; amicos meo nomine mul-
 tum saluere iubebis. Erasmi tui salutem

interdū puris uotis pijsq; precibus

Christo optimo maximo com-

mendato. Basileæ, pri-

die Virginis matris

assumptæ.

Anno

M. D. XVIII.

ΑΡΧΗΝ ἁπάντων καὶ τέλος ποιῶ θεός.

ENCHIRI

DION MILITIS CHRIS-
TIANI.

ERASMVVS ROTEROD. AMICO
CVIDAM AVLICO S. D.

FFLAGITASTI non mediocri studio, frater in domino dilectissime, ut tibi compediariam quandam uiuendi rationē prescriberem, qua instructus, posses ad mentem Christo dignam peruenire. Ais enim te iam pridem aulicæ

uitæ pertæsum, hoc tecū agitare, quo pacto queas Aegyptum unā cum suis & uitijs & delitijs effugere, ac Mo-
se duce ad uirtutum iter feliciter accingi. Quò mihi charior es, hòc impensius gratulor tuo tam salutari proposito: quod spero, uel citra nostrā operam fortunabit prouehetq; ipse, qui dignatus est excitare. Ego tamen nimis quàm libens parui uel homini tam amico, uel tam pia postulanti. Tu modo annitere, ne uel ipse nostrum officium sine causa uideare flagitasse, uel ego sine fructu tuæ morem gessisse uoluntati. Imò uotis communibus benignum illum Iesu spiritum imploremus, ut & mihi scribēti suggerat salubria, & tibi ea reddat efficacia.

VIGILANDVM ESSE IN VITA.

PRincipio etiam atq; etiam memineris oportet, nisi aliud esse uitam mortalium, nisi perpetuam quandam militiā, teste Iob, milite longe tum exercitatissimo, Cap. 7.

tum

- tum inuictissimo, nimisq; falli uulgus hominum, quorum
Prestigia animos mundus hic præstigiator blandissimis ludibrijs
mundi. tenet occupatos, qui perinde ac si iam debellatū sit, intē=
 pestiuas agunt serias: neq; prorsus aliter, quam in certis=
Pax pax & sima pace, mirū quanta uiuant securitate, quamq; ociosi
non est pax. in ultranq; dormiant aurem, cum sine fine tot ferratis ui=
 tiorū copijs oppugnemur, tot captemur artibus, tot ap=
Hostes uarij petamur insidijs. Ecce tibi superne in tuū exitiū peruigi
è sublimi. les excubāt, nequissimū demones, mille dolis, mille nocēdi
 artibus in nos armati, qui mentes nostras telis igniferis,
 Lethaliq; tinctis ueneno, moliuntur è sublimi configere,
 quibus quidē neq; Herculi, neq; Cephalo fuit ullū iaculū
Vicini. certius, nisi impenetrabili fidei scuto excipiantur. Tum
 rursus à dextra leuāq; à fronte pariter, atq; à tergo mū=
 dus hic nos oppugnat, qui iuxta Ioannis nocem, totus in
 uitijs est cōstitutus, eoq; Christo tum infestus, tum etiam
Varia oppu inuisus. Neq; uero simplex oppugnandi ratio: interim
gnandi uia. enim rebus aduersis, uelut aperto Marte sauiens, animi
 moenia graui quatit ariete: interim ingentibus quidem,
 sed uanissimis pronus ad proditorem sollicitat: interim
 actus oblique cuniculis, inexpectatus adrepit, ut inter osci
Hostes in- tantes ac securos opprimat. Postremo inferne quoq; lu=
feri. bricus ille anguis, primus pacis nostræ proditor, nunc in
 uirenti granine concolor abditus, nunc in cauernis illis
 suis delitescens, centenis contortus uoluntibus, non de=
 sinit mulieris nostræ semel corruptæ calcaneis insidiari.
 Mulierem autem carnalē hominis partem intellige: Hæc
Mulier affe- est enim Eua nostræ, per quam uersutissimus serpens, ad
ctus. mortiferas uoluptates mentem nostram illectat. Porro
 autem

autem quasi parum sit, sic undiq; tantum hostium immi-
 nere, intus deniq; in ipsis animi penetralibus hostem fe- Hostis do-
 rimus plusquam familiarem, plusquam domesticum, quo mesticus.
 ut nihil interius, ita nihil potest esse periculosius. Hic hic
 est uctus ille & terrenus Adam, consuetudine plusquam
 ciuis, studio plusquam hostis, quem neq; arcere uallo licet,
 neq; castris exigere fas est. Hic nobis centenis est obser-
 uandus oculus, ne forte Dei praesidium aperiat demoni-
 bus. Ergo cum tam formidabili, tamq; difficili bello di-
 stringamur omnes, cumq; nobis res sit cum hostibus tam
 multis, tam in nostram perniciem iuratis atque deuotis,
 tam uigilantibus, tam armatis, tam perfidis, tam exercita-
 tis: nos male sani, contra non arma capimus? non excu-
 bias agimus? non omnia suspecta habemus? Sed perinde
 ut in rebus bene pacatis, supini stertimus, cessamus, uo-
 luptamur, atque cuticulam (ut aiunt) curamus ociosi.
 Neque omnino secus, quam si ista uita nostra Graeca sit
 compotatio, non bellum, ita pro castris & pellibus, in cu-
 bilibus uolutamur. Pro duris armis, rosis & Adonidis
 delictijs redimimur: pro militaribus studijs, luxu &
 ocio indulgemus: pro Martijs telis, citharam imbellem
 tractamus, quasi uero non ista pax bellum sit omnium te-
 terrinum. Etenim qui cum uitijs pacem iniit, cum Deo
 in baptisate percussum foedus uiolauit. Et tu uesane
 clamas pax pax, cum Deum habeas inimicum, qui solus &
 pax est, et pacis autor. Clareq; reclamatione ipse per os pro-
 phetae, non est, inquit, pax impijs. Neq; enim prorsus alia Non est pax
 est cum illo pacis conditio, nisi dum in hoc praesidio cor- impijs.
 poris militamus, odio capitali summaq; ui, cum uitijs belli-
 geremur

- Prestigiæ mundi.** tum inuictissimo, nimisq; falli uulgus hominum, quorum animos mundus hic prestigiator blandissimus ludibrijs tenet occupatos, qui perinde ac si iam debellatū sit, interpestiuas agunt serias: neq; prorsus aliter, quā in certissima pace, mirū quanta uiuant securitate, quamq; ociosi in utranq; dormuant aurem, cum sine fine tot ferratis uictiorū copijs oppugnemur, tot captemur artibus, tot appetamur insidijs. **Hostes uarij è sublimi.** Ecce tibi superne in tuū exitiū peruigiles excubāt, nequissimi daemones, mille dolis, mille nocēdi artibus in nos armati, qui mentes nostras telis igniferis, Lethaliq; tinctis ueneno, moliuntur è sublimi configere, quibus quidē neq; Herculi, neq; Cephalo fuit ullū iaculū certius, nisi impenetrabili fidei scuto excipiantur. Tum rursus à dextra leuaq; à fronte pariter, atq; à tergo mūndus hic nos oppugnat, qui iuxta Ioannis uocem, totus in uitijs est cōstitutus, eoq; Christo tum infestus, tum etiam inuisus. **Varia oppugnandi uia.** Neq; uero simplex oppugnandi ratio: interim enim rebus aduersis, uelut aperto Marte sauiens, animi moenia grani quatit ariete: interim ingentibus quidem, sed uanissimis pronus ad prodicionem sollicitat: interim actus oblique cuniculis, inexpectatus adrepit, ut inter oscitantes ac securos opprimat. **Hostes inferi.** Postremò inferne quoq; lubricus ille anguis, primus pacis nostræ proditor, nunc in uirenti granane concolor abditus, nunc in cauernis illis suis delitescens, centenis contortus uolumentibus, non desinit mulieris nostræ semel corruptæ calcaneis insidiari. **Mulier affectus.** Mulierem autem carnalē hominis partem intellige: Hæc est enim Eua nostrā, per quam uersutissimus serpens, ad mortiferas uoluptates mentem nostram illectat. Porro autem

autem quasi parum sit, sic undiq; tantum hostium innu-
 nere, intus deniq; in ipsis animi penetrabilibus hostem fe- Hostis do-
 rimus plusquam familiarem, plusquam domesticum, quo mesticus.
 ut nihil interius, ita nihil potest esse periculosius. Hic hic
 est uetus ille & terrenus Adam, consuetudine plusquam
 ciuis, studio plusquam hostis, quem neq; arcere uallo licet,
 neq; castris exigere fas est. Hic nobis centenis est obser-
 uandus oculis, ne forte Dei praesidium aperiat demoni-
 bus. Ergo cum tam formidabili, tamq; difficili bello di-
 stringamur omnes, cumq; nobis res sit cum hostibus tam
 multis, tam in nostram perniciem iuratis atque deuotis,
 tam uigilantibus, tam armatis, tam perfidis, tam exercita-
 tis: nos male sani, contra non arma capimus? non excu-
 bias agimus? non omnia suspecta habemus? Sed perinde
 ut in rebus bene pacatis, supini stertimus, cessamus, uo-
 luptamur, atque cuticulam (ut aiunt) curamus ociosi.
 Neque omnino secus, quam si ista uita nostra Graeca sit
 compotatio, non bellum, ita pro castris & pellibus, in cu-
 bilibus uolutamur. Pro duris armis, rosis & Adonidis
 delictijs redimimur: pro militaribus studijs, luxu &
 ocio indulgemus: pro Martijs telis, citharam imbellem
 tractamus, quasi uero non ista pax bellum sit omnium te-
 terrinum. Etenim qui cum uitijs pacem iniit, cum Deo
 in baptisate percussum foedus uiolauit. Et tu uesane
 clamas pax pax, cum Deum habeas inimicum, qui solus &
 pax est, et pacis autor. Clareq; reclamatione ipse per os pro-
 phetae, non est, inquit, pax impijs. Neq; enim prorsus alia Non est pax
 est cum illo pacis conditio, nisi dum in hoc praesidio cor- impijs.
 poris militamus, odio capitali summaq; ui, cum uitijs belli-
 geremur

geremur. Alioqui si cum ijs nobis conueniet, eum qui solus potest, amicus beare, inimicus perdere, bis hostem sumus habituri, simul quod ab illis stamus, cum quibus solis nihil conuenit Deo: (quid enim conueniat luci cum tenebris?) simul quod ingratisimi, pactam illi fidem non prestamus, & sanctissimis ceremonijs ictū foedus nepharie soluimus. An nescis o Christiane miles, iam tum cum uiuifici lauacri mysterijs initiabaris, nomē dedisse te duci Christo, cui bis uitam debebas, pariter & donatam & restitutam, cui plusquam teipsum debebas? Non succurrit te uerbis conceptis, in tam benigni Imperatoris iurassententiam, eius sacramentis, ueluti donarijs autoratum, tuumq; ipsius Diris deuouisse caput, si minus pacto stares? Quorsum attinebat crucis characterem imprimi fronti tuae, nisi ut quoad uiueres, sub illius signo militasymbola bares? Quorsum pertinebat sacro illius perungi ceromate, ptismi. nisi ut cum uitijs aeternū luctamen ingredereis? Quantus pudor, quanta penè publica humani generis execratio, cum à duce principe deficit homo? Tu cur ludibrio habes Christum ducem tuum? neque metu illius coërcitus, cum sit Deus, neque amore prohibitus, cum Christiani tua causa sit homo? Cuius etiam uocabulum præ te fetitulus. rens, admoneri debebas, quid illi promiseris. Cur ad hostem, unde te semel precio sanguinis sui redemit, perfidus desciscis? cur bis transfuga in hostilibus castris meres? Qua fronte audes cōtra tuum regē signa infesta tollere, qui pro te uitam impendit? Nam qui pro illo non stat, ut dixit ipse, contra illum stat: & qui cum illo non colligit, dispergit. Meres autē non solum foedo titulo, sed etiam infeli

Luc. cap. II.

infelicissimo stipendio. Vis audire stipendium tuum, tu quisquis mundo militas? En tibi Paulus Christianæ militiæ signifer respondet: Stipendiū, inquit, peccati mors. Quis uel speciosam militiam suscipiat, si mors proposita sit corporis? Tu uero tam foedam toleras animæ mortē, mercedis loco reportaturus? In bellis istis insanis, quæ cum hominibus homines, uel serina rabie, uel certe misera necessitate gerunt, non ne uides si quando militum animos, uel prædæ promissæ magnitudo, uel formidata uictoris crudelitas, uel opprobriatæ pudor ignauiæ, uel laudum denique cupido stimulauit, quàm alacribus studijs, quicquid est laboris exhauriant, quàm uilem habeant uitam, quanto ardore certatim in hostem aduersum rapiantur? Et quantula, quæso te, merces miseris tanto discrimine, tantoq; studio petitur? Nempe ut ab homunculo Imperatore collaudati, militari fremitu, castrensiq; atq; incodita cantiuncula celebrentur, ut corolla graminæ, aut quernis frondibus cingantur, ut peculij plusculum domum referant. Nos cōtrā, neq; pudore, neq; præmio accendimur, cum eundem habeamus nostri certaminis spectatorem, quem habituri sumus & remunerato-rem. Quæ uero uictori præmia proposuit noster Agonothetes? profectò nō tripodas, aut mulos, qualia apud Homerū Achilles, apud Maronē Aeneas, sed quæ neque oculus uidit, neq; auris audiuit, neq; in cor hominis ascēderunt: & hæc quidem interim ueluti laborū solatia impertit adhuc dimicantibus. Quid deinde? felicem immortalitatem. Sed in ludicris illis certaminibus, in quibus potissima præmij pars gloria est, & uicti sua munera sortiuntur

tiuntur : Nobis summo atq; ancipiti periculo res geritur, neq; de laude, sed de capite certatur. Et ut summa merces proposita gnauiter operam nauanti : ita summa decreta pœna desertori. Cœlum promittitur strenue pugnant, & nō incalescit generosa mentis uiuida uirtus, tam felicitis præmij spe? Præsertim promissi autore illo, qui tam fallere non potest, quàm non esse nequit. Geruntur omnia sub oculis cuncta contuentis Dei: habemus uniuersum cœli coetum nostri conflictus spectatorem, & non uel pudore accendimur? Collaudabit ille uirtutem nostram, à quo probari suprema felicitas est. Quin hanc gloriam, uel uitæ dispendio petimus? Ignauum pectus est, quod nullis præmijs excitatur, at solent & ignauissimi malorum metu expergescieri. At illic quidem hostis, ut sit uiolentiſſimus, in fortunas atque in corpus sæuit. Quid autem amplius in Hectorem potuit crudeliſſimus uictor Achilles? At hic sæuitur in immortalem tui partem. Neque cadauer tuum, circum sepulchrum trahitur, sed corpus pariter atq; anima ad inferos demergitur. Illic extrema calamitas, ut animam à corpore uictor gladius auferat, hic ipsi animæ sua uita eripitur Deus. Naturæ est interire corpus, quod etiam si nullus occidat, tamē nō emori non potest. At animam mori, infelicitatis extremæ est. Corpusculi uulnera quanta cautela depellimus, quanta sollicitudine medemur, & animæ uulnera negligimus? Corporis interitum immane quantum horremus, propterea quod oculis uideatur corporeis: Animā uero morientē quoniā nemo uidet, pauci credunt, pauciſſimi formidant, cum sit hæc mors illa morte tantò atrocior, quã-
 tò cor

tò corpori præstat anima, quantò animæ Deus. Vis tibi coniecturas quasdam cõmonstrem, quibus anima deprehendas uel morbum, uel interitum? Malè concoquit stomachus, cibum nõ continet: corporis morbum intelligis. Non tam panis cibus est corporis, quàm animæ cibus uerbum Dei. Id si tibi amarum est, si nauseam sapit, quid adhuc dubitas, quin animæ tuæ palatum morbo sit infectũ? Si non continet, si non concoctum in uiscera traicit, cuius dens habes argumentum uale tudinariã esse animam. Cùm *Languor anima.* genua labant, & membra uix agra trahuntur, corpus male habere cognoscis, & non colligis animi morbum, cùm ad omnia pietatis officia languet, nauseatq; cùm ne leui quidem contumeliæ ferendæ robur suppetit, cùm paululo pecuniolæ dispendio frangitur? Posteaquàm oculos destituit uisus, ubi desierunt audire aures, posteaquàm constupuit omne corpus, nemo dubitat, quin emigrarit anima. Tu cùm habeas cordis oculos obscuratos, & euidentissimum lumen, quod est ueritas, non uideas, cùm uocem diuinam internis auribus non percipias, cùm omni prorsus sensu careas, uiuere credis animam? Vides fratrem indigna patiẽtem, nihil commouetur animus, modò tua res sit incolumis. Cur nihil hîc sentit anima? Nempe quia mortua. Quare mortua? Quia nõ adest illius uita, Deus. Siquidem ubi Deus, ibi charitas. Deus enim charitas est. Alioqui si uiuum es membrum, cur ulla pars corporis dolet, te non modò non dolente, uerùm ne sentiente quidem. Accipe signum, non paulò etiam certius. De fraudasti amicum, commisisti adulterium, capitale uulnus accepit anima, & tamen adeò tibi non dolet, ut etiam

Mors, quid agat.

c quasi

quasi de lucro gaudeas, iactesq; quod turpiter admisisti.
 Certum habe mortuam iacere animam. Non uiuit corpus,
 si punctiōnem aciculæ non sentiat, & uiuet anima, quæ
 Cadauer tanti uulneris sensu uacat? Audis quempiam sermones im-
 animæ. pios, tumidos, maledicos, impudicos, obscænos profere-
 tem, uerbis rabiosis in proximum debacchantem, caue
 putes isti homini uiuam esse animam. Iacet in sepulchro
 pectoris putre cadauer, unde eiusmodi foetores exhalan-
 tur, & proximum queng; inficiunt. Christus Phariseos
 sepulchra dealbata uocat. Quid ita? Nempe quia mor-
 tuam animam secum circumferebant. Et regius ille pro-
 pheta: Sepulchrum, inquit, patens guttur eorum, linguis
 suis dolose agebant. Piorum corpora templa sunt spiri-
 tussancti. Impiorum, sepulchra cadauerũ, ut potissimum
 in eos quadret illa grammaticorum etymologia σῶμα
 quasi σῆμα. Sepulchrum pectus, guttur & os, hiatus se-
 pulchri. Neq; ullum corpus mortuum tam est destitutum
 anima, quàm mortua est anima relicta à Deo. Neque
 ullum corporeum cadauer sic obolet naribus hominum,
 ut foetor animæ sepultæ, iam quatrimum offendit nares
 diuinas omniumq; coelitem. Ergo cùm uerba mortua
 proficiscuntur è pectore, cadauer intus cubet necesse est.
 Nam cùm iuxta uocem Euangelicam, ex abundantia cor-
 dis os loquatur, nimirum uiua uerba Dei loqueretur, si
 illic adesset uita Deus. Contrà in Euangelicis literis Chri-
 sto dicunt discipuli: Domine quò ibimus? uerba uitæ ha-
 bes. Cur ita tandem uerba uitæ? Nempe quod ab ea ma-
 narent anima, à qua nunquam uel momento discesserat
 Remedia. diuinitas, quæ & nos uitæ restituit immortalis. Sed agro-
 tanti

tanti corpori paulò succurrit medicus. Corpus exanime non rarò reuocarunt ad uitam & homines pij. Animam uerò mortuam, non nisi singulari gratuitaq; uirtute resuscitat Deus, ac ne resuscitat quidem, si mortua corpus reliquerit. Tum corporeæ mortis aut nullus, aut certè breuissimus est sensus animæ sempiternus. Et cùm alioquì plus quàm mortua sit, tamen ad mortis sensum quodammodo est immortalis. Pròinde cùm tam nouo periculo nobis sit dimicandum, quis ille stupor, quæ securitas, quæ supinitas animi nostri, quem tanti mali metus non acuit? At è diuerso nihil est quod te uel periculi magnitudo, uel hostium copiæ, uires, artes, consternent animo. Succurrit quàm grauem habeas aduersarium, succurrat è regione, quàm præsentem habeas opitulatorem. Innumerabiles aduersum te, sed qui pro te stat, unus plus potest omnibus. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Si ille sustinet, quis deiciet? Tu modò uictoriæ uotum toto pectore concipe. In mentem ueniat, non tibi cum integro hoste rem esse, sed cum eo qui iam olim fractus, fusus, exutus, atq; adeò triumphatus sit à nobis, sed in Christo capite nostro, à quo procul dubio uicissim uincetur & in nobis. Tu modò cura ut sis in corpore, & omnia poteris in capite. In teipso quidem nimis es imbecillis, in illo nihil non uales. Pròinde ne anceps quidem est nostri Martis exitus, proptereà quòd neutiquam à fortuna pendeat uictoria, sed ea omnis in manu sita sit Dei, ac per eū nostris quoq; in manibus. Nemo hìc nō uicit, nisi qui uincere noluit. Auxiliatoris benignitas nulli defuit unq; si caueris ne benignitati illius desis ipse, uicisti. Pro te pugna-

bit, & liberalitatē suam tibi pro merito imputabit. Vi-
 ctoriam omnē illi feras acceptam oportet, qui primus &
 solus à peccato immunis, peccati tyrannidem oppressit,
 Ioan. 16. uerū ea tibi non sine tua continget industria. Nam qui
 dixit, confidite, quia ego uici mundum, magno te uult
 animo esse, non securo. Ita demum per illum uincemus, si
 illius exēplo pugnabimus. Quare sic inter Scyllam Cha-
 rrydimq; medius quidam cursus est obtinendus, ut neque
 diuina gratia fretus, securius agas atque solutius, neque
 belli difficultatibus exanimatus, animū simul cum armis
 abijcias.

DE ARMIS MILITIAE CHRISTIANAE.

ATque illud in primis arbitror ad huius militie di-
 sciplinam pertinere, ut quā maximē cognitum,
 meditatūmq; habeas, quo potissimū armorum genere,
 quibus cum hostibus oporteat congredi. Tum ut ea sem-
 per in expedito habeas, ne quando possit insidiator ille
 uersutissimus, inermem opprimere atq; inopinantem. In
 uestris bellis non rarò licet interquiescere, uel cū hyber

Nunquā ces-
 sandū Chri-
 stiano.

nat hostis, uel cū intercedunt induciæ. Nobis donec in
 hoc corpore militamus, ne digitum quidē, ut aiunt, trās-
 uersum licet ab armis discedere. Nunquam non standum
 pro castris, nunquam non excubandum, quia nunquam
 cessat hostis noster. Imò cū tranquillus est, cū fugam
 aut inducias simulat, tum uel maximē molitur insidias:
 neq; unquā cautius excubias oportet agere, quā cū pa-
 cis speciē exhibet, nunquam minus trepidādū, quā cū
 aperto Marte nos adoritur. Ergo prima cura sit, ne iner-
 mis

mis sit animus. Armamus corpusculum hoc, ne timeamus
 sicam latronis, nō armabimus mētem, ut in tuto sit? Ar=
 mati sunt hostes ut perdant, nos piget arma capere ne
 pereamus? Vigilant illi ut perimant, nos non uigilamus,
 quō simus incolumes? Sed de armatura Christiana spe=
 ciatim suo loco dicetur. Interim, ut summam dicā, duo
 præcipuè paranda sunt arma ei, cui sit cum septem illis
 gentibus Chananeo, Cetheo, Amorreo, Pherzeo, Ger=
 gezeo. Eueo, Iebuseo, hoc est, cum uniuersa uitiorū co=
 horte pugnandum, quorum septem capitalia potissimū
 numerantur, precatio, & scientia. Semper armatos esse
 uult Paulus, qui sine intermissione iubet orare. Precatio
 pura in cœlum subducit affectum, arcem uidelicet hostia=
 bus inaccessam. Scientia salutaribus opinionibus cōmu=
 nit intellectum, ita ut neutrā alteri deesse oporteat. Alte *Horatius.*
 rius sic Altera poscit opem res, & coniurat amicæ. Illa
 quidem exorat, sed hæc suggerit, quid sit orandū: ut ar=
 denter ores, & iuxta Iacobū, nihil hæsitans, fides spesq;
 præstant: ut in nomine Iesu, id est, salutaria petas, scientia
 commonstrat. Audierunt & filij Zebedæi à Christo, Ne=
 scitis quid petatis. Sed precatio quidē potior, ut quæ cū
 Deo sermones misceat, at scientia non minus necessaria
 tamen. Aegypto profugus, nescio an satis tutò te tam
 longo, tamq; difficili itineri commissurus sis, nisi duobus
 his ducibus, Mose, & Aarō. Aarō sacris præfectus, pre=
 cationis gerit typum. Moses legis cognitionem signifi=
 cat. Sed ut scientiam oportet non esse mancā, ita preca=
 tionem non cōuenit esse ignauam. Precationis armis pu=
 gnat cum hostibus Moses, sed manibus in altum subla=
 c 3 latis.

latis. Quas simul atque demiserat, fit inferior Israël. Tu fortasse cum modò oras, hoc spectas quantum psalmoriù permurmuraris, & multiloquium orandi uirtutem arbitraris. Quod uitium potissimum est eorum, qui adhuc in litera sunt infantes, neq; ad spiritus maturitatem adleuerunt. Sed audi quid apud Matthæum nos doceat Christus: Orantes autem, inquit, nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt, putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur. nolite ergo assimilari eis: scit enim pater uester, quid opus sit uobis, antequàm petatis eum. Et

1. Cor. 14. Paulus decem milia uerborù in spiritu, hoc est, oretenus pronuncianda contemnit præ quinq; in sensu profereendis. Moses nullam edebat uocem, & tamen audiebat, Quid clamas ad me? Non strepitus ille labiorum, sed ardens animi uotum, tanquam intentissima quæpiam uox ferit aures diuinas. Tum igitur hoc tibi familiare facias, simul atq; ingruerit hostis, ubi te relicta uitia sollicitant, ut statim mentè cum certa fiducia ad cælum erigas, unde ueniet auxilium tibi, sed eodem tollantur & manus. Tutissimum est pietatis officijs occupari, ut opera tua non ad terrena studia, sed ad Christum referantur. Sed ne scientiæ subsidia contemnas, illud considera. Antea satis erat Israël hostem effugere, at non prius sibi fidit, ut Amalechiten prouocet, ut cominus experiatur, quàm esset manna cælesti, & aqua de petra scatente refectus. His epulis confirmatus egregius ille bellator Dauid, uniuersam hostium cohortem contemnit. Parasti, inquit, in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant nos. Crede mihi frater animo meo charissime, nulla tam uehemens

Allegoria
Mosi.

uehemens hostium impressio, id est, nulla tam ualida tentatio, quam ardens sacrarum literarum studium non facile retundat, nulla tam tristis aduersitas, quam non reddat tolerabilem. Atqui ne uidear audaculus interpret (quanquam possem me magnis autoribus tueri) quid aptius arcanae legis scientiam adumbrare queat, quam manna? principio enim quod non è terra prouenit, sed caelitus depluit, discrimen uides inter humanas & diuinas literas: omnis enim scriptura sancta diuinitus est inspirata, atq; à Deo autore profecta. Quod minutum, sermonis est humilitas, sub uerbis penè sordidis, ingentia mysteria claudentis. Quod candidum: Nulla mortalium doctrina est, quæ non sit aliquo nigrore erroris uitiata: Sola Christi doctrina tota niuea, tota candida, tota sincera est.

Allegoria
de manna.

Quod rigidum est atq; subasperum, mysterium litera obtectum exprimit. Superficiem & quasi siliquam si quis attrectet, quid durius atq; insuauius? Non nisi tunicam manna gustauerant, qui dicebant: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Erue sensum spiritalem, iam nihil suauius, nihil succulentius. Deniq; manna Hebrais sonat, quid est hoc, quod & ipsum pulchrè quadrat in diuinam scripturam, quæ nihil habet ociosum, imò ne apicem quidem non dignum uestigatione, non dignum admiratione, non dignum hac uoce, Quid est hoc. Aquarum uerò nomine, scientiam diuinæ legis significare familiare est spiritui sancto. Legis aquas refectiois, super quas se gloriatur educatum Dauid. Legis aquas, quas sapientia deriuat in capita uiarum omnium. Legis flumen illud mysticum, in quod ingressus Ezechiel, uado

Ioan. 6.

Allegoria
de aquis.

transire nõ poterat. Legis puteos quos foderat Abraam, Ezech. 47. quos terra oppletos à Philistæis, denuo restituit Isaac. Legis fontes duodecim, ad quos peragratis quadraginta mansionibus, iam fatiscientes respirant Israelitæ. Legis & in Euangelio puteum, super quem itinere fessus assedit Iesus. Legis aquas Syloë, ad quas idem mittit cæcum, ut uisum recipiat. Legis aquam Ioan. 9. in peluim missam, abluendis Apostolorum pedibus. Ioan. 4. Et ne singula recenseam hoc significatu, frequens mentio est in arcanis literis puteorum, fontium, fluminum, qua nobis nihil aliud quàm mysticæ scripturæ diligens uestigatio commendatur. Quid enim aqua in terræ uenis abdita, nisi mysterium obductum litera? Quid eadem ad scatebram elicitæ, nisi mysterium crutum atque explanatum? quod ubi ad auditorum ædificationem, longè lateq; propagatur, quid iam prohibet flumen appellare? Ergo si te totum studio scripturarum dedicabis, si in lege domini meditaberis die ac nocte, non timebis à timore nocturno, siue diurno, sed ad omnem hostium insultum munitus atque exercitatus eris. Neque equidem usquequaque improbauerim ad hanc militiam, uelut tyrocinio quodam præludere in literis poëtarum, & philosophorum gentilium, modò modicè ac per atatem quis eas attingat, & quasi in transcurso arripiat, non autem immoretur, & ueluti ad scopulos Sirenæos consenescat. Nam ad hæc quoq; studia uocat diuus Basilii adolescentulos, quos ad Christianos mores instituit: & ad Musas reuocat Licentium suum noster Augustinus. Neq; poenitet adamatæ captiue

Sudia prima.

captiuæ Hieronymum Laudatur. Cyprianus, quòd Aegy-
 ptijs spolijs templum domini locupletarit. Verùm nolim
 te cum gentilium literis, gentilium & mores haurire.
 Alioqui permulta reperies & illic ad rectè uiuendum
 conducibilia: neq; aspernandum, quod etiam ethnicus au-
 tor bene monet, quandoquidem nec Moses Iethro socer
 ri consilium est aspernatus. Fingunt illæ literæ uegetantq;
 puerile ingenium, atque ad diuinarum scripturarum co-
 gnitionem mirè præparant, ad quas illico pedibus mani-
 busq; illotis irrumperè, penè sacrilegij genus est. Hiero-
 nymus eorum impudèciam taxat, qui modò à secularibus
 studijs profecti, audent diuinas tractare scripturas. At
 quantò faciunt impudentius, qui ne gustatis quidem illis,
 istuc ipsum audent. Sed uti diuina scriptura non multum
 habet fructus, si in litera persistas hæreasq;: ita nõ parum
 utilis est Homericæ Vergilianæq; poësis, si memineris eam
 totam esse allegoricam: Id quod nemo negabit, qui modò
 ueterum eruditionè, uel summis labijs degustarit. Obscæ-
 nos autem poëtas, suas erim omnino non attingere, aut cer-
 tè non introspicere penitus, nisi fortè noueris descripta
 magis horrere uitia, & contentione turpium, uehemen-
 tius amare honesta. E' philosophis autem Platonicos te
 sequi malim, propterea, quòd cum plerisq; sententijs, tum
 ipso dicendi charactere, quàm proximè ad propheticam
 Euāgelicamq; figuram accedunt. Breuiter omnem ethni-
 cam literaturā delibare profuerit, si quidè id fiat, ut dixi,
 & annis idoneis, & modicè, tum cautim & cum delectu:
 deinde cursim, & peregrinantis non habitantis more: po-
 stremò, quod est præcipuum, si omnia ad Christum refe-
 rantur.

Exod. 18.

Poëtae quo-
modo legen-
di.Philoso-
phia.

- rantur. Sic enim mundis omnia munda sunt, cum immun-
dis contrà nihil sit mundum. Neque uitio tibi uertetur, si
Cant. 6. Solomonis exemplo, sexaginta reginas, octoginta concu-
binas, & innumerabiles secularis sapientiæ puellas domi-
alas, modò diuina sapientia præter cæteras sit unica tua,
Deut. 21. formosa tua, columba tua. Et Israëlites amat alienigenam
barbaramq; forma captus, sed capillis derasis, unguibus
Osea. 1. præfectis, ex allophyla facit Israëlitidem. Et Ozee for-
nicariam ducit, uerùm ex ea liberos tollit non sibi, sed do-
mino Sabaoth, sanctumq; propheta stuprum dominicam
auget familiam. Hebræi posteaquàm Aegyptum relique-
runt, aliquandiu consperso uiuebant, sed hic cibus tempo-
rarius erat, neq; ad tantam profectiõnem poterat suppete-
re. Ergo eo mox fastidito, ad manna quantum potest pro-
perandum coelestis sapientiæ, quæ te affatim alet anima-
bitq; , donec propositi uictor peruenias ad palmas illas
præmij, nunquam desituri. Sed interim etiam atq; etiam
memineris, nõ oportere nisi lotis manibus, hoc est, summa
animi puritate tractari diuinas literas, ne tibi antidotus
tuo uitio uertatur in uenenum, & manna tibi putrescat,
nisi in uiscera affectus traieceris: eueniat autem quod illi
1. Paral. 13. Ozeæ, qui non ueritus est, arcæ nutanti prophanas admo-
liri manus, & improbum officium subita morte luit. Pri-
mum est ut de eis literis digna sentias. Oracula mera (ut
sunt) esse puta, de diuinæ mentis adyto profecta. Afflari
te numine, affici, rapi, trāsfigurari ineffabili modo sēties,
si religiosè, si cū ueneratione, si humiliter adieris. Videbis
sponsi beati delicias, uidebis opes ditissimi Solomonis, ui-
debis abditos thesauros æternæ sapientiæ. Sed caue im-
probè

probè irrumpas in conclaue, humile est ostium, uide ne Fides scri-
 capite impingas ac resilias. Sic porrò existima, nihil tam ptura diui=
 uerum esse eorum quæ uides oculis, quæ manibus contre=
 nae.
 Etas, quàm quæ ibi legis. Ut cœlum, ut terra intereant:
 certè de uerbis diuinis ne unum quidem iota aut apiculus
 interiturus est, quin omnia fiât. Ut mentiantur, ut errent
 homines, ueritas Dei neq; fallit, neq; fallitur. Ex interpre
 tibus diuinæ scripturæ eos potissimum delige, qui à lite=
 ra quàm maximè recedunt. Cuiusmodi sunt in primis post
 Paulum Origenes, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus.
 Video enim neotericos theologos literæ nimium libenter
 inhærere, & captiosis quibusdam argutijs, magis quàm
 eruendis mysterijs operam dare, quasi uerò non uerè di=
 xerit Paulus, legem nostrâ spiritualesse. Audiui ego
 nonnullos, qui sibi usque adeo humanis illis commenta=
 tiunculis placebât, ut ueterum interpretamenta penè pro
 somnijs cõtemnerent, tantumq; illis fiduciæ Scotus facie=
 bat, ut ne lectis quidem unquam sacris literis, se tamè ab=
 solutos theologos putarent. Qui etiam si argutissima di=
 cant, an spiritus sancto digna dixerint, aliorum esto indi=
 cium. Tu si mauis spiritu esse uegetior, quàm ad conten=
 tionem instructor, si saginã animæ quæris, magis quàm
 ingenij pruritum, ueteres potissimum euolue, quorum
 & pietas spectatior, & eruditio uberior antiquiorq;,
 & oratio neq; ieiuna, neq; sordida, & interpretatio sa=
 cris mysterijs accommodatior. Neq; uerò hoc dixerim,
 quòd Neotericos contemnam, sed quòd utiliora præse=
 ram, tuoq; proposito conducibilia. Habet autem spi=
 ritus ille diuinus suam quandam linguam, suasq; figu=
 pturæ sacrae.

Theologi
interpretes.

Scotista.

Sermo scri=
pturæ sacrae.

ras,

ras, quæ tibi sunt in primis diligenti obseruatione cognoscenda. Balbutit nobis diuina sapientia, & ueluti mater quæpiam officiosa, ad nostrâ infantiam uoces accommodat. Lac porrigit infantulis in Christo, holus infirmis. Tu uerò festina adulescere, & ad solidum propera cibû. Demittit illa sese ad tuam humilitatem, at tu contra ad illius sublimitatem assurge. Mōstri simile est, semper infantem esse, nimis ignauum, non desinere esse infirmum. Magis sapiet, magis pascet, unius uersiculi meditatio, si rupta siliqua medullam erueis, quàm uniuersum Psalterium ad literâ tantum decantatum: Quod quidē ego hoc diligentius admoneo, quòd re ipsa cognitum habeam, errorem hunc non uulgi modò animos passim occupasse, sed & eorum qui uestitu & nomine perfectam religionē profitentur, ut putent summā pietatē hac una in re sitā, si quàm plurimum psalmorū uix etiam ad literâ intellectorū, quotidie percenseāt: neq; aliud in causa esse iudico, quòd uideamus monasticam pietatē sic ubiq; frigere, languere, euanescere, quàm quòd in litera cōsenescunt, neq; ad spiritalem scripturarū cognitionem elaborant. Neq; audiunt Christum in Euangelio clamantem: Caro non prodest quicquā, Spiritus est qui uiuificat: non Paulum magistro astruētē, Litera occidit, spiritus est qui uiuificat. Et scimus quoniam lex spiritualis est, non carnalis. Et spiritualibus spiritualia cōparanda. Olim in monte, nunc in spiritu uult adorari pater spirituum. Quamquam haud asperror eorum imbecillitatem, qui mentis inopia quod unū possunt, faciunt, mysticos psalmos simpliciter puraq; fide pronunciantes. Imò quemadmodum in

Ioan. 4.

1. Cor. 12.

pre

precaminibus magicis uoces quædam ne ab ijs quidē qui
 eas pronunciant intellectu, efficaces tamen esse credun-
 tur: ita diuina uerba quanquam parū cognita, tamē pro-
 desse credendum est ijs, à quibus syncera fide, puroq; af-
 fectu uel dicuntur, uel audiuntur: Angelosq; qui adsunt,
 atq; intelligunt ad opem ferendam inuitari. Neq; uerò
 Paulus contemnit eos, qui spiritu psallunt, uel qui linguis
 loquūtur, sed ad sectanda charismata meliora hortatur.
 Ad quæ si cui non contigit eniti uitio non animi, sed na-
 turæ, certè non obstrepat ijs, qui potiora conantur. Et
 iuxta Pauli uocem, qui manducat, non manducantem non
 spernat: & qui non manducat, manducantem non iudi-
 cet. Te uerò qui ingenio tam felici præditus es, omnino
 nolim in sterili litera lentū esse, sed ad reconditiora my-
 steria festinare, & improbū conatum industriæ, crebris
 precibus adiuuare, donec aperiat tibi librum septem si-
 gnaculis obsignatum is qui habet clauē David, qui clau-
 dit, & nemo aperit, arcana patris, quæ nemo nouit nisi
 filius, & cui uoluerit filius reuelare. Sed quonam nostra
 delabitur oratio? Propositum erat, ut tibi uitæ, nō studij
 formam præscriberemus: uerum huc defleximus, dum tibi
 conamur officinam idoneam commonstrare, unde debeas
 nouæ militiæ tuæ noua arma petere. Ergo ut ad institutū
 reuertamur, si ex libris gentilium optima quæq; decer-
 pseris, atq; apiculæ exemplo, per omnes ueterum hor-
 tulos circumuolitans præteritis uenenis, succum modò sa-
 lutarem ac generosum exuxeris, animum tuum ad com-
 mune quidem uitam, quam ethicam uocant, reddideris *Ethica.*
 non paulò armatiorem. Sunt enim profectò & illorum
 Palladi

Palladi sua quædam arma neutiquam contemnenda. Christi autem esse puta quicquid usquam ueri offenderis. Verum diuina illa & (ut Poëta loquuntur) Vulcania panoplia, nullo telo uiolabilis, non nisi ex arcanarum literarum armamentario depromitur. In quo Dauid noster Imperator, uniuersum belli apparatus suis militibus reposuit, quibus cominus, eminusque pugnent cum præputiatis Philistæis. His armis neque Achilles Homericus tetus erat, et si fingitur, neque Aeneas Vergilianus, quorum alter ira, alter amore tam turpiter uincebatur. Neque absurdè dictum, quod ea non in humanis officinis excuduntur, sed in ea quæ Vulcano est cum Minerua communis.

Poëta figuli
deorum,

Nam Mineruam artibus atque ingenijs, Vulcanum igni præficiunt, deorum figuli poëta. Id quod ego tum demum uerè fieri existimo, cum uidelicet honestis artibus excultum ingenium, sic diuini amoris ignis communit, ut etiã si fractus illabatur orbis, impaudum feriant ruina. Sed antè superbi Saulis arma reijcias oportet, quæ magis oneri sunt quàm usui, & cum Goliad congressurum Dauid grauant, non iuuant, Deinde de ripa torrentis mysticæ scripturæ, quinque colligas lapillulos (quæ fortè quinque sunt uerba Pauli, qui loquitur in sensu). Postremò fundibula dextram armes. His demum armis prosternitur unicuique noster hostis, superbie pater, Satanas. Quem & caput nostrum Christus Iesus, quomodo tandem deuicit? Nonne cum tentati diuinæ scripturæ uerbis respondet, quasi petitis de torrente lapillis, frõtem inimici percussit? Vis autem audire Christianæ Palladis arma? Et accipiet (inquit) armaturam zelus illius, & armabit crea-

Sapien. 5.

turam

turam ad ultionem inimicorum, induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certū. Sumet scutum inexpugnabile, & equitatem: acuet autem diram iram in lanceam. Legis & apud Esaiam: Indutus est iustitia ut loricam, & galea salutis in capite eius. Indutus est uestimentis ultionis, & opertus est, quasi pallio zeli. Iam si libet Pauli non instrenui ducis adire promptuarium, nimirum inuenies & illic arma nostræ militiæ, non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitio-
Esai. 59.
1. Cor. 10.
 rum, cogitationes destruentia, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. Inuenies armaturam Dei, qua possis resistere in die malo. Inuenies arma iustitiæ à dextris & à sinistris. Inuenies laterum munimentum, ueritatem, & lorica iustitiæ, scutum fidei, in quo possis uniuersa maligni tela ignea extinguere. Inuenies & galeam salutis, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Quibus omnibus si quis erit diligenter tectus, atque munitus, is deniq; poterit animosam illam Pauli uocem intrepidus emittere: Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? uide quantos hostes, quam omnibus formidatos ipse pro nihilo ducat. Sed audi quiddam etiam fortius: nam sequitur: Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. certus sum enim, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia, poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. O felicem fiduciam, quam præstant Paulo, id est, pusillo homini,

Roma. 8.

homini, arma lucis, qui se etiam proiectamentum huius mundi appellat. Talis igitur armaturæ uim, sacræ literæ

1. Cor. 4. tibi suppediabant, si toto pectore in eis uersaberis, ita ut
Enchiridion nostris monitis nihil sit opus futurum. Sed quoniam tu ita
quid. uis, ne tibi nõ morigeri fuisse uideamur: Enchiridion, hoc

est, pugiunculum modò quendam excudimus, quem nunquam de manu deponas, ne in conuiuio quidem, aut in cubiculo, ut etiam si quando cogris in huius mundi negocijs peregrinari, iustamq; istam armaturã grauaberis circumferre, non committas tamen, ut ullo momento insidiatore ille opprimat te prorsus exarmatum, saltemq; non pigeat hunc gladiolum tecum habere, qui neq; onerosus erit gestatu, neq; inutilis ad tutelam. Est enim perpusillus, quo tamen si adhibita fidei parmula, scitè uteris, facile sustinebis tumultuarium hostis assaultũ, ne quòd letale uulnus accipias. Sed iam tempus est, ut utendi rationem quandam experiamur tradere, quam si tu diligenter ad exercitationem accommodabis, fore confido, ut te uictorem imperator noster Christus, ex hoc præsidio, in suam ciuitatem Hierusalem transferat ouantẽ, ubi nullus omnino belli tumultus, sed pax immortalis ac perfecta tranquillitas, cum interim omnis spes salutis in ferro sita sit.

CAPVT ESSE SAPIENTIAE,

ut temetipsum noris, deq; duplici sapientia, falsa & uera.

Pax igitur summum illud est bonum, ad quam omnia sua studia, mundi quoq; amatores referunt, sed falsam, ut dictum est. Eandem & philosophi suorum dogmatum sectatoribus falsò pollicebantur. Christus enim

Transitio.

unus eam donat, quam mundus non potest dare. Ad hanc Ioan. 14.
 perueniendi una ratio est, si cum nobis ipsis bellū gera-
 mus, si cum uitijs nostris acriter depugnemus. Cum his
 enim hostibus implacabili odio dissidet Deus, pax no-
 stra, cum natura sit uirtus ipsa, uirtutumq; omniū parēs
 & autor. Atq; ex omniū uitiorū genere cōtracta collu-
 uies, à Stoicis fortissimis assertoribus uirtutis, stultitia uo-
catur, in nostris literis malicia dicitur. Itidē ut omnibus
 suis numeris absoluta probitas, utrisq; sapiētia nomina-
tur. Maliciam autem non ne (iuxta Sapientis oraculum)
 uincit sapientia? Maliciæ pater atq; princeps est, rector
 ille tenebrarū Belial, cuius ductum quisquis sequitur, in
 nocte ambulans, ad noctē properat eternā. Cōtrā sapiē-
 tiæ autor, atq; ipsa adcō sapientia Christus Iesus, qui ue-
 rum est lumen, stultitiæ mundanæ noctem solus discutiēs,
 splendor paternæ gloriæ, qui nobis in se renatis, uti fa-
 ctus est redemptio atq; iustificatio, teste Paulo, ita factus
 est & sapientia. Nos, inquit, prædicamus Christum cru-
 cifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stul-
 titiam, ipsis autem uocatis Iudæis atque Græcis, Christiū
 Dei uirtutem, ac Dei sapientiam: per quam ipsius exem-
 plo, nos quoque de hoste malicia triumphum referre
 queamus, si modo in eo sapuerimus, in quo et uincemus.
 Hanc tu contempta seculi sapientia amplectere, quæ
 mendaciissimo titulo sese uenditat stultis, cum iuxta Pau-
 lum, nulla uerior sit stultitia apud Deum quàm terrena
 sapientia, dediscenda ei qui uere cupiat sapere. Si quis
 uidetur (inquiens) inter uos sapiens esse in hoc seculo,
 stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi,
 d stultitia

stultitia est apud Deum. Et paulò superius: Scriptum est enim, Perdam scientiã scientiũ, & prudentiã prudẽtium reprobabo. Vbi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor huius seculi? Non'ne stultam fecit Deus scientiam huius mundi? Nec dubito quin iam nunc odiose tibi obstrepant stulti isti sapientes, & cæci cæcorum duces, delirare te, desipere, insanire clamitantes, quòd ad Christũ patres desciscere. Hi sunt nomine duntaxat Christiani, cæterum doctrinæ Christi tum irrisores, tum oppugnatores. Vide ne quid istorum blateramenta te permoueant, quorum miseranda cæcitas, deploranda potius quàm imitanda. Quod est enim istud præposterum scientiæ genus, in rebus nugatorijs nihiliq;, imò ad turpitudinẽ tantum esse catum & callidum, in ijs uero quæ sola ad salutem nostram pertinent, non ita multò plus pecude sapere? Paulus uult nos esse sapiẽtes, sed in bono, simplices autẽ in malo. Sapiunt isti ut inique agant, bene autem facere nesciunt. Et cum faciendus ille poëta Græcus, ad nihil utilem hominem censeat, qui neq; ipse per se sapiat, neque bene monenti obtemperet, quã tandem in classe ponẽtur isti, qui cum turpissime desipiant, tamen nõ desinunt obturbare, ridere, deterrere eos, qui iam resipuerunt? Verum irrisor non'ne irridebitur? Qui habitat in cælis, uicissim irridebit eos, & dominus subsannabit eos. Legis in libro scientiæ: Videbunt enim, & contemnent cum, illos autem Deus irridebit. Ab improbis rideri, penè laudari est, certe religiosum, capitis nostri & Apostolorum æmulos fieri. At horrèdum profecto, à Deo irrideri. Ego quoq;, inquit Scientia, in interitu uestro ridebo, &

subsann

Hesiodus.

Subsannabo, cum uobis id quod timebatis, aduenerit, uidelicet, cum serò iam experrecti, dicēt: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improprij. Nos insensati uitam illorum aestimabamus insaniam, & finem sine honore. Animalis ista, & ut Iacobus ait, diabolica est sapientia, ac Deo inimica, cuius finis interitus, quippe quam semper affectatur pedissequa pestilens arrogantia, arrogantia animi cæcitas, cæcitate affectuum tyrannis, affectuum tyrannidem uniuersa uitiorum seges, & licentia quiduis peccandi, licentia ista sequitur consuetudo, consuetudinem infelicissimus animi stupor, quò fit, ut & mali sensu careant: stupentes mors occupat corporis, quam mors excipit secunda. Vides ut summi mali mater est, mundi sapientia. De Christi uero sapientia, quam mundus stultitiam putat, ita legis: Venerunt autem mihi pariter omnia bona cum illa, & innumerablem honestas per manus illius, & letatus sum in omnibus, quoniã anteccebat me ista sapientia, & ignorabam, quoniam bonorum omnium mater est. Hæc enim modestiam & mansuetudinem comitem ducit. Mansuetudo nos diuini spiritus reddit capaces. Super humilem *Esa. II.* enim & mansuetum gaudet requiescere, qui simul atque septeno illo chrismate mentem nostram imbuerit, tum demum pullulascit felix illa seges uirtutum omnium, cum *Dona spiritus* fructibus illis beatis, quorum præcipuus, gaudium interitus. num, gaudium arcanum, gaudium solis ijs cognitum, quibus contigit, quod denique cum mundi gaudijs nec euanescit, nec aufertur, sed cumulatur in gaudium æternum. Eam mi frater, & iuxta Iacobi monita, ardētissimis

- Proverb. 2.** uotis oportet à Deo postulare, & iuxta Sapientem quēdam, è Diuinæ scripturæ uenis, ueluti thesauros effodere. Caput autem huius sapientiæ esse puta, ut temetipsum noris, quod uerbi è cœlo profectum credidit antiquitas, & magnis autoribus usq; adeò placuit, ut in eo omnem sapientiæ uim summam contineri iudicauerint. Sed leue pondus huius dogmatis apud nos sit, nisi congruit cū literis nostris. Minatur sponsæ suæ mysticus ille amator in Canticis, ac foras abire iubet, nisi semet cognorit. Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregū tuorū. Proinde ne quiuis sibi temere rem tantam arroget, ut ipsi sibi satis sit cognitus. Corpus suum haud scio an quisquam ad plenū norit, & mētis habitum cognoscet quilibet. Paulus cui cōtigerat uel tertij cœli mysteria discere, semetipsum tamen non audet iudicare, ausurus utiq; si sibi sat esset notus. Si homo tam spiritalis, qui omnia dijudicat, iudicandus à nemine, sibi adhuc parum perspicuus erat, nos carnales quid confidimus? Porro miles nimis inutilis uideatur, cui neq; suæ copię, neq; hostium cohortes satis habeantur cognita. At homini nō cum homine, uerum secum ipsi bellum est, atq; adeò ex ipsis uisceribus hostilis acies nobis ultro suppullulat, quemadmodū de terrigenis fratribus poëtae Gigantes è terra nati. distat amicus, ut ingens periculū sit, ne parum cauti, uel inimicum pro amico tucamur, uel amicum pro hoste ledamus. Heret etiam in angelo lucis Dux ille egregius.
- Iosue 5.** Noster es, inquiens, an aduersariorum? Ergo quoniam tecum ipse bellum suscepisti, & in hoc prima uictoriæ spes

spes sita est, si tute tibi sis quàm maxime cognitus, simul-
lachrum quoddam tui, tibi uelut in tabula proponam, ut
quid intus, quid in cute sis, planè pernoscas.

DE HOMINE EXTE-
riore & interiore.

ESt igitur homo prodigiosum quoddam animal, ex Homo ex
duabus tribus uè partibus multo diuersissimis com- diuersissimis
pactum, ex anima ueluti numine quodã, & corpore tan- compactus.
quam muta pecude. Siquidem corpore usq; adeò reliquo
brutorum generi nõ præstamus, ut omnibus eius dotibus
inueniamur inferiores. Secundũ animã uero, adeò diui-
nitatis sumus capaces, ut ipsas etiam angelicas mētes li-
ceat præteruolare, & unũ cum Deo fieri. Si tibi corpus
additũ nõ fuisset, numẽ eras: si mens ista nõ fuisset indita,
pecus eras. Has duas naturas tam inter se diuersas sum-
mus ille opifex felici cõcordia colligarat, at serpens pacis
inimicus, infelici rursus discordia dissecuit, ut iam neque
dirinũ queant sine maximo cruciatu, neq; cõiunctim ui-
uere sine assiduo bello, planeq; (quod dici solet) utrũq;
in altero auribus lupum tenet, possētq; mutuo cõpetere
uersiculus ille lepidissimus, Nec tecum possum uiuere,
nec sine te. Adeò perplexa seditione inter se tumultuan-
tur, ueluti diuersa, quæ unum sunt. Corpus enim ut est
ipsum uisibile, rebus uisibilibus delectatur, ut est morta-
le, temporalia sequitur, ut est graue, deorsum sidit. Con-
trã anima generis ætherei memor, summa ui sursum ni-
titur, & cum terrestri mole luctatur, contemnit ea quæ
uidentur, scit enim esse caduca, querit quæ uere, quæ
semper sunt. Immortalis amat immortalia, celestis coele-

stia: Similis similibus capitur, nisi penitus fuerit corpo-
 ris immersa sordibus, atq; à natiua generositate eius cõ-
 tagio degenerarit. Neq; uero hanc discordiã, uel fabu-
 Vnde propè losus ille Prometheus insecuit, admixta menti nostræ de
 tio ad uitia. quoque animãte particula: neq; primitiua cõditio indi-
 dit, sed peccatum quod bene conditum erat, male depra-
 uauit, inter bene concordēs diffensionis uirus serens. An-
 tea enim & mens corpori sine negotio imperabat, &
 corpus animo lubens uolensq; parebat, nunc cõtrã per-
 turbato rerum ordine, affectus corporis rationi præire
 certant, cogiturq; illa in corporis sententiam pedibus di-
 scedere. Quare nõ absurde pectus hominis cum seditiosa
 quapiam repub. componas licebit: quam quoniã ex ua-
 rijs hominũ generibus constat, propter diffensionem stu-
 diorum oportet crebris motibus & factionibus collidi, ni
 penes unum sit imperij summa: Isq; sit eiusmodi, ut nihil
 imperet, nisi reipublicæ salutaria. Quare necesse est, ut
 plus in ea ualeat, qui plus sapit, pareat, qui minus. Nihil
 est autem infima plebe uecordius, eoq; magistratibus ob-
 temperare debet, nullum ipsa gerere magistratum. Qui
 uero optimates sunt, aut natu maiores, audiendi sunt illi
 quidẽ in consultationibus, at ita si statuendi arbitriũ pe-
 nes unum maneat regem, quem admoneri quidẽ oportet
 nonnunquam, cogi uero aut præiri non conuenit. Porro
 Rex uni le- rex ipse nulli paret nisi legi, lex respondet honestatis
 gi paret. idcã. Quòd si præposteris uicibus uulgus indomitum, &
 flex illa ciuitatis tumultuosa, natu maioribus præire con-
 tendit, aut si primates Regis imperiũ negligunt, cooritur
 in republica nostrã periculosa seditio, & nisi diuina di-
 Etatura

Etatura succurritur, ad extremā perniciē res omnis spe-
 ctat. In homine uerò ratio regis uice fungitur. Optimates Optimates
 accipias licet, affectus quosdā corporeos quidē illos, sed qui.
 tamē nō perinde brutos: quod genus sunt genuina pietas
 erga parentes, charitas in fratres, beneuolentia in ami-
 cos, misericordia in afflictos, metus infamiae, cupido ho-
 nestae opinionis, & si qua sunt cōsimilia. Eos porrò mo-
 tus animorū, qui à rationis decretis quàm maxime dissi-
 dent, suntq; infime ad pecorum humilitatem abiecti, plebs que.
 bis quasi ultimam fecem esse puta, cuiusmodi sunt libido,
 luxus, inuidētia, hisq; cōsimiles animi morbi, qui ad unū
 omnes, ueluti serui sordidi & improbi, ergastulis sunt
 coërcendi, ut si queant, pensum operamq; domino præ-
 scriptam præstēt: sin minus, nihil certe damni dent. Que
 omnia Plato diuinitus intelligens, scripsit in Timæo, fi-
 lios Deorum ad sui similitudinē duplex animæ genus in
 homine fabricatos fuisse, alterū diuinū & immortale, al-
 terum quasi mortale & uarijs perturbationibus obno-
 xium: quarū prima sit uoluptas, esca malorum (ut ait) Quatuor af-
 proxima dolor, fuga impedimētumq; bonorum: deinde fectus animi.
 metus atq; audacia, cōsultores amētes: quibus accedit &
 implacabilis iracūdia: Præterea spes blāda, cū irrationa-
 bili sensu, amoreq; omniū inuasore. Hæc enim serme uer-
 ba Platonis: Nec ignorauit in huiusmodi pturbationibus
 coërcēdis, uitæ beatitudinē cōsistere. Scribit enim eodē in
 opere, eos qui ista superassent, iuste uicturos: iniuste au-
 tem, qui ab his uicti fuissent. Et diuinæ quidē animæ, hoc
 est, rationi, tanquā regi in cerebro, uelut in arce ciuitatis
 nostræ sedem statuit, corporis uidelicet parte editissima,

caeloq; proxima, tum minime bruta, quippe quæ & osse sit pertenui, neq; neruis neq; carne onerata, sed sensibus intus forisq; longe munitissima, ut illis quasi renuntiantibus, nihil tumultus in republica cooriretur, quod non protinus ille persentisceret. At mortalis animæ partes, hoc est, affectus, ut quæq; rationi uel morigera est, uel

Vis irascibilis. obstrepera, ita ab ea semouit. Nam inter ceruicem, & diaphragma, partē animæ constituit, fortitudinis atque iræ participē, affectum uidelicet seditiosum quidē illum & cohibendum, at non perinde brutum, eoq; mediocri interuallo à summis inisq; semouit, ne uel nimia uicinitate regis ocium perturbet, uel infimæ plebis contagio

Vis concupiscibilis. corrupta simul in eum coniuret. Vim porrò concupiscibilem quæ esculenta & poculenta appetit, quaq; in uenerem impellimur, porrò infra præcordia procul à regia, in iecur & aluum relegauit, ut quasi seruum quoddā & indomitum animal, illic ad præsepe habitaret, propterea quod ea uiolentissimos excitare motus consuevit, minimeq; præsidis imperijs audiens esse. Huius infima pars, quam pecuina sit, quamq; rebellis, uel illa pudenda corporis portio, in qua potissimū tyrannidē obtinet, documento potest esse: quæ membris ex omnibus una, frustra reclamante rege, obscœnis motibus subinde rebellionem parat. Vides nimirum ut hac superne diuinum ani-

Ratio tanquam rex. mal homo, planè in pecudē desinat. At consultor ille diuinus, sublimi in arce præsidēs, memor originis suæ, nihil sordidum, nihil humile cogitat. Sceptro autem insignis Sceptro cur eburno, propterea quòd nihil nō rectum imperet, in cuius aq̄la addita, ius fastigio aquilam insidere scripsit Homerus, quòd ad cœlestia

coelestia subuolans, quæ humi sunt aquilinis oculis despicit. Postremo aurea redimitus corona. Aurum enim in mysticis literis sapientiam serè significat, circulus autem perfectam, & omnibus numeris absolutam. Hæ sunt enim propriae regum dotes. Primum, ut quàm plurimum sapiant, ne quid peccent per errorem, tum uti quæ recta sunt, ea modo uelint, ne quid contra animi iudiciũ perperam corrupteq; faciant: quarum altera qui careat, eum non regem, sed latronem existimato.

DE VARIETATE AFFECTVVM.

Noster autem rex propter æternam legem, sibi di- Ratio semp
uinitus insculptam, opprimi quidem potest, corrum reclamans.
pi non potest, quin reclaimer, quin reuocet. Cui si reliqua
plebs parebit, nihil ille unquam neq; pœnitendum, neque
pernitiosum cõmittet, sed summa moderatione, summaq;
tranquillitate gerentur uniuersa. Ac de affectibus quidem
Stoici Peripateticiq; nonnihil diuersa sentiunt, quanquã
illud conuenit inter omnes, ratione uiuendũ, non affectu.
Sed illis placet, ubi affectibus, qui à sensibus proxime ex-
citantur, tanquam pædagogis usus ad iudicium, uerumq;
discrimen expetendorum & fugiendorum peruenieris,
tum eos prorsus esse relinquendos: Iam enim non solum
utiles non esse ad sapientiam, uerumetiam perniciosos.
Atq; ob id perfectum illum sapientẽ suum omnibus eius-
modi motibus, tanquam morbis animi, uacare uolunt,
uixq; humaniores quidam primos illos impetus, rationẽ
præuertentes, sapienti concedunt, quas illi phantasias ap-
pellant. At Peripatetici non extirpandos affectus, sed
coërcendos docent: esse enim nonnullum eorum usum,
d s propt

propterea quòd hos à natura additos opinentur, uti quaedam ad uirtutem incitabula, atq; exhortamenta, sicuti fortitudinis iram, industriæ inuidiam, & item de reliquis. Socrates autē in Phedone Platonis, cum nihil aliud putat esse Philosophiam, quàm mortis meditationem, hoc est, ut animus quantum potest abducat sese à rebus corporeis, & sensibilibus, transferatq; ad ea, quæ ratione, non sensibus percipiuntur, cum Stoicis nimirum sentire uideatur. Oportet igitur primum omnes animi cognitos habere motus, deinde scire nullos esse tam uiolentos, quin à ratione uel compesci, uel ad uirtutem deflecti queant. Audio enim uulgo hanc pestiferam opinionem, ut se dicant ad uitia cogi. Alij contra imperiti sui, motus huiusmodi pro rationis dictamine sequuntur, atque adeò quod suasisit ira aut inuidia, id zelum dei uocant. Atq; ut est alia Resp. alia factiosior, ita alius alio ad uirtutem propensior. Quæ differentia, non ex animorum discrimine, sed uel ex influxu cœlestium corporum, uel pro genitoribus, uel ex educatione, uel ex ipso corporis habitu proficiscitur. Nō anilis est illa Socratis fabula, de aurigis & equis bonis ac malis. Vidcas enim nonnullos ita moderato ingenio natos, ita tractabiles ac faciles, ut sine ullo negotio ad uirtutem instituantur, ac sine calcaribus ultro præcurrant.

Rebellio nati-
tura nemini
imputanda.

Alijs contra corpus rebelle, tanquã equum indomitum & calcitrosum cōtigisse, ut multum sudans domitor ille, uix tamen asperrimo fræno, uix fuste, calcaribusq; subigat ferocientē. Qualis si tibi forte obtigit, ne protinus abijcias animum, imò tantò acrius enitere, sic existimans, non tibi interclusam ad uirtutem uiam, sed uberio rem uirtutis materiam

teriam oblatam esse. Quòd si bonam mentem nactus es, non hoc protinus alio melior es, sed felicior. At rursum ita felicior, ut obligator. Quanquã quis est ingenio usque adeo felici, ut nõ abũde multa sint, in quibus luctari oporteat? Ergo quã maxime turbari sentiet, hæc quã maxime aduigilet rex oportet. Sunt uitia quædam penè gentilitia, quemadmodũ gentibus nõnullis perfidiã aiunt esse familiarem, alijs luxum, alijs libidinem. Quædã corporis habitũ comitantur, sicut sanguineos mulierositas, & uoluptatum amor: Cholericum ira, ferocitas, maledicentia: Phlegmaticum inertia, somnolentia: Melancholicũ, inuidia, tristitia, amaritudo. Nonnulla cum ætate, aut remittuntur, aut inualescunt, quemadmodũ libido in iuuenta, item profusio, temeritas: In senectã tenacitas, morositas, auaritia. Sunt & quæ sexui uideantur adnata, ut in uiro ferocitas, in muliere uanitas, & uindictæ cupido. Fit interim ut natura ueluti paria faciens, morbum animi dote quapiam diuersa compenset. Est hic quidem propensior ad uoluptatem, sed neutiquam iracundus, neutiquã inuidus. Est alius incorrupta pudicitia, sed elatior, sed iracundior, sed attentior ad rem. Neq; desunt qui prodigiosis quibusdam ac fatalibus uitijs sollicitentur, furto, sacrilegio, homicidio, quibus quidem omni conatu obuiam est eundum, contraq; eorum insultum, certi propositi minus quidam aheneus obijciendus. E' diuerso sunt nonnulli affectus, ita uicini uirtutibus, ut periculum sit, ne ambiguo discrimine fallamur. Erunt hi corrigendi, & ad proximam uirtutem commode deflectendi. Est exempli gratia quispiam excãdescensior, iniiciat animo frantum,

& eris

& erit alacrior, erit erectus, minimeq; languidus, erit li-
 ber ac simplex. Est alius paulò tenacior, adhibeat ratio-
 nem, & fuerit frugalis. Qui blandior est, fiet comis &
 commodus. Qui præfractus, constans. Qui tristior, seue-
 rus. Qui ineptior, morigerus: atq; ad eundem modum de
 reliquis animi leuioribus morbis. Hoc modo cauendum,
 ne naturæ uitium uirtutis nomine palliemus, tristitiã gra-
 uitatem, asperitatem seueritatem, inuidiam zelum, sordes
 frugalitatem, assentationem comitatem, scurrilitatem ur-
 banitatem appellantes. Hæc igitur est unica ad beatitu-
 dinem uia. Primum, ut te noris. Deinde, ut ne quid pro
 affectibus, sed omnia pro iudicio rationis agas. Sana sit
 autem & sapiat ratio, hoc est, tantum honesta spectet. At
 difficile est (inquies) quod præcipis. Quis negat? Atqui
 uerum est illud apud Platonem adagium: quæ pulchra
 sunt, eadem esse difficilia. Nihil fortius, quàm ut quis se-
 ipsum uincat, sed nullum maius præmium, quàm beatitu-
 do. Præclare illud Hieronymus, ut cætera omnia: Nihil
 Christiano felicius, cui promittitur regnum cælorum.
 Nihil laboriosius, qui quotidie de uita periclitatur. Ni-
 hil fortius, qui uincit diabolum. Nihil imbecillius, qui à
 carne superatur. Si tuas perpenderit uires, nihil diffici-
 lius, quàm carnem subigere spiritui, si deum auxiliato-
 rem respexeris, nihil facilius. Tu modo ingenti animo,
 perfectæ uitæ propositum concipe, conceptum urge. Ni-

Velle fieri hil unquam uehementer imperauit sibi humanus animus,
 Christianum quod non effecerit. Magna pars Christianismi est, toto
 pars est Chri pectore uelle fieri Christianum. Quod aditu uidebitur
 stianismi. inexpugnabile, id fiet successu mollius, usu facile, con-
 suetudine

suetudine demum etiam iucundum. Scitum est illud Hesiodium: Arduam initio esse uirtutis uiam: uerum ubi ad cacumen erepseris, tutissimum otium te manet. Nullum animal tam ferum, quod non mansuescat humana cura, & animi domitoris omnium nulla erit domandi ratio? Ut corpore ualeas, potes in annos aliquot imperare tibi, ut abstemius sis, ut à Venere temperes, quæ præscripsit homo medicus: & ut omnem uitam tranquille transigas, non potes uel menses pauculos imperare affectibus, quod cōditor præcipit deus? Ut corpus morbo subducas omnia facis. Ut corpus & animam ab aeterna morte subtrahas, non illa facis, quæ fecerunt & Ethnici?

DE HOMINE INTERIORE ET
exteriore & de duabus partibus homi-
nis ex literis sacris.

Pudet me profectò Christianorum nomine, quorum maxima pars ueluti muta pecora seruit affectibus suis, adeoq; in hac dimicatione non sunt exercitati, ut ne norint quidem rationis atq; perturbationum discrimen. Hoc tantum hominem esse putant, quod uident, quod sentiunt. Imò nihil esse putant, nisi quod sub sensum cadat, cum nihil sit minus. Quicquid impense cupiunt, id rectū existimant. Pacem appellant certam comploratamq; seruitutem, dum obruta ratio, quocunq; uocat affectus, nihil renitens, sequitur. Hæc pax est illa misera quam Christus ueræ pacis autor, qui fecit utraq; unum, uenit dirimere, bellum salutare excitaturus inter patrem & filium, inter maritum & uxorem, inter ea quæ turpis concordia male
concil

conciliauit. Iam uero philosophorum leuis sit autoritas, nisi eadem omnia, tametsi uerbis non iisdem, sacris in literis precipiuntur. Quod philosophi rationem, id Paulus modò spiritum, modò interiorem hominem, modò legem mentis uocat. Quod illi affectum, hic interim carnem, interim corpus, interim exteriorè hominem, interim legem membrorum appellat. Spiritu, inquit, ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim cõcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersum carnem, ut non quæcunq; uultis, illa faciatis. Et alibi: Quod si secundum carnem uixeritis, moriemini. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Noua profecto rerum commutatio, ut in bello pax queratur, in pace bellum, in morte uita, in uita mors, in seruitute libertas, in libertate seruitus. Scribit enim alibi Paulus: Castigo corpus meum, & in seruitutè redigo. Libertatem audi: Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. &: Non iterum concepimus spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis filiorum dei. Idem alibi: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Legis apud eundem de exteriorè homine qui corrumpitur, & interiorè qui re-

nouatur de die in diem. Plato duas uno in homine animas constituit. Paulus eodem in homine duos homines facit adeò conglutinatos, ut neuter sine altero, neq; in gloria, neque in gehenna sit futurus, adeò rursus disinctos, ut unius mors, uita sit alterius. Eòdem, opinor, pertinent, quæ scribit Corinthijs: Factus est primus homo in animam uiuentem, nouissimus Adam in animam uiuificantem.

Duplex homo.

tem. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale, deinde quod spiritale. Primus homo de terra terrenus. Secundus homo de cælo cœlestis. Atque ut euidentius esset, ista non solum ad Christum & Adam, sed ad nos omnes pertinere, subiicit: Qualis terrenus, tales & terreni, & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Igitur si portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Vides liquere, quod alibi carnem, & exteriorem, qui corrumpitur, hominem dixit, hinc terrenum Adam nominasse. Hoc ipsum nimirum est, & corpus illud mortis, quo grauatus exclamabat Paulus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Porro fructum longe diuersissimum carnis & spiritus aperiens, alibi scribit: Qui seminat, inquit, in carne sua, Fructus carnis & metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet uitam aeternam. Hoc igitur illud est uetus dissidium geminorum Iacob & Esau, qui & antequam in lucem ederentur, iam intra materni uentris claustra luctabantur. At Esau quidem præoccupauit exitum, sed Iacob præripuit benedictionem. Prius enim Esau, sunt figura carnale, sed quod spiritale potius est. Alter erat rufus & pilis obsitus, alter leuis. Alter inquietus & uenator, & carnis. alter domestico gaudens otio. Et ille quidem famelicus, ius uendit primogenitorum, dum uili uoluptatis auctoramento illectus, à natiua libertate excidit in seruitutem peccatorum, hic quod iure non debebatur, arte gratiæ sibi uendicat. Inter hos fratres, quanquam uteri-

nos, quanquam gemellos, nunquam perfecta coit concordia. Odit enim Esau Iacob, Iacob contra, etsi non respōdet odio mutuo, fugit tamen suspectumq; semper habet Esau, neque sese illi credit. Tibi quoq; quicquid suaserit affectus, suspectū sit propter dubiam autoris fidem. Iacob solus uidit dominum. Esau ut sanguinarius, gladio uiuit. Postremò dominus à matre consultus respōdit, Maior seruiet minori: Pater uerò adiecit, Fratri tuo seruiet, tempusq; ueniet, cum excutias & solus iugum eius de cecruibus tuis. Dominus de pijs uaticinatur, pater de reprobis. Ille quid ab omnibus oporteat fieri, commonstrat: hic quid pleriq; facturi sint, prædicit. Paulus uult mulierem *Mulier affectus.* subditam esse uiro suo. Melior enim est iniquitas uiri, quàm mulier beneficiēs. Eua nostra carnalis est affectus, cuius oculos callidus ille coluber quotidie sollicitat, ea corrupta pergit & uirum ad communionem mali sollicitare. Sed quid legis de muliere noua: id est, ea quæ uiro suo morigera est? Inimicitias ponam inter te (nempe serpentem & mulierem) & semen tuum, & semen illius, Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius. Deiectus est coluber in pectus, impetum eius fregit mors Christi: tantum calcaneo insidiatur clancularius. Cæterum gratia fidei, tanquam in uiraginem uersa mulier, uenenatum caput animosa conerit. Aucta est gratia, imminuta carnis tyrannis. Sara irminuta, autore deo, creuit Abraam, iamq; illa non maritum, sed dominum uocat. Neq; prius tamen illa partum meretur, quàm illi desissent muliebria. Quid uero tandem peperit domino suo Abraæ, iam anus, iam effœta? Nempe Isaac, hoc est, gaudium.

dium. Simul atq; in homine consenuerunt affectus, tum
 demum exoritur felix illa tranquillitas innocentis animi,
 & mentis securitas quasi iuge conuiuium. Et ut pater
 ipse non indulset uxori, ita in liberis suspectam habet col=
 lusionem, Isaac cum Hismaële. In ea etate non uult con=
 uenire filio ancillæ, cum filio liberæ. Dum adhuc feruet
 adolescentia, procul ab oculis ablegetur Hismaël, ne sub
 blandimenti specie, puerū adhuc Isaac, ad suos mores pel=
 liceat. Iam senuerat Abraam, iam anus erat Sara, iam edi=
 derat Isaac, adhuc diffidit, nisi uxoris consilium diuinum
 oraculum comprobasset. Non est securus de muliere, do=
 nec audit à domino, Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi
 uocem eius. O felicem senectam eorum, in quibus sic præ=
 mortuus est ille terrenus homo, ut nullum negotium ex=
 hibeat spiritui, qui consensus an per omnia perfectus ho=
 mini contingat in hac uita, haud equidem affirmauerim:
 fortasse ne expediat quidem. Nam & Paulo datus est sti=
 mulus carnis, angelus Satanae, qui illum colaphizaret, ac
 iam tertium dominum rogans, ut à se tolleretur, hoc tan=
 tum audiuit, Paule sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in
 infirmitate perficitur. Nouum profectò remedij genus.
 Paulus ne superbiret, tentatur à superbia: ut solidus sit in
 Christo, in se cogitur esse infirmus. Portabat enim thesau=
 rum reuelationum coelestium in uase fictili, ut sublimitas
 esset uirtutis dei, & non ex ipso. Quòd unum exem=
 plum apostoli, multorum pariter nos admonet: Primum
 cum à uitijs sollicitamur, mox iteratis precibus imploran=
 dum esse auxilium diuinum. Deinde tentationes uiris
 perfectis interdum non solum periculosas non esse, ue=

Stimulus car
nis prodest.

Tentatus
oret.

rumetiam ad custodiam uirtutis necessarias. Postremò reliquis omnibus perdomitis, solum inanis gloriæ uitium, in medijs etiam uirtutibus insidiari, & hanc esse uelut Hydram illam Herculanam, monstrum uiuax, & suis uulneribus fecundum, quod omnibus exantlatis laboribus, supremo sine uix demum queat confici. Verum Labor omnia uincit Improbis. Interim dum uehementibus perturbationibus æstuat animus, tu modis omnibus preme, urge, immine, ac Proteum istum tuū uinclis stringe tenacibus, dum Omnia transformat sese in miracula rerum, Ignemq; horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem, donec in natiuā speciem redeat. Quid autem tam Proteus, quàm affectus & cupiditates stultorū, quæ cum eos nunc in beluina libidinē, nunc in iram ferinā, nunc in uenenatā inuidiam, nunc in alia atq; alia uitiorum portenta trahunt? Non ne pulchre quadrat, quod cruditissimus poëta dixit: Tum uariæ illudent species, atq; ora ferarū: Fict enim subito sus horridus, atraq; tigris, Squamosusq; draco, & fulua ceruice læna: Aut acrem flammæ sonitū dabit. Hic uero memento quòd sequitur: Sed quantò ille magis formis se uertet in omnes: Tantò nate magis contende tenacia uincla. Imò ne rursus ad fābulas reuoluamur poëtarum, exemplo sancti patriarchæ Iacob luctamen non æturnum constanter urge, donec illucescat aurora opis diuinæ: dicitog; Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

*Premium uirtutis
gloriæ.*

Quod autem uirtutis suæ præmium tulcrit fortissimus ille palestrites, operæ præcium est audire: Primum benedixit ei in eodem loco. Semper enim post superatam tentationem præcipuum quoddam auctarium diuinæ gratiæ adijcitur

adijicitur homini, qua sit ad futurum hostis assaultum, multo quàm fuerat munitior. Deinde tacto femore emarcuit nervus uictoris, & cœpit altero claudicare pede. Execratur per os propheta deus, eos qui utroq; claudicant pede, id est, qui simul & in carne esse, & deo uolunt placere, & dum utroq; male conantur, in utroq; claudicant. Felices autem illi, in quibus sic affectus carnis emortuus est, contingente deo, ut dextro pedi potissimum, hoc est, spiritu innitantur. Postremò nomen illi commutatum: ex Iacob enim fit Israël, ex luctatore quietus. Vbi castigaris carnem tuam, & carnem crucifixeris cum uitijs & concupiscentijs, iam nullo obstrepente, continget tibi tranquillitas & otium, ut uaces & uideas dominum, ut gustes & uideas, quoniã suavis est dominus. Hoc enim sonat Israël. Videtur autem non in igni, non in turbine ac tumultu tentationum, uerum tempestatem diaboli, si modo perseueraris, consequitur sibilus aure tenuis consolationis spiritualis. Ea simulatq; leniter aspirauerit, tum intède acriter internos oculos, & eris Israël, dicesq; cum eodem: Vidi dominum, & salua facta est anima mea. Videbis cum qui dixit: Non uidebit me omnis caro. Excute te ipsum: Si caro es, non uidebis dominum: si non uideris, non saluabitur anima tua. Curã igitur ut sis spiritus.

DE TRIBVS HOMINIS PAR-

tibus spiritu, anima, & carne,

ERant hæc uel nimio plus satis, uerũ ut fias tibi pau- Origenes li-
lò etiam perspectior atq; excusior, libet & Ori- bro primo
genicam hominis sectionem breuiter referre. Is enim Pau- super epist.
lum secutus tres partes facit, spiritũ, animam & carnem, ad Rom.

quas omnes coniunxit Apostolus scribens Thessalonicē-
 sibus, ut integer, inquit, corpus uestrum, anima, & spiri-
 tus, in die domini nostri Iesu Christi seruetur. Esaias au-
 tem omissa parte infima, duarum meminit: Anima, inquit,
 mea desiderabit te in nocte, sed & spiritu meo in præ-
 cordijs meis, de mane uigilabo ad te. Daniël item: Lauda-
 te, inquit, spiritus & animæ iustorum dominum. Quibus
 ex locis non absurde colligit triplicem hominis portio-
 nem: Corpus siue carnem, infimam nostri partem, cui per
 genitalem culpam legem inscripsit peccati serpens ille
 ueterator, quaq; ad turpia prouocamur, ac uicti diabolo
 connectimur: Spiritum uero qua diuinæ naturæ similitu-
 dinem exprimimus, in qua conditor optimus, de suæ men-
 tis archetypo, æternam illam honesti legem insculpsit di-
 gito, hoc est, spiritu suo. Hac deo conglutinamur, unumq;
 cum eo reddimur. Porro tertiam, & inter istam mediam,
 animam constituit, quæ sensuum ac motuum naturalium
 sit capax. Ea uelut in factiosa republica non potest non
 alterutri partium accedere. Hinc atq; hinc sollicitatur, li-
 berum habet utrò uelit inclinare. Si carni renunciāns ad
 spiritus partes sese traduxerit, fiet & ipsa spiritalis. Sin
 ad carnis cupiditates semet abiecerit, degenerabit & ipsa
 in corpus. Hoc enim est quod sensit Paulus, scribens
 Corinthijs: An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici,
 unum corpus efficitur? Qui autem adhæret domino, unus
 caro mere- spiritus est. Meretricem lubricam hominis partem appel-
 trix est ani- lat. Hæc est illa illex & blanda mulier, de qua legis Pro-
 nam sedu- uerborum capite secundo: Vt cruaris à muliere aliena,
 cens, & ab extranea, quæ mollit sermones suos, & relinquit
 ducem

ducem pubertatis suæ, & pacta dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortem domus eius, & ad inferos semitas ipsius. Omnes qui ingredientur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitas uitæ. Et capite sexto: Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extranea, Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Preciū enim scorti, uix unius est panis, mulier autem uiri preciosam animam rapit. Non ne cum de scorto, corde, & anima meminit, nominatim tres hominis partes expressit? Rursum capite nono: Mulier stulta & clamosa, plenaq; illecebris, & nihil omnino sciens, sedet in foribus domus suæ super sellam in excelsio urbis loco, ut uocaret transcuntes per uiam, & gētes in itinere suo. Quis est paruulus declinet ad me. Et uicordi locuta est: Aquæ furtiua dulciores sunt, & panis absconditus suauior, & ignorauit quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius. Qui enim applicabitur illi, descendet ad inferos. Nam qui abscesserit ab ea, saluabitur. Quæso te, quibus coloribus magis graphice depingi, fucari ue poterant, uel uenenata carnis illecebræ, ad turpitudinē sollicitantis animā, uel improbitas spiritui reclamantis, uel exitus infelix superātis? Ergo spiritus deos nos reddit, caro pecora. Anima constituit homines: spiritus pius, caro impios, anima neutros. Spiritus quærit cœlestia, caro dulcia, anima necessaria. Spiritus euehit in cœlum. Caro deprimat ad inferos. Animæ nihil imputatur. Quicquid carnale, turpe est. Quicquid spirituale, perfectum. Quicquid animale, medium & indifferens. Vis ne pinguiore, quod aiunt, Minerua, tanquam digito

Amor p. arc=
tum natura=
lis.

tibi demonstrari partium istarum discrimen? Equidem ex-
periar, Vereris parentes, amas fratrem, amas liberos,
diligis amicum. Non tam uirtutis est ista facere, quam sce=
leratum non facere. Cur enim non facias Christianus,
quod naturæ instinctu faciunt & gentes, imò quod faci=
unt & pecora? Quod naturæ est, non imputatur ad me=
ritum. Sed incidisti in eum locum, ut aut patris contem=
nenda pietas, uincenda charitas liberorum, beneuolentia
negligenda amici, aut offendendus deus. Quid facis? In
biuio stat anima. Sollicitat hinc caro, illinc spiritus. Dicit
spiritus: Potior est parente deus: Illi corpus modò debes,
huic omnia. Suggestit caro: Nisi pares exheredit te pa=
ter, uulgo dicceris impius. Consule rei, consule famæ. Deus
aut non uidet, aut conuict, aut certe facile placabitur.
Iam hæret, iam nutat anima. Utrocuq; se flexerit, hoc
erit, quod est id, cui accesserit. Si contempto spiritu, me=
retricem carnem audierit, unum corpus est. Sin spreta
carne ad spiritum erigatur, transfiguratur in spiritum. Ad
hunc modum consuesce temetipsum solerter excutere. In=
gens enim hominum error, qui non raro absolutam pie=
tatem putant, quod est naturæ. Imponunt incautis affe=
ctus quidam, in speciem honestiores, & quasi uirtutum
laruis personati. Sæuit iudex in fontem, seuerus & in=
corruptus sibi uidetur. Vis & hunc discuti? Si animo in=
dulget suo, seruitq; rigori cuidam genuino, nullo animi
dolore, nonnulla fortassis cum uoluptate, nihil tamen à iu=
dicis officio diuaticans, ne sibi protinus placeat, medium
est quod facit. Quod si lege, uel ad odium priuatum, uel
ad cupiditatem abutitur, iam carnale est quod gerit, &
homi

homicidium committit : sin ingentem animo percipit do-
 lorem, quòd eum cogitur perdere, quem mallet emenda-
 tum & incolumem, & pœnam commertitam irrogat eo
 pectoris sensu, quo pater filium charissimum secari uriq;
 iubet, ita demum spirituale erit quod agit. Pleriq; pro-
 pensione natura, atq; ingenij proprietate, rebus nonnul-
 lis uel gaudent, uel abhorrent. Sunt quos nihil titillet
 uenerea uoluptas. Ne protinus sibi ad uirtutem arro-
 gent, quod est indifferens. Non carere libidine, sed uin-
 cere libidinem, uirtutis est. Alius gaudet ieiunare, gau-
 det adesse sacris, gaudet frequens esse in templis, gaudet
 quamplurimum psalmorum dicere, sed in spiritu. Exige *Regula ue-*
 ad hanc regulam quod facit. Si ad famam, si ad emolu- *re pietatis.*
 mentum spectat, carnem sapit, non spiritum. Si tantum
 ingenio indulget suo, facit enim quòd animo lubet, non
 habet quod sibi magnopere placeat, imò quod timeat ha-
 bet. En tibi periculum. Oras, & non orantem iudicas.
 Ieiunas, & fratrem manducantem condemnas. Quisquis
 non facit, quod tu, eò te meliorem iudicas? Vide ne ad
 carnem pertineat ieiunium tuum. Eget frater ope tua, tu
 interim preculis tuis deo obmurmuras, fratris egestatem
 dissimulans : auersabitur istas preces deus. Quomodo
 enim te orantem audiet deus, cum tu non audias homo
 hominem? Accipe & illud, Amas uxorem, hoc tantum *Amor uxo-*
 nomine quòd uxor est. Nihil magni facis. Nam istud *ris castus.*
 quidem est tibi cum Ethnicis commune. At amas, non ob
 aliud, nisi quia tibi uoluptati est. Ad carnem tendit a-
 mor tuus. Sed amas ob hoc potissimum, quòd in ea per-
 spexeris imaginem Christi, puta pietatem, modestiam,

sobrietatem, pudicitiam, iamq; non illam in ipsa, sed in Christo, imò in ea Christum amas, ita demum spiritualiter amas. Verum his de rebus plura, sed suo loco.

REGVLAE QVAEDAM GENERALES ueri Christianismi.

Nunc quoniam ad id quod propositum est, utcumq; uiam aperuisse, & quasi sylvam quandam com-
parasse uidemur, ad reliqua properandū, ne non enchiridion, sed ingens fiat uolumen. Conabimur autē breuiter regulas quasdam quasi nexus quosdā palaestricos tradere, quarū ductu, tanquā fili Dædalci, facile queas è mundi huius erroribus, uelut è labyrintho quodā inextricabili emergere, atq; ad puram lucem uitæ spiritualis pertingere. Nulli disciplinæ sui canones desunt, & sola beate uiuendi ratio nullis præceptis adiuuabitur? Est autem omnino uirtutis ars quædam & disciplina, in qua qui se gnauiter exercent, ijs deniq; aspirat ille sanctorum conatuum pro-
uector spiritus. Qui uero dicunt, Recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus, hos reijciet misericordia diuina, propterea quod ipsi reiecerunt scientiam. Sumentur autem hi canones partim à persona dei, diaboli, & nostra: partim à rebus, id est, uirtutibus ac uitijs, & quæ sunt his coniuncta: partim à materia uirtutum & uitiorum. Conducent potissimum aduersus tria mala, reliquias culpæ genitalis. Nam & si labem abstersit baptismus, tamen hæret adhuc quiddam ueteris morbi, relictum in nobis, tum ad custodiam humilitatis, tum materiã segetemq; uirtutis. Ea sunt cæcitas, caro & infirmitas. Cæcitas ignorantia nebula, rationis obscurat iudicium. Lumen enim
illud

Reliquie
peccati ori-
ginalis.

Cæcitas

Illud purissimum diuini uultus, quod conditor insudcrat
 super nos, cum nonnihil obfuscauit culpa primorum pa=
 rentum, tum corrupta: educatio, improbus conuictus, per=
 uersi affectus, uitiorum tenebræ, consuetudo peccandi,
 tanta obduxit rubigine, ut diuinitus insculptæ legis uix
 uestigia quædam appareant. Ergo (ut cœperam) cæcitas
 facit, ut in delectu rerum frè cæcutiamus, pro optimis
 pessima sequentes, potiora minus utilibus posthabentes.
 Caro sollicitat affectum, ut etiam si quid sit optimum in= Caro.
 telligamus, diuersa tamen amemus. Infirmitas facit, ut uir= Infirmitas.
 tutem semel arreptam, uel tædio, uel tentatione uicti dese=
 ramus: cæcitas officit iudicio: caro deprauat uoluntatem:
 infirmitas frangit constantiam. Primum igitur est, ut fu=
 gienda dignoscas ab expetendis, atq; ideo tollenda cæci=
 tas, ne in rerum delectu hallucinemur. Proximum ut ma=
 lum cognitum oderis, bonum ames, & in hoc uincenda
 caro, ne contra mentis iudicium dulcia pro salutaribus
 amemus. Tertium ut in bene cœptis perseueres, atq; id=
 circo fulcienda infirmitas, ne turpius uirtutis uiam dese=
 ramus, quàm fueramus non ingressuri. Ignorantiæ me=
 dendum, ut uideas quâ sit eundum. Caro domanda, ne à
 cognita uia seducat in deuia. Infirmitas animanda, ne uia
 arctam ingressus, uel uacilles, uel resistas, uel deflectas,
 ne ue semel aratro manum admolitus, respicias, sed exul=
 tes ut gigas ad currendam uiam, semper in ea quæ sunt
 antè temet extendens, eorum quæ retro sunt oblitus, do=
 nec apprehendas brauium, & coronam promissam per=
 seuerantibus. Ad hæc itaque tria canones quosdam pro
 nostra uirili accommodabimus.

CONTRA MALVM IGNORANTIAE CANON
PRIMVS.

Bene sentiē=
dum de scri=
ptura.

Quoniam uerò fides unica est ad Christum ianuam primam oportebit esse regulam, ut de ipso atque illius spiritu traditis scripturis quam optime sentias. Credasque non ore tenus, non frigide, non oscitanter, non hesitanter, quemadmodum uulgus facit Christianorum, sed toto pectore, penitus infixum immotumque sedeat, ne unum quidem in eis iota contineri, quod non magnopere ad tuam salutem pertineat. Nihil quicquam te moueat, quod bonam hominum partem sic uides uiuere, quasi caelum et inferi, fabulae quae piam essent aniles, terricula, aut illectamenta puerorum. Tu uero credens, ne festinaueris. Et si ad unum uniuersus insaniat mundus, uertantur clementia, desciscant Angeli, non potest mentiri ueritas, non potest non euenire, quod Deus euenturum esse praedixit. Si Deum esse credis, ueracem credas oportet. Sic prorsus habeto, nihil tam uerum esse, nihil tam certum atque indubitatum eorum quae auribus hauris, oculis coram intueris, manibus tenes, quam quae legis in his literis quas caeleste nomen, hoc est, ueritas inspirauit, Sancti Prophetae proderunt, tot martyrum sanguis comprobauit, quibus tot iam seculis, piorum hominum consensus subscripsit, quas Christus ipse in carne, et sermone tradidit, et moribus expressit, testatur miracula, confitentur et demones, adeoque credunt, ut contremiscant: denique quae sic consentaneae sunt aequitati naturae, quae sic inter se constant, sic rapiunt attentos, sic mouent atque transformant. Si haec tanta argumenta in eas

in cas solas cōpetunt, quæ, malum, uesania est, in fide hæsitare? Vel ex præteritis futurorū cōiecturam facito: quanta, quàm incredibilia dictu de Christo prædixerant Prophetæ. Quid horum non euenit? Qui in illis non sefellit, in alijs fallit? Postremò non mentiti sunt Prophetæ, & mentietur Christus Prophetarū dominus? His atq; huiusmodi cogitationibus, si subindè flammam excitaris fidei, tum ardentè rogaueris Deum, ut adaugeat tibi fidē, mirabor, si diu malus esse poteris. Quis enim usq; adeò sceleratus est, ut non resiliat à uitijs, si modo penitus credat, momentaneis his uoluptatibus, præter infelicē illum conscientie mētis cruciatū, æternos quoq; emi cruciatus? Pius cōtrà, pro tēporaria, ac leui uexatiuncula, centuplū gaudiū puræ conscientie, ac uitam deniq; reddi immortalē?

C A N O N S E C V N D V S.

PRimum igitur esto, nihil hæsitare de promissis diuinis: proximum autem, ut uiam salutis, non cunctanter, non timide, sed certò proposito, toto pectore, animo fidenti, atq; (ut ita dixerim) gladiatorio capeßas, paratus uel rei, uel uitæ dispēdiū pro Christo subire. Piger uult, & non uult. Non oscitatibus contingit regnū cælorum, sed planè uim pati gaudet, & uiolēti rapiunt illud. Huc festinantē nō te charorū affectus retardet, nō reuocēt illecebræ mundi, nō remorētur curæ domesticæ. Incidēda est secularium negotiorum cathena, quandoquidem explicari non potest. Sic deserenda est Aegyptus, ne quando redeas animo ad ollas carniū. Raptim ac semel tota deserenda Zodoma, non est fas respicere, respexit Non respiciendum. mulier, & uersa est in simulachrum saxcum. Viro non uacat,

uacat, ulla usquam in regione morari, sed iubetur prope-
 rare in montem, nisi malit perire. Clamat propheta, ut
 fugiamus de medio Babylonis. Exitus ab Aegypto fuga
 uocatur. E' Babylone fugere iubemur, non sensim, atque
 contanter emigrare. Videas plerosq; comperendinantes,
 & consilijs nimium lentis moliētes fugam uitiorum: Vbi
 his me curis, inquiunt, extricauero, ubi illud atq; illud ne-
 gotij confecero. Stulte, quid si hodie à te repetat animam
 tuam? An nesciis negotium è negotio seri? uitium uitio
 inuitari? Quin hodie potius facis, quod quò maturius fe-
 ceris, hòc factu fuerit facilius? Alibi diligens esto, hic uti-
 lissima præcipitatio. Ne reputa, ne pensiculare, quantum
 relinquas, certus, Christum unum tibi satis futurum pro
 omnibus. Aude modo te illi toto pectore credere. Aude tibi
 diffidere, aude omnem tui curam in illum transferre.
 Desine inniti tibi, & plena fiducia abijce te in eum, &
 excipiet te. Iacta cogitatum tuum in dominum, & ipse
 te enutriet, ut canas illud eiusdem propheta: Dominus
 regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ, ibi me col-
 locauit. Super aquam refectiōnis educauit me, animam
 meam conuertit. Ne uelis temetipsum partiri duobus,
 mundo, & Christo. Non potes duobus dominis seruire:
 nulla societas Deo cum Belial: nō fert eos qui utroq; ge-
 nu claudicant: euomit eos, qui neq; frigidi sunt, neq; cali-
 di, sed tepidi. Nimis quàm zelotypus animarum amator
 Deus est: solus ac totum possidere uult, quod sanguine
 suo redemit. Non patitur cōsortium diaboli, quem semel
 morte sua deuicit. Duae tantum uiae sunt: altera quæ per
 obsequium affectuum ducit in exitium: altera quæ per
 morti

Fides Deo.

Duae uiae.

mortificationē carnis ducit ad uitam. Quid tecum heres?
 tertia nulla est. Harum alteram uelis nolis adeas oportet:
 quisquis es, hæc arcta tibi ineunda senita est, per quam
 pauci mortalium ambulant. Sed hanc ipse calcauit Chri-
 stus, calcarunt ab orbe condito, quicunq; Deo placuerūt.
 Hæc est profectò Adraſtei numinis ineuitabilis neceſſitas:
 cum Christo, mundo crucifigaris neceſſe est, ſi uoles cum
 Christo uiuere. Quid inepti nobis ipſi blandimur? Quid
 tanta in re nobis ipſis imponimus? Hic dicit, non ſum cle-
 ricus, mundanus ſum, non poſſum non uti mundo. Alius
 cogitat, & ſi ſacerdos ſum, monachus non ſum: uiderit
 illic. Inuenit & monachus, quo ſibi palpetur: Non tam,
 inquit, monachus ſum, quàm illi aut illi. Alius dicit: ado-
 leſcens ſum, generoſus, diues, aulicus, deniq; princeps, ad
 me nihil attinent, quæ dicta ſunt Apoſtoliſ. Miſer, ergo
 ad te nihil attinet ut uiuas in Chriſto? Si in mundo es,
 in Chriſto non eſ: ſi mundum appellas cœlum, terram,
 mare, & hunc communem aërem, nemo non eſt in mun-
 do: ſi ambitionem delitias, cupiditatem, libidinem, mun-
 dum dicis, profectò ſi mundanus eſ, Chriſtianus non eſ.
 Omnibus dixit Chriſtus, qui crucem ſuam nõ tolleret, ac
 ſua ueſtigia ſequeretur, non eſſe ſe dignum. Mori carni
 cum Chriſto, nihil ad te, ſi uiuere illius ſpiritu nihil ad
 te pertinet. Crucifigi mundo, nihil ad te, ſi uiuere Deo,
 nihil ad te. Conſepeliri cum Chriſto, nihil ad te, ſi reſur-
 gere in gloriam, nihil ad te. Chriſti humilitas, paupertas,
 tribulatio, contemptus, labores, agones, dolores, nihil ad
 te, ſi regnum illius nihil ad te. Quid autem improbius,
 quàm præmium tibi cum alijs cõmune ducere, at labores
 quibus

quibus paratur præmium, in paucos quosdam reijcere?
 Quid autem delicatius, quàm cum capite cõregnare uel=
 le, cum nolis compati? Noli igitur mi frater circumspicere
 re quid alij faciãt, & eorum collatione tibi blandiri. Ar=
 dua quedam & paucissimis, etiam monachis cognita res
 Mori mun= est, mori peccato, mori desiderijs carnalibus, mori mũdo.
 do.

Et hæc est communis omnium Christianorum professio.
 Hoc iam olim in baptismo deicrasti. Quo uoto, quod pos=
 sit accedere sanctius, aut religiosius? Aut percundum, aut
 sine exceptione, hac uia graßandũ ad salutẽ, siue reges,
 siue inopes erimus coloni. Quòd si non omnibus contin=
 git ad perfectã imitationẽ capitis pertingere, omnibus tamẽ
 huc manibus, pedibusq; est enitẽdũ. Bonã Christianis=
 mi partẽ habet, q̄ certo animo decreuit fieri Christianus.

CANON TERTIVS.

VERUM ne te illud à uirtutis uia deterreat, quòd as=
 ppera uideatur ac tristes, tum quòd commoditatibus
 mundi sit renunciandum, tum quòd iugiter configere
 oporteat cũ tribus improbißimis hostibus, carne, diabo=
 lo, & mundo. Hãc tertiam regulam tibi proponito, uni=
 uersa terricula, & phantasmata, quæ tibi statim uelut in
 ipsis Auerni faucibus occurrunt, pro nihilo ducenda esse,
 exemplo Aeneæ Vergiliani. Quòd si ludibrijs inanibus
 contemptis rem ipsam prescius fixiusq; inspexeris, profe=
 ctò uidebis, Christi uia, præterquàm quòd sola ducit ad
 felicitatẽ, etiã omisso præmij respectu, nullam tamẽ aliam
 esse commodiorem. Quod enim (quæso te) uita genus iu=
 xta mundum tibi deliges, in quo non sint abunde multa
 tristitia atq; aspera subcunda, tolerandaq;? Aulicam uitam
 quis

quis nescit esse erūnarum plenam, nisi uel inexpertus, uel
 certè stultissimus? Deum immortalē, quæ illic, quàm diu-
 tina, quàm indigna seruitus perferenda, quanta sollicitu-
 dine ambienda principis gratia, oblandiēdus fauor corū,
 qui uel nocere possunt, uel prodesse, fingendi uultus sub-
 inde noui, musitanda iniuria potētiorum. Porrò autem,
 quod tandē mali genus, quo nō sit referta militia? Vtrius-
 que rei tu testis esse optimus potes, qui utrunq; tuo pe-
 riculo didicisti. Iam uerò quid uel non facit uel patitur Mercatoriū
 mercator, Per mare pauperiē fugiēs, per saxa, per ignes? molestiæ.
 In coniugio quāta moles curarum familiarium, quām nō Coniugij mi-
 ūbi miseriam uident, qui experiuntur? In publicis obeun-
 dis muneribus, quantum sollicitudinis, quantum laboris, serie.
 quantū periculi? Quoquo uersum flexeris oculos, ingens
 turba incommodorum occurret. Ipsa per se uita mortaliū
 mille erumnis obnoxia est, quæ sunt improbis cum probis
 communes. Eæ omnes tibi cesserint in cumulum merito-
 rum, si te deprehenderint in uia Christi: sin minus cū ma-
 iore molestia, tum nullo fructu ferendæ tamen. Qui mun-
 do militant, primū quàm multos annos anhelant, sudant,
 tumultuantur? Deinde pro quàm caducis, nihiliq; rebus?
 Postremò quàm ancipiti spe? Adde quòd illic adeò nullus
 est miseriarum finis, ut quò laboratum est diutius, hòc
 laboretur molestius. Finis denique tam anxie, tamq; la-
 boriosa uite, qui tandem? Nempe cruciatus æternus.
 I nunc, & cum hac uita compone uiam uirtutis, quæ sta-
 tim desinit esse aspera, fit progressu mollior, fit iucunda,
 per quam certissima spe itur ad summum bonum. Non ne
 extremæ dementiae sit, malle pari labore parare mor-
 tem

tem eternam, quàm uitam immortalem? At isti faciunt, uel hoc insanius, qui præeligunt summis laboribus ire ad labores perēnes, quàm mediocribus ad otium immortale. Ad hæc si maximè laboriosior esset pietatis uia quàm mundi, tamē hic laboris asperitas, præmij spe lenitur, nec deest unctio diuina, quæ facit, ut omne fel in mel uertatur. Illic cura curam trahit, dolor ex dolore nascitur: nec mora, nec requies: foris labor & afflictio, intus grauior ægritudo. Ipsa lenimenta exasperant. Hæc ita habere, ne gentiles quidē poëtas fugit, qui per Tytij, Ixionis, Tantalij, Sisyphi, Pentheiq; supplicium, improborum hominum ærumnosam uitam adumbrant. Quorum est & illa sera in libro sapientiæ confessio, Lassati sumus in uia iniquitatis & perditionis, ambulauimus uias difficiles, uiam autem domini ignorauimus. Quid Aegyptia seruitute uel fœdus, uel laboriosius? Quid Babylonia captiuitate tristius? Quid iugo Pharaonis & Nabuchodonosor intolerabilius? Christus autem quid dicit? Tollite iugum meum super uos, & inuenietis requiē animabus uestris. Iugum enim meū suauē est, & onus meum leue. In summa, Nulla deest uoluptas, ubi adest tranquilla consciētia. Nulla non adest miseria, ubi cruciat infelix consciētia. Hæc iam plus quàm certa esse oportet. Quod si etiam dubitas, consule eos qui aliquando de medio Babylonis conuersi sunt ad dominum, & uel illorum experimento crede, nihil esse uitij turbulentiùs tristiusq; nihil uirtute expeditius atque hilarius. Verum age, fingito paria stipendia, pares labores: at quantò tamen optabilius militare sub signis Christi, quàm sub uexillis diaboli?

Improborum
uita.

Christiano-
rum uita.

Imò quantò optabilius affligi cum Christo, quàm delitijs Cum Chri-
 affluere cum diabolo? Iam uero nō erit uelis & equis fu- sto affligi.
 giendus dominus, non tantum turpissimus, uerum etiā du-
 risimus & fallacissimus? qui tam iniquū pensum exigit:
 qui tam futilia promittit, quibus ipsis non raro frustratur
 miseros. Aut si præstat, rursus, ubi lubitum, est tollit, ut ma-
 iore ægritudine amittant parta, quàm labore pepererint.
 Mercator posteaquàm fasq; nefasq; cumulandæ rei stu-
 dio miscuit, famā, uitam, animam mille periculis obiecit, si
 quidē bene ceciderit fortunæ alea, quid tandem aliud sibi
 parauit, quàm miseræ solitudinis materiā, ut seruet: cru-
 ciatum, si perdat. Sin male, quid reliquum est, nisi ut bis
 fiat miser, & quòd re sperata frustratus est, & quòd tan-
 tum irriti laboris exhaustum, non sine dolore meminit?
 Nemo ad bonam mentē certò animo contendit, qui non
 peruenerit. Christus ut non irridetur, ita nec irridet. Co-
 gita & illud, cum à mundo fugis ad Christum, non te re-
 linquere, si qua commoda mundus habet, sed leuiora cum
 potioribus commutare. Quis non oppidò lubens argen-
 tum auro, silicem gemma commutauerit? Offenduntur
 amici, quid tum? Inuenies iucundiores. Carebis uolupta-
 tibus? sed frueris internis, quæ sunt uel suauiores, uel syn-
 ceriores, uel certiores. Minuenda res? At crescunt opes
 illæ, quas neq; tineæ demoliuntur, neq; tollunt fures. De-
 finis esse in precio apud mundum? At probaris autore
 Christo. Places paucioribus, sed melioribus. Macrescit
 corpus, sed saginatur animus. Marcescit nitor cutis, sed
 enitescit decus animi. At si per cætera eodem modo cu-
 rreris, intelliges nihil, uel falsi boni relinqui mundo,

f quod

quod nō longè præstantiore cōpendio cōpensetur. Quod si qua sunt, quæ quanquā non possunt non uitiose desyderari, sine uitio tamē possideri possunt, quod genus opinio popularis, fauor uulgi, gratia, autoritas, amici, honos uirtuti habitus, ferè fit, ut primum quærentibus regnum dei, ultro hæc omnia adijciantur, id quod promisit Christus, & deus præstitit Solomoni. *Fortuna plerunq; sequitur fugientes, fugit sequentes.* Certe quicquid acciderit diligentibus, nihil non esse prosperum potest, quibus dispendia in compendium, flagella in solatium, opprobria in gloriam, cruciatus in uoluptatem, tristitia in dulcia, mala uertuntur in bona. Hanc igitur uiam dubitas capefferè, & illam relinquere, cū tam iniqua sit collatio imō tam nulla, dei ad diabolum, spei ad spem, præmij ad præmium, laboris ad laborem, solatij ad solatium.

CANON QVARTVS.

Sed ut certiore cursu queas ad felicitatē contendere, hæc tibi quarta sit regula, ut totius uitæ tuæ Christū, uelut unicum scopum præfigas, ad quem unum omnia studia, omnes conatus, omne otium ac negotium conferas. Christus quid. *stum uero esse puta, nō uocem inanē, sed nihil aliud, quàm charitatē, simplicitatē, patientiā, puritatē, breuiter quicquid ille docuit. Diabolū nihil aliud intellige, quàm quicquid ab illis auocat. Ad Christū tendit, qui ad solam uirtutem fertur. Diabolo se mancipat, qui seruit uitij. Simplex ergo sit oculus tuus, & totum corpus tuum lucidum erit: ad solum Christum tanquam ad unicum & summū bonum spectet, ut nihil ames, nihil mireris, nihil expectas, nisi aut Christum, aut propter Christum. Nihil oderis,*
nihil

nihil horreas, nihil fugias, præter unam turpitudinē, aut propter turpitudinē. Ita fiet, ut quicquid egeris, siue dormias, siue uigiles, siue edas, aut bibas, ipsi deniq; lusus tui & otia, dicā audacius, imò & uitia quædam leuiora, in quæ nonnunquā ad uirtutē properātes incidimus, omnia tibi cedant in cumulū pramij. Quod si nequā erit oculus tuus, & aliò quàm ad Christum spectaris, etiam si qua recta feceris, infringifra fuerint, aut etiā perniciofa. Vitium enim est, rem bonā non bene agere. Tum ad summi boni metam rectā festinanti, quæcūq; obiter occurrūt, eatenus sunt aut reijcienda, aut assumēda, quatenus cursum tuum aut adiuuant, aut impediunt. Earum rerum firme triplex est ordo. Quædā enim ita sunt turpia, ut honesta esse non possint, uelut ulcisci iniuriam, male uelle homini. Hæc semper aspernanda, quantumuis etiam emolumento proposito, aut cruciatu. Nihil enim est, quod bonum uirum queat ledere, præter unam turpitudinem. Quædam è regione ita sunt honesta, ut turpia esse non possint. Quod genus sunt, bene uelle omnibus, iuuare honestis rationibus amicos, odisse uitia, gaudere pijs sermonibus. Quædam uero media, ueluti ualetudo, forma, uires, facundia, eruditio, & his similia. Ex hoc igitur postremo genere rerum nihil propter se expetendum, neq; magis, minus ue adhibendæ sunt, nisi quatenus conducunt ad summam metam. Sunt enim & philosophis quidam fines imperfecti, ac mediij, in quibus non oporteat consistere, quibusq; conueniat uti, non frui. Verum quæ media sunt, nō eodem modo omnia, aut conferunt aut officiunt ad Christum euntibus: proinde pro momento quod habent, sunt

Triplex ordo rerum.

assumenda, aut repudianda. Scientia plus adfert adiuuēti ad pietatem quàm forma, aut uires corporis, aut opes. Et quanquā omnis eruditio potest ad Christum referri, alia tamen aliā propiore uia conducit. Ab hoc fine, mediolorum omnium utilitatem, aut inutilitatem, metire. Literas amas, recte, si propter Christum. Sin ideo tantum amas, ut scias, ibi consistis, unde gradum facere oportebat. Quòd si literas expetis, ut illis adiutus, Christum in arcanis literis latentem clarius perspicias, perspectū ames, cognitum atq; amatum communices, aut fruaris, accinge te ad studia literarum. Verum non ultra quàm ad bonam mentem arbi-

Quatenus trere profuturas. Si tibi confidis, & ingens in Christo luentium licrum speras, perge tanquam audax mercator, longius tera legēda. etiam in gentiliū literis peregrinari, atque Aegyptias opes ad dominici templi honestamentum conuertere. Sin metuis plus dispendij quàm speras compendij, ad primam illam regulam redi: Nosce teipsum, & tuo te modulo metire. Satius est minus sapere & amare magis, quàm magis sapere, & non amare. Ergo scientia in medijs principatum obtinet. Deinde sunt ualetudo, dotes ingenij, facundia, forma, uires, dignitas, gratia, autoritas, prosperitas, fama, genus amici, res familiaris: horum unumquodq; ut proximo cursu ad uirtutem conducat, ita maxime erit adhibendum: sed si quidem currentibus nobis offerantur. Sin minus, non erit tamen horum gratia à proposito cursu deflectendum.

Pecuniæ quomodo a- manda. nam mentem, administra: para tibi amicos de mammona iniquitatis. Sin bonæ mentis times dispendium, contemne damnosum lucrum, & uel Cratem illum Thebanum imitare,

tare, molestam sarcinam in mare potius precipita, quam
 te retardet à Christo. Id erit tibi factu procliuus, si quæ=
 admodum diximus, assueris nihil mirari eorum, quæ sunt
 extra te: id est, quæ non pertinent ad hominem interiorẽ.
 Ita enim fiet, ut neq; insolescas, si hæc contigerint, neque
 discrucieris animo, si uel negata fuerint, uel erepta, quip=
 pe qui felicitatem tuam uno Christo metiris. Quod si ci=
 tra tuum studium contingunt, sollicitior esto, non securior:
 id cogitans, datam tibi diuinitus uirtutis exercendæ mate=
 riam, sed periculosam. Quod si suspectam habes fortunæ
 benignitatẽ, Prometheum imitare. Ne receperis dolosam
 pyxidem, & expeditus ac nudus ad unicum illud bonum
 contende. Qui uero pecuniam, ut rem magnam ingenti
 sollicitudine expectunt, & in ea statuunt præcipuum uitæ
 præsidium, qui se beatos putant, ea incolumi, qui miseros
 clamitant, cum perijt, ij nimirum plures deos sibi finxere.
 Aequasti Christo pecuniam, si ea te potest felicem, aut
 infelicem reddere. Quod dixi de pecunia, idem de hono=
 ribus, uoluptatibus, ualetudine, imò & de ipsa uita cor=
 poris accipe. Tanto ardore ad unum Christum scopum
 nostrum oportet eniti, ut horum nihil uacet magnopere
 curare, siue cum dantiur, siue cum tolluntur: Tempus enim
 breue est, ut ait apostolus. Reliquum est, ut qui utuntur
 hoc mundo, sint tanquam non utentes. Hanc mentem
 (scio) mundus ut stultam, ac male sanam ridet, uerum per
 hanc unam stultitiam, placuit deo saluos facere creden=
 tes. Et quod stultum est dei, sapientius est hominibus. Ad
 hanc itaq; regulam, quicquid & agis, exigas. Exerces
 artem, recte, si sine fraude. Verum quò spectas? Ut alas Labor.

assumenda, aut repudianda. Scientia plus adfert adiuuēti ad pietatem quā forma, aut uires corporis, aut opes. Et quanquā omnis eruditio potest ad Christum referri, alia tamen aliā propiore uia concludit. Ab hoc fine, mediōrum omnium utilitatem, aut inutilitatem, metire. Literas amas, recte, si propter Christum. Sin ideo tantum amas, ut scias, ibi consistis, unde gradum facere oportebat. Quōd si literas expetis, ut illis adiutus, Christum in arcanis literis latentem clarius perspicias, perspectū ames, cognitum atq; amatum communices, aut fruaris, accinge te ad studia literarum. Verum non ultra quā ad bonam mentem arbi-

trere profuturas. Si tibi confidis, & ingens in Christo lūgentium li crum speras, perge tanquam audax mercator, longius terra legēda. etiam in gentium literis peregrinari, atque Aegyptias opes ad dominici templi honestamentum conuertere. Sin metuis plus dispendij quā speras compendij, ad primam illam regulam redi: Nosce te ipsum, & tuo te modulo metire. Satius est minus sapere & amare magis, quā magis sapere, & non amare. Ergo scientia in medijs principatum obtinet. Deinde sunt ualetudo, dotes ingenij, facundia, forma, uires, dignitas, gratia, autoritas, prosperitas, fama, genus amici, res familiaris: horum unumquodq; ut proximo cursu ad uirtutem concludet, ita maxime erit adhibendum: sed si quidem currentibus nobis offerantur. Sin minus, non erit tamen horum gratia à proposito cur-

Pecuniae su deflectendum. Obuenit pecunia, si nihil obstat ad bonummodo a- nam mentem, administra: para tibi amicos de mammona mande. iniquitatis. Sin bonae mentis times dispendium, contemne damnosum lucrum, & uel Cratem illum Thebanum imi-

tare,

are, molestam sarcinam in mare potius precipita, quam te retardet à Christo. Id erit tibi factu procliuius, si quæ admodum diximus, assueris nihil mirari eorum, quæ sunt extra te: id est, quæ non pertinent ad hominem interiorẽ. Ita enim fiet, ut neq; insolescas, si hæc contigerint, neque discrucieris animo, si uel negata fuerint, uel erepta, quippe qui felicitatem tuam uno Christo metiris. Quòd si citra tuum studium contingūt, sollicitior esto, non securior: id cogitans, datam tibi diuinitus uirtutis exercendæ materiam, sed periculosam. Quòd si suspectam habes fortunæ benignitatẽ, Prometheum imitare. Ne receperis dolosam pyxidem, & expeditus ac nudus ad unicum illud bonum contende. Qui uero pecuniam, ut rem magnam ingenti sollicitudine expetunt, & in ea statuunt præcipuum uitæ præsidium, qui se beatos putant, ea incolumi, qui mæscros clamitant, cum perijt, ij nimirum plures deos sibi finxere. Aequasti Christo pecuniam, si ea te potest felicem, aut infelicem reddere. Quod dixi de pecunia, idem de honoribus, uoluptatibus, ualetudine, imò & de ipsa uita corporis accipe. Tanto ardore ad unum Christum scopum nostrum oportet eniti, ut horum nihil uacet magnopere curare, siue cum dantur, siue cum tolluntur: Tempus enim breue est, ut ait apostolus. Reliquum est, ut qui utuntur hoc mundo, sint tanquam non utentes. Hanc mentem (scio) mundus ut stultam, ac male sanam ridet, uerum per hanc unam stultitiam, placuit deo saluos facere credentes. Et quod stultum est dei, sapientius est hominibus. Ad hanc itaq; regulam, quicquid & agis, exiges. Exerces artem, recte, si sine fraude. Verum quò spectas? Vt alas Labor.

Ieiunium.

familiam. At quorsum tibi familiam? Vt eam Christo lucrifacias? Bene curris. Ieiunas, pium quidem opus in specie. Sed quò refers tuum ieiuniū? Vt parcas penuri, aut ut religiosior habearis. Nequam est oculus tuus. At ieiunas, ne in morbū incurras. Cur morbum metuis? Ne te priuet usu uoluptatū. Vitiosus est oculus tuus. Sed ualere uis, ut studio sufficias. Studium uero, quò refers? Vt sacerdotium aliquod tibi pares. Sacerdotium quo animo ambis? Nempe ut tibi uiuas, nō Christo. Aberrasti à signo quod Christianum oportet ubiq; præfixū habere. Sumis cibum, ut ualeas corpore. Sed ideo ualere uis corpore, ut sanctis studijs, sanctis uigilijs sufficias. Scopum attigisti. Curas autem ualetudinem, ne fias deformior, ne libidini non sufficias, à Christo excidisti, alium deum tibi faciēs. Sunt qui certos diuos, certis quibusdam colunt ceremonijs. Alius Christophorū singulis salutat diebus, sed non nisi conspectus diuo=

Et eius imagine: quò tandem spectans? Nempe huc, quod sibi persuaserit, sese eo die à mala morte tutum fore. Alius Rochum quendā adorat, sed cur? Quòd illum credat pestem à corpore depellere. Alius Barbaræ, aut Georgio certas preculas admarmurat, ne in manus hostium ueniat. Hic ieiunat Apolloniæ, ne doleant dentes. Ille uisit diui Iob simulachra, ut scabie careat. Nonnulli de lucro certā portionem pauperibus nuncupant, ne merces naufragio intercidant. Hieroni cereolus accenditur, ut res quæ perijt recipiatur. In summa, ad hunc modum, quot res sunt quas uel timemus, uel cupimus, totidem ijs diuos præfecimus: qui & ipsi diuersis nationibus diuersi sunt, ut id apud Gallos ualeat Paulus, quod apud nostrates Hieron:

neq;

neq; passim id ualeat Iacobus aut Ioannes, quod illo atq; illo loco. Quæ quidem pietas, nisi a respectu commodorū atq; incommodorū corporalium ad Christum referatur, Dij auxilia adeò Christiana non est, ut nō ita multum absit a superstitione eorum, qui quondam Herculi decimam bonorum lares. partem uouebant, ut ditescerent: aut Aesculapio gallum, ut à morbo reualescerent: aut qui Neptuno taurum cedebant, ut feliciter nauigarent. Nomina quidem cōmutata sunt, sed finis utrisque communis. Oras deum, ne tibi mors accidat præmatura: & nō oras potius, ut tibi mentem meliorem largiatur: ut quocunque loco te mors oppresserit, non offēdat imparatum. Tu non cogitas de mutanda uita, & deum rogas ne moriaris. Quid igitur oras? nimirum ut quā diutissime pecces. oras diuitias, & nescis uti diuitijs: non ne tuam ipsius perniciem oras? oras bonam ualetudinem, & abuteris sanitate, non ne pietas tua impia est? Reclamabitur hoc loco protinus à quibusdam religiosulis, qui quæstum existimant pietatem, & ut idem ait, per dulces quasdam benedictiones seducunt corda innocentium, uentri suo seruientes, non Iesu Christo. Ergo ne inquiet, Tu uetas cultum sanctorū, in quibus deus honoratur? Ego uero nō tam damno eos, qui hæc simplici quadam superstitione faciunt, quā qui emolumentum suum secuti, ea qua tolerabilia fortasse sunt pro summa & absoluta pietate effērun, & suo com modo fouent imperitiam plebis, quam ne ego quidem omnino contemno, uerum non sciam, ut media pro summis, minima pro maximis habeant. Laudabo quod à Rocho suo petant incolumem uitam, si eam uitam consecrent

f † Christo.

Christo. Magis autem laudabo, si nihil aliud orent, quàm ut cum odio uitiorũ augeatur amor uirtutum. De moriẽdo ac uiuendo deo in manũ dent, dicantq; cum Paulo: Siue uiuimus, siue morimur, domino uiuimus ac morimur. Perfectum erit, si dissolui cupiant, & esse cum Christo: si in morbis, damnis, reliquisq; fortunæ incõmodis gloriã & gaudiũ suum constituent, quòd digni habeantur, qui uel hoc modo capiti suo conformentur. Ergo non tam reprehendendum istiusmodi facere, quàm perniciosum in eis cõsistere atq; inniti. Tolcro infirmitatem, sed cum Paulo uiam demonstro excellentiorem. Ad hanc regulam si studia & actus omnes tuos excusseris, neq; usquam constiteris in medijs, donec perueneris usque ad Christum, nec aberrabis unquam à uia, neq; rem ullam in uita aut facies, aut patieris, quæ tibi non uertatur in materiam pietatis.

CANON QVINTVS.

Perfecta
pietas.

Addamus & quintam regulam huic quasi subsidia-
riam, ut in hoc uno constituas perfectam pietatem, si coneris semper à rebus uisibilibus, quæ ferè uel imperfe-
ctæ, uel mediæ sunt, ad inuisibilia proficere, iuxta supe-
riorem hominis diuisionem. Hoc præceptum adeò ad rem
pertinet, ut eius siue neglectu, siue inscitia, pleriq; Chri-
stiani pro pijs sint superstitiosi, & præter cognomẽ Chri-
sti, non admodum absint à superstitione gentilium. Duos
igitur quosdam mundos imaginemur, alterum intelli-
gibilem tantum, alterum uisibilem. Intelligibilem, quem &
angelicum licebit appellare, in quo deus cum beatis men-
tibus: Visibilem, cœlestes sphaeras, & quod in his includi-
tur. Tum hominẽ ueluti tertiũ quendam mundũ utriusq;
partic

participem, uisibilis secundum corpus, inuisibilis secundum animā. In mundo uisibili quoniā peregrini sumus, nusquam oportet cōquiescere, sed quicquid occurrit sensibus, id apta, quadam collatione, uel ad mundum angelicum, uel (quod est utilius) ad mores, & ad illi respondentē hominis partē, referre. Quod sol hic in mundo uisibili, id diuina mens in mundo intelligibili, & in ei cognata tui parte, puta spiritu. Quod illic luna, hoc in illo coctus angelorum, & animarum piarum, quam uocant ecclesiam triumphātem, hoc & in te spiritus. Quicquid agit mundus superior in sibi subiectam terram, hoc agit Deus in tuam animam. Occidit sol, oritur, aestuat, temperatur, uiuificat, producit, maturat, attrahit, extenuat, purgat, durat, emollit, illustrat, serenat, exhilarat. Ergo quicquid in eo uides, imō quicquid in hoc crassiore mundo, qui constat ex elementis, quem nōnulli à reliquis distinxere: deniq; quicquid in crassiore tui parte, id assuescas ad Deum, atq; inuisibilem tui portionem referre. Ita fiet, ut quicquid usquam sese sensibus obiecerit, id tibi fiat occasio pietatis. Cum delectat oculos corporeos, quoties sol hic uisibilis nouo lumine sese terris infundit, tu protinus cogita, quæ sit illa uoluptas cœlitum, quibus æternus ille sol semper oritur, nec unquā occidit: quantū illud gaudiū puræ mentis, cui diuinū lumē irradiat. Atq; admonente creatura uisibili, ora uerbis Paulinis, ut qui dixit de tenebris lucē splendescere, ipse illucescat in corde tuo, ad illuminationem sciētiae claritatis Dei, in facie Christi Iesu. Repete consimiles locos è sacris libris, in quibus passim gratia spiritus diuini, lumini cōparatur. Dei dicitur.

Sol mens diuina.

Tristis tibi nox ac tetra uidetur. Animam cogita diuino
 Noctis my- lumine destitutam, ac uitij caligantē. Et si quid noctis
 sticæ perpẽ- intra te deprehenderis, ora ut tibi exoriat sol iustitiæ.
 sio. Sic autem existima, aded non esse nullas res inuisibiles,
 ut eæ quæ uidentur, præ illius uix umbræ quædam sint,
 tenuem modo quandam imaginem illarum oculis repræ-
 sentantes. Proinde quicquid in corporeis rebus sensus,
 aut appetunt, aut horrent, idem conueniet in internis
 spiritū longe magis amare, aut odiſe. Arridet oculis de-
 cora species corporis. Cogita quam honesta res sit spe-
 cies animæ. Insuaue quiddam uidetur, deformis uultus.
 Memento quàm odiosa res sit, mens uitij deturbata. At-
 que idem de reliquis facito: est enim animæ, ut sua quæ-
 dam uenustas, aut deformitas, qua uicissim Deo placet
 ac diabolo, similis simili: ita est illi & sua quædam iu-
 uenta, senectæ, morbus, sanitas, mors, uita, paupertas,
 opulentia, uoluptas, dolor, bellum, pax, frigus, calor,
 sitis, potus, fames, cibus: breuiter quicquid sentitur in
 corpore, id intelligendum est in anima. Ergo in hoc est
 iter ad uitam spiritalem ac perfectam, si sensim assuesca-
 mus abduci ab ijs, quæ uere non sunt, sed partim appa-
 rent esse quod nō sunt, ut uoluptas turpis, honor mundi,
 partim fluunt, atque in nihilum redire festinant, rapia-
 murq; ad illa quæ uere sunt æterna, incōmutabilia, syn-
 cera. Id quod uidit & Socrates, uir non tam lingua,
 quàm uita philosophus: ait enim ita demum animam fe-
 liciter emigrare è corpore, si prius per philosophiam
 mortem fuerit diligenter meditata, & multo ante per
 rerum corporalium cōtemptum, & spiritualium amorem

Turpis uo-
 luptas.

ac contemplationem assueuerit tanquam a corpore abesse. Neq; aliud est crux illa, ad quam nos uocauit Christus, neq; aliud mors, qua nos capiti commori uult Paulus, quemadmodū dicit & propheta: Quoniam propter **Cruce quid.**
 te mortificamur tota die: estimati sumus sicut cives occi- **Quid mors.**
 sionis: & quod alijs uerbis scribit Apostolus: Quæ sursum sunt querite, nō quæ super terram, quæ sursum sunt sapite: quā ut ad res corporcas obstupescamus, & tanquam insensibiles reddamur, ut tantō magis sapiamus in his quæ sunt spiritus, quantō magis in illis desipuerimus: tantō uerius intus incipiamus uiuere, quantō minus uixerimus foris. Deniq; ut dicam planius, eō minus nos moueant res caducæ, quō magis cognitæ fuerint eternæ: hōc minus niremur umbraticas, quō magis suspicere cœperimus ueras. Ergo hæc regula semper ad manum habenda, nec ubi in rebus temporarijs restitemus, sed inde ueluti gradu factō ad spiritualium amorem, adhibita collatione, assurgamus, aut præ his quæ sunt inuisibilia, id quod est uisibile, contemnere incipiamus. Tolerabilior erit morbus corporis, si cogitaris eum remedium esse animæ. Minus eris sollicitus de ualetudine corporis, si totā curam ad tuendam animi ualetudinem conuerteris. Terret te mors corporis, multo magis formidanda mors animæ. Horres uenenum uisibile, quod perniciem adfert corpori, longe magis horrendum uirus, quod interimit animam. Cicuta uenenum corporis, at multo præsentius uenenum animæ uoluptas. Horrescis, exalbescis, metuens, ne te feriat fulmen, quod è nubibus emicat, & quāto magis formidandum, ne ueniat in te fulmen inuisibile

bile iræ diuinæ: Ite maledicti in ignem æternum? Rapi-
te uenustas corporis, cur non magis ardes eam speciem
quæ latet? In eam transfer amorem tuum quæ perpetua
est, quæ cœlestis, quæ incorrupta, & moderatius amabis
formã caducã & fugacem corporis. Oras ut compluatur
ager, ne sitiatur: magis ora, ut Deus compluat mentẽ tuã,
ne à uirtutum fruge sterile scat. Magna cura resarcis di-
spendium rei pecuniariæ, maxima cura resarcienda iactura
mentis. Prospicis in senectam, ne quid desit corpori,
& non consulendum, ne quid desit animo? Atq; hoc qui-
dem faciendum in his rebus, quæ quotidie sunt obuiæ sen-
sibus nostris, atq; eos pro uarietate speciei, uarie afficiunt
spe, metu, amore, odio, dolore, uoluptate. Idem obseruan-
dum in omnibus literis, quæ ex simplici sensu & myste-
rio, tanquam corpore atq; animo constant, ut contempta.

Mysterium in litera, ad mysterium potissimum spectes: cuiusmodi sunt
literis omni- literæ poetarum omnium, & ex philosophis Platonico-
bus spectetur: maxime uero scripturæ diuinæ, quæ ferè Silenis illis
tur.

Alcibiadeis similes, sub tectorio sordido ac penè ridicu-
lo, merum numen claudunt. Alioqui si sine allegoria lege-
ris, Adæ simulachrum de argilla uide formatum, eiq; inspi-
ratam animam, E uam de costa subductam interdictum, ne
de ligno ederent: serpentem suasorem, Deum in ambulã-
tem ad auram, conscios latitantes: angelum cum romphæa
uersatili foribus paradisi additum, ne eiectis pateret re-
ditus: breuiter totam orbis cõditi historiam, si nihil ultra
superficiem quæsieris, non uideo quid ita multo magis
operæ pretium sis facturus, quàm si cantaueris luteum si-
mulachrum Promethei, ignem dolo subductum, cum simu-
lacho

lachro inditū, lutum animasse. Imò fortasse plusculo fructu legetur fabula poëtica cum allegoria, quàm narratio sacrorū librorum, si consistas in cortice. Si te legentem admonet fabula gigantum, non esse pugnandum cum suis Gigantum peris, aut abstinendum esse ab ijs studijs, à quibus natura fabula abhorret, adijciendum animū ad ea (modo honesta sint) ad quæ natura propensior es, uti ne coniugio te impedias, si tuis moribus cœlibatus magis conuenit: rursus, ne cœlibatui te addicas, si coniugio uideris utilior: ferè enim infeliciter cœnire, quæ tentes inuita Minerva. Si te Circes pocula docèt, homines uoluptatibus tanquam ueneficijs dementari, uertiq; prorsus ex hominibus in pecudes. Si Tantalus sitiens, miserrimū esse, opibus cōgestis inhiantem, uti nō audere. Si Sisyphi saxum, laboriosam, & miseram esse ambitionem. Si Hercules labores admo= nent, honestis studijs, & industria infatigata parari cœlum: non ne hoc discis in fabula, quod præcipiunt philosophi, & theologi uitæ magistri? At si citra allegoriam Citra allego legeris, infantes in utero colluctantes, uendita pulmento riam sterilis primogenita, benedictionē patris dolo præreptam, Go= est scriptura. liad funda David ictum, Sampsoni derasum capillū, non ita magni refert, quàm si poëticum legas figmentum. Quid interest, regum aut iudicum libros legas, an Li= uianam historiam, modo in neutra spectes allegoriam? Nam in illa multa insunt, quæ mores communes emen= In literis sa= dent, in hac nonnulla etiam absurda in speciem, & quæ cris nonnul= summa cute intellecta, moribus officiant: ueluti latroci= la etiam ab= nium David: adulterium homicidio emptum: Sampson surda in spe= perditæ amans, furtiuus filiarum cum Loth concubitus, ciem.

atq;

atque id genus alia mille. Proinde ubiq; cōtempta carne scripturæ, maxime ueteris testamenti, spiritus mysticum rimari conueniet. Hoc tibi sapient manna, quod palato tractanda. Sed in eruendis mysterijs non oportet animi tui coniecturas sequi, uerum cognoscēda ratio, & uelut ars quēdā, quam tradit Dionysius quidā in libro de Diuinis nominibus, & diuus Augustinus in opere de Doctrina Christiana. Paulus autem Apostolus post Christum fontes quosdā aperuit allego- riarum, quem secutus Origenes, in hac parte theologiæ facillè principatū obtinet. Eam uero nostri theologi, aut aspernātur ferè, aut oppido quā frigide tractant, in acumine differendi ueteribus uel pares, uel superiores, in huius muneris tractatione ne conferendi quidem cum istis. Idq; duabus potissimum (ut conijcio) de causis. Altera quòd non potest non frigere mysterium, quod non eloquentiæ uiribus, ac dicendi lepore quodā condiatur, qua in re præcelluerunt ueteres, nos ne attingimus quidē. Altera, quòd uno Aristotele contenti, Platonicos & Pythagoricos arcent à ludis. At hos posteriores præfert Augustinus, non solum quòd plerasq; sententias habent admodum consentaneas nostræ religioni, uerum etiam quòd ipsum dictionis genus figuratum, ut diximus, & allegorijs frequēs, propius

Veteres ob accedit ad sermonem sacræ scripturæ. Nō igitur mirum eloquentiam si commodius tractauerunt allegorias theologicas, qui cōmode tractandi copia rem quamlibet, etiam ieiunam ac frigidam tractarunt allegoriarum. locupletare & conuestire poterant, tum qui omnis anti- quitatis doctissimi, quod in mysterijs diuinis erat faciendum, id fuerant olim in poëtis & Platoniciis libris medi-
tati

tati. Horum igitur cōmētationes te malo euoluere, utpote qui non ad scholasticam cōcertationem, sed ad bonam mentem te instituā. Quòd si non assequeris mysterium, memineris tamen subesse, quod quidem uel incognitum sperare præstabilius est, quàm in litera occidente conquiescere. Neq; id modò in ueteri testamento, uerũ etiã in nouo. Habet Euangelium carnem suam, habet & spi= Euangelium ritum. Nam etiamsi detractum est uelum à facie Mosi, habet suam tamen adhuc Paulus uidet per speculum & in enigma= carnẽ & spi te. Et ut apud Ioannem ipse dixit Christus: Caro non ritum. prodest quicquam, spiritus est qui uiuificat. Mihi quidem religio fuisset dicere non prodest quicquam, satis fuerat futurum, caro non nihil prodest, sed multo amplius spiritus: nunc ipsa dixit ueritas, non prodest quicquam. A deo q; nõ prodest, ut iuxta Paulum mortifera sit, nisi ad spiritum referatur. Alioqui uel hoc utilis est caro, quòd infirmitatẽ quasi gradibus quibusdam dncit ad spiritum. Corpus sine spiritu non potest subsistere, spiritus corpore nihil eget. Quòd si Christo autore tanta res est spiritus, ut sola uiuificet, huc tendendum, ut in omnibus literis, omnibus actibus spiritũ respiciamus non carnem. Et si quis obseruauerit, animaduertet hoc unum esse, quo nos uocant inter prophetas præcipuus Esaias, inter apostolos Paulus, qui nulla penè epistola non hoc agit, non inculcat, nihil fidendum esse carni, in spiritu esse uitam, libertatem, lumen, adoptionem, & fructus illos optabiles, quos enumerat. Carnem ubiq; contemnit, damnat, dissuadet. Attende, & deprehendes passim hoc idem agere præceptorem nostrum Iesum, dum in tollendo de puteo

puteo asino, in illuminando cæco, in confricandis aristis, in non lotis manibus, in cōuiujs peccatorū, in parabola Pharisei & Publicani, in ieiunijs, in fratribus secundum carnem, in gloria Iudæorum, quod essent filij Abrahæ, in muncibus offerendis, in precationibus, in phylacterijs dilatatis, multisq; similibus locis, contemnit carnem legis & superstitionem eorum, qui malebant esse Iudæi in manifesto, quàm in occulto. Et cum dicit muliercule Samaritanæ: Mulier, crede mihi, quia uenit hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrem. Sed uenit hora, & nunc est, cum ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate. Nam & pater tales querit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Idem factò significauit, cum in nuptijs aquam frigidam & insipidam literæ uertit in uinum spiritus, ad uitæ cōtemptum animas inebriās spirituales. Et ne magnū putes, quòd ista contempsit Christus, quæ modo commemorauimus. Imò contempsit & carnis suæ manducationem, & sanguinis potum, nisi & spiritualiter edatur atq; bibatur. Quibus enim putas ista locutus est, Caro non prodest quicquam, spiritus est qui uiuificat? Nempe non ijs, qui Euangelio de collo suspensò, aut cruce arca, se tutos ab omni malo putant, id' que perfectam religionem existimant, sed quibus summum mysterium, de sumendo corpore suo aperuerat. Si res tanta nihil est, imò si perniciosa, quid est cur ullis alijs rebus carnalibus fidamus, nisi adsit spiritus. Tu fortè quotidie sacrificas, & tibi uiuis, neque ad te pertinent incommoda proximi tui: adhuc in carne

carne es sacramenti. Verum si sacrificans das operam id Quid spiri=
 esse, quod illa sumptio significat, puta idem spiritus cum taliter sume=
 spiritu Christi, idem corpus cum corpore Christi, uiuum re corpus
 membrum ecclesiæ. Si nihil anas nisi in Christo, si omnia Christi.
 tua bona putas omnibus esse communia, si omnium in=
 commoda tibi perindè ut tua dolent, ita demum magno
 fructu sacrificas, nempe quia spiritualiter. Si te sentis in
 Christum quodammodo transfigurari, & iam minus mi=
 nusque in te ipso uiuere, spiritui gratias age, qui solus
 uiuificat. Multi quot quòque die sacris adfuerint, nume=
 rare solent, atque hac re tanquam maxima freti, quasi
 iam nihil præterea debeant Christo, ita templis egressi,
 ad pristinos mores redeunt. Quòd carnem pietatis ample
 ctuntur, laudo. Quòd illic cōsistunt, non laudo. Peraga=
 tur in te, quod illic oculis representatur: representatur
 mors capitis. Excute te intus in sinu, quod aiunt, quàm
 propè tu mortuus mundo. Quòd si te totum adhuc pos=
 sident, ira, ambitio, cupiditas, uoluptas, inuidia, etiam si
 contingas altare, procul tamen abes à sacro. Occisus est
 pro te Christus, macta & tu pecudes istas. Sacrifica te=
 metipsum illi, qui pro te semet immolauit patri. Hac si ne
 cogitas quidem, & in illo confidis, odit Deus pinguem
 tuam & crassam religionem. Baptizatus es, ne protinus
 te Christianum putes: mēs tota nihil nisi mundum sapit:
 in manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior.
 Cur ita? quia corpus sacramenti tenes, spiritu uacas: ab=
 lutum est corpus, quid refert, dum animus manet iniqui=
 natus? Sale contacta est caro, quid tum, si insulsus manet
 animus? Vnctum est corpus, at inunctus animus. Sin cō=
 sepultus

sepultus es Christo intus, & iam cum eo in nouitate uitæ

Aspersio a= meditaris ambulare, agnosco Christianum. **Aspergeris a=** que conse= quula consecrata, quorsum attinet, modò tu internas for= crate.

Cōtactus re= rum reliquias contingere. Sed contemnis, quod illi reli= liquiarum.

Diuorum cultus.

querūt optimum, puta uita pura exempla. Nullus cultus gratior Mariæ, quàm si Mariæ humilitatem imiteris: nulla religio sanctis acceptior, magisq; propria, quàm si uirtutem illorum exprimere laborcs. Vis tibi demereri Petrum aut Paulum? alterius fidem, alterius imitare charitatem: & plus feceris, quàm si decies Romam cursitaris. Vis summo honore Franciscum afficere? elatus es, admirator pecuniæ es, contentiosus es: largire hoc diuo: compesce animos, & exemplo Francisci esto modestior, contemne sordidum lucrum, & inhia bonis animi. Remitte contentionem, & uince in bono malum. Istum honorem pluris faciet diuus ille, quàm si centum illi cereos accenderis. Magnum quiddam putas, si Francisci Cucullo obuolutus, sepulchro infraris. Nihil proderit uestis similis mortuo tibi, si mores fuerunt dissimiles uiuo. Et quanquàm uniuersæ pietatis exemplar à Christo commodissime petitur, tamen Christi cultus in sanctis eius te impendio delectat. Christum facito in sanctis imiteris, & ad singulorum honorem, singula uitia mutare, aut singulas uirtutes amplecti stude. Hoc si accesserit, iam & illa quæ foris sunt, non improbabo. Summa ueneratione complecteris cineres Pauli: non damno, si sibi constat tua religio. Si ueneraris cinerem mutum & mortuum, & uiuam illius imaginem adhuc loquentem, ac tanquam spirantem, quæ
in illius

in illius literis superest, negligis: non ne præpostera est
 tua religio? Adoras ossa Pauli in loculis condita: nõ ado-
 ras mentem Pauli, in scriptis latetem? Magni facis frag-
 mentũ corporis, per uitrũ perspicuũ, & non miraris totũ
 animũ Pauli per literas pellucetẽ? Cineres colis, ad quos
 nõnunquam uitia tolluntur corporũ: cur non literas ma-
 gis, quibus uitia sanãtur animarum? Signa ista mirentur
 infideles, quibus data sunt: tu fidelis libros illius ample-
 ctere, ut qui non diffidis Deum omnia posse, discas illum
 super omnia diligere. Honoras imaginẽ uultus CHRI-
 S T I saxo, ligno ue deformatam, aut fucatam coloribus,
 multò religiosius honorãda mentis illius imago, quæ spi-
 ritus sancti artificio, expressa est literis Euãgelicis. Nul-
 lus Apelles sic effingit penicillo lineamenta figuramq;
 corporis, ut in oratiõẽ cuiusq; relucet imago mētis, præ-
 fertim in Christo, qui cum esset summa simplicitas ueri-
 tasq; nihil omnino poterat esse dissimilitudinis inter ar-
 chetypum diuini pectoris, & inde ductam imaginem ser-
 monis. Vt nihil patri similius, quàm filius, patris uerbum
 ex intimo illius corde promanans: ita Christo nihil simi-
 lius, quàm Christi uerbum de pectoris illius sanctissimi
 adytis redditũ. Et hanc imaginem nõ miraris, nõ adoras,
 non oculis pijs collustras, non animo amplecteris? Tam
 sanctas, tam efficaces habes domini tui reliquias, & his
 neglectis, multò quæris alieniora? Attonitus spectas tu-
 nicam aut sudariũ quod fertur Christi, & somniculosus
 legis oracula Christi? Maximo maius esse credis, quod
 crucis portiunculam domi possides. at illud nihil est præ
 illo, si mysteriũ crucis in pectore cõditum gestes. Alioqui

Expressissi-
 ma Christi
 imago in Eu-
 uangelio.

si ista faciūt religiosum, quid religiosius Iudæis, quorum impijssimi pleriq; Iesum tamē in carne uiuentē oculis uiderunt, auribus audierūt, manibus cōtrectarūt: quid Iuda felicius, qui ore os diuinum pressit? Adcō sine spiritu non prodest caro quicquam, ut ne Virgini quidē matri profuturum fuerit, quod cum de sua carne genuit, nisi & spiritu spiritum illius concepisset. Maximum hoc, sed audi

Apostoli maius. Apostoli donec corporeo Christi cōtubernio fruentur, non ne legis quā fuerint imbecilles, quā pin-sente semper guē quiddam adhuc sapuerint? Quis aliud ad absolutam uacillabant salutem desyderaret, quā tam diuturnum Dei atq; hominis conuictum? Et tamen post ædita miracula, post tot annis exhibitam diuini oris doctrinam, post argumēta resuscitati, non ne suprema hora, iam recipiendus in cœlum, exprobrat eis incredulitatem illorum? Quid igitur in causa? Nempe obstabat caro Christi, atq; inde est, quod ille dicit: Nisi ego abiero, paracletus nō ueniet. Expediit uobis, ut ego uadam. Christi corporea presentia inutilis ad salutē, & in ulla praterea re corporali audebimus perfectam pietatē statuere? Paulus uiderat Christum in carne. Quid hoc maius esse putas? At ille contemnit, dicens: Etsi Christum, inquit, nouimus secūdam carnem, sed iam nunc non nouimus, Quare non nouerat? Quia profecerat ad meliora charismata spiritus. Verboſius forte hæc disputo, quā cōueniat ei, qui regulas tradit. Verū id eo facio accuratius, neq; sine graui causa, quod re ipsa compertum habeam, hunc errorem communem esse pestem totius Christianismi, quæ uel hoc grauiorem perniciem adfert, quod specie quidem pietati proxima est. Nulla enim

enim periculosiora uitia, quàm quæ uirtutem imitantur. Nam præterquàm quòd bonis etiã lubricus in ea lapsus est, nulla difficilius corriguntur, propterea quod uulgus imperitum religionem uiolari credit, dum istiusmodi reprehenduntur. Reclamet illico mundus, & oblatrent clamosi quidã concionatores, qui ista libenter intus canunt, uidelicet non ad Christum, sed ad suum compendium respicientes: ob quorum uel imperitam superstitionem, uel fictam pietatem, sæpius mihi testandum est, me nequaquã taxare corporales ceremonias Christianorum, & studia simplicium, præsertim ea quæ ecclesiastica comprobauit autoritas: sunt enim nõnunquam tum indicia, tum admicula pietatis. quæ quoniam serè necessaria sunt infantibus in Christo, donec grandescãt & occurrant in uirum perfectum, tamen ne à perfectis quidem conuenit fastidiri, ne exemplo lædãtur infirmi. Quod facis probo, si modo finis uitiosus non sit: tum si ibi non figis metam, unde gradum factum oportebat ad salutẽ propiora. Verum Christum uisibilibus rebus, ob uisibilia colere, & in his fastigium religionis ponere, hinc sibi placere, hinc alios damnare, his instupescere, atque adeò immori, & (ut se mel dicam) his ipsis à Christo auocari, quæ ad hoc, tantum adhibentur, ut ad eum conducant, hoc est nimirum à lege Euangelij quæ spiritalis est, desciscere, & in Iudæismum quendam recidere, neque minus fortè periculosum, quàm sine hac superstitione, magnis & apertis animi uitij laborare. Capitalior hic quidem morbus: esto: sed ille insanabilior. Quantum ubiq; sudauit præcipuus ille spiritus assertor Paulus, ut Iudæos à fiducia operũ abdu-

Perfecti non fastidiant ceremonias.

Ne sisas in ceremonijs.

ctos, ad ea quæ sunt spiritalia promoueat. Atque huc de-
 nuo uulgus Christianorum uideo reuolutum. Quid autẽ
 dixi uulgus? Ferẽdum hoc, nisi & sacerdotum & docto-
 rum bonam partem, deniq; greges eorum, qui spiritalẽ
 uitam uocabulo & cultu profitẽtur, penè totos hic error
 occupasset. Si sal infatuatum est, unde salientur cæteri?

Superstio- Pudet me referre, quãta superstitione pleriq; istorum ob-
tiosi. seruent ceremonias quasdam ab homunculis, nõ tamen
 hoc animo institutas, quantò odio easdem ab alijs flagi-
 tent, quanta securitate his fidant, quanta temeritate alios
 iudicent, quanta contentione tueantur. His factis suis cœ-
 lum deberi putant, in quibus si quando occalluerint, iam
 Pauli atq; Antonij sibi uidentur. Incipiunt magno super-
 cilio alienæ uitæ censuram exercere, ad imperitorum
 (ut ait comicus) regulam illam, ut nihil nisi quod faciunt

Vitia cere- ipsi, rectum putent. Cæterum ubi in suo instituto con-
moniosorũ. senuerũt, uidebis eos nihil adhuc Christi sapere, sed ani-
 males ac tristibus quibusdam uitijs madentes, in conuicta
 morosos, ac uix etiam sibi tolerabiles, charitate frigidos,
 ira fruidos, odio pertinaces, lingua uirulentos, in exer-
 cendis simultatibus inuictos, pro re quauis nihili depu-
 gnare paratos, adeoq; alienos à perfectione Christi, ut
 ne communibus quidem uirtutibus sint præditi, quas etiã
 ethnicis, uel ratio natura insita, uel usus uitæ, uel philo-
 sopherum præcepta parant: indociles, intractabiles, ri-
 xosos, uoluptatum auidos, ad uerba diuina nauseabun-
 dos, nulli commodos, de alijs male suspicaces, sibi blan-
 dientes. Huccine tot annorum laboribus denique per-
 uentum est, ut pessimus sis, & optimus tibi uideare, ut

pro

pro Christiano sis Iudæus, mutis tantum elementis seruiens, ut gloriam habeas nō in occulto apud Deum, sed in manifesto apud homines? Quod si in spiritu ambulasti, non in carne, ubi fructus spiritus? ubi charitas? ubi gaudium illud animi? ubi pax erga omnes? ubi patientia? longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas? ubi Christi imago in tuis moribus? Non sum inquis, scortator, non fur, non sacrilegus, & obseruo quæ sum professus. At quid est hoc aliud, quàm non sum sicut ceteri homines, raptores, adulteri, & ieiuno bis in sabbato? Malo, malo publicanū humilem, & misericordiam implorantem, quàm istud iustorum genus, sua benefacta commemorantium. Quid autem professus es, an ne faceres quod olim in baptismo iurasti, te Christianum, hoc est, spiritalem, non Iudæum futurum? Quippe qui propter traditiunculas hominum transgredieris mandata Dei. An non Christianismus est uita spiritalis? Audi Paulum Romanis loquentem: Nihil ergo damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus uitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi, quæ infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Qui enim in carne sunt, quæ carnis sunt sapiunt, qui uerò in spiritu sunt, quæ spiritus sunt sentiunt. Nam prudentia carnis, mors est, prudentia autem spiritus, uita & pax.

Hypocrisis
religiosorū.

Christianis-
mus quid.

Theologo= nō est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt,
 rum exposi= Deo placere nō possunt. Quid dici poterat plenius? quid
 tio. apertius? Verum hæc nihil ad se pertinere putant homi=

nes ad suis blandiendum uitijs arguti, ad aliena carpēda
 præcipites, & quod Paulus dixit de secundum carnem
 ambulando, in adulteros modo & scortatores referunt:
 quod de sapientia carnis, quæ inimica est Deo, in eos
 detorquent, qui literaturam secularem (quam uocant)
 didicerunt. In utroq; sibi plaudunt, quòd neq; adulteri
 sunt, & omnium literarum egregie indocti. Caterum in
 spiritu uiuere, nihil aliud esse somniant, quàm facere, sci=
 licet quod faciunt ipsi: qui si linguam Paulinam tam dili=
 genter obseruassent, quàm fortiter contemnunt Cicero=
 nianam, intelligerent nimirum Apostolum uocare carnē,
 id quod uisibile est, spiritum quod inuisibile. Docet au=
 tem ubiq; uisibilia oportere seruire inuisibilibus, non con=
 trà inuisibilia uisibilibus. Tu præpostere ad ista Christū
 accommodas, quæ conueniebat ad Christum applicari.
 An testimonium flagitas, carnis uocabulum, non tantum
 ad libidinem aut luxum pertinere? Accipe quod idem
 Apostolus hoc ipsum quod semper agens, scribit Colos=
 sensibus: Nemo uos seducat, uolens in humilitate & re=
 ligione Angelorum, quæ non uidit, ambulans frustra,
 inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, id est,
 Christum, ex quo totum corpus per nexus & coniun=
 ctiones sumministratū & constructum, crescit in augmē=
 tum Dei. Et ne quid dubites cum loqui de ijs, qui cere=
 monijs quibusdam corporalibus freti, aliorum spiritali=
 bus

bus obstrepunt studijs : attende quod sequitur: Si ergo mortui estis cum Christo, ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam uiuentes mundo decernitis? Ab his igitur nos auocans paulò pòst: Igitur, inquit, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Deinde spiritualis uitæ præcepta tradens, quid tandem monet? Num ut his aut his ceremonijs utamur? uita præcepta. Num ut sic aut sic uestiamur? ut his, aut his cibis uictitemus? ut tantum psalmorū exhauriamus? nihil horū. Quid igitur? Mortificate, inquit, membra uestra quæ sunt super terram, fornicationem, immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Ac paulò pòst: Nunc autē deponite & uos omnia, iram, indignationem, maliciam. Pauloq; inferius: Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem dei, secundum imaginem eius qui creauit eum. Quis est autem uetus homo? nempè Adam ille de terra terrenus, cuius conuersatio est in terra, non in cœlis. Terram intellige, quicquid uisibile, eoq; temporarium. Quis nouus homo? nempè de cœlo cœlestis. Cœlum accipe, quicquid inuisibile, eoq; æternum. Postremò ne Iudaico more certis quibusdam obseruationibus, tanquam magicis ceremonijs deum de-mereri uelimus, docet eatenus opera nostra grata esse deo, quatenus ad charitatem refruntur, indidem profecta. Super omnia autem hæc inquit: Charitatem habete, quod est uinculum perfectionis. Et pax dei Christi exultet in cordibus uestris, in qua & uocati estis in uno corpore.

Dabo argumentum euidentius. Ad Galatas scribens, *sæpe* carnem, *sæpe* spiritum nominat, quos non tantum à libidine uocat ad castimoniam, sed à Iudaismo & operum fiducia, in quam erant à pseudapostolis inducti, conatur retrahere. Hic igitur opera carnis recensens, uide quæ uitia commemoret. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia. Neq; multò post: Si spiritu uiuimus, spiritu ambulemus. Deinde quasi pestem spiritui infestam indicans, addit: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. De fructibus arbor cognoscitur. Quòd uigilias, quòd ieiunia, quòd silentia, quòd preculas, quòd reliquas id genus obseruationes non præteris, nihil moror. In spiritu non credam esse, nisi uidero fructus spiritus. In carne esse cur non affirmem, cum post secularem penè istarum rerum exercitationem adhuc in te deprehendant opera carnis? Inuidentiam plus quàm muliebram, iracundiam & ferocitatem militarem, rixandi nunquam satiatam libidinem, rabiosam maledicentiam, uipercum lingue obtretractricis uenenum, animum tumidum, ceruicem præfractam, lubricam fidem, uanitatem, fictionem, assertionem? Tu fratrem in cibo aut potu, cultu ue indicas. At Paulus te indicat ex factis tuis. An hoc te à carnalibus mundanis separat, quòd tu leuioribus quidem in rebus, sed iisdem tamen uitij laboras? Num turpior est, qui ob hereditatem interceptam, ob uitiatam filiam, ob lesam

Pestis spiritui infesta.

parentem

parentem, ob magistratū, ob principis gratiam, iras, inimicitias, emulatiōes suscipit, quā tu qui (pudet dicere) quā de nihilo multo hæc omnia facis acerbius? Causa peccandi leuior non eleuat crimen, sed exaggerat. Neq; refert in quāto pecces, modò pari affectu. Imò refert adeò: hòc enim quisq; sceleratior est, quò minore momento ab honesto abducitur. Non ego nunc loquor de ijs monachis quorū mores & mundus detestatur, sed de his quos uulgus miratur, non ut homines, sed ut angelos. quos ipsos tamen offendi non oportet hoc sermone, qui uitia notat, non homines. Quòd si boni uiri sunt, gaudeant etiā à quocunq; admoneri in his quæ ad salutem pertinent. Neq; clam me est, inter eos esse plurimos, qui literis & ingenio adiuti, spiritus mysteria degustarunt. Sed (quod ait Liuius) frè fit ut maior pars uincat meliorem. Ceterum, si uerum fateri fas est, non ne uidemus arētissimum quodq; monachorū genus fastigium religionis aut in ceremonijs, aut in certa lege psalmorum, aut in corporum labore ponere? Quos si quis excutiat, atq; de spiritualibus percontetur, uix perpaucos inuenerit, qui non in carne ambulent. Et hinc ista tanta animorum infirmitas illic trepidantium ubi timor non est, illic oscitantium ubi summum est periculum. Hinc illa perpetua in Christofantia, ut ne quid dicam grauius, quod præposterorum æstimatores, ea facimus plurimi, quæ sola nihili sunt, ijs neglectis, quæ sola sufficiunt, semper sub pædagogis agentes, semper sub iugo, nec unquam ad libertatem spiritus aspirantes, nunquam ad amplitudinē charitatis crescentes: cum clamet Paulus ad Galatas, State & nolite iterum

Monachi.

Incommoda
monachorū.

iterum iugo seruitutis contineri: atq; alio loco: Itaq; lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur.

Crescendum At ubi uenit fides, iam non sumus sub pædago-
est ad ampli enim filij dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. Neq;
itudinẽ cha- multo inferius: Ita & nos cum essemus paruuli, sub ele-
ritatis. mentis mundi eramus seruietes. At ubi uenit plenitudo

temporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret: ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filij dei, misit deus spiritum filij sui in corda uestra, clamantem: Abba, pater. Itaq; iam non est seruus, sed filius. Iterum alibi: Vos enim in libertatem uocati estis fratres tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus, seruite inuicem. Omnis enim lex in uno sermone impletur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Quod si inuicem mordetis & comedetis, uidete ne ab inuicem consumamini. Rursum ad Rom. Non enim accepistis spiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus: Abba pater. Eodẽ pertinet & illud quod Timotheo scribens: Exerce autẽ, inquit, teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas ad omnia est utilis. Et ad Corinthios: Dominus spiritus est: ubi autẽ spiritus, ibi libertas. Sed quid nos unum aut alterum locum referimus? Totus in hoc est Paulus, ut caro quæ contentiosa est contemnantur, & in spiritu, qui charitatis & libertatis est autor nos constituat. Indiuiduæ enim inter se comites sunt, caro, seruitus, inquietudo, contentio: Rursum, spiritus, pax, amor & libertas. Hæc passim inculcat

Optimus re- apostolus. Num meliorem religionis magistrum requiri-
mus,

mus, præsertim cum huic omnis diuina scriptura conciligionis maneat? Hoc erat maximum mandatum in lege Mosaica, hoc gister Paulus iterat ac perficit in Euangelio Christus. Ob hoc potissimum natus ac mortuus est, ut nos doceret non Iudaizare, sed amare. Post cœnam illam supremam quam sollicitè, quanto affectu mandat apostolis suis non de cibo aut potu, sed de charitate mutuo seruanda. Quid aliud docet, imò rogat huius symmystes Ioannes, nisi ut diligamus inuicem? Paulus cum passim (ut dixi) charitatem commendans, tum ad Corinthios scribens, & miraculis, & prophetiæ, & angelorum linguis anteponit charitatem. Ne tu mihi ilico charitatem esse dicas, in templo frequentem esse, signis diuorum procumbere, cereolos accendere, numeratas preculas iterare. Nihil istis opus habet deus. Charitatem Paulus uocat, edificare proximum, Quid charitas Paulus. omnes eiusdem corporis membra ducere, omnes unum in Christo putare, de fraternis commodis, perinde ut de tuis in domino gaudere, incommodis mederi, ueluti proprijs: mansuete corripere errantem, docere nescientem, erigere lapsum, consolari deiectum, adiuuare laborantem: subuenire egenti: in summa omnes opes tuas, omne studium, omnes curas ad hoc referre, ut quàm plurimis prosis in Christo, ut quemadmodum ille neq; sibi natus est, neq; sibi uixit, neq; sibi mortuus est, sed totum se donauit uisibus nostris, ita & nos fratrum commoditatibus inseruiamus, non proprijs. Quod si fieret, nihil esset religiosorum Vita religio uita, neq; lætius, neq; facilius, quam nunc contra tristem sorum triferè uidemus, & laboriosam, ac Iudaicis superstitionibus stis. plenam, nec ab ullis laicorum uitijs innumunc, in nonnul-

lis contaminatiorem. Quod hominum genus, si nunc reuivisceret Augustinus, quo autore uitæ pleriq; gloriantur, profectò ne agnosceret quidem, clamaretq; nihil se minus probaturum fuisse, quam hoc uitæ genus, neq; ad superstitionem Iudæorum, sed ad apostolorum regulam, uiuendi rationem instituisse. Sed audio iandudum quid mihi respondeant quidam paulò saniores: in minimis uigilandum, ne paulatim defluatur in maiora uitia. Audio & approbo, uerum non paulò magis aduigilandum, ne sic inhæreas minimis, ut à maximis penitus excidas: Ibi periculum cudentius, sed hic grauius: ita Scyllam fugito, ne in Charybdim incidas. Ista facere salutare est, sed eis inniti perniciosum. Paulus non te uetat elementis uti, sed seruire non uult elementis eum, qui liber est in Christo. Non damnat legem factorum, sed si quis ea legitime utatur. Sine his fortasse pius non eris, sed non ista te pium faciunt. Conducent ad pietatem, ita si quidem in hoc utere. Sin frui cœperis, pietatem omnem semel extinguunt. Apostolus cõtēnnit opera Abrahæ, quæ summa fuisse nemo nescit, & tu tuis confidis? Deus auersatur uictimas & sabbata, & neomenias populi sui, quorum omnium ipse fuerat autor. An audebis tuas obseruatiunculas, cum diuinæ legis præceptis conferre? Audi tamen ad ista nauſeantem ac stomachantem deum: Quo mihi multitudinem uictimarum uestrarum? plenus sum. holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem uitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Cum ueneritis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus uestris, ut ambularetis in atrijs meis? Ne offeratis ultra sacrificium frustra

Ad ceremonias deus nauſeat.

frustra incensum, abominatio est mihi. Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram. Iniqui sunt cœtus uestri, Calendas uestras, & solennitates uestras odit anima mea. Facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. Et cum extenderitis manus uestras, auertam oculos meos à uobis, & cum multiplicaueritis orationes uestras, non exaudiam uos. Non ne cum obseruationes & ritus sacrorum commemorat, tum multiplicatas orationes, tanquam digito notat eos, qui religionem numero psalmorum, aut precum metiuntur. Attende & illa, quàm mire diuinum fastidium propheta facundus exaggerat, ut iam nec auribus, nec oculis ferre potuerit. Quæ tandem obsecro? nimirum quæ ipse tanta religione seruanda tradiderat, quæ tanta ueneratione, tot seculis fuerant à regibus sanctis & prophetis obseruata. Et hæc detestatur adhuc in lege carnali, & tu tuis domi tibi natis obseruatiunculis fidis in lege spiritali? Idem alio loco eundem prophetam clamare indefinenter, & instar turbine uocem iubet intendere, uidelicet in re seria & acri reprehensione digna, quæq; firè non nisi magna contentione ab istis obtineri queat. Me, inquit, de die in diem querunt, & scire uias meas uolunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, & quæ iudicium dei sui non dereliquerit. Rogant me iudicia iustitiæ, & appropinquare deo uolunt. Quare ieiunauimus, & non aspexisti, humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra, & omnes debitores uestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut usq; ad hanc diem,

Ieiuniū Iudaicum.

diem, ut audiatur in excelsis clamor uester. Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? Nunquid istud uocis excūdū. hoc esse dicemus? damnat deus quod ipse mandarat? minime. quid igitur? sed in carne legis manere, & in re nihili cōfidere, id uerò detestatur: proinde utroq; loco quid uelit accedere, demonstrat: Lauamini, inquit, mundi estote, auferite malum cogitationum uestrarum de oculis meis. Cum audis mala cogitationum, non ne palam spiritum & internum hominem denotauit? Oculi domini non uident in manifesto, sed in occulto, neq; secundum uisionem oculorum iudicat, neq; secundum auditum aurium arguit. Nescit fatuas uirgines, foris expolitas, intus inanes. Non nouit eos qui labijs dicunt, Domine domine. Deinde admonet usum uitæ spiritualis, non tam in ceremonijs, quam in proximi charitate situm esse. Querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam. Si milia subtexuit, & alteri loco de ieiunijs: non ne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis: solue fasciculos deprimentes: dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam. Cum uideris nudum, operi eum, & carnem tuam ne maiorum despexeris. Quid igitur faciet Christianus? negliget ecclesiæ mandata? contemnet honestas maiorum traditiones? damnabit pijs consuetudines? Imò si infirmus est, seruabit ut necessarias: si firmus & perfectus, tanto magis

gis obseruabit , ne sua scientia fratrem offendat infirmum, & occidat eum pro quo mortuus est Christus. Hæc oportet non omittere , sed illa necesse est facere. Non damnantur opera corporalia, sed præferuntur inuisibilia. Non damnatur cultus uisibilis , sed non placatur Deus, nisi pietate inuisibili : spiritus est Deus , & spiritualibus uictimis flectitur. Turpe sit Christianis ignorare, quod gentilis quidam poëta non ignorauit: qui de pietate præcipiens : Si Deus (inquit) est animus , nobis ut carmina dicunt, Hic tibi præcipue sit pura mente colendus. Ne contemnamus autorem, uel ethnicum, uel minutum. Sententia est magno etiam theologo digna , ut & ego quidem deprchendi, tam intellecta à paucis, quàm à nemine non lecta. Ea uero est huiusmodi. Similia similibus afficiuntur. Tu Deum tauro cæso, aut tureo uapore Deus commoueri magnopere credis, quasi corpus esset. Mens est, reis rebus nõ & quidem purissima, simplicissimaq; , proinde potissimum mente pura colendus est. Tu cereum accensum sacrificium putas. At David sacrificium (inquit) Deo spiritus contribulatus. Etsi despexit sanguinem hircorum, aut uitulorum, at cor contritum & humiliatum non despiciet. Si facis, quod tribuitur oculis hominum, multo magis adhibe, quod requirunt oculi Dei. Religioso cultu bus intima cullo tegitur corpus, quid tum, si mundanam uestem gerit animus? Si niuea tunica uelatur homo exterior, sint tur. & interioris hominis uestimenta candida, sicut nix. Si lentium agis foris, multo magis cura, ut uacet mens intus. In templo uisibili demittis genu corporis: nihil agitur, si in templo pectoris stas erectus contra Deum. Ve-

h

neraris

neraris lignum crucis, magis sequere mysterium crucis. Ieiunium agis, & abstines ab ijs, quæ non coinquinant hominem, & non contines ab obscœnis sermonibus, qui polluant & tuam, & alienam conscientiam? Corpori subducitur cibus, & anima siliquis porcorum sese ingurgitat? Exornas adem saxeam, religioni habes loca sacra: quid refert si templum pectoris, cuius parietem perdidit Ezechiël, abominationibus Aegyptijs prophanatum est? Sabbatum agis foris, & intus omnia uitiorum tumultibus perstrepunt. Non mœchatur corpus, sed auarus es, iam mœchus est animus. Psallis lingua corporea, sed intus ausculta, quid dicat animus: Ore benedicis, & corde maledicis. Corpore angusta cellula contineris, & cogitatione per totum orbem uagaris. Audis uerbum Dei corporeis auribus, magis audis intus. Quid enim dicit propheta? Nisi audieritis intus, plorabit anima uestra. Quid autem legis in Euangelio? Ut uidentes non uideant, & audientes non audiant. Et rursus propheta: Aure audietis, & non percipietis. Beati igitur qui intus audiunt uerbum Dei. Felices, quibus dominus intus dicit uerbum, & saluabuntur anime illorum. Hanc aurem iubetur à Dauid inclinare filia regis illa, cuius omnis decor ab intus in fimbrijs aureis. Deniq; quid refert, mala non facere, quæ affectu concupiscis? Quid refert bona foris agere, quibus diuersa fiunt intus? An magnum est, quod

*Peregrina= corpore Hierosolymam adis, cum intra temetipsum sit
tio ad loca Sodoma, sit Aegyptus, sit Babylon? Non magnum est
sancta. carneis calcaneis uestigia calcasse Christi, at maximum
affectu sequi uestigia Christi. Si maximum est contigisse
sepulchrum*

Sepulchrum domini, non maximum erit expressisse my-
 sterium sepulturae? Accusas apud sacerdotem hominem Confessio.
 tua peccata, uide quomodo accuses apud Deum. Nam Deletio
 apud illum accusare intus odisse est. Tu sorte sigillis ce- peccati.
 reis, aut pecuniola, aut peregrinatiuicula semel elui cul-
 pas credis: tota erras uia. Intus acceptum est uulnus, in-
 tus pharmacum admoueat neesse est. Corruptus est
 affectus, amasti, quod erat odio dignum, odisti, quod erat
 amandum. Dulce tibi fuit amarum & amarum dulce.
 Nihil moror, quid exhibeas foris: sed si mutatis uicibus,
 quod modo amabas, odisse, fugere, horrere coeperis, si
 dulcescit affectui quod modo fel sapiebat, ita demum sa-
 nitatis argumentum accipio. Amavit multum Magda-
 lena, & dimissa sunt ei peccata multa. Quò magis
 Christum amabis, hoc magis oderis tua uitia, nam odium
 peccati consequitur amorem pietatis, uelut umbra cor-
 pus. Malo te semel mores tuos uitiosos intus ac uere
 odisse, quàm decies uerbo tenus detestari apud sacer-
 dotem. Ergo ut quædam exempli gratia retulimus, in In omni ne-
 toto theatro mundi huius uisibilis; in uetere lege, in gotio intus
 noua, in omni mandato ecclesiæ, deniq; in teipso, atque est spiritus.
 in omni negotio humano, foris caro quædam est, intus
 spiritus. In quibus si non ordinem faciemus præposte-
 rum, sed in his quæ uidentur non ita multum fiduciae po-
 nentes, nisi quatenus ad meliora momenti quid adserunt,
 semper ad spiritum & ea quæ charitatis sunt, respicia-
 mus, euademus nō tristes, ut isti et imbecilles, semper pue-
 ri (ut prouerbio dicitur) animales, ossa arida (ut apud
 prophetam est) spiritum non habentia, lethargici, stu-

pidi, rixosi, liuidi, susurroneſ, ſed excelſi in Chriſto, ampli charitate, robuſti, & ad utranq; fortunam ſtabiles, ad minima cōniuentes, ad ſumma enitentes, pleni alacritatis, pleni ſcientiæ, quam qui reiſciunt, eos reiſcit & ille ſcientiarum dominus. Imperitia enim quam ſerè comitatur indocilitas, & quã Græci pulchre uocant φιλαυτία, ſola facit, ut (quod ait Eſaias) cōfidamus in rebus nihili, & loquamur uanitates. Cōcipiamus laborem, & pariamus iniquitatem: ſemper ſeruiamus trepidi atq; humiles ceremonijs Iudaicis. De cuiuſmodi loquens Paulus: Teſtimonium, inquit, perhibeo illis, quod zelum quidē Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Quid autē ignorabant? nempe quod finis legis Chriſtus, Chriſtus autē ſpiritus eſt, charitas eſt. Apertius autem Eſaias miſeram & inutilem iſtorum ſeruitutem in carne deſcribit. Propterea, inquit, captiuus ductus eſt populus meus, quia nō habuit ſcientiam. Et nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Non mirum quòd populus ſeruit elementis huius mundi, uidelicet uulguſ indoctum, & nō niſi de alieno pectore ſapiens. Magis mirandum quòd religionis Chriſtianæ quaſi primates in eadem captiuitate fame intereunt, & ſiti exareſcunt. Quare fame intereunt? quia non didicerunt à Chriſto frangere panes ordeaceos: ſiliquam modo aſperam circumlingunt, medullam non eruunt. Quare ſiti exareſcunt? quia non didicerunt à Moſe aquam de ſpiritali petra elicere. Neq; hauſerunt de fluminibus quæ de uentre Chriſti fluunt aquæ uiuæ. Hoc autem dictum eſt de ſpiritu, non de carne. Tu igitur mi frater, ne triſtibus laboribus non mul-

Chriſtus finis legis.

tum promoucas, sed mediocri exercitio, cito grandis & uegetus cuadas in Christo, hanc regulam diligenter amplexus, ne uelis cum immundis animalibus humi reptare, sed semper alis illis nitens, quas Plato putat in animis Per alas amoris calore elicitas, denuo pullulascere, à corpore ad ris ad spiri= spiritum, à mundo uisibili ad inuisibilem, à litera ad my= tum euolan= sterium, à sensibilibus ad intelligibilia, à compositis ad dum. simplicia temetipsum quasi gradibus quibusdam scale Iacob erige. Ita ad se propinquant, uicissim appropin= quabit dominus, & si tu pro uiribus de tua caligine, sensuumq; strepitu conaberis assurgere, occurret ille com= mode è luce sua inaccessibili, & silentio illo incogitabi= li, in quo non sensuum tantum omnis tumultus, sed & intelligibilium omnium imagines conticescunt.

C A N O N S E X T V S.

ET quoniam ex tempore scribenti aliud ex alio in mentem uenit, subtexa & sexta regulam, superioribus quodammodo cognatam, tam necessariam ad salutem uniuersis, quam à paucis curam habitam. Ea est ut animus ad Christum anhelatis, à uulgi tum factis, tum opinionibus quam à uulgo dissentiatis, nec aliunde quam ab uno Christo, sentias. pietatis exemplum petatur. Hoc est enim unicum archetypum, unde quisquis uel unguem discesserit, à recto discipulum, atq; extra uiam currit. Proinde Plato grauiter profecto ut pleraq; in politia sua negat cum uirtutem constanter tueri posse, qui de turpi atq; honesto, nullis certis opinionibus mentem imbuerit. At quomodo perniciosius est, falsas opiniones de ijs, quæ ad salutem pertinent, animo penitus insidere? Quare hoc uel in primis curandum putat, ut

custodes illi, quos oportet omni turpitudine uacare, quàm optimas opiniones de fugiendis atq; expctendis, easq; quàm certissimas tanquã leges quasdã sanctissimas animo insculpãt suo. Quicquid enim persuasione penitus inhæsit animo, id quisq; moribus exprimit. Eoq; præcipua Christianorum cura huc intendi deberet, ut pueri iam inde ab incunabulis, inter ipsas blanditias nutricum, & parentum oscula, inter literatorum manus, persuasiones imbibant Christo dignas, propterea quod nihil uel altius insidit animo, uel hæret tenacius, quàm quod rudibus (ut inquit Fabius) annis induitur. Procul ab auribus infantilibus, amatorie cantiuncula, quas domi fo-

Pueri Christi- risq; cantillãt Christiani, spurciores, quàm unquã ethnici-
 stiani educa- corum uulgi receperit. Non audiant accepta iactura
 tio. rei materculam eiulantem: non amissa sorore, se miseram ac destitutam clamitantem. Non audiãt patrem ignauã opprobrantem ei, qui iniuriam non cum fœnore retulit: non, admirantẽ eos qui rem quocũq; modo fecerunt amplissimam. Ingenium hominis ad uitia procliue, perniciosum exemplum statim arripit, non aliter, quàm ignẽ uicinum naphtha. Quanquam idem hoc nulla non etate agendũ, ut omnes uulgi errores ab ipsis usq; radicibus ex animo reuellantur, atq; in eorum locum salutare opinionones inserantur, adeoq; roboventur, ut nullis rebus queant conuelli. Quod qui fecerit, is nullo negotio uir-

Virtus scien- tutem sua sponte sequitur, & secus agentes miseratio-
 tia fugiẽdo- ne, non imitatione dignos iudicabit. Huc enim pertinet
 rum atq; ex- illud à Socrate non absurde dictum, quanquam ab Ari-
 petẽdorum. stotele reprehensum, uirtutem nihil aliud esse quàm sciẽ-
 tiam.

tiam fugiendorum atq; expetendorū: non quòd non uiderit discrimen inter cognitionem honesti atq; amorē: sed quemadmodum Demosthenes pronuntiationem primum, secundum ac tertium in eloquentia respondit esse, uidelicet adeò præcipuam partem significans, ut in ea totam esse duceret: itidem Socrates agens cum Protagora, argumentis euincit, tantum in omni uirtute momenti scientiā adferre, ut peccata non aliunde profiscantur, quàm à falsis opinionibus. Etenim & qui Christū amat, Peccatum à & qui uoluptatem, pecuniam, honorem falsum amat, ni- falsis opinio murum utriq; dulce, bonum ac pulchrum sequuntur. At nibus, hi labuntur inscitia, pro dulci amplectentes, quod est acerbissimum, pro acerbis fugientes quod est dulcissimū, item pro bono ac lucro sequētes quod merū est detrimentum, pro damno timentes, quod unicū est lucrum, id pulchrum iudicantes, quod est fœdum, id pudendum opinātes, quod solum est gloriosum. Porro si cui penitus persuasum sit, ac iam ueluti cibus in animi substantiā sit traiectum, solam uirtutem optimam esse, dulcissimam, pulcherrimā, honestissimam, utilissimam: contra, turpitudinem unicū esse malum, cruciatum, fœdum, erubescendum, damnosum, atq; hæc nō opinione populari, sed ipsa natura rerū metiatur, fieri nō potest, ut ea cōstante persuasionē, diu in malis hæreat. Pessimus enim iam olim tum uiuēdi, tum sentiēdi autor uulgus est. Neq; unquam ita bene actū est cum rebus humanis, ut nō pessima placuerint plurimis: caue sic cogites: hoc nemo nō facit: his uestigijs maiores mei sunt ingressi: hæc in sentētia est ille tantus philosophus, tantus theologus: sic uiuitur à ma-

gnatibus: hoc regium est institutum: hoc & episcopi & pontifices summi factitant, hi profecto uulgius non sunt: nihil te moueāt ingētia nomina, ego uulgū non loco, sed pectore metior. Vulgius sunt, quicūq; in specu illo Platōnico uincti suis affectibus, inanes rerū imagines pro uerissimis rebus admirantur. Non ne præpostere faciat, si quis nō lapidē regulæ, sed regulā lapidi conetur applicare? Non ne multo absurdus, si quis non hominū mores ad Christum, sed Christum ad hominum uitam laboret inflectere? Non ideo rectū puta, quia primores, quia maxima pars hominum factitat, sed ita demum rectū est, quod fit, si quadrat ad regulam Christi. Imo hoc ipso tibi suspectum quid esse oportet, quod plurimis placet.

Quid uulgius.

Pusillus grex est bonorū.

Pusillus grex est, & erit semper, cui cordi est Christiana simplicitas, paupertas, ueritas. Pusillus est, sed beatus, quippe cui soli debetur regnum cælorum. Arcta est uia uirtutum, & à perpaucis calcata, sed nō alia ducit ad uitam. Prudens aedificator utrum tandem ab usitatissimo, an ab optimo opere petit exemplū? Pictores non nisi optimas tabulas sibi proponunt. Exemplum nostrum Christus est, in quo uno omnes insunt beate uiuendi rationes:

Probatū uiri imitādi quatenus.

hunc sine exceptione licebit imitari. Ceterum in probatis uiris, eatenus unumquodq; in exemplū uocare cōueniet, quatenus respondebit cum archetypo Christi. De uulgo autem Christianorum sic existima, nullum unquā fuisse corruptius, ne apud ethnicos quidem, quantum ad opiniones de moribus attinet. Ceterum de fide, quid uulgius corruptissimū. fidem sine moribus fide dignis, adeo nihil iuuare, ut etiā

in cumu

in cumulum cedat damnationis. Euolue ueterum annales,
 & confer horum temporū mores. quando uera probitas
 despectior? quādo sic in pretio habitæ diuitiæ undecunq;
 partæ? Quo unquā seculo uerius illud Horatianum: Sci-
 licet uxorem cum dote fidemq;, & amicos, Et genus &
 formā regina pecunia donat? Et illud eiusdē: Nam genus
 & uirtus, nisi cum re, uilior alga est. Quis iam non seriō
 legit Ironiā illam Satyricā: O ciues, ciues, querenda pe-
 cunia primum: Virtus post nummos? Quando luxus so-
 lutior? Quando supra, adulteria uel latius patuerūt, uel
 impunitiora fuere, uel minus in probro? dum in alijs, suis
 uitijs indulgent principes, & quisq; speciosum factu du-
 cit, quicquid in aulicorum mores abiit? Cui non extre-
 mum malum ac próbrum uidetur pauperies? Olim in Antiqua co-
 scortatores, in sordidos, in gloriosos, in admiratores pecu moedia.
 niæ, etiam de plaustris famosa scommata iaciebantur: in
 spectaculis gentiliū, scite notatis uitijs, applaudebatur
 à uulgo, quibus nunc à Christianorum proceribus male
 laudatis applauditur. Non tulerunt theatra Athenien-
 sium histrionem è tragœdia quapiam Euripidis cantan-
 tem uerba cuiusdam auari, unam pecuniam reliquis hu-
 manæ uitæ commodis præferentis: ac plane futurum erat,
 ut actorem cum tota fabula exploderent, eijcerentq;, ni
 mox assurgens poëta, paulisper etiam manere iussisset, ac
 spectare quorsum admirator ille auri esset euasurus.
 Quàm multa sunt apud illos exempla eorum, qui è bene
 administrata Repub. propter honestam opinionem, nihil
 in tenuem familiam retulerunt, qui fidem pecunia, qui pu-
 dicitiam uita potiore habuerunt: qui neque prosperis

rebus insolescere, neque aduersis frangi potuerunt? qui honesta pericula uoluptatibus anteposuerunt: qui sola conscientia recti contenti, neque honores, neque opes, neque reliqua fortunæ commoda desyderabant? Et ut ne memorem Phocionis sanctitatem, Fabritij diuitijs potiorē paupertatem, Camilli magnanimitatem, Bruti seueritatem, Pythagoræ pudicitiam, Socratis inexpugnabilem continentiam, Catonis integritatem: ac mille pulcherrima omnium uirtutum decora, quæ passim in Lacedæmoniorum, in Persarum, in Atheniensium, in Romanorum annalibus leguntur, magno quidem nostro pudore,

Augustini Diuus Aurelius Augustinus, ut ipse de se in commenta-
continentia. rijs confessionum suarum testatur, iam multo priusquàm Christum indueret, contempserat pecuniam, pro nihilo habebat honores, gloria non commouebatur, uoluptatibus autem usque adeo fræna negarat, ut homo adolescens una muliercula contentus esset, cui & coniugij fidem seruabat. Hos animos, hæc exempla, inter aulicos, inter ecclesiasticos, addam & inter monachos, non temere quis inuenerit. Aut si quis huiusmodi extiterit, ilico uelut asinus inter simias ostentui ac risui erit, delirus, hebes, hypocrita, rerum imperitus, melancholicus, amens, omnium una uoce dicetur, ac ne homo quidem iudicabitur. Sic Christiani Christi doctrinam ueneramur, sic exprimimus, ut nihil uecordius, nihil abiectius, nihil magis pudendum iam uulgo habeatur, quàm uere ac toto pectore esse Christianum: quasi aut Christus frustra uersatus sit in terra, aut alius sit nunc, quam olim Christianismus, aut non ex æquo pertineat ad omnes. Ab his igitur uolo

uolo te toto animo dissentire, & rerum omnium pretia
 unius Christi communionem metiri. Quis uulgo non præ-
 clarum autumat, atque inter præcipua bona ponendum, **Nobilium**
 claris maioribus prognatum esse, id quod nobilitatem no- **uanitas.**
 minant? Nihil te moueat, cum audis huius seculi prudentes,
 uiros graues, summamque autoritate præditos, admodum
 serio de stemmatum gradibus, adductis supercilij, tanquam
 de re uehementer ardua differetes, & magno conatu ma-
 gnas nugas effutientes, cum uides alios sic auorum atque
 atauorum imaginibus tumentes, ut reliquos præ se uix ho-
 mines esse iudicent. Sed horum errorem Democritico risu
 prosequens, id quod res est reputa, unicam ac summam esse
 nobilitatem in Christo renatum esse, illius insitum esse cor- **Summa nobi-**
 pori, unum corpus & unum spiritum fieri cum deo. Sint **litas esse in**
 alij regum filij, tibi maximum sit, quod & es, & diceris **Christo re-**
 filius dei. Illi sibi placeant, quod in aulis principum uersen- **natum.**
 tur, tu elige cum David, abiectus esse in domo dei. Atten-
 de quos elegerit Christus, infirmos, stultos, ignobiles se-
 cundum mundum. In Adam omnes ignobiles nascimur,
 in Christo omnes unum sumus: uera nobilitas est, in a-
 nem contemnere nobilitatem: uera nobilitas est seruum
 esse Christi. Hos tibi maiores esse puta, quorum uirtutes
 æmularis. Audi quid in Euangelio dixerit optimus æsti-
 mator nobilitatis aduersus Iudæos, qui se iactabant de ge-
 neris autore Abraham: quali uero autore? non tantum il-
 lustri, non solum opulento, non modo uictore regum, sed ob-
 diuinas uirtutes diuinis ornato præconijs. Quis istud non
 insigne, non gloria dignum existimet? Audi quid audie-
 rint: uos ex patre diabolo estis, & opera patris uestri
 facitis.

facitis. En tibi Paulus & ipse ad magistri regulam generositate estimans: Non enim, inquit, omnes qui ex circumcissione sunt Israël, hi sunt Israëlite, neque qui semen sunt Abrahamæ, omnes sunt filij. Pudenda ignobilitas, seruire turpitudini, cum Christo nullam habere cognationem, qui non agnoscit, nisi qui faciunt uoluntatem patris sui, qui in cœlis est. Turpiter spurius est, qui patrem habet diabolum. habet autem qui illius opera facit, nisi mentitus est Christus: sed non nouit mentiri ueritas. Suprema generositas est & filium, & heredem esse dei, fratrem autem & cohæredem esse Christi. illorum insignia quid sibi uelint, ipsi uiderint. Christianorum insignia sunt communia quidem omnibus, sed tamen illustrissima crux, corona spinea, clauis, lancea, stigmata domini, quæ Paulus in corpore suo se gestare gloriatur. De nobilitate itaque uides, quantum alia te sentire uelim, quam uulgus opinatur. Eum uero qui plurimum auri domi congescit, quis non uulgo beatum, diuitem, ac felicem uocat? Tu sat beatum, imò solum beatum iudica, qui Christum qui summum bonum possidet. Qui pretiosam illam margaritam bonæ mentis, uel rerum omnium, uel corporis etiam dispendio mercatus est. Qui thesaurum inuenit sapientiæ, cunctis opibus pretiosioris: qui à Christo ditissimo aurum emit ignitum, probatum, ut locuples fiat. Quid igitur sunt ista quæ multitudo miratur, aurum, gemma, prædia? Falso nomine diuitiæ, uero spine, quæ semen diuini uerbi suffocant, iuxta parabolam Euangelicam: sarcinæ sunt, quibus onusti, nec possunt per arctam uiam Christum nudum sequi, nec per ostium humile intrare in regnum

Diuites non
sunt beati.

Quid diuitiæ.

gnum coelorum. Ne pilo quidem temetipsum meliorem puta, si uel Midas, uel Croesos opibus uincas, sed illigatiorem, impeditiorem, onustiore: abunde sat habet, qui ista fortiter potest contemnere: satis prospectum est ei, cui nihil defuturum promisit Christus: non esuriet, cui sapit manna uerbi diuini: non erit nudus, qui Christum induit. Hoc solum damnum existima, quoties aliquid de pietate decessit, & uitijs accreuit: ingens lucrum puta, cum mens accessione uirtutis, facta est melior. Nihil tibi deesse puta, si eum possides, in quo sunt omnia. Quid autem hoc est, quod miseri uoluptatem nominant? profecto nihil minus, quam quod dicitur. Quid igitur? mera insania est, & planè (quod Græci dicere solent) Aiæcî risus, dulce uenenum, blanda perniciës. Vera & unica uoluptas, gaudium est puræ conscientia: lautissimæ epulæ sunt, studium sanctarum scripturarum: iucundissimæ cantilena, psalmi: spiritus sancti festiuissima societas, communio sanctorum omnium: summæ delitiæ, fruitio ueri. Tu modo purga oculos, purga aures, purga palatum, & incipiet tibi dulcescere Christus: quo uere gustato, etiam si Milesij, Sybaritæ asoti, Epicurei, breuiter uniuersi uoluptatum architecti, omnes suas illecebras in unum conferant, præ uno illo nausea uidebuntur. Non id protinus dulce est quod sapit, sed quod sano sapit. Si febrienti quod sano aqua uinum sapit, nemo istud uoluptatem nominat, sed sapit. morbum. Erras si non credis pijs hominibus longe iucundiores esse suas lachrymas, quam impijs risus, cachinnos, iocosq; suos: non his dulcius esse ieiunium, quam illis attagenes, phasides aues, perdices, acipenseris, aut rhombos

rhombos suos : horum frugales mensulas, olusculis & leguminibus Pythagoricis instructas, non longe lautiores esse, quàm istorum sumptuosa fastidia. Deniq; uera uoluptas est, amore Christi falsis delitijs non sollicitari. Iam amoris & odij uocabulis uide quàm mundus abutatur. Cum adolescens insanus puellam deperit, id uulgus amorem appellat, cum nullum uerius sit odium. Verus amor uel suo dispendio commodis alienis consulere, cupit. Ille quò nisi ad suam uoluptatem spectat? igitur non illam, sed semetipsum amat, quanquam ne se quidem amat: nemo enim alium amare potest, nisi se prius amarit, sed recte: nemo quenquam odisse potest, nisi se prius oderit: Verum bene amare, nonnunquam bene odisse est, & recte odisse, amasse est. Ergo qui ob tantillum commodum (ut putat) suum puellæ blanditijs & muneribus tendit insidias, ut illi quod habet optimum eripiat, integritatem, pudorem, simplicitatem, bonam mentem, famam, utrum huc odisse an amare tibi uidetur? Profectò nullum

Indulgentia erga filios. hoc odio odium atrocius. Cum inepti parentes liberorum uitijs indulgēt, uulgo aiunt, Quàm tenerè hi suos amant filios? Imò quàm crudeliter oderunt, qui dum suis morem gerunt affectibus, liberorum salutem habent neglectui. Quid aliud nobis precatur hostis inuidentiſſimus diabolus, quàm ut hic impune peccantes, in æternum incurramus supplicium? Lenem magistrum, & misericordem principem uocant, qui sceleribus quibusdam, uel conuiuet, uel etiam fauet, ut hoc peccent licentius, quò impunitius. At quid aliud minatur per prophetam dominus ihs, quos sua misericordia putat indignos? Et non uisita-

bo, inquit, super filias uestras quando fornicantur, & super nurus uestras, quando adulterantur. David uero quid promisit? Visitabo, inquit, in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Vides ut in Christo noventur omnia, & rerum uocabula permutentur: qui se ipsum male amat, is capitaliter odit: qui in sese male misericors est, is crudelissime seuit: bene curare, negligere est: bene ledere, prodesse est: bene perdere, seruare est. Ipse tibi curæ cris, si carnis desyderia contempseris: si bene seueris in uitia, hominem beneficio iuueris: si peccatorem occideris, hominem seruaueris: si perdidideris quod fecit homo, restitueris quod fecit deus. Age uero iam potentiam & imbecillitatem, fortitudinem & ignauia quid esse putat error popularis? Non ne potentem nominant eum, qui quem uelit, facile queat ledere? Quamquam **Potentia** odiosa nimum potentia est, nocere posse, id quod est istis **falsa.** cum cantharidibus & scorpis, atque ipso adeo diabolo commune, uidelicet dare malum. Solus deus uerè potens est, qui nocere, nec potest, si uelit: nec uult, si possit: quippe cuius natura est benefacere. Sed potens iste quomodo tandem ledet hominem? Eripiet pecuniam, pulsabit corpus, adimet uitam? Si pio homini id facit, beneficium pro maleficio dedit: sin improbo, hic occasionem quidem administrauit, sed ille ipse sibi nocuit. Nemo enim nisi à seipso leditur. Nemo alium parat ledere, nisi longe grauius ipse sese ledat prius. **Alterum læ-** Damnum pecunie mihi dare dens **sibi no-** paras, iam tu charitate amissa damnum grauissimum tibi cet. **ipso dedisti.** Non potes mihi uulnus infligere, quin ipse prius

prius uulnus multo atrocius acceperis. Non adimes mihi uitam corporis, nisi tute tibi prius animam iugularis. At Paulus ad inferendam iniuriam imbecillis, ad ferendā ualidissimus, non ne gloriatur sese in Christo posse omnia?

Fortis quis uulgo.

Fortem & animosum uulgo nomināt eum, qui ferox & impotentis animi, ad quantumuis leuem iniuriam effertur: scit iracundia, & conuitium conuitio maleficio maleficio retaliat. Contrā qui acceptam iniuriam nusitat ac dissimulat, hunc ignauum, pusillanimum, instrenuum appellitant. Imò quid alienius à magnitudine animi, quam uerbulo dimoueri à statu mentis, & adeò alienam stultitiam non posse cōtemnere, ut hominem te non putes esse, nisi maleficiū maleficio superaris? At quantò fortius, animo excelso & amplo nullā iniuriā non posse negligere, insuper & pro maleficio beneficium reddere? Non ego fortem dixerim, qui in hostem audeat, qui moenia superet, qui uita contempta, omnibus periculis obijciat caput, id quod est penè gladiatoribus omnibus cōmune. At animū qui possit uincere, qui ex animo bene uelle male uolentibus, bene mereri de male merentibus, bene precari male precātib; huic deniq; debetur cognomen fortis atq; magnanimi. Executiamus & illud quid mundus gloriam, ignominiam ac pudorem nominet. Laudaris: ob quid? & à quibus? Si ob turpia, & à turpibus, ista uero falsa

Gloria uera.

est gloria, & uera ignominia. Vituperaris, rideris: qua gratia, & à quibus? ob pietatem, ob innocentiam, utiq; à malis: non ista est ignominia, sed nulla uerior gloria. Esto sanè, uel uniuersus mundus explodat, exhibiletq;, non potest non esse gloriosum, quod approbat Christus.

Et si

Et si quicquid est mortalium, applaudit atq; acclamet, euge euge, non potest non esse pudendum, quod deo displicet. Prudentiam uulgo uocant, rem parare strenue, Prudentia partam probe constabilire, & porro in posterum prospicere mundi. cere. Sic enim passim & serio loquentes audimus. Frugi homo est, catus, cordatus, consultus, prouidus, de ijs qui breui rem faciunt lautio rem. Hoc mundus qui & mendax est ipse, & pater eius. At quid dicit ueritas? stulte, inquit, hac nocte repetent à te animam tuam. Expleuerat horrea messibus, instruxerat commatu omnes apothecas, abunde multum pecuniæ domi condiderat, nihil restare putabat, non (quod feræ faciunt) ut congestis opibus inops custos incubaret, quemadmodum draconem uellus aureum seruasse poëta fabulantur, sed uti partis frueretur, & tamen hunc stultum appellat Euangelium. Quid enim stultius, quid uecordius, quàm umbris inhiantem, res ueras amittere, id quod solemus in cane illo Aesopico ridere: & in Christianorum moribus non magis ridendum est, uel flendum potius? Incallidus mercator habeatur, quem comicum illud fugerit; Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum: qui præsens lucellum admittat, quod non ignoret ingens dispendium consecuturum. Quanto inconsultius, huic umbraticæ uitæ omnibus horis nutanti, tanta sollicitudine prospicere, quod tamen fuerat suppeditandum à deo; & in futuram uitam nihil consulere, quam semper calamitosissimam exigamus oportet, nisi fuerit ingenti cura prospectum. Alium errorem accipe: solertem & rerum peritum uocant, qui rumusculos omnes captans, nouit toto quid fiat in orbe:

quæ fortuna mercatum, quid Britannorū tyrannus mo-
 liatur, quid nouatum Romæ, quid ortum in Gallijs, quo-
 modo Dacæ uictitent & Scythæ, quid consultant princi-
 pes: breuiter qui omni de negotio apud omne genus ho-
 minum garrere calleat, cum aiunt sapere. Quid autem
 incogitantius, quid inscitius, quàm quæ procul fiant &
 ad te nihil attinent, ea uestigare: quæ uero in tuo pecto-
 re gerantur, & uel sola ad te pertinent, de ijs ne cogita-
 re quidem? Narras mihi tumultus Britannicos, narra ma-
 gis quid in tuo pectore tumultuentur ira, inuidia, libido,
 ambitio: quàm propè iam istæ sub iugum missæ sint: quæ
 spes uictoriæ: quanta belli pars profligata: quàm instru-
 cta ratio. In his si uigilans, si auritus pariter & oculatus.
 si sagax, si circumspectus fueris, solertem te pronuntiabo.
 Atq; illud quod in nos mundus solet iacere, in ipsum re-
 torquebo: Nequicquam sapit, qui sibi nihil sapit. Ad hūc
 modum si omnes mortalium curas, gaudia, spes, metus, stu-
 dia, sententias excusseris, inuenies plena erroris omnia:
 dum bonum dicunt malum, & malum bonum, dum dul-
 ce faciunt amarum, amarum dulce, lucem faciunt tene-
 bras, & tenebras lucem. Et hæc quidem hominum multo
 maxima turba est: uerum oportet hos simul & cōtemne-
 re, ne similis illorum esse uelis, & miserescere, ut eos tui
 similes fieri cupias, atq; (ut Augustini uerbis utar) tum
 flere conuenit irridendos, tum irridere flendos. Noli in
 malis conformari huic seculo, sed reformare in nouitate
 sensus tui, ut probes non quæ mirentur homines, sed quæ
 sit uoluntas dei bona & bene placens, & perfecta. Peri-
 banda sint, sulo proximus es, planeq; labascis, si circumspectare cœ-
 peris,

peris, quid agant pleriq; si captare, quid sentiant. Tu uite ac lucis filius, sepeliant sine mortui mortuos suos, cæci cæcorum duces simul in foueam abeant. Caue quoquam ab exemplari tuo Christo cordis oculos dimoueas: non errabis, ueritatis ductum sequens: non impinges in tenebris, post lumen ambulans: Hoc prælucente, si fucata bona à ueris, si uera mala à falsis secreueris: horrebis non imitaberis cæcitatem multitudinis, ad inanißima rerũ ludibria, uicibus quibusdam affectionum, iræ, inuidiæ, amoris, odij, spei, metus, gaudij, doloris, quouis Euripo inquietius æstuantis. Bragmani, Cynici, Stoici, mordicus sua dogmata tueri solent, & reclamante mundo, explodentibus, exibilantibus omnibus, tamen urgent pertinaces, quod sibi semel persuaserunt. Aude & tu sectæ tuæ decreta penitus in animo figere, aude securus ac totus in auctoris tui sententiam pedibus discedere.

OPINIONES CHRISTIANA-
NO DIGNAE.

HAec semper apud te constent ueri Christianismi *Christianus*
paradoxa, uti ne quis Christianus se sibi natum esse *non sibi nae*
putet, neq; sibi uelit uiuere, sed quicquid habet, aut est, *tus.*
id omne non sibi tribuat, sed deo auctori seruat acceptum:
omnia sua bona omnibus existimet esse communia. Proprietatem Christiana charitas non nouit. Pios amet in Christo, impios propter Christum, qui nos adhuc inimicos sic dilexit prior, ut se totum nobis redimendis impenderit, illos complectatur, quòd boni sint, hos nihilominus ut bonos reddat. Neminem prorsus hominem oderit, non utiq; magis, quàm fidelis medicus odit ægrotum. Vitijs

tantum sit inimicus. Quò grauior est morbus, eò maior
 rem curam adhibebit pura charitas. Adulter est, sacrilegus
 est, Turca est: execretur adulterum, non hominem: Sacri-
 legum aspernetur, non hominem: Turcam occidat, non
 hominem. Det operam, ut impius pereat, quem ipse se
 fecit: sed ut seruetur homo, quem fecit deus, Omnibus ex
 animo bene uelit, bene precetur, bene faciat. Neq; noceat
 commertis, & prosit immerentibus. Omnium commodis
 perinde ut suis aggratuletur. Omnium incommodis, non
 secus quàm suis indoleat. Nimirũ hoc est quod iubet Apo-
 stolus, flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus. Imò
 grauius alienum malum ferat, quàm suum. De fraterno
 bono latior sit, quàm de proprio. Non est Christiani sic
 cogitare: Quid mihi rei cum isto? albus ater ue sit, nescio,
 ignotus est, alienus est, nihil unquam bene de me meritus
 est: lesit aliquando, nunquam profuit. Nihil horum, tan-
 tum memineras, quo merito tibi quæ præstiterit Christus,
 qui suam in te beneficentiam, non in se, sed in proximo
 uoluit retaliari. Tãtum uide, quibus egeat ille, & quid tu
 possis. Tantum hoc cogita, Frater est in domino, coheres
 in Christo, eiusdem corporis membrum, eodem redemptus
 sanguine, fidei communis socius, ad eandem gratiam &
 felicitatem futurae uitæ uocatus: quemadmodũ dixit Apo-
 stolus, Vnum corpus, & unus spiritus, sicut uocati estis
 in una spe uocationis uestræ, unus dominus, & una fi-
 des, unum baptisma, unus deus, & pater omnium, qui
 super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Ali-
 enus esse qui potest, qui cum tibi tam multiplex interce-
 dit unitatis copula? Apud gentiles momenti non nihil
 adferant

adferant uel ad beneuolentiam, uel ad maleuolentiam illa
 rhetorum circumstantia. Conciuis est, affinis est, cognatus
 est: aut contra: familiaris, amicus paternus, bene meri-
 tus, gratus, honesto loco natus, opulentus, aut secus. In
 Christo aut nihil sunt, aut iuxta Paulum, unum & idem
 sunt hæc omnia. Hoc unum tibi obuersetur ob oculos, &
 satis sit: caro mea est, frater est in Christo: quod in mem-
 brum confertur, non ne in uniuersum corpus redundat,
 atq; inde in caput? Omnes sumus inuicem membra: membra
 coheretia constituunt corpus: corporis caput Iesus Chri-
 stus, Christi caput deus: tibi fit, singulis fit, Christo fit,
 deo fit, quicquid uni cuilibet membro fit, seu bene, seu
 male: hæc omnia unum sunt, deus, Christus, corpus &
 membra. Non recte inter Christianos locum habet illud:
 Pares cum paribus: & illud: Dissimilitudo mater odij: quor-
 sum enim dissensionum uocabula, ubi tanta est unitas? Non
 sapit Christianismum, quod uulgo aulicus oppidano, ru-
 sticus urbano, patricius plebeio, magistratus priuato, di-
 ues pauperi, clarus obscuro, potens imbecilli, Italus Ger-
 mano, Gallus Britanno, Britannus Scoto, grammaticus
 theologo, grammatico dialecticus, iurisperito medicus, do-
 ctus idiotæ, eloquens infacundo, coelebs marito, iuuenis
 seni, clericus prophano, sacerdos monacho, minor Cole-
 tæ, Carnelita Iacobita, & ne omnia discrimina referant,
 nugatoria in re dissimilis dissimili est iniquior. Vbi cha-
 ritas quæ & hostem diligit, quando cognomen commu-
 tatum, quando color uestis nonnihil diuersus, quando cin-
 gulus, aut calceus, & similia deliramenta hominum, me
 tibi faciunt inuisum? Quin potius pueriles istas nugas
 mittimus,

Sua quisq;
conferat in
commune.

mittimus, & illud quod ad rem pertinet, præ oculis habere consuefcimus, quod multis locis inculcat Paulus, omnes nos in Christo capite, unius esse corporis membra, eodem animata spiritu, si tamen in illo uiuimus, ut neq; felicioribus membris inuideamus, & imbecillioribus libenter subueniamus. Vt intelligamus nos ipsos accepisse beneficium, cum beneficium præstitimus proximo, nos laesos, cum nocitum est fratri. Neq; quisquam proprie sibi studeat, sed pro sua uirili quisq; quod accepit à deo, in commune conferat, ut illò refluant omnia, unde fluxerūt, puta à capite. Hoc uidelicet est, quod Paulus scribit Corinthijs: Sicut enim, inquit, corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita & Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in uno spiritu potati sumus. Nam & corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Et si dixerit auris, non sum oculus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autem posuit deus membra, unumquodq; eorum in corpore, sicut uoluit. Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. Non potest autem oculus dicere manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarij. Sed multo magis, quæ uidentur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt. Et quæ putamus ignobiliora

biliora esse membra corporis, his honorem abundantio-
 rem circūdāmus. Et quæ inhonesta sunt nostra, abundan-
 tiorem honestatem habent. Honestæ autem nostra nullius
 egent. Sed deus temperauit corpus, ei cui deerat abundā-
 tiorem tribuendo honorem, ut non sit schisma in corpo-
 re, sed in idipsum pro inuicem sollicita sint membra. V. S.
 autem estis corpus Christi, & membra de membro. Coi-
 similia scribit Rom. Sicut enim (inquit) in uno corpore
 multa membra habemus, omnia autem membra non eun-
 dem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Chri-
 sto, singuli autem alter alterius membra, habentes dona-
 tiones secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes.
 Rursum ad Ephesios: Veritatem autem (inquit) facientes
 in charitate, crescāmus in illo per omnia qui est caput
 Christus, ex quo totum corpus compactū & connexum,
 per omnem iuncturam subministratiōis, secundum ope-
 rationem in mensuram uniuscuiusq; membri, augmentum
 corporis facit, in adificationem sui in charitate. Et alibi
 iubet inuicem alios aliorum onera gestare, quoniam su-
 mus inuicē membra. Vide igitur, num ad hoc corpus per-
 tineant, quos passim audis ad hunc modum loquentes:
 Mea res mihi hæreditate obuēnit, iure, non fraude possi-
 deo: cur ea non meo arbitratu utar, atq; abutar? Cur ijs
 dem inde quicquam, quibus nihil debeo? Profundo, per-
 do, meum est quod perit, aliorū nihil interest. Membrum
 tuum ringitur inedia, & tu ructas perdicum carnes. Fra-
 ter nudus horret, tibi tantum uestium tinea & carie ui-
 tiatur. Tibi mille aureos unius noctis alea perdidit, dum
 interim misera quæpiam puella, adigente egestate, pudici-

tiam suam prostituit, & perit anima, pro qua Christus Studium sui impendit animam suam. Tu dicis quid mea? Quod me contra cha= um est pro meo arbitrio tracto. Et postea isto cum ani= ritatem.

mo tibi uideris Christianus, qui ne homo quidem sis? Au= dis in cœtu multorum lædi famam huius atq; illius, tu ta= ces, aut fortè arrides obtrectanti. Consutassim, inquis, si quid ad me pertinuissent quæ dicebantur: at nihil mihi cum illo qui lædebatur. Ergo nihil tibi cum corpore, si nihil cum membro. Ne cum capite quidem aliquid, si ni= hil cum corpore. Vim ui (inquiunt) ius est repellere. Ni= hil moror, quid leges Imperatoriæ permittant, hoc demi= ror, unde istæ uoces in mores Christianorū peruenerint. Nocui, sed lacesitus. Malui dare malum, quàm in me admittere. Esto, non puniunt leges humanae, quod indul= serunt: At quid facturus est Christus imperator tuus, si suæ legi fraudem feceris, quæ extat apud Mattheum? Ego au= tem dico uobis non resistere malo, sed si quis te percusse= rit in dextram maxillam tuam, præbe illi alteram, & ei qui uult tecum in iudicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicumq; te angariaue= rit mille passus, uade cum illo & alia duo: diligite inimi= cos uestros: & benefacite his qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos, ut sitis filij patris uestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit su= per bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Respōdes, non mihi ista dixit: dixit apostolis, dixit perfe= ctis. Non ne audisti, ut filij patris uestri sitis? si filius Dei non cupis esse, nihil ad te pertinet lex. Quanq̃ ne bonus quidē est, qui perfectus esse nolit. Accipe & illud, si merce=

Ne uindictā
expetas.

dem non desyderas, nihil ad te mandatum: sequitur enim: Si diligitis eos qui uos diligunt, quam mercedem habetis? quasi dicat, nullam: neq; enim istud facere uirtus est, sed non facere scelus est: neutri debetur quicquam ubi par relatum est pari. Audi Paulum magnum Christianarum legum & consultum, & interpretē: Benedicite persecuentibus uos: benedicite & nolite maledicere: nulli malū pro malo reddentes: si fieri potest, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, non uosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptū est enim: Mihi uindicta, & ego retribuam, dicit dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius: noli uinci à malo, sed uince in bono. malum. Quid igitur futurum est, inquis, si procacitatem alienam meā lenitate alucro, & ueterem fremendo iniuriam inuitaro no uam? Si potes malum sine tuo malo uel effugere, uel de- Christiano
satius pati
quàm face-
re.
re.

pellere, nemo te uetat facere: sin minus, caue dixeris, face-
re satius est quàm pati: si potes, emēda, uel beneficijs ob-
ruens, uel mansuetudine uincens: sin aliter, præstat alte-
rum perire quàm utrunq;: præstat te patientiæ lucro di-
tescere, quàm mutua taliōe mali, malos ambos fieri. Ergo
Christianum decretum sit, cum omnibus amore, mansue-
tudine, beneficio certare. Contentione, odio, obtrectatio-
ne, contumelia, iniuria, uel infimis etiam libenter cedere.
Sed indignus est, cui benefiat, cui concedatur. At dignum
te ut facias, dignus Christus, ad cuius gratiā fit. Neq; læ-
dere quenquam uolo (aiunt) neq; lædi me patiar. imò tu
læsus, ex animo remitte noxam, cauens ne quid sit, quod
i s . quisquam

quisquam tibi remittat. Tam obseruās esto in uitanda culpa tua, quā facilis ad remittēdam alienam. Quò maior es, hòc te magis magisq; summittas, ut omnibus in charitate inseruias. Si claro genere es, non obscurabunt, sed decorabunt nobilitatem generis, mores Christo digni. Si doctus es, hòc modestius imperitorum inscitiam frās & emendes. Hòc fratri plus debes, quò plus tibi creditū est. Diues es, memineris dispēsatorem esse te, non dominum, ac sollicitus uide, quomodo rem communem tractes. Tu credebas solis monachis interdictam esse proprietatem? Indictam paupertatem? Errasti, utrunq; ad omnes Christianos pertinet. Lex te punit, si quid alieni sustuleris: nō punit, si tuum fratre egēte subtraxeris: at utrunq; punit Christus. Si magistratus es, ne te faciat honor ferociorē, sed onus sollicitiorem. Non gero, inquis, munus ecclesiasticum, non sum pastor aut episcopus. Demus istud. At num etiam Christianus non es? Ipse uidēris cuias sis, si ecclesiasticus non es. Adcò Christus in cōtemptum uenit mundo, ut pulchrum existiment, & regium, nihil cum eo habere commercij, hòc quenq; contemptiorem esse, quò fuerit illi copulatio. An non audis quotidie ab iratis laicis, atrocis cōuitij loco nobis in os iaci, clerici, sacerdotis & monachi uocabula? Idq; prorsus nō alio animo ac uoce, quā si incestum aut sacrilegium exprobrarent. Equidem demiror, cur non etiam baptismum obijciāt, cur non etiam cum Saracenis Christi cognomen probri uice impingāt. Si malum clericum, aut indignum sacerdotem dicerent, aut monachum irreligiosum, si erendi crāt, quippe qui mores hominis notarent, non uirtutis professio-

nem contemnerent. Sed qui sibi supra uirginū, res bello raptas, pecuniam alca uel partam, uel perditam, & id genus plurima facinora gloriæ ducunt, in alium uerò nihil habent contemptius, aut probrosius, aut magis pudendum, quod obiecent, quàm monachi aut sacerdotis uocabulū, nimirum obscurum non est, quid de Christo sentiant isti solo nomine Christiani. Non est alius episcoporum, alius magistratuum ciuiliū dominus: eiusdem uices gerunt utriq; eidem utriq; reddenda erit ratio. Si aliò quàm ad illum respicis, uel suscipiens magistratum, uel gerēs, nihil refert si te mundus non uocat symoniacum, ille certè ut symoniacum puniet. Si publicum munus ambis, non ut profis in commune, sed ut priuatim rei tuæ consulas, ut ulciscaris quibus male uis, magistratus tuus latrocinium est apud Deum. Insequeris prædones, non uti suum recipiat qui spoliatus est, sed ne non sit apud te, quod apud prædones est. Quātulum quæso inter te & illos interest? nisi forte, quòd illi quidem mercatorum, tu prædonum es prædo. In summa nisi hoc animo geris magistratum, ut paratus sis nō dicam rei, sed & capitis iactura, quod iustum est tueri, non approbabit Christus administratio-
tuam. Addam & illud ex Platonis sentētia, neminem esse magistratu dignum, qui libenter gerit magistratum. Si princeps es, caue ne te incantent maleficæ illæ assentatorum uoces: Dominus es, supra leges liber es, omnia tibi iusta, omnia honesta: tibi licet, quicquid libet: nihil ad te, quæ uulgò dicuntur à sacerdotibus. Imò id tu quod res est existima, unum omnium esse dominum Christum Iesum, cuius te quàm similitimum esse oportet, quippe cuius uices geris.

Prædonum
 prædo.

Magistratu
 dignus, qui
 inuitus susci-
 pit.

geris. Huius disciplina nulli præstanda exactius, quàm tibi, à quo seuerius rationem exacturus, quàm ab alijs. Non protinus ius esse putato, quod tuis, sed id tantū uelis quod ius est. Quod ulli mortalium turpe futurum erat id ne tibi quidem putaris honestum. Imò ne illa quidem tibi permitte, quæ uulgò solent condonari. Quod in alijs delictum, in te flagitium fore puta. Honorem, admirationem, dignitatem, gratiam, auctoritatem, nō opes tibi concilient plebeis maiores, sed mores emereantur, popularibus meliores. Non ea discat in te mirari uulgus, quibus illa ipsa facinora inuitantur, in quæ tu quotidie animaduertis. Tolle admirationem diuitiarum, ubi fures, peculatores, sacrilegi, prædones? Tolle admirationem uoluptatum, ubi raptores, atq; adulteri? Quoties splendidius apud tuos uideri uis, ne stultorum oculis opes tuas explices: cū felicius, ne luxum & uoluptates ostentes. In te primum discat ista cōtemnere, discant suspicere uirtutem, in pretio habere frugalitatem, applaudere temperantiæ, honorem habere modestiæ. Ne quid eorū tuis in moribus appareat, quæ tui fāsces in populi moribus puniūt. Optime recideris maleficia, si materiam maleficiorum, diuitias & uoluptates in te non uiderint magni fieri. Ne quem uel media de plebe præ te contempseris. Commune ex æquo precium est, quo utrique estis redempti. A contemptu te non strepitus ambitionis, non ferocitas, non arma atque satellites uendicent, sed uitæ integritas, seueritas ac mores ab omnibus populi uitijs incorrupti. Nihil prohibet, in obeundo principatu summum tenere locum, & in charitate nullum discernere locum. Hoc principatum esse

puta,

Vita Christi
 stiani prin-
 cipis.

puta, non opibus præcedere, sed quàm plurimum omnibus prodesse. Non ea quæ publica sunt, in tuum commodum uerte, sed quæ tua sunt, teq; ipsum totum, ad publicam utilitatem effunde. Multa tibi debet populus, at tu illi debes omnia. Ambitiosa nomina, inuicti, sacrosancti, maiestatis, etsi coguntur ferre aures, animus certè non agnoscat, sed hæc omnia in Christum, cui soli competunt, referas. Læsa maiestatis crimen, quod alij tragica uoce efferunt, apud te leuissimum sit. Maiestatem principis is uere lædit, qui principis nomine, contra ius, crudeliter, uiolentè, flagitiose quid facit. Nullius iniuria te minus moueat, quàm quæ priuatim ad te pertinet. Publicam personam esse te memineris, nec oportere nisi de publico cogitare. Si cordatus es, reputa tecum, non quantus sis, sed quantum onus humeris sustineas, Et quò maiore in periculo uersaris, hoc minus indulge tibi, non à maioribus tuis, aut assentatoribus formam administrandi imperij, sed à Christo petens. Quid enim absurdius, quàm principem Christianum Annibalem, Alexandrum Magnum, Cæsarem aut Pompeium sibi proponere? In quibus ipsis cum quasdam uirtutes nequeat assequi, ea potissimum imitabitur, quæ sola erant fugienda. Non protinus in exemplum trahatur, si quid approbantibus historicis fecit Cæsar, sed si quod fecit, non abhorret à doctrina domini nostri, aut si est eiusmodi, ut quanquam imitandum non est, ad uirtutis tamen studium possit accendere. Ne totum quidem imperium tanti sit, ut prudens uelis à recto deflectere: exue potius illud, quàm exuas Christum. Ne dubita, habet ille quod tibi referat pro contempto imperio

Maximus.
Optimus.

imperio longe melius imperio. Nihil tam decorum, tam magnificum, tam gloriosum regibus, quàm ad summi regis Iesu similitudinem quàm proxime accedere, qui ut erat maximus, ita & optimus erat. Sed quòd maximus esset, id in terris dissimulauit, quòd optimus, id nos sentire maluit, quia hoc nos maluit imitari. Negauit regnum suum de hoc mundo esse, cum esset cœli terræq; dominus. Sed principes gentium dominantur eis. Christianus non exercet potestatem in suos, sed charitatem, & qui maximus est, omnium ministrum se cogitet esse, non dominum. Quo magis admiror, potestatis & dominij ambitiosa uocabula ad ipsos usq; pontifices summos, & episcopos inuecta fuisse: nec pudere theologos non minus indoste quàm ambitiose magistros nostros uulgò appellitari, cum utrunq; Christus interdixerit suis, ne uel dominos, uel magistros uocari se sinerent: unum enim esse tum magistrum, tum dominum, qui & caput omnium nostrum Christus Iesus. Apostolus, pastor, episcopus, officij sunt uocabula, non dominatus. Papa, abbas charitatis cognomina sunt, non potestatis. Sed quid ego mare illud uulgarium errorum ingredior? Ad quodcunq; hominum genus se conuerterit, multa ubique uidebit homo uere spiritalis quæ rideat, plura quæ fleat. plurimas opiniones deprehēdet deprauatissimas, & à Christi doctrina longe lateq; disidentes, quarum bona pars inde proficiscitur, quod etiam in Christianismo mundum quendam induximus. Et quod apud ueteres theologos de mundo legitur, hoc parum cruditi, ad eos refrunt

Mūdus quid qui monachi non sunt. Mundus in Euāgello, apud Apo-
stolos,

stolos, apud Augustinum, Ambrosium, Hieronymum dicitur apud ueracitatem increduli, à fide alieni, crucis Christi inimici, blateres, sphemi in Deū. Qui huiusmodi sunt, solliciti sunt de crassino, quippe qui diffidunt de Christo, pro opibus, pro imperio, pro uoluptatibus digladiantur, utpote qui sensibilibus rerum prestigijs occacati, falsa bona pro ueris amplectuntur. Hic enim mundus Christum uerum lumen non cognouit. Hic totus in malo positus, se amat, sibi uiuit sibi studet: non enim inducit Christum, qui uera charitas est. Ab hoc semouit Christus non solum Apostolos, sed omnes quos se dignos iudicauit. Quo tandem igitur modo, hunc semper in literis damnatum mundum, cum Christianismo miscemus? Et mundi inani uocabulo nostris uitijs blandimur? Augent hanc pestem plerique doctores, adulterantes uerbum Dei, ut ait Paulus, & ad temporum mores scripturam diuinam trahentes, cum magis conueniat mores ad scripturarum regulam emendari. Nullum autem exitius affertendi genus, quam cum uerbis Euangelicis, aut propheticis, animi morbis blandimur, non medemur. Audit princeps: Omnis potestas à Deo, protinus surgunt cristæ: cur magis tumidum te reddit scriptura quam sollicitum? cogitas quod Deus tradidit tibi gerendum imperium, & non cogitas quod idem gesti imperij exigit rationem. Audit avarus, interdictum Christianis, ne binas habeant tunicas: interpretatur theologus, alteram tunicam esse quicquid necessitati nature supersit, & quod ad morbum cupiditatis pertineat. Bene habet, inquit Crassus ille, mihi adhuc plurima desunt. Audit animalis & à charitate frigidus, hunc esse charitatis ordinem, ut tuam pecuniam alienam, Ordo charitatis.

tuam

tuam uitã alienæ, tuam famam alienæ anteponas. Nõ da-
 bo, inquit, igitur, ne fortè mihi ipsi desit. Nõ tuebor illius
 famam, ne quid maculæ meæ aspergatur famæ. Fratrem in
 periculo deseram, ne ueniã & ipse in periculum, breuiter
 mihi uiuam totus, ne quid ullius nomine ad me perueniat
 incõmodi. Didicimus & à sanctis uiris, si quid nõ imitan-
 dum fecerunt, id solum in uitæ exẽplum trahere. Adulteri
 & sanguinarij Dauid exẽplo sibi blandiũtur: qui saccu-
 lis inhiant, diuitem Abraham nobis obijciunt. Principes,
 quibus pro ludo est passim uitiare Virgines, Solomonis
 reginas & cõcubinas nobis annumerant. Quorum Deus
 uenter est, Noë ebrietatem prætexunt. Incesti Loth con-
 cubitum prætedunt suæ turpitudini: Cur in istos à Chri-
 sto declinamus oculos? Audeo dicere ne in prophetis qui-
 dem aut Apostolis imitandũ Christianis, si quid à Christi
 doctrina diuarcitur. Quòd si sanctos peccatores libet
 imitari, nõ reclamo, modo totos imitentur: secutus es Da-
 uid adulterantem, magis sequere pœnitentem. Expressisti
 Magdalenam peccatricem, exprime & amantem multũ,
 exprime lachrymantem, exprime ad pedes Iesu sese abij-
 cientẽ. Persecutus es ecclesiam Dei cum Paulo, peicraſti
 cum Petro, fac & ceruicem porrigas pro pietate cũ Pau-
 lo, crucẽ ne reformides cum Petro. Ideo patitur Deus &
 magnos uiros in quædam uitia labi, ne nos lapsi despe-
 remus, sed ita, si quemadmodum socij fuimus errãtium, ita
 simus & emendantũ errata. Nũc illud ipsum quod imi-
 tandum non erat, exaggeramus, & quædam rectè ab illis
 facta deprauamus: aranearum instar, tantum si quid inest
 ueneni, exugentes, aut salutarẽ etiã succum nobis uerten-
 tes

tes in uenenum. Quid tibi cum diuite Abraam, cui numisma numen est: quòd ille prouentu scatura, deo rem illius fortunāte, ditatus est, idq; in lege carnali: ideo ne tibi Christiano licet per fas nefasq; undecūq; Crassi opes congerere, quas uel malè profundas, uel peius domi defodias? Ille diuitijs sponte affluentibus quàm non adiecerit animum, uel hoc argumento sit, quòd statim ad iubentis dei uocem, filium unicum mactandū produxit. Quàm credis contempsisse boum armenta, qui cōtempfit & filium? Tu uero nihil aliud somnians quàm quæstum, nihil admirans nisi pecuniam, paratus simul atq; inciderit exigui lucelli spes, uel fratrem fallere, uel Christum negligere: simile quiddam tibi putas esse cum Abraam? Simples puellæ filie Loth, cum conspicerent omnem quaquauersum regionem incendio conflagrare, hoc uniuersum mundum arbitantes, quod oculis patebat, neq; ullum iam usquam mortalium ex tam uasto incendio superstitem esse præter sese, non turpi, sed pio consilio, patris concubitum susfuratæ sunt, ne uidelicet nullæ generis humani reliquiæ superessent, præsertim cum adhuc uigeret diuinum præceptum: Crescite & multiplicamini. Et audebis tuas prodigiosas libidines cum harum puellarum factò conferre? Imò & coniugium tuum harum incestui non dubitem posthabere, siquidem in matrimonio non proli seruis, sed tuæ libidini. Dauid tot egregijs pietatis exemplis editis, semel incidit in adulterium, obiecta opportunitate, non captata: an ob hoc protinus tibi licebit impune totam ætatem per alienos thalamos uolutari? Petrus semel metu mortis abnegauit Christum, pro quo postea fuerat mori-

turus, num ideo tibi quauis de causa peccare fas erit? Paulus nõ affectu peccauit sed errore lapsus est: admonitus, statim resipuit. Tu prudens, sciens, uidens in malis consenescis, & Pauli exemplo, tibi ipsi caput demulces? Matthæus uerbo tantum iussus, nihil contatus, semel totũ exiit telonem. Te pecunijs addictum, non tot sanctorum exempla, non toties audita Euangelia, non tot conciones

Augustini
cõcubinatus
excusatur.

auellunt. Dicunt mihi episcopi: Diuus Augustinus duas amicas habuisse legitur: uerum ille ethnicus, nos in Christianismo educati: ille adolescens, nos cani. Egregia collatio, quoniam ille iuuenis ethnicus, ne matrimonij pedicis irretiretur, unam mulierculam uxoris loco habuit, & nõ uxori, fidem tamen cõiugij præstitit, ideo nobis Christianis, senibus, sacerdotibus, episcopis, minus fœdum erit, per omnia libidinum uolutabra conspurcari? Actum est de moribus, posteaquã uitia uirtutum nominibus donauimus, & ad tuendum mala nostra argutiores, quã ad emendandum diligentiores esse cœpimus: maxime si prauas opiniones nostras falso patrocínio diuinarum literarum alere ac fulcire condidicerimus. Tu igitur frater suauissime, in totum contempto uulgo, cum suis & opinionibus, & factis, sincere ac totus Christianã sectam arripe, quicquid in hac uita uel horrendum, uel appetendum obijcitur sensibus, id omne pietatis amore ex aquo negligens: unus Christus tibi satis sit, unicus autor & recte sentiendi, & beate uiuendi. Et hanc quidem meram stultitiam amentiamq; mundus existimat, sed per hanc placuit deo saluos facere credentes. Feliciter desipit, qui sapit in Christo: misere desipit, qui Christum non sapit. Verum heus tu,

quemadmodum

quemadmodum te uolo fortiter à uulgo dissentire, ita nolo Cynicum quiddam referentem, passim aliorum sententias, aut factis oblatrare, superciliose damnare, odiose oblatres alii strepere omnibus, rabiose declamitare in uitam cuiuslibet, orum factis. ne duo simul mala cōsciscas : alterū, ut in omnium odium abcas : alterum, ut inuisus, ne queas quidem ulli prodesse. Esto & tu omnibus omnia, ut omnes Christo lucrifacias, quoad licet, non offensa pietate. Foris omnibus temet accommoda, ut intus quidem immotum sedeat propositum. Foris autem cōmitas, affabilitas, facilitas, commoditas alliciat fratrem, quem blande conuenit inuitari ad Christū, non asperitate deterreri. Deniq; quod sentis, non tam seuis intonādum uerbis, quàm moribus exprimendum. Neq; rursus sic indulgendum infirmitati uulgi, ut ueritatem in loco fortiter tueri non audeas. Humanitate emendandi sunt homines, non decipiendi.

CANON SEPTIMVS.

Porro si per infantiam & imbecillitatem animi nostri, nondum ad ista spiritalia licebit aspirare, nihilo tamen segnius danda erit opera, ut saltem in proximis consistamus. Alioqui uera compendiarisq; ad felicitatem uia est, si semel totam mentem ita ad cœlestium rerum admirationem conuerterimus, ut ueluti corpus umbram, ita amor Christi, amor eternorum & honestorum, natura secum adducat fastidium caducorum, & odium turpium. Vtrunq; enim necessario consequitur alterum, & alterū cum altero uel crescit, uel decrescit. Quantum profeceris in amore Christi, tantum oderis mundum: quò magis miraberis inuisibilia, hòc magis uilescet res fluxa ac mo-

mentanea. Oportet igitur, quod in literis suadet Fabius, idem & in uirtutis facere disciplina, ut statim ad optima nitamur. Quod tamen si nostro uitio non cōtinget, proximū est, ut uel humana quadā prudentia, à magnis uitijs absterneamus, nosq; ipsos (qnoad fieri potest) integros diuinæ beneficentiæ seruemus. Nam ut saluti propius est corpus exhaustum quidem illud & inane, uerum noxijs humoribus liberum, ita mens capacior est diuini muneris, nondum grauibus culpis inquinata, tametsi uera uirtute adhuc uacat. Si imbecilliores sumus, quàm ut apostolos, ut martyres, ut uirgines imitemur, saltem ne cōmittamus, ut ethnici nos in hoc stadio uideantur præcurrere. Quorum pleriq; , cum neque deum nossent, quem uererentur, neq; inferos crederent, quos formidarent: tamen ipsam perse turpitudinem modis omnibus fugiendam esse homini censuerunt, ad cō ut nonnulli maluerint, famæ, rei, uitæ denique iacturam facere, quàm ab honesto discedere. Si per se tale quiddam est peccatum, ut nullis commodis, aut incommodis propositis sit admittendum, profecto Christianum hominem, si non dei uel iustitia deterret, uel dehortatur beneficentiæ, si non uel spes immortalitatis, uel æternæ pœnæ metus reuocat, si ne ipsa quidem natiua peccati turpitudine retrahit, quæ potuit & gentilium animos retrahere, saltem mille incommoda deterreant, quæ etiam in hac uita peccantem consequuntur, infamia, dispendium rei, egestas, contemptus & odium bonorum, anxietas animi, inquietudo, & ille multo miserrimus conscientie mentis cruciatus, quem etiam si nonnulli in præsentiarum non sentiunt, siue ætatis hebetudine obscurati, siue peccati

peccati uoluptate inebriati, tamen sentient posterius, & omnino tantò sentient infelicius, quantò serius. Quare iu uenes potissimum sunt admonendi, ut hanc esse peccati naturam, malint tot autoribus credere, quàm infelici experientia in semetipsis discere: neque prius uitam uitij contaminent, quàm planè quid sit uita, cognouerint. Si tibi uilis est Christus, cui tu tanti constas, saltem tua ipsius causa temperato à turpibus. Et quanquam uehementer periculosum est, hoc in statu, uelut in triuio (quod aiunt) diutius commorari: tamen ijs qui nondum quæunt ad heroicam assurgere uirtutem, non paulò præstabilius est in politica uirtute cōsistere, quàm in omne turpitudinis genus ire præcipites. Non hic est felicitatis meta, sed hinc A politica propior ad felicitatem gradus. Interim tamen semper uirtute gra=
orandus deus, ut nos ad meliora dignetur arripere. dus est ad sa
lutem.

CANON OCTAVVS.

SI crebrius ac grauius ingruet in te tentationum pro=
cella, ne protinus tibi incipias displicere, quasi ob id deo tuo uel curæ, uel cordi non sis, aut parum pius, aut etiam minus perfectus. Imò potius gratias age, quòd ut futurum hæredè crudelit, ut charissimū filiū flagellat, ut amicum explorat. Maximum est argumentū, hominem à diuina misericordia reiectum esse, cum nullis tentationibus incessitur. In mentem tibi ueniat Paulus apostolus, qui ad tertij coeli mysteria promeruit admitti, tamen ab angelo Satanae colaphizatus. Succurrat amicus dei Iob, succurrat Hieronymus, Benedictus, Franciscus, cumq; his innumerabiles alij patres, maximis de uitij sollicitati. Si cū

tantis uiris, si cum tam multis tibi commune est quod pateris, quid est cur animum deicias? Magis enitere, ut cum illis uincas. Non destituet te deus, & faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possis sustinere.

C A N O N N O N V S.

Quod callidi solent imperatores facere, ut in tranquillis etiã rebus, tamen excubias agant, itidem tu quoq; semper animum uigilantẽ ac circumspectum ad futurum hostis assultum habeas: nunquã enim ille non circuit, quærens quem deuoret: quò paratior esse queas, ut irruentem statim fortiter retundas exhibilesq; statim pestiferi serpentis caput conteras. Nusquam enim ille uincitur uel facilius, uel perfectius. Proinde consultissimũ est, paruulos Babylonis, illico ut nati sunt, ad petram quæ Christus est, allidere, priusquã grandescant.

C A N O N D E C I M V S.

Repellitur autem maxime tentator his modis, si uehementer auerferis animo, statimq; in suggerentem uelut expuas, aut ardentem orem, aut ad sanctã aliquã occupationem toto pectore te conseras, aut si uerbis è sacris literis petitis, tentatori respondeas, quemadmodum supra admonuimus. Qua quidem in re non mediocriter profuerit aduersus omne tentationis genus, certas quasdam sententias habere paratas, eas maxime, quibus aliquãdo senseris animum tuum uehementer commoueri.

C A N O N V N D E C I M V S.

Pios homines duplex potissimum habet periculũ: alterum ne in tentatione succumbant: alterum ne post uictoriam in consolatione & gaudio spiritali insolescãt.

Vt

Vt igitur tutus sis non solum à timore nocturno, uerum= etià à dæmonio meridiano, facito, ut cū hostis te ad tur= pia sollicitat, non tuam ipsius respicias imbecillitatem, sed tantū memineris, te in Christo omnia posse, qui non apo= stolis modo, sed & tibi, sed omnibus suis membris etiam infimis dixit, Cōfide, quia ego uici mundū. Rursum cum uel post superatum instigatorem, uel in pio quopiā opere senseris mentem tuam intus arcana quadam uoluptate perfundi, tum etiam atq; etiam caueas, ne quid inde tuis meritis arroges, sed totum gratuitæ beneficentiæ dei fras acceptum. Teq; ipsum protinus uerbis Pauli reprimas: Quid habes quod non accepisti? & si accepisti, quid glo= riaris, quasi nō acceperis? Itaq; aduersus duplex hoc ma= lum, duplex erit remedium, si & in conflictu tuæ uirtuti diffusus, ad Christum caput tuum confugias, atque in eius unius beneuolentia spem omnem uincendi ponas, & in consolatione spiritali, statim gratias agas illi de suo be= neficio, tuam indignitatem humiliter agnoscens.

CANON DVODECIMVS.

CVM pugnas cū hoste, non satis tibi, si ictum illius de= clines aut etiam repellas, nisi fortiter arreptū telum in ipsum autorem retorseris, suomet illum gladio iugu= lans. Id ita fiet, si ad malum sollicitatus, non solum nō pec= ces, sed hinc tibi arripias occasionem uirtutis. Et quem= admodū eleganter fingunt poëtæ, Herculem obiectis ab irata lunone periculis animo creuisse atq; induruisse, iti= dem tu quoque da operam, ut hostis instigationibus non solum peior non fias, sed etiam euadas melior. Sollicitaris ad libidinem, imbecillitatem tuam agnosce, ac plusculum

k † etiam

etiam tibi de licitis uoluptatibus interdicito, ad castas & pijs occupationes apponito nonnihil auctarij. Instigaris ad cupiditatem, ad tenacitatem, auge elemosynas. Incitatus ad inanem gloriam, tanto magis demitte te in omni-

Tentatio sit bus. Ita fiet, ut unaquæq; tentatio sit tibi renouatio quæ=propositi tibi sancti propositi tui, & pietatis incrementum. Neq; bi sancti re= enim prorsus alia ratio tam efficax conficiendi, profliganouatio. diq; hostem nostrum: uerebitur enim te denuo prouocare, ne, qui impietatis autor esse gaudet, pietatis ministret occasionem.

CANON DECIMVSTERTIVS.

Semper autem hoc animo, atq; hac spe dimices, quasi sea pugna sit tibi postrema futura, si uictor discesseris. Fieri enim potest, ut & istud præmij tuæ uirtuti largiatur benignitas diuina, ut hostis semel turpiter uictus, nunquam postea te repetat, id quod legimus pijs aliquot uiris contigisse. Nec absurde credit Origenes, uincētibus Christianis minui copias hostium, dum semel fortiter repulsus, nunquam ad hominem sollicitandum reuertitur. Ergo in conflictu aude perpetuā sperare pacem. At rursus ubi uiceris, sic te geras, quasi mox in prælium rediturus. Semper enim alia post aliam expectanda tentatio, neq; unquam discedendū ab armis, nunquā relinquēda statio, nunquā remittendæ excubiæ, donec in hoc corporis præsidio militamus. Semper illud propheticum in petore cuiq; habendum: Super custodiam meam stabo.

CANON DECIMVSQVARTVS.

Magnopere cauendum, ne quod uitium, ueluti leue contemnamus. Nullus enim hostis uicit sapius, quam

quàm qui fuit contemptui. Qua in re non paucos mortalium miserè falli comperio: fallunt enim seipsos, dum sibi in uno aut altero uitio cõniuentes, quod pro suis quisq; moribus ueniale putat, reliqua grauitèr execrantur. Bona pars eorum, quos uulgus integros & incorruptos appellat, furtum, rapinam, homicidium, adulterium, incestum oppidò detestantur: at simplicem fornicationem, & moderatum uoluptatis usum, ut leue commissum, ne utiquam refugiunt: alius ad reliqua sat incorruptus, bibosior est, in luxu intemperantior: alius linguæ licentioris: alius inanior & iactantior. Quo tandem uitio carebimus, si ad hunc modum suo quisq; blanditur? Argumentum est, istos ne reliquas quidem uirtutes uere possidere, quibus ullum uitium placet, sed potius simulachra quædam uirtutum, quæ uel natura, uel educatio, uel consuetudo deniq; & gentiliū animis indidit. At qui Christiano odio unumquodlibet uitium execratur, omnia detestetur necesse est. Cuius animum semel uera charitas occupauit, pari detestatione uniuersam malorum cohortem persequitur, ac ne in uenialibus quidem sibi blanditur, ne à minimis sensim ad maxima dilabatur, & dum in leuibus oscitat, excidat à summis. Etsi nondum forte *Quotidie æqueas uniuersam uitiorū stirpem euellere, tamen quoti-* liquid de ma die de malis nostris aliquid decerpendum, bonis moribus *lis decerpens* semper aliquid adijciendum. Ad eum modum decrescet, dum. aut crescet ingens ille cumulus Hesiodius.

CANON DECIMVS QVINTVS.

SI te territabit labor quem oportet in conflictu *ten-* stationum subire, hoc erit remedium. Noli molestiam
 k s pugnae

pugnæ conferre cum uoluptate peccati. Sed præsentem amaritudinem pugnæ compone cum futura amaritudine peccati, quæ uictum cõsequitur, tum præsentem dulcedinem culpæ, quæ te illectat, cum futura dulcedine uictoriae, & tràquillitate mentis, quæ consequitur strenue pugnantē, & mox uidebis, quam iniqua sit collatio. Verū in hoc fallūtur parū cauti, quòd amaritudinē pugnæ cõparant cum delectamento peccati: neq; respiciunt, quid hoc atq; illud cõsequatur. Cõsequitur autē uictum multo tum grauior tum diuturnior molestia, quàm uincēti fuerat in cõgressu futura: uictorē itē longe maior ac durabilior uoluptas, quàm uicto fuerit, quæ traxit in culpam. Id quod facillè iudicabit, qui fecerit utriusq; rei periculū.

Experire Verum neminē Christianū oportet usqueadeo ignauum quid sit esse, ut cū quotidie succūbat tentationi, nō saltē aliquādo uincere. uel curet experiri, quid sit uincere tentationem. Quod quò fecerit frequentius, hōc fiet uictoria dulcior.

CANON DECIMVSSEXTVS.

Non despe-
res uictus.

Quòd si quando te contigerit letale uulnus accipere, caue ne protinus abiectō clypeo, relictis armis, hosti te dedas. Id quod animaduerti nō paucis accidere, quibus animus natura est imbecillior, & muliebrior, ut semel prostrati desināt reluctari, seseq; totos permittant affectibus, neq; cogitēt de recuperāda libertate. Nimis quàm periculosa est ista pusillanimitas, quæ cum interdū ingenijs non pessimis adiuncta sit, tamen ad id quod est omnium pessimum solet adducere, nempe desperationē. Aduersus hanc igitur hac regula cõmunienda mens est, ut lapsi in peccatū non solum nō desperemus, sed gnauos milites

milites initemur, quos non raro pudor ignominia, & accepti uulneris dolor non modo non conijcit in fugam, uerum ad fortius, quam antea, pugnādum acuit redintegratq;. Itidem nos quoq;, simulatq; in capitalem noxam fuerimus inducti, illico properemus redire ad cor, & lapsus ignomiā noua uirtutis alacritate sarcire. Facilius uni uulneri medeberis, quam multis, facilius recēti, quam inueterato iam putriq;. Anima temetipsum uersiculo illo notissimo, quem usurpasse Demosthenes legitur: Vir fugiens & denuo pugnabit. Cogita Dauid prophetam, regem Solomonē, Petrum ecclesiae principē, Paulum apostolum, tanta lumina sanctimonia, in quae scelera tamen incidierint: quos fortasse uel ob hoc cadere permisit Deus, ne tu lapsus desperares. Erige te igitur in pedes, sed statim magnoq; animo, atq; in pugnam redito tum ardentior, tum cautior. Fit interim, ut capitalia commissa pijs hominibus cedant in cumulum pietatis, dum ardentius amant qui turpius errarunt.

CANON DECIMVS SEPTIMVS.

Sed aduersus alios atq; alios tentatoris incursus alia atq; alia remedia sunt accommodatiora. At unicum, multoq; omniū efficacissimū remediū aduersus omne uel aduersitatis, uel tētationis genus est crux Christi, quae eadem est & errātibus exemplum, & laborātibus refrigeriū, & pugnantibus armatura: haec est una cōtra omnia tela nequissimi obijciēda. Proinde conuenit in hac diligenter exerceri, non quidē uulgi more, quo quidam dominicae passionis historiam quotidie relegunt, aut crucis imaginem adorant, aut nullenis signis eius totum undiq; corpus

Cruce
Christi.

corpus communiunt, aut fragmentum aliquod sacrati li-
 gni donu seruant, aut ita certis horis supplicium Christi
 recolunt, ut ei tanquã homini iusto, & indigna patienti,
 humano affectu condoleant atq; illachryment. Non hic
 est uerus illius arboris fructus, uerum interim sit isthuc lac
 infantium animarum: tu uero ascende in palmã, ut ueros
 illius fructus apprehendas: Ii sunt præcipui, si membra
 capiti, in mortificandis affectibus, quæ sunt membra no-
 stra super terram, cõformes esse curemus: Id quod nobis
 non solum amarum esse non debet, uerum etiam uehement-
 ter optabile ac iucundum, si modo spiritus Christi uiuit
 in nobis. Quis enim uere amat cum, cui quã dissimili-
 mus esse gaudeat? Verum quò maiore fructu mysterium
 crucis mediteris, oportebit unum quenq; sibi rationem,
 ac piam quandam digladiandi artem parare, & in ea
 diligẽter exerceri, ut simul atq; res poposcerit, in prom-
 ptu sit. Ea potest esse huiusmodi, ut singulis affectibus
 tuis crucifigendis, eam crucis partem applices, quæ po-
 tissimum respondeat. Nulla est enim omnino uel tenta-
 tio, uel aduersitas, quæ non suum ac proprium habet re-
 medium in ea. Veluti cum te titillat ambitio huius mun-
 di, cum pudet ludibrio ac contemptui esse, cogita ò mem-
 brum infimum, quantus sit Christus caput tuum, & quò
 sese tua causa deiecerit. Cum incessit animũ inuidiæ ma-
 lum, memento quã benigne, quã candide se totum
 ille nostris usibus impenderit, quã bonus fuerit etiam
 pessimis. Cum sollicitaris à gula, recole illum felle & acc-
 to potatum. Cum tentaris à uoluptate turpi, recordare
 quã tota capitis uita ab omni abfuerit uoluptate, quã
 omnibus

omnibus incommodis, cruciatibus, ærumnis plena. Cum irritat ira, succurrat statim ille, qui uelut agnus coram tondente obmutuit, & non aperuit os suum. Si te male urit paupertas, aut habendi cupiditas sollicitat, protinus in mentem ueniat ille dominus uniuersorum, pro te factus egenus, ita ut non haberet, ubi inclinaret caput suum. Atque ad eandem rationem si & in reliquis tentationibus feceris, non solum acerbum non erit uim attulisse tuis affectibus, uerum etiam dulce, propterea quod intelliges isto modo te conformari capiti tuo, eiq; pro suis immensis doloribus, quos tua causa pertulit, quasi gratiam referre.

CANON DECIMVS OCTAVVS.

ATque hoc quidem remedij, quamquã unum omnium longe presentissimum est, ijs qui mediocriter in uia uite processerunt, tamen infirmioribus non nihil profuerint & illa, si sollicitante ad impietatem affectu, statim ob oculos mentis reuocent, quã fœda, quã execranda, quã exitialis res sit peccatum: contra quanta hominis dignitas. In futilibus etiam negotijs paulisper apud nos ipsos consultamus, in hac re omnium maxima, priusquam nosmet assensu, ueluti chirographo, diabolo astringimus, non nostro cum animo reputabimus, à quanto opifice simus conditi, in quã excellenti statu constituti, quã immenso precio redempti, ad quantam felicitatem uocati: hominem generosum illud esse animal, cuius unius gratia mirabilem hanc mundi machinam fabricatus est Deus, cõciuem angelorum, filium Dei, heredem immortalitatis, membrum Christi, membrum ecclesiæ: corpora
nostra

nostra templa esse spiritus sancti, mentes simulachra simul & adyta diuinitatis: At è regione peccatum esse pestem teterrimã ac tabem tum animi, tum corporis: utruq; enim in natiuam speciem reflorescit innocentia, peccati Peccatum uero contagio marcescit utrunq; etiã in hoc seculo. Peccatum est letale uirus spurcissimi serpentis, autoramentum diaboli, ac seruitutis non turpissimæ modo, uerum etiam miserrimæ. Hæc atq; huiusmodi ubi tecum expenderis, etiam atq; etiam delibera, num satis consultum sit ob fucatam, momentaneam, uenenatam peccati delectatiunculam, à tanta dignitate in tantam excidere indignitatem, unde te per teipsum non queas asserere.

CANON VNDE VIGESIMVS.

DEinde duos illos autores inter se dissimulimos cõpara, Deum ac diabolum: quorum alterum peccando tibi facis inimicum, alterum constituis dominum. Per innocentia & gratiam ascisceris in numerum amicorum Dei, adoptaris in ius & hereditatem filiorum. Per peccatum uerò constitueris & seruus & filius diaboli: alter est æternus ille fons, & idea summi pulchri, summæ uoluptatis, summi boni, omnibus sese communicans: alter omnium malorum, extremæ turpitudinis, summæ infelicitatis pater: alterius in te beneficia, alterius maleficia recordare: ille qua bonitate te condidit? qua misericordia redemit? qua liberalitate locupletauit? qua lenitate quotidie sustinet delinquentem? qua lætitia recipit resipiscentem? Contra hæc omnia diabolus, quanta inuidentia iam olim insidiatur salutis tuæ? In quas ærumnas te coniecit? atque adeò quid aliud molitur quotidie, nisi
ut uni

ut uniuersum hominum genus secum in aeternum exitium trahat: his omnibus hinc atq; hinc recte pensiculatis, ita tecum cogita: Ego ne oblitus originis meae, oblitus tantorum beneficiorum, propter tantillum bolum false uoluptatis, à tam nobili, à tam amante, à sic merito parente desciscam ingratus, & me ultro turpissimo, crudelissimo domino mancipabo? Non saltem illi praestabo, quod homuncioni praestarem bene merenti? non illum fugiam, qui hominem fugero malum dare cupientem?

CANON VIGESIMVS.

NEque uero minus inaequale praemium, quam dissimilis autor. Quid enim inaequalius, quam mors aeterna, & uita immortalis: quam sine fine summo frui bono in contubernio coelestium ciuium, & sine fine extremis excruciaris malis in infelicissimo consortio damnatorum? Atque hac de re qui dubitat, ne homo quidem est, nedum Christianus: qui non cogitat, uel ipsa est amentia amentior. Iam uero praeter ista habent & in hac interim uita pietas & impietas fructus suos nimium dissimiles. Ex illa enim metitur secunda tranquillitas animi, & beatum illud gaudium purae mentis, quod quisquis semel degustarit, nihil tam pretiosum, nihil tam uoluptarium mundus hic possidet, qui cum uelit permutare. Hæc contra, cum mille alia mala, tum miserrimus ille cruciatus animi sibi male conscij consequitur. Illud enim est Fructus peccati. centuplum spiritualis gaudij, quod Christus pollicitus est in Euāgelio, uelut arram quandam aeternae felicitatis. Hæc sunt illa apud Apostolum miranda munera, quae neque oculus uidit, neq; auris audiuit, neq; ascenderunt in cor hominis

hominis, quæ præparauit Deus diligentibus se: nimirum in hac uita: cum interim uermis impiorum non moritur, & inferos suos iam apud superos patiuntur. Nec alia est flamma, in qua cruciatur diues ille comessator Euangelicus. Nec alia supplicia inferorum, de quibus multa scribere poëta, quàm perpetua mentis anxietas, quæ peccandi consuetudinem comitatur. Tollat igitur qui uelit futuri seculi tam diuersa præmia, habet annexum sibi uirtus propter quod abunde debeat expeti: habet adiunctum peccatum, cuius causa debeat horreri.

CANON VIGESIMVS PRIMVS.

Vitæ fragi-
litas.

AD hæc cogita, quàm ærumnosa, quàm fugax sit uita præsens, quàm undiq; imminens insidiosa mors, quàm passim opprimit inopinantes. Et cum nemo uel de momento uitæ sit securus, quàm ingens periculum, eam comperendinare uitam, in quasi te mors subitanea (ut sæpe accidit) deprehenderit, in æternum peristi.

CANON SECVNDVS ET
VIGESIMVS.

Tvm semper erit formidanda impœnitentia, malorum extremum, illud nimirum perpendenti, ex quàm multis quàm pauci à peccatis uere ac toto pectore resipiscunt, præsertim ijs qui funiculos iniquitatis in extremum usque uitæ protraxerunt. Lubricus quidem & facilis in turpitudinem lapsus, sed hinc reuocare gradum, superasq; euadere ad auras, Hoc opus, hic labor est. Proinde uel hirci Aesopici casu admonitus, priusquàm in peccati puteum descendas, cogita non perinde facilem esse reditum.

REME

REMEDIA CONTRA SPECIALIA QUÆDAM VITIA, & PRIMUM CONTRA LIBIDINEM.

ET hætenus quidem communia aduersum omne vitiorum genus remedia utcunq; demonstrauimus. Nunc conabimur & speciatim quædam tradere, quibus modis cuique peccato debeas occurrere, ac primum libidini, quo malo nullum aliud neq; prius nos impetit, neq; acrius urget, neq; latius patet, neq; plures in exitum trahit. Si quædo igitur fœda libido stimulabit animum tuum, his armis protinus memento occurrere. In primis cogita quàm immunda, quàm spurca, quàm quouis etiam homine indigna sit ea uoluptas, quæ nos diuinum plasma nõ pecudibus modo, uerum etiam suibus, hircis, canibus, & brutorum brutissimis animalibus æquet, imo quæ porro infra pecudum conditionem deiciat, qui sumus ad Angelorum consortia, ad diuinitatis communionem destinati. Succurrat ad hæc, quàm eadem sit momentanea, quàm insyncera, quàm semper plus aloës quàm mellis habens: ediuerso quã generosa res sit anima, quàm sacra res corpus hominis, quẽadmodum in superioribus regulis ostendimus. Quæ, malum, igitur uecordia, ob tantillã, tam fœdam uoluptatis momentaneæ titillationem simul & animum & corpus indignis modis polluere? Prophanare templum, quod Christus sibi sanguine suo consecrauit? Illud item reputa, blanda pestis quantum malorum agmẽ secum trahat: ante omnia famam, possessionẽ longè preciosissimam eripit: nullius enim uitij rumor spurcius olet, quàm libidinis: patrimonium exhaurit: corporis simul &

Arma cõtra libidinem.

Incommoda libidinis.

l uires,

uires, & speciē interimūt: ualitudinem uehementer lēdit: morbos innumerabiles parit, eosq; fœdos: iuuentæ florem ante diem deuenustat: turpē senectā accelerat: ingenij uigorem tollit, mentis aciem habetat, & quasi pecuinam mentem inferit: ab omnibus honestis studijs semel auocat, hominemq; quātus est, totum cœno immergit, ut iam nihil nisi sordidum, humile, spurcum libeat cogitare: & quod hominis erat proprium, eripit rationis usum: insanam atq; infamem adolescentiam, odiosam ac turpem, miseramq; senectam facit. Sapias igitur, & sic nominatim tecum reputes: Illa & illa uoluptas tam male cessit, tantum damni, tantum dedecoris, tædij, laboris, morborum attulit, & iterum stultissimus hamum uorabo prudens? iterum committam, cuius me denuo pœniteat? Item & aliorum exemplis temet reprime, quos cognoueris turpiter & infeliciter uoluptatem esse secutos: è regione anima te ipsum ad continentiam exemplis tot adolescentium, tot delicatarum uirginum, & collatis circumstantijs, tibi ipsi ignauiam opprobato. Quî minus tandem tu possis, quod illi atque illi, eo sexu, ea ætate, sic nati, sic educati, potuerunt possuntq;? pariter ama, nec minus ualebis. Cogita quàm honesta, quàm amoena, quàm florida res sit corporis & animi puritas: hæc nos maxime facit famulantes Angelis, spiritu sãcti capaces. Etenim à nullo prorsus uitio sic resilit spiritus ille puritatis amator, ut impudicitie, nusquam æquè conuiescit ac deliciatur, ut in mentibus uirginis. Propone tibi ante oculos quàm indecorū, quàm totum hoc insanum sit amare, pallefcere, macrari, lachrymari, blandiri, ac turpiter supplicem esse scorto putidissimo.

putidissimo. Occinere ad fores nocturnas, pendere de nutu dominae, pati regnum mulierculæ, expostulare, irasci, rursum redire in gratiam, & ultro te ridendum, pulsandum, mutilandum, spoliandum, lupæ præbere. Vbi quæso inter ista uiri nomen? Vbi barba? Vbi generosus ille animus rebus pulcherrimis natus? Considera & illud tecum, quatum scelerum gregem uoluptas admissa solear adducere. Est alijs uitij fortasse nonnulla cum quibusdam uirtutibus societas, libidini nulla, sed cum maximis plurimisque peccatis semper copulata est. Sit sanè leue scortari, at graue non audire parentes, negligere amicos, prodigere rem patriam, rapere alienam, peccare, perpetrare, latrocinari, maleficum fieri, depugnare, homicidium committere, blasphemare, in quæ omnia, & his grauiora, domina uoluptas te transuersum rapiet, ubi semel tuus esse desieris, eiusque capistro os miserum porrexeris. Perpède præterea quàm sit hæc uita fumo fugacior, umbra inanior: te. quot laqueos nobis struat mors, nullo non loco, nullo non tempore insidians. Hic non mediocriter profuerit, & nominatim recolere, si quos ex tibi quondam notis, ex familiaribus, ex æqualibus, aut etiam natu minoribus, maxime uero ex ijs, quos aliquando turpium uoluptatum participes habueris, mors inopinata rapuit. Estoque alieno periculo cautior. Cogita, quàm dulciter uixerint, sed quàm amarè uita defuncti sint, quàm serò sapuerint, quàm serò coeperint odisse sua mortifera gaudia. Succurrat extremi iudicij seueritas, & non retractanda illius sententiæ metuendum fulmen, in ignem æternum mittetis impios, & quòd hæc horaria, breuisque & exigua uoluptas æternis cruciatibus

Breuitas uitæ.

Extremi iudicij seueritas.

luenda sit. Hoc loco diligenter lancibus examina, quàm iniqua sit permutatio pro turpissimo breuissimoq; pruritu, & in hac uita multo dulcius, præstantiusq; animi gaudium perdere, & in futura gaudijs fraudari perennibus, insuper nunquam finiendos dolores, tam umbratili delectatiuicula mercari. Porro si durum tibi uideatur, tantillum delectamenti pro Christo contemnere, recordare, quos cruciatus ille tui charitate suscepit: præter cõmunes humanæ uitæ iniurias, quântum sacrosancti sanguinis pro te effuderit, quàm ignominiosam, quàm acerbã mortem pro te dependit, & tu horum omnium inmemor, rursus filium Dei crucifigis, iterans insanas uoluptates, quæ caput & dominum tuum ad tam diros adegere cruciatus? Tum iuxta superiorem regulam recole, quantum ille beneficiorum in te, nihil dum promeritum accumulauerit, pro quibus omnibus cum nulla par gratia rependi queat, tamẽ nullam reposcit aliam, quàm ut exẽplo ipsius à mortiferis illecebris coërceas animũ, & ad summi boni summiq; pulchri conuertas amorem. Compone inter se duas illas Veneres, & duos Cupidines Platonicos, hoc est, honestum amorem, & fœdum, sanctam uoluptatẽ & turpem, confer utriusq; dissimilem materiam, confer naturas, confer præmia. Et in omni quidem tentatione, maxime uero cum ad libidinẽ sollicitaris, proponito tibi ante oculos tuos Angelum tui custodem, omnium quæ uel facis uel cogitas assiduũ spectatorem, ac testem Deum inspectorem, cuius oculis omnia patent, qui sedet supra coelos, & intuetur abyssos. Et rem adeo fœdam, ut homuncione teste facere pudeat, non uereberis coram An-
gelo

Beneficia
Dei.

Due Vene-
res,

gelo tibi proximo, Deo, totoq; cœlitum choro spectante
 & execrâte facere? Puta autem, id quod res est, et si tibi
 oculi essent plusquàm Lyncei, plusquàm aquilini: tamen
 istis non clarissima luce certius conspexeris, quod coram
 te facit homo, quàm omnes animi tui latebræ perspicuæ
 sunt Dei & Angelorum conspectibus. Quin & illud tuo
 cum animo reputa, cum libidini cedis, alterum è duobus
 futurum, aut uti semel gustata uoluptas sic mentem tuam
 excantet obscuretq;, ut de turpitudine eas in turpitudi-
 nem, donec excæcatus uenias in sensum reprobū, & ob-
 stinatus in malo, ne tum quidem queas uoluptatem turpē
 relinquere, cùm illa te descruit. Id quod plerisq; uidemus
 euenire, ut effæto corpore, extincta forma, frigente san-
 guine, deficientibus uiribus, caligantibus oculis, tamen
 adhuc pruriant sine fine, & sceleratius turpiloqui sint
 quàm olim fuerint impudici. Qua re quid esse potest
 execrabilius, monstrosiusq;? alterum, ut si fortè contigerit
 te singulari fãuore diuino resipiscere, maximo animi do-
 lore, summis laboribus, plurimis lachrymis, breuis illa &
 fugitiua uoluptas expianda sit. Quanto igitur cõsultius,
 omnino non admittere uirus uoluptatum carnaliū, quàm
 uel in tam deploratam induci cæcitatem, uel tantillā eamq;
 falsam delectatiunculam tanta molestia dependere? Iam
 uero & à personæ tuæ circumstantijs multa licebit sume-
 re, quæ te à uoluptatibus auocare queant. Sacerdos es, co-
 gita te totum diuinis rebus consecratum esse. Quàm indi-
 gnum tandem flagitium sit, eo ore, quo corpus illud ado-
 randum sumis, putidam scorti carnem contingere: iisdem
 manibus, quibus ministrantibus Angelis, ineffabile illud

Sacerdos.

- mysterium peragis, abominandas contrectare sordes. Quam non conueniant, idem corpus, eundem spiritum cum Deo fieri, & unum corpus fieri cum meretrice. Si doctus es, tantò generosior, Deoq; similior animus, tantò hac contumelia indignior. Si nobilis, si princeps, quātò flagitium conspectius, tantò offendiculum grauius. Si cōiugatus, cogita quàm honesta res sit thorus immaculatus, daq; operam, ut (quoad fieri potest) tuum coniugium imitetur sanctissimas nuptias Christi & ecclesiæ, quarum gerit imaginem: id est, ut quàm minimum habeat turpitudinis, plurimum fecunditatis: in nullo enim uitæ statu nō turpissimum est seruire libidini. Si iuuenis es, etiam atq; etiam consydera, ne florem cui nunquam rediturum, temere polluas. Ne re fœdissima perdas annos optimos, uereq; aureos, qui & fugiunt perniciosè, & recurrunt nunquam. Ne nunc per inscitiam, & incogitantiam ætatis committas, quod te in omnem usq; uitam mordeat persequente scelerum cōscientia, & amarissimis illis aculeis, quos fugiens uoluptas in animis nostris relinquit. Si mulier, istum sexum nihil magis decet, quàm pudor: si uir, tantò maioribus rebus dignus, & istis tam friuolis indignior: si senex, opta tibi oculos alienos, ut uideas quàm te dedebeat uoluptas, quæ in adolescentibus miseranda quidem est & coërcenda, in uetulo uerò portentosa, & ipsis quoque uoluptatum sectatoribus deridicula. Inter omnia monstra nullum monstruosius senili libidine. O delire & nimium oblite tui, saltem ad speculum canos & capitis niues, aratamq; rugis frontem, cadaucricq; simillimam faciem contemplare, ac iam capulo proximus alia
- annis

annis tuis magis consentanea cura. Saltem quod ratione decuerat facere, hoc annis admonentibus uel cogentibus potius facito. Ipsa iam te uoluptas repellit, Neq; ego, inquitens, iam tibi decora sum, neq; tu mihi idoneus: lusisti satis, edisti satis atq; bibisti: tempus abire tibi est. Quid adhuc uitæ perpremis delicias, cum ipsa etiam te deserat uita? iam tempus est, ut aliquando incipiat in sinu tuo cubare mystica illa concubina Alysag, ea sancto firuore calfaciat mentem tuam, huius amplexibus frigentia mēbra confoue.

EPILOGVS REMEDIORVM

contra incentiuum libidinis.

IAm uero ut summatim perstringam, hæc sunt potissimum, quæ te à carnis illecebris tutum reddet: primum occasionum omnium cauta ac diligens fuga. Quod præceptum quanquam in reliquis quoq; conuenit obseruari, propterea quòd qui periculum amat, dignus est qui in illo pereat: tamen hæc potissimum sunt illæ Sirenes, quas haud ferè quisquã euasit, nisi qui procul aufugit. Deinde uictus, & somni moderatio: temperantia à uoluptatibus etiam permissis: respectus mortis tuæ, & mortis Christi contemplatio: iuuabunt & illa, si cum castis & integris conuixeris, si corruptorum & mollium colloquia, ueluti pestem quãdam uitaris: si solitudinem ociosam, & ocium ignauum fugeris, sed animum cœlestium rerum meditatione, honestisq; studijs gnauiter exercueris. Maxime uero si sacrarum literarum uestigationi, toto pectore te consecraris: si & frequenter & pure oraueris, maxime irruente tentatione.

ADVERSVM IRRITAMEN-
TAM AVARITIAE.

SI senseris te uel natura propēsiorem ad philargyriæ
uitium, uel à diabolo instigari, recole iuxta superio-
res regulas dignitatem conditionis tuæ, qui ad hoc tantū
creatus es, in hoc redemptus, ut summo illo bono semper
fruaris: totam uero hanc mundi machinam fabricatus est
Deus, ut omnia tuis seruirent usibus. Quàm sordidū igitur,
quàm angusti animi, non uti, sed tantopere demirari
res mutas & uilissimas. Tolle hominum errorem, quid
erit aurum & argentum, nisi terra rubra & alba? Quod
nemo gentilium philosophorum non contempsit, hoc tu
pauperis Christi discipulus, & ad longe meliorem pos-
sessionem uocatus, ut magnum quiddam admiraberis? Nō
possidere diuitias sed contemnere diuitias magnificū est.
Sed reclamationi mibi uulgus nomine tantum Christianorū,
& seipsum callidissime gaudet fallere. Ipsa, inquit, ne-
cessitas nos hortatur, ut rem faciamus, quæ si fuerit nulla,
ne uiuere quidem liceat: si contractior, nimis incommode
uiuitur: sin lautior, uberiorq; , plurimum adfert commo-
ditatis. Consulitur ualetudini, prospicitur liberis, commo-
datur amicis, excluditur contemptus, deniq; & fama me-
lior, cum res bene habet. Ex aliquot Christianorum mi-
libus uix unum atque alterum inuenias, qui ista non &
dicat & sentiat. Verum ut istis ad utrunq; respondeam,
primum quod cupiditatem suam necessitatis nomine præ-
texunt, obijciam illis uicissim parabolam Euangelicam
de lilijs, & auibus in diem uiuentibus, ad quorum imi-
tationem nos hortatur Christus. Obijciam, quod idem
ne

ne peram quidem, aut sacculum suis gestandum permiserit. Obijciam quòd nos, reliquis omiſſis, iubet ante omnia quærere regnum dei, & hæc omnia nobis adijcienda promittit. Quando unquam non ſuppeterunt uictui neceſſaria ijs, qui toto pectore pietati ſtuduerunt? Quantulum uero eſt illud, quod à nobis natura flagitat? Atqui tu neceſſitatē non uſibus naturæ, ſed cupiditatis terminis metiris. Pijs autem & illud ſatis eſt, quod naturæ parum eſt. Quanquam equidem non ita ualde miror iſtos, qui rem uniuerſam ſuam ſemel relinquunt, ut impudentius mendicent alienam. Non eſt culpa poſſidere pecuniam, ſed mirari pecuniam, cum uitio coniunctum eſt. Si affluit, fungere boni diſpenſatoris officio. Sin eripitur, ne macerare, tanquam re magna ſpoliatus, imò gaude tibi detractam ſarcinam periculoſam. Verum qui præcipuū uitæ ſtudium in coaceruandis opibus conſumit, qui eas uti præclarum quiddam & expetendum ſuſpicit, & porrò in longum, inq; Neſtoris uſq; ſenectam recõdit, is fortaſſe bonus mercator recte dicetur. Bene Chriſtianū equidem non dixerim, qui totus de ſe pendeat, & de Chriſti promiſſis diffidat: cuius bonitas cum paſſerculos benigne & paſcat & ueſtiat, hominem pium ſibiq; fidentem deſtituet ſcilicet? Sed iam commoditatum quas adferre creduntur, rationem ineamus. Primum etiam gentilium philoſophorum conſenſu, inter utilia bona diuitiæ poſtremum locum obtinēt, & cum iuxta Epicteti partitionem, præter unam animi Diuitiæ in uirtutem, reliqua omnia extra hominem ſint, nihil tam extra nos eſt quàm pecunia, nihil tam exiguam tremæ ſunt. adfert commoditatē. Etenim ſi quicquid uſquam eſt auri,

quicquid gemmarū, id omne tu solus possideas, num ideo tua mens fuerit uel pilo melior, num prudentior, num doctior: num corporis ualetudo prosperior: num ualentior, formosior, iuniorem reddet: at uoluptates parat: uerum, sed mortiferas. sed honorē conciliat: at quem tandem: nempe quem falsum tribuunt ij, qui non nisi stulta mirantur, & quibus placuisse, penē uituperari est. Verus honos est laudari à laudatis, summus honos est placuisse Christo: uerus honor nō opum, sed uirtutis est præmiū. Cedit tibi, suspicit te plebecula: stulte, uestes illi tuas mirantur, non te. Quin tu in te ipsum descendis, & animi tui miseram pauperiem consideras: quam uulgus si uideret, tam miserandum iudicaret, quàm nunc beatum prædicat. Verum amicos res comparat: fateor, sed falsos, neq; tibi eos comparat, sed sibi. Atq; adeò isto titulo uel infelicissimus est diues, quòd amicos ne dinoscere quidem queat. Alius in sinu odit, ut tenacem: alius inuidet, ut opulentiori: alius ad se spectans, assentatur & arridet, ut arrodatur: quorum qui est amantissimus, maturam mortem precatur: nemo tam amat, quin mortuum malit quàm uiuum: nemo tam familiaris, à quo uerum audiat. Quòd si maxime sit qui diuitem sincere diligat, ille tamen non potest quenquam non habere suspectum: omnes uultures iudicat, cadaueri inhiantes, omnes muscas, ad suum compendium aduolantes. Quicquid igitur commoditatis uidentur adducere, id firè fucatum, umbraticum, prestigiosumq; est: at uerorum malorum plurimum adferunt, uerorum bonorum plurimum adimunt. Proinde si bene accepti atq; expensi rationem subduxeris, profecto reperiēs,

nunquam tantum adferre commoditatis, quin nimio plus incommodorum secum trahant: quam miseris laboribus parantur, quantis periculis, quanta sollicitudine seruantur, quanto dolore amittuntur. Quibus de causis & spiritus appellat Christus, quod omnem animi tranquillitatem, qua nihil homini dulcius, mille curis dilaniant. Neque unquam sitim sui sedant, uerum magis ac magis irritant. In omne nefas precipites agunt. Neque tibi frustra blandiare, dicens, nihil prohibet pariter & diuitem esse, & pium. Memento quid dixerit ueritas: Facilius esse, camelum transire per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum & diuitem esse, difficile. cœlorum. Planeque uerum est illud apud diuum Hieronymum, diuitem hominem, iniqui aut dominum esse, aut hæredem. Ingens opulentia nunquam sine peccato uel paratur, uel seruatur. Cogita quanto melioribus opibus te spolient. Odit enim uirtutis indolem, odit honestas artes, quisquis admirator est auri. Præterea unum auariciæ uitium, idololatria nominatur à Paulo, neque cum ullo prorsus alio minus conuenit Christo. Nec idem potes & deo seruire & mammonæ.

EPILOGVS REMEDIORVM

contra uitium auaritiæ.

Desines igitur mirari pecuniam, si uera bona cum falsis, si fucata commoda cum ueris incommodis diligenter expenderis. Si summum illud bonum contemplari, atque amare condidiccris, quod unum cum adest, etiam si reliqua omnia defuerint, abunde explet animum hominis, qui capacior est quam ut uel uniuersis huius mundi bonis queat satiari. Si crebro tibi reuocaris ob oculos,
 qualem

qualem te primum terra nascentem exceperit, qualē item
Nudus ueni receptura sit morientem. Si semper cogitationi obuerse=
sti, nudus exi tur tuæ stultus ille Euangelicus, cui dictum est: Hac nocte
bis uitam. repetunt à te animā tuam: & hæc quæ congregasti, cuius
 erunt? Si mentem à deprauatis uulgi moribus ad Mariæ,
 Apostolorū, martyrum, maxime Christi capitis tui pau=
 pertatem flexeris, semperq; uæ illud tibi metucendum esse
 statuas, quod ille diuitibus huius seculi minatus est.

CONTRA AMBITIONEM

A sola uir= **S** ambitio, his remedijs eum præmunies. Statim iuxta
tute honor. ea quæ superius tradidimus, hoc mordicus teneto, solum
 eum honorem esse, qui à uera uirtute proficiscitur, quem
 ipsum tamen oportet interdum fugitare, quemadmodum
 & sermone, & exemplo nos docuit Christus Iesus. Vni=
 cum autem honorem, & homini Christiano expetendum
 esse, non ab hominibus, sed à deo collaudari. Et enim quem
 ille commendat, ut inquit Apostolus, is demum probatus
 est. Honor autem si ab homine defertur ob rem inhone=
 stam, utiq; à turpibus, non honor iste, sed ingens est pro=
 brum. Si ob mediā, puta formam, uires, opes, genus, ne=
 tum quidem honor recte dicetur. Nemo enim promere=
 tur honorem ea re, qua non meretur laudari. Si ob hone=
 stam, honos quidem erit, at non appetet qui promeretur,
 ipsa nimirum uirtute & conscientia recti cōtentus. Vide
 igitur quàm deridiculi sint honores isti, quorum cupidi=
 tate tantopere uulgi æstuat. Primum enim à quibus tan=
 dem dantur? nempe ab ijs, quibus nullum discrimen hone=
 sti atq; inhonesti: ob quæ? plerunq; ob mediā, nonnūquam

ob turpia: cui? indigno. Quisquis igitur honorem exhibet, aut metu facit, & uicissim est metuendus: aut ut prosis, & ridet te: aut quia miratur res nihili, nulloq; honore dignas, & miserandus est: aut quia te iudicat his rebus ornatum, quibus honos debeatur: quod si falso opinatur, cura ut fias id, quod ille te putat esse: sin uere, omnem honorem tuum in eum refer, cui debes & illa quibus honos tribuitur. Tam non conuenit tibi arrogare honorem, quam non debes tibi arrogare uirtutem. Alioqui quid amentius, quam tui precium de homuncionum opinione metiri? quibus in manu est simulatq; collubuit, hoc ipsum honoris quod largiuntur, rursus auferre, ac te modo honestatum dehonestare. Proinde nihil stultius, quam talibus honoribus, uel gestire cum contingunt, uel ringi cum auferuntur: quos ueros non esse, uel hoc intelliges argumēto, quod sunt cum pessimis & sceleratissimis communes. Immo nullis ferè contingunt copiosius, quam ijs qui sunt ueris honoribus indignissimi. Cogita quam beata tranquillitas modestæ priuatæq; & ab omni superbiæ strepitu semotæ uitæ: contra, quam spinosa, quam plena curarum, periculorum, dolorum, uita potentium. Quam difficile secundis in rebus, non obliuisci sui. Quam arduum, in lubrico stantem, non cadere. Quam capitalis ex alto ruina. Omnem honorem summo cum onere coniunctum esse. Quam seuerum iudicium supremi iudicis in eos futurum sit, qui hic sese in honoribus usurpandis, cæteris anteposuerunt. Etenim qui sese demiserit, ei ut pusillo succurreret misericordia. Qui uerò sese uti spectatum erigit, is sibi ipsi gratiæ subsidium intercludit. Christi capitis

Priuatæ uitæ tranquillitas.

exemplum semper animo inhercat tuo. Quid illo secundum seculum ignobilius, despectius, inhonoratius? Quam fugit honores etiam oblatos, qui quouis honore maior erat. Quam derisit a sella sedens. Quam damnauit palla tectus, & spinis coronatus. Quam non gloriosam mortem elegit. Sed quem mundus contempsit, hunc glorificauit pater. Tua gloria sit in cruce Christi, in qua & salus est tua. Quorsum tibi humani honores, si te reijciat, despicatq; deus, execrentur angeli?

CONTRA ELATIONEM

tumoremq; animi.

Cognosce
temetipsum.

Non intumesces animo, si iuxta tritissimum illud adagium, cognoris temetipsum: id est, si quicquid in te magnum, quicquid pulchrum, quicquid præclarum, id dei munus, non tuum bonum esse ducas: contra, quicquid humile, quicquid sordidum, quicquid prauum, id totum ad te solum referas. Si memineris, quantis in sordibus conceptus sis, quantis natus, quam nudus, quam inops, quam brutus, quam miserandus in hanc lucem prorepsis. Corpusculum istud quot undiq; morbis, quot casibus, quot ærumnis expositum sit. Immanem istum gigantem, & immenso turgentem spiritu, quantula res possit repente conficere. Expende & illud, cuiusmodi sit istud, unde tibi places. Si medium, stultitia est: si turpe, dementia: si honestum, ingratitude. Memineris nullum aliud esse certius stoliditatis insipientiaeq; documentum, quam si quis sibi uehementer placeat: præterea, nullum stultitiæ genus esse deploratius. Si turgescit animus, quod se tibi submittit homuncio, cogita, quanto maior, quantoq; potentior

Vide quare
tibi placeas.

tior

dior tuo immineat capiti deus, qui omnem ceruicem elatim deprimit, & omnes colles in plana deducit, qui ne angelo quidem superbienti pepercit. Conducent & illa, licet leuiora, si te semper componas cum præstantioribus. Places tibi de forma corporis, confer te cum ijs qui te forma præcedunt. Cristas crigit tibi doctrina, ad eos refer oculos, ad quos tu nihil didicisse uidearis. Deinde si reputaris, non quantum adsit bonorum, sed quantum desit, & cum Paulo oblitus eorum quæ à tergo sunt, enitaris ad ea quæ à fronte restant. Præterea non inscitum fuerit & illud, si afflante superbiæ uëto, mox nostra ipsorum mala uertamus in remedium, quasi uenenum ueneno pellentes. Id ita fiet, ubi si quod ingens corporis uitium, si quid insignis incommodi nobis uel fortuna dedit, uel attulit stultitia, quod animum uehementer mordeat, id ante oculos statuamus, & pauonis exemplo, ea nostri parte nosmetipsos potissimum contemplemur, qua sumus deformatissimi, ita fiet, ut statim subsidant cristæ. Ad hæc **Arrogantia** præterquam quòd non aliud uitium deo inuisus est, & inuisum uiapud homines in primis ubiq; odiosa atq; irrisa arrogantium. **Arrogantia**, cum contrà modestia & diuinũ fauorem conciliet, & hominum beneuolentiam adglutinet. Ergo, ut summam dicã, duo præcipue prohibebunt à superbia, si consyderes quid ipse sis in te, putredo in exortu, bulla in omni uita, esca uermium in morte, & quid Christus factus sit pro te.

ADVERSUS IRAM, ET

uindictæ cupiditatem.

Cum te uehemens animi dolor ad ultionem extimulat, memineris nihil esse minus iram, quàm quod falsò liebris. **Ira res munita**
imita

imitatur, puta fortitudinem. Nihil enim æque muliebri, nihil tam imbecillis proiecitiq; animi quam uindicta letari. Animofus uideri studes, quod inultam iniuriam non pateris, at isthoc demum pacto produs puerilitatem tuam, qui (quod est uiri proprium) animo temperare non queas. Quanto fortius, quãtò generosius, alienam stultitiã contemnere, quãm imitari? At nocuit, ferox est, insultat. Quò turpior est, hòc magis caue, ne fias illi similis. Quæ, malũ, uesania est, ut alienam improbitatem ulciscaris, te fieri improbiorem? Si contempseris contumeliam, intelligent omnes indigno factam. Sin commoueare, iam infrẽtis causam feceris meliorem. Deinde illud reputa quod res est, si quod est acceptum incommodum, id ne utiquam tolli uindicta, sed propagari. Quis enim deniq; finis fuerit mutuarum iniuriarũ, si suum quisq; dolorem perrexerit uindicta retaliare? Crescunt utrinq; inimici, incrudescit dolor, qui quò inueteratior est, hòc nimirum insanabilior. At lenitate, tolerantiaq; sanatur nonnunquam etiam is qui fecit iniuriam, & ad se reuersus, ex inimico fit certissimus amicus. Per ultionem uero malum ipsum quod à te cupis depellere, id in te recipitur, non sine malo foenore. Erit & illud non inefficax ira remedium, si iuxta superiorem rerum partitionem consyderes, hominem homini non posse nocere, si nolit, nisi in his quæ sunt extraria bona, nec ad ipsum hominem magnopere pertinent. Nam uera animi bona solus deus potest eripere, quod non solet, nisi ingratis: solus potest largiri, quod non consuevit immitibus & ferocibus. Nemo igitur Christianus leditur, nisi à semetipso, nulli nocet

Tolerantia
uinci sæpe
iniurias.

nocet iniuria, nisi suo auctori. Adiuuant & hæc, tametsi leuiores, ne dolori mentis obsequere, si commode collectis rhetorum circumstantijs, pariter & tuum incommodum extenues, & alienam eleues iniuriam, his ferme modis: Læsit, sed facile resarciatur: tum puer est, rerum imperitus: adolescens, mulier est, alieno fecit instinctu, imprudens, probe potus, æquum est ignoscere. At contra, grauius quidem læsit, sed pater est, frater, præceptor, amicus, uxor. Par est, hoc doloris, illius uel charitati uel auctoritati condonari. Aut paria faciens iniuriam cum alijs illius in te beneficijs compensabis, uel cum tuis in illum offensis exæquabis. Hic quidem læsit, sed aliàs quàm sæpe profuit? Illiberalis est animi, benefactorum obliuisci, iniuriolæ meminisse. Nunc me offendit, sed quoties à me offensus? Ignoscam illi, ut mihi, meo exemplo, ignoscat & ipse delinquenti. Porro multo præsentius remedium fuerit, si in peccato hominis in te cogites, quæ, quanta, quoties tu peccaris in Deum, quàm multis nominibus illis obnoxius. Quantum tu remisseris debitori fratri, tan- Remitte de-
tum tibi condonabit Deus. Hanc dissoluendi aris alieni bitori.
rationem nos docuit creditor ipse. Non recusabit legem, quam ipse statuit. Tu ut à culpis exoluaris Romam cursitas, nauigas ad diuum Iacobum, emis condonationes amplissimas. Equidem non damno, quod facis, sed ut omnia facias, nulla tamen commodior ratio qua post offensam reconcilieris Deo, quàm si tu offensus reconciliare fratri. Condone leuem culpam proximo (leue enim est quicquid homo peccat in hominem) ut tibi tot millia culparum condonet Christus. At durum est, inquis, ani-

mum excandescens comprimere. Non tibi succurrit,
 quanto duriora pro te tulerit Christus? Quid eras, cum
 pro te impenderet animam preciosam? non ne inimicus?
 Qua lenitate quotidie te tolerat, ueteres iterantem no-
 xias? Postremo qua mansuetudine ille pertulit probra,
 uincula, uerbera, deniq; mortem probrosissimã? Quid te
 iactas de capite, si non curas esse in corpore? Non eris
 Indigno membrũ Christi, nisi sequaris uestigia Christi. Sed indi-
 gnoscẽ- gnus est, cui ignoscatur. Ita ne tu dignus eras, cui igno-
 dum. sceret Deus? In teipso uis experiri misericordiam, & in
 fratrem uis exercere seueram iustitiam? Magnum est si
 peccator ignoscas peccatori, cum Christus pro crucifi-
 xoribus suis orauerit patrem? Arduũ est non refririre fra-
 trẽ, quẽ iuberis & amare? Durũ est nõ remetiri maleficiũ
 pro quo nisi beneficiũ retuleris, nõ hoc eris in conseruũ
 tuum, quod fuit Christus in seruũ suum. Postremo si in-
 dignus hic, cui beneficiũ pro maleficio rependatur, at tu
 dignus qui facias, dignus Christus pro quo fit. Sed ueterẽ
 ferendo iniuriã, inuito nouã: repetet iniuriã si hanc ab-
 stulerit impune. Si citra culpam potes uitare, uita, si me-
 deri, medere, si resarcire, resarci, si sanare furentẽ, sana:
 sin minus, pereat ille solus potius quàm tecũ. Istum qui se
 damnũ dedisse putat, cõmiseratione, nõ poena dignũ pu-
 ta. Vis cũ laude irasci? Irascere uitio, nõ homini. Sed quo
 Irascere ui- natura propẽsior es ad hoc uitij, tanto diligẽtius temet
 tio. multo antè præmunito, semelq; hoc decretũ penitus ani-
 mo insculpas tuo, ne qd unquã uel dicas, uel facias iratus.
 Nihil dicas Nihil tibi credideris commoto. Suspectum habeto, quic-
 iratus. quid impetus ille animi dictauerit, etiam si sit honestum.

Memu

Memineris inter phreneticum, & ira bacchantem nihilo plus interesse, quàm inter breuem & perpetuam insaniam. Succurrat quàm multa per iram uel dixeris, uel feceris poenitenda, quæ iam frustra mutata cupias. Proinde cum tibi bilis efferuescit, si te non potes illico totum ab ira uendicare, saltem eatenus resipisce, ut te memineris sanum non esse. Hoc meminisse, sanitatis pars est nonnulla. Sic tecum cogita: Nunc quidem ita sum affectus, at paulo post multo alia mente fuero. Cur ego interim dicam in amicum iratus, quod postea placatus mutare non queam? Cur nunc faciam insanus, quod mihi redditus magnopere doleam? Cur non hoc potius à me impetret ratio, cur non impetret pietas, denique cur non impetret Christus, quod tempus ipsum paulo post impetrabit? Nemini (opinor) tantum atræ bilis addidit natura, quin saltim hætenus sibi possit imperare. Optimum autem fuerit, sic instituto, ratione, assuetudine durare animum, ut omnino non commoueare. Perfectum erit, si uitio tantum indignatus, pro contumelia reponas officium charitatis. Postremum & humanæ temperantiæ, ne te totum animo permittas. Prorsum non irasci, Deo similitimum est, eoque pulcherrimum. Malum in bono uincere, est perfectam Christi Iesu charitatem æmulari. Iram premere, frænoque coercere, hominis est cordati. Indulgere bili, ne hominis quidem est, sed planè ferarum, idque immitium. Quod si iuuat cognoscere, quàm uehementer sit indecorum homini ab ira superari, fac sanus cum es, uultum irati contemplere, aut ipse Tuum irati iratus speculum adeas. Cum sic flammantes ardent oculi, uultum conuerti, pallent genæ, distorquetur os, spumant labia, tremunt templere.

membra, fremit uox, non constant sibi gestus, quis te existimet hominem esse? Vides amice suavissime, quàm immensum pateat æquor, de reliquis uitijis consimili modo differendi. Sed nos medio in cursu uela colligemus, id quod reliquū est tuæ solertiæ relicturi. Neq; enim propositi nostri erat, & sanè quàm infinitum fuerit, ita ut cœpimus, singula uitiorum genera singulis quasi declamationibus dissuadere, atq; ad his oppositas uirtutes adhortari. Tantum uolui, quod tibi satis scire credebā, rationē & artem quandā nouæ militiæ cōmonstrare, qua te posses aduersus prislinæ uitæ repullulantia mala cōmunire. Itaq; quod nos in uno atq; altero, exempli causa fecimus, id te ipsum oportebit facere, cum in singulis, tum potissimum in his, ad quæ cognoueris te, siue naturæ, siue cōsuetudinis uitio peculiariter instigari. Aduersus hæc certa quedam decreta in albo mentis nostræ describenda sunt, atq; ea ne desuetudine obsolescant, subinde renouāda. Veluti cōtra malū obtrectationis, turpilocij, inuidentiæ, gastrimargiæ, & id genus reliqua. Hi soli sunt hostes militū Christianorū, in quorū assaultum, oratione, sententijs sapientū, dogmatibus diuinæ scripturæ, exēplis piorū hominū & maxime Christi, multo antè est præmuniendus animus. Hæc omnia tametsi nō dubitè, quin affatim tibi suppeditatura sit sacra lectio, tamē fraterna charitas nos est adhortata, ut saltē hac extēporali scriptiuncula, pro mea uirili sanctū tuū propositū pro-

Quare hæc mouerē adiuuaremq; id quod eò feci maturius, quod nō maturius scri nihil metuerem, ne in superstitiosum istud religiosorum pserit.

genus incideres, qui partim questui seruiētes suo, par-

tim

tim ingenti zelo, sed non secundū scientiam, circumeunt mare & aridam, & sicubi nacti fuerint hominem à uitijis ad meliorem uitam iam resipiscentem, cum illico improbiſſimis hortamētis, minacijs, blanditijs in monachatum conantur detrudere, perinde quasi extra cucullum Christianismus non sit. Deinde ubi scrupulus meris & inextricabilibus spinis pectus illius expleuerint, ad humanas quasdam traditiunculas astringunt, planeq; in Iudaismam quendam præcipitant miserum, ac trepidare docent, non amare. Monachus non est pietas, sed uita *Monachus* genus pro suo cuiq; corporis ingenijq; habitu, uel utile, *tus quid.* uel inutile. Ad quod equidem ut te non adhortor, ita ne dehortor quidem. Hoc modo cōmoneo, ut pietatem neq; in cibo, neq; in cultu, neq; in ulla re uisibili cōstituas, sed in ijs quæ tradidimus. In quibuscunq; uero deprehenderis ueram imaginem Christi, cum ijs te copula. Porro ubi desunt homines, quorum conuictus te reddat meliorem, abducito te quantum potes ab humano consortio, & prophetas sanctos, Christum, apostolos, in colloquium ascisce. In primis autem Paulum tibi facito familiarem: *Paulus lea* hic tibi semper habendus in sinu, nocturna uersandus ma- *getur.* nu, uersandus diurna, postremo & ad uerbum ediscendus: in quem nos iampridem enarrationem magno studio molimur, audax quidem facinus, sed tamē diuino auxilio freti sedulo dabimus operam, ne post Origenem, Ambrosium Augustinum, ne post tot recentiores interpretes hunc laborem omnino uel sine causa, uel sine fructu suscepisse uideamur. Atque ut intelligant calumniatores quidam, qui summam existimant religionem, nihil

bonarum literarum scire, quòd politio-
 teraturam per adolescentiam sumus amplexi, quòd utri-
 Litera bonæ usq; linguae, Graecæ pariter ac Latinae mediocrem co-
 ad pietatem gnitionem non sine multis uigilijs nobis peperimus, non
 profunt. ad famam inanem aut puerilem animi uoluptatem spe-
 ctasse nos, sed multo antè fuisse præmeditados, ut domi-
 nicum templum, quod nonnulli inscitia barbaricq; sua
 nimis dehonestarunt, exoticis opibus pro uiribus exor-
 naremus, quibus & generosa ingenia possent ad diui-
 narum scripturarum amorem inflammari. Sed hac tanta
 re pauculos dies intermissa, hunc laborem tua causa as-
 sumpsimus, ut tibi ueluti digito uiam, quæ compendio
 ducit ad Christum indicaremus. Precor autem Iesum
 istius (uti spero) propositi parentem, ut salubribus tuis
 coeptis benignus aspirare dignetur, imò ut suum in te
 mutando munus augeat perficiatq;, quo cito grandescas
 in eo, & occurras in uirum perfectum. In eodem bene-
 uale frater & amice, semper quidem animo dile-
 cte meo, at nunc multo quàm antehac tum
 charior, tum iucundior. Apud diui Au-
 domari, Anno à Christo nato supra
 millesimum quingente-
 simo primo.

DES. ERASMI ROTE-
 rodami Enchiridij
 finis.

DESERAS

MVS ROTERODAMVS

Adolpho principi Veriensi

S. P. D.

RESSIVS intuenti mihi, non usquequaq; assentandi palpandiq; uitio receptum uideri solet Adolphe suauissime, ut antiquitus Reges & Imperatores panegyricis sollemniter (& quidē in os) laudarentur: quin potius sic existimo, uiros cordatos, rerumq; naturæ atq; humani ingenij egregie prudentes, cum spes nō esset, leoninā illam regij pectoris generositatem, & aurium delicias, uel monētis autoritatē, uel increpātis seueritatem aliquando passuras, publicæ utilitatis respectu uela uertisse, ac uia quidē occultiore, eodē tamen contendisse. Itaq; sub laudationis specie simulachrum quoddam absoluti principis eius uelut in tabula depictum representasse, ut ipsi sese ad propositū exemplar exigentes, taciti secum agnoscerent, quantum ab illa laudati principis imagine abessent, ac citra tum pudorem, tum offensam discerēt, quid uitij mutandum, quas uirtutes præstare oporteret. Eodemq; titulo non idem ageretur, uidelicet, ut boni principes quæ facerent recognoscerent, mali quæ facere deberent, admonerentur. Nihil igitur erat aliud ista laudatio, quàm delicatū monendi, blandumq; exprobrandi genus, ac planè phar-macum, necessarium quidem illud, sed amarum, eoq; mel-le prælitum. Id quod olim regum Barbarorum uiolen-

tiæ dabatur, non tam turpiter (ut ego opinor) quàm
 Laudibus prudēter. Pueritiæ uero studia, moderatis laudibus alere,
 alēda stu ac ueluti crustulis datis, blādus inuitare, ad eò uitio da-
 dia. tum non est, ut à magnis quoq; autoribus præcipiatur.

Sed ista quorsum inquis? nimirum huiusmodi præfatiūcu-
 la uisum est adulationis notam deprecari atq; præclude-
 re, cum statuissem hac epistola paulo ineptius tecū age-
 re, & cum puero te paulisper ueluti repuerascere. Quā-
 quàm ego te generose Adolphe, ne laudaturus quidem
 sum, quin magis te ipsum tibi tanquam in speculo com-
 monstraturus, ut temet noris, non autē ut etiam ames si-
 mulq; pereas, quēadmodū de Narcisso fabulātur poēta,
 sed ut etiā atq; etiā intelligas, quàm magnum nomen sis
 Deo tuæ felicitatis auctori, quibusq; rebus sis natus, &
 quò tibi sit eluctandū, ne cum totū cœlum tibi arriserit,
 tute tibi parum prosper fuisse uideare. Hoc profecto sibi
 uolebat (ni fallor) speculū illud Socraticū, ad quod uir
 Speculū So- craticum. sapientissimus mittere solebat adolescentulos: ut qui se
 perspexissent corporis & ingenij dotibus, fortunæq; cō-
 modis ampliter cumulatos, uel hoc ipso ad uirtutis stu-
 dium sollicitarentur, cum intelligerent ad tantam naturæ
 sortem, haud mediocrem industriæ usuram tum deberi,
 tum expectari. Si uero quibus hæc malignius contigis-
 sent, hoc impensius ad conandum extimularentur, quo
 quod natura uideretur diminutum, industria exæqua-
 rent. Quanquàm autem tanta in re cessatio nullam
 omnino recipiat deprecationem, tamen non paulo mi-
 nus reprehendendi uidentur, quorum industriæ fortu-
 na quodammodo defuit, quàm qui fortunæ defunt ipsi.

Tibi

Tibi uerò mi Adolphe, quæcunq; ad perfectam uirtutem adnuncula calitus dari possint, adeo sunt affatim suppeditata, ut nisi omnia summa præstiteris, neque sorti à deo credita, neq; tuorum expectationi responsurus uidearis. Primum enim quid ego referam fortunæ miram in te rarâq; indulgentiam? quæ te uixdum natum, ueluti manibus suis, in summo rerum fastigio collocauit. Quæ te ad summas res non euexit, sed genuit, imò quæ principem florentissimū, & antequam in lucem ederet, fecit. Quippe quæ tibi genus largita est clarissimis utrinq; imaginibus illustre: paternum quidem à Philippo Burgundionū duce, heroë cum quouis etiam ueterum componendo: maternum uero à Borbonica stirpe: id est, Gallorum regibus ductum. Ut omittam interim rem amplam, ac ditionem luculentam: ut sileam affinitates utriusq; sororculæ sponsalibus cum summis proceribus adiunctas, ut ne tibi de matre tam pia gratuler, quæ solitudine quadam incredibile te ueluti denuo parturit, nihilq; putat in uitam eduxisse, nisi & ad uirtutem perfectam prouexerit: ut ne id quidem recenscam, quòd iam nunc te puellum cum pleriq; primates aulici, tum clarissimus ipse princeps Philippus certatim fatali quodam fauore studioq; prosequuntur, nihil non ausi sibi de tua indole polliceri. Illud enim propius ad te pertinet, de quo non puduit & sapientissimum illum regem gloriari, quòd, ut ille ait, animam sortitus es bonam, quodq; uerus ille Prometheus mentem tibi indidit felicissimam, istis opibus, isto rerum apice, istis imaginibus dignam, dignam isto corpusculo, quod & ipsum architectrix natura, ueluti uirtutum arculam quandam,

omnibus Veneris & Gratiarum muneribus copiosissime perpoliuit, ne scilicet non haberet pulcherrimum domicilium, animus pulcherrimus. Neq; uero parui refert, principem uti uirtute, ita & corporis specie uulgius antecellere, cum uideam Vergilianum illud, uel reclamante Seneca,

Notatur Seneca. *ca,* præclaris uiris non temere placuisse: Grator est pulchro ueniens in corpore uirtus. Quamquam ille ipse tetricus philosophus, ac Stoicorum penè dixerim Stoicissimus, miraculi loco refert, Claranum quendam suum, cum corpore deformi esset, ingenio tamen atq; uirtute præcelluisse, & unius exemplo ratiocinatur egregiam mentem sub, quauis etiam cute latere posse, id quod ne Maro quidem negat, uerum ait, animi decus cum corporis specie coniunctum, commendatius & gratius esse mortalium oculis. Quis autem usque adeo communi sensu caret, ut hoc inficiandum putet? Quo magis miror cur homo grauis tam confessam poëtæ sententiã scripserit errorem sibi uideri. Sed omisso Seneca ad rem redeamus. Poëtæ mirabiles rerum omnium adumbratores, diuinis mentibus, quas utique felicissimas uideri uolunt, corpora tribuunt pulcherrima. Cuius sententiæ ne Platonem quidem ipsum poenituit, cum sapientiæ mysteria poëticiis (ut solet) inuolucris obuestiens, dijs, id est, beatis mentibus, & ab omni terrenæ labis contagio porrò semotis, & currus decoros, & equos ambrosia nectareq; nitidos attribuit. Homerus autem omnium disciplinarũ tanquam oceanus quidam, Achillem, Ulyssẽm, Menelaum, & si quos præterea uirtute præstantes heroas facit, decentissima quoq; corporis specie fingere consuevit θεοειδῆς, καὶ θεῶν ἰκέλευς: id est, diuina

diuina specie, & deo similes eos identidem appellans. Therpsitæ uero ut mētem ignauam ac degentem, ita corpus ad portentum usq; deforme affinxit.

Φολκὸς ἔην, χολὸς δ' ἕτερον πόδα, τὰ δ' ἔοι ὤμω

Κυρτῶ δ' σῆθ' σωοχηότε, αὐτὰρ ὑπόρθε

Φόξ' ἔην κεφαλῷ ψέδνῃ δ' ἐπειήνοθε λαχνή.

Quod Maro noster, ut Homeri pleraq; alia, ita hoc quoque diligenter est amulatus, in Aenea, Iulo, Eurialo, multisq; alijs. Quin & Socrates philosophorum non sapientissimus modo, uerumetiam incorruptissimus, in Phædro Platonis subobscurè quidem, sed nimis quam eleganter innuit, bonam corporis figuram, bonæ mentis aut argumentum esse, aut certe adiumentum: illud pulchri equi, hanc equitis sub nomine depingens ac denotans. Postremo & Aristoteles ipse de corporis & uultus indicijs, pectoris habitum coniiciendum existimauit, idem carniū mollitudinem, ingenij neutiquam duri iudicauit signum. Postremo fides his desit autoribus, nisi & historiographorum consensu testatissimum est, Pythagoram, Scipionem Africanum, cumq; his innumerabiles, qui ob diuinas quasdam animi dotes, plusquam homines crediti sunt, uenusta decentiq; forma fuisse. Adcō uidelicet cognatæ res sunt, corpus atque anima, ut alterius habitum altera sequatur, ac mentis quidem bonitas in ipsa cutis specie reluceat, rursus corporis habitus diuinæ (ut ait Flaccus) auræ particulā uicissim afficiat, ut quæ corpori penitus sit immersa, eiq; illigata, uelut ostræa circumferat. Nam hæc est una ex pinguibus illis Socratis similitudinibus, in quas iocatur Alcibiades. Sed uereor ne de for-

Socrates.

Aristoteles

ex indicijs corporis mentē conijcit.

ma nimis multa. Quamquam ego nequaquā aut corporis dotes, aut ingenij felicitatem sic effero, ut uel eos quibus hæc parcius obtigerunt, à uirtutis studio deterreā, uel pueri tibi pueriliter blandiar: quinimo utrosq; non ad Narcissi fonticulum, sed ad Socratis speculum adduco, ut & illi hoc acrius excolendo animo studeant, quo minus naturæ dotibus adiuuantur, tuq; cogites quam indignū flagitium, quamq; absurdum futurum sit, si in tam uenusto corpore, mentem inuenustam atq; incultam esse patiare, ac sub cute nitida, carie situq; squaleat animus. Tum si commiseris, ut cum tibi natura uilissimam tui partem expoluerit, tu immortalē tui portionem negligas honestis studijs excolere. Denique nihil isto monstro puta esse mōstrosius, quam in delicato scriniolo ἀνθηρα (ut Græci dicunt) θηρα & si magis Cynice dicendū, in gemmata pyxidula cœnum, aut si quid cœno spurcius. Proinde mi Adolphe, ne laudari quidem te puta, ubi quispiam formosum te, aut generosum, aut bene ingeniātū prædicat. Verissima enim & mordicus tenenda Epicteti sententia (si tamen senem tam Stoicū aulicæ frent auriculæ) prorsus extra nos esse, nihilq; quicquam ad nos pertinere quæcunq; à fortuna uel dari possunt, uel eripi. Nondū igitur Adolphum ipsum laudauimus, dei modo gratuitam in te benignitatem retulimus, imputandam nisi ad scœnus accōmodaris. Porro reliquæ uirtutes, quæ proprie ad hominis laudem pertinent, ne possint quidem adhuc in ætate tam tenella citra Gnathonismum laudari: Tamei si tempestiuum earum prouentū à tuo expectamus autumnō, neque falles, opinor, expectantes, quando quidem isto tam florulento

lento uere nos in spem amplissimam erigis : iam iam enim
 ceu grauidæ turgent in palmite gemmæ. Iam nunc admo-
 dum adhuc puer, quasi gemini decoris specimen edis, pu-
 ta, tum animi paterni belli pacisq; artibus iuxta præstan-
 tis, tum materni ingenij, in cuius se mores nihil habere
 iuris ipsa quoq; fortuna miratur: & illum quidem mili-
 tiæ decora, atq; ardens euexit ad æthera uirtus: hæc au-
 tem rarissimo prorsus exemplo cum fœmineo sexu mascu-
 lum animi robur, cum summis uitæ delicijs (quas illius for-
 tuna, non animus postulat) continentiam incredibilem:
 cum eximia nobilitate superbissimisq; stemmatis modestiã
 & comitatem propè plusquam plebeiam : deniq; (ut se-
 mel complectar) cum aula Christum copulauit. Vtrunq;
 parentem Adolphe, alterum inuictissimum, alteram inte-
 gerrimam modestissimamq; iam spe quadam ita refers, ut
 simul & Mauortijs studijs capiaris, neq; à Musarum li-
 terario otio abhorreas, possisq; ad utrūq; iuxta natus ac
 sculptus uideri, καὶ τὸν βίον πρακτικόν, quem præfert Di-
 cæarchus, καὶ τὸν θεωρητικόν, qui Theophrastum magis dele-
 stat. Et hunc quidem tum priorcm, tum feliciorcm in po-
 litia sua putat Plato, ad illum tamen uel ui retrahendum
 sapientem, publicæ utilitatis nomine. Sed priuato sibiq;
 uiuenti liberum esto, utrum malit sequi. Principi certe,
 qui patriæ, non sibi nascitur, neutrum oportet deesse, &
 utrunq; Homcrus Ulyssi, Vergilius Aeneæ tribuit : alterū
 dum eos diuturnis erroribus uarijsq; casibus exercent,
 dum medijs bellorum miscent tumultibus, alterū dum ad
 inferos deducunt. Eodem arbitror pertinere, quòd Plato
 in ijs quos obeundæ Reipub. destinauit, moderatū quen-
 dam

Mediū mētis dam & medium mentis habitum requirit, qui neq; ad se-
habitu requirit Rocitatem usq; concitatus sit, neq; ad ignauiam abiectus.
 rit Resp. Eum uero è duabus inter se pugnantibus rebus, musica

gymnasticaq; conflare censet oportere. Hunc nimirum in
 te uideor mihi conspicerè, cum mediam quandam indo-
 lem intueor, è paterna auitaq; animi sublimitate, atque è
 matris pietate, mansuetudineq; temperatam. Etenim quod
 iam nunc manusculis istis Pegasi ferocientis habenas, non
 minus scite quàm animose, moderaris, & immanis bellua,
 cuius corpusculi sarcinulam uix sentit, eius tamen & ar-
 te, & animo citatur, sistitur, in gyrum circumagitur, ad
 saltum extimulatur, ad gradarium incessum stringitur,
 ad succussarium tripudium admittitur, quòd nunc æquo-
 re campi præcipiti uolare cursu, nunc ardua scandere,
 nunc per præcipitia decurrere cogitur, ac puerilis fini-
 stellæ nutibus omnibus paret; quòd in tenera ista fronte
 sublucet nescio quid augustum atq; heroicæ maiestatis,
 quòd uixdum puer, nihil tamen habes puerile, quòd iam
 arcu, quòd cursu, quòd palæstra nulli cedis æqualium, pa-

Medius ha- ternæ auitæq; uirtutis simulachrum agnosco. Rursum
bitus pueri ubi te tanquam alijs oculis contemplor is πόδες ἐκ ἰσφα-
Adolphi. λῆς, atque animaduerto, quàm nihil quidem in te non
 futuro principe dignum: id est, nihil humile, nihil stupi-
 dum, nihil ingenerosum: at è regione nihil feroculum,
 nihil arrogans, nihil minax, nihil insolens, sed oculi,
 non licentes quidem illi, at neque rursus truces, uerum
 amici: frons, neq; dura, neq; improba, sed alacris & ui-

Bonæ indo- uida, uultus comis, & gratiarum plenus, os uerecundum,
lis exemplū. malæ decentissimo pudore, semperq; parato purpurisso
 tinctæ,

inctæ, sermo modestus & rarus, gestus compositi. Tum quàm pius in parentem, in auum reuerens, erga præceptorem obseruans, quàm inter æquales obsequens, quàm non imperiosus, aut morosus in ministros, quàm in neminem procax. In summa, cum consydero, nihil in te deprehendi, quod aula, quod fortunæ tuæ mores sapiat, matris optimæ imaginem (ut Plautine dicam) ipsissimā uideor intueri. Et sunt ista quidem ad præsentem ætatis tuæ laudem magna, ad expectationem uero & quasi prædiuinationem futurorū, maxima. Illud autem spem de te nostrā uel maxime confirmat, quòd præter istam naturæ bonitatem, domi cōtigit habere utriusq; uirtutis magistros egregios, bellicæ quidem auum tuum, in quo uiro nihil eorum desyderes, quæ solent à fortissimo duce requiri: philosophiæ uero, ac ueluti musices illius Platonice Iacobum Battum, deum immortalē, quàm rara doctrina, quàm eximia uitæ totius innocentia, quàm singulari facundia uirum? Quid iam sit, quod suis de te uotis patria non audeat promittere, posteaquam tam felici indoli formator tam egregius contigit? Contigit autem non iam exoleto, parumq; per ætatem tractabili, id quod plerisq; solet accidere, sed quemadmodū Phoenix ille Homericus Achilli puello adhuc, penecq; infantulo datus est, Διδασκέμενα τὰδὲ πάλαι μύθων ἔντηρ ἔμενον πρηντῆρατὲ ἔργων, itidem tuam infantiam uixdum à lacte depulsam, statim Battus excepit, nutricandi munus cum nutricibus ex æquo paritatus, ut illæ corpusculū tuum curarent, hic animū fingeret: uidelicet hoc iam tum agente matre, ut ipso propè cū lacte auriculis tenellis præclara illa sapientum dogmata

instill

instillaret, mentisq; tuæ recentem testulam, cuius odorem
 & in omnem usq; uitam esset redditura, philosophiæ bal-
 samo imbueret, neq; lingulam istam sineret uulgari sribi-
 ligine pollui: sed purissimo Musarum irrigaret succo, ac
 pectusculū istud rude adhuc, & in quemuis habitum se-
 quax præceptis formaret amicis. Nam ad uirtutis institutio-
 nē, ut aliqua sera sit ætas, nulla certe non matura est.
 Hæc alius aut præteriret, aut summis uix digitis attingen-
 da putaret. Ego uero uel sola commemoranda duco, ut in
 quibus ueræ felicitatis puppis & prora (quod aiunt) sit
 homini. Siquidem natalium splendore, reliquisq; fortunæ
 muneribus, non pauci te mortales uel æquāt, uel superāt.
 Hæc tua propria penè felicitus est, & haud scio an cum
 ullo nostratium principum communis, quod rudis adhuc
 in eum incidisti uirum, qui mentis tuæ uacuum tabellam
 castis ac salutaribus occupare possit opinionibus: possit
 autem, quia doctissimus: uelit, quia optimus: efficiat, quia
 diligentissimus: quiq; te ueluti præsens Mercurius, moly
 quodam efficacissimo: id est, optimus rationibus, cōtra au-
 licorum illecebras, & uoces quorundā moribus pestilen-
 tiores, tanquam contra Circes pocula præmuniat. Rara
 proficēto nostris in terris auis homo nō triuialiter crudi-
 tus: Rarior autem, qui moribus sit usquequaq; sanctis &
 inculpatis: Rarissima porrò ac planè Phœnicis instar, qui
 cum exquisita doctrina summā morum innocentiam copu-
 larit. Quibus omnibus sic absolutus tibi contigit, ut non
 uerear asseuerare, neq; Achilli Phœnicem, neq; Dionysio
 Platonem, neq; Alcibiadi Socratem, neq; Alexandro Ari-
 stotelem, neq; Neroni Senecam pari felicitate contigisse.

Quang

Quamquam isto nomine, non tam fortuna, quam parenti-
 bus debere te puto, quorum prudenti delectu talis ascitus
 est. Alioqui uel una hæc felicitas optanda magnatibus,
 qua sola ferè carent. Quid autem retulit bene natum fuis-
 se, nisi & bene institutus? Princeps autè non temere in-
 stituitur ad uirtutè, nisi tum coeperis, cum se nondum esse
 principem intelligit. Quod rectè reputans Philippus ille
 Macedonũ tyrannus, uir multis modis laudatus, sibi ma-
 gnopere gratulabatur, egregieq; uidebatur fortunatus,
 quòd id temporis filium suscepisset, quo uir summus Ari-
 stoteles philosophiam doceret, unus ex omnibus dignus,
 cui tantum alumnum in gremium traderet. Ego uero for-
 tunatissime Adolphe, tibi non impendio gratuler? qui
 quidem domi assidue uideas, audias, totumq; ac proprium
 possideas eiusmodi moderatorem, in quo non uel mores
 eruditione, uel eruditionem moribus, uel uitia quædam
 uirtutibus compenses, sed quem citra delectum ullum, to-
 tum ac tutò possis effingere. Cuius doctrinam si quis con-
 templetur, quid rarius? si uitam, quid incorruptius? si fã-
 cundiam, quid admirabilius? si festiuitatem, quid amabi-
 lius? Legis identidem in poëtarum literis Adolphe, Phœ-
 bum aurata cithara insignem. Legis Orphea fidibus ca-
 noris & feras & quercus, & saxa deniq; mouentem. Le-
 gis Mineruam ingeniorum & artium principem. Legis
 caduceatorem Mercurium efficaci uirga potentem. Le-
 gis nouem illas sorores, studiorum atq; elegantioris lite-
 raturæ præsides. Tum Charites comitatis, atq; humanita-
 tis autores, Heliconia Tempe, fontè uocalè. Deniq; legis
 & Pithonem decem, quam Latini Suadelam nominant.

Iacobus
 Badius.

An tu ista deliria & nihili uoces existimas esse? res sunt in primis egregia, quas omnes uno in Batto tibi spectare licet, neq; spectare modo, uerum etiam frui. Etenim quid, quæso te, omnino aliud uox illa hominis dulcis ac tinnula, citraq; omnem asperitatem eminus etiam aures feriens, nisi Phœbea quædam cithara, aureis fidibus diuinū quiddam insouans? Quis est autem ingenio usq; adeo stupido, stro saxeoq;, quæ Battica suauiloquentia, & uel Nestorea illa mellitior, non excitet, non emolliat, nō edomet? Age uero quid illa è pectoris candidissimi uenis tam facile profluens, semper pura, semper perspicua, semper exuberans oratio, nisi Castalij fontis perennis quædā scatebra? Eam dum tu unā cum æqualium tuorum grege, assidue auribus imbibis, & sermone consuescis exprimere, non ne quasi pota, uocales loquaculosq; facit & alios? Porro autem cum sic cruditioe docet audientem, sic acumine cogit, sic uarietate delectat, quis non quasi præsens Minervæ numen agnoscat? Quid autem quoties festiuissimis illis suis ac falsissimis iocis, omnium animos mire demulcet atq; exhilarat, non ne Veneres omnes, omnes Charites de loquentis ore scatere tibi uidetur? Cum inaudita quædam arte, omnium sese moribus attemperat, in quemuis affectū quoscunq; libuit, rapit, non ne Mercuriale quiddam refert? In huius profecto unius labijs Pitho illa flexanima, sesitare uidetur. Cum eo uiuere ac sermones miscere, nihil aliud est quam in Farnassi nemoribus inambulare. Deniq; musarum chorum non desyderabit, quisquis cyclopædiam illam omnium disciplinarum ansulis absolutam, in eo perspexerit. Quis non uel hominem,

istijsmodi

istiusmodi propter literas, uel literas propter hominem,
 mirari, amare, colere incipiat? Erres, mihi crede, uehemē- Bonus præ-
 ter, atq; adeo nimium ingratis facias, nisi istam felicitatis ceptor.
 tue partem, uel præcipuo calculo numeraris, quæ regibus
 etiam opulentissimis non raro non contigit. Et ò deum
 immortalē, quid æque, imò quid aliud ad principum fe-
 licitatem pertinet, quàm ut ipsi de suo pectore, non de
 aliorum sententijs discant sapere, & ea pueri à bonis ac
 doctis uiris hauriant, quæ grandes non sint ab assentato-
 ribus audituri. At nondum equidem statui, tu ne isto tali
 formatore, an te ille tali alumno fortunatior. Quanquam
 uterque altero beatissimi mihi uideamini, proq; meo in
 utrunque amore, tum illi de te, tum tibi de illo gra-
 tulator: tibi quòd felicissimo ingenij tui solo tantus cultor
 contigerit, illi quòd aliquando nactus est materiam di-
 gnam in qua singularis artifex neruos intendat suos.
 Iamq; adeo non uobis tantum, uerum & literis ipsis pu-
 blicitus gratulandum censeo, posteaquàm tandē non En-
 nijs, Plautis, Cecilijs, sed & ab his cœperunt coli tracta-
 riq; à quibus si quid attulerint splendoris, cum fœnore
 recipiant. Quæ si in obscurū quempiam inciderint, etiam
 si præclaræ sint, tamen nescio quomodo autorum humili-
 tate, ceu fumo obscurantur. In tui uero similibus, etiam
 mediocres, mirū quàm eluceant, dum uicissim & doctri-
 na fortunam, & fortuna doctrinam illustrat. Ipsæ itaq; li-
 teræ mihi gaudio gestire uidentur, uidere iam uideor so-
 rores illas Heliconias sibi plaudere, te dulcissimum alum-
 num certatim sinu rapere, exosculari, complecti, cum tu
 fortunatis istis articulis, calamum per æquor chartaccum

ductitas, dum blæsa ac uixdum firma lingula Græce pariter ac Latine linguæ uerba meditaris, dum formosulo isto & generoso ore, ac uocula amabili, iam nunc orationem & liberã pronuncias, & numerosam modularis. Maeste indole puer, deum optimum maximumq; precor, ut istam mentem, istos egregios impetus, seruet fortunetq;, uelitq; quasi iam herbescentem uirtutem tuam, sui syderis afflatu, ad maturam segetem prouehere, ut idem autor simul & ætatis, & honesti propositi, incrementa felicia largiatur, ne uidelicet quod in alijs ferè cõspicimus, in te abominemur, de istis tuarum uirtutum quasi cunabulis, uelut Adonidis hortorũ delicijs, breui & inani uoluptate deliniti uideamur. Caue ne tibi tua felicitas securitatem adducat. Nam etiamsi sic omnibus nature fortunæq; dotibus sis locupletatus, ut uel Pandoram ipsam præcurras, nihil tamen actum putem, nisi ad eas commoditates par accesserit industria: quæ quidem ut sine illis penè manca est, ita illæ hac destitutæ, prorsus ociosæ sunt, si negligas: perniciosæ, si insolescas; mortifera, si abutaris. Et si quicquid possunt ignes illi cœlestes, cum prosperrimi sunt, id omne in te unum cõtulerint, si Rhannusia illa uel totum cornu suum in te semel effuderit, maximam bonæ mentis partem ipse tibi præstes necesse est. Quare fac manibus pedibusq; huc annitare, ut te istis dotibus parem reddas, parem uotis tuorum, parem imaginibus maiorum, parem curis optimi præceptoris. Etenim cum omnia tam benigne suppetant; non poteris tibi non summo cum dedecore deesse. Proinde ut in bene cœptis constanter pergas Adolphe, non desinam Homericum illud tibi ad aures occinere,

occinere. Cur autem non Græce potius, quandoquidem tu etiam nunc Græce meditaris?

Καὶ σὺ φίλος μάλα γὰρ σ' ὀρώ καλὸν τε μίχαιε
 Ἀλκιμὸς ἔσθ' ἵνα τίς σε καὶ ὀφθόνων δέειπῃ.

Et quoniam (ut sæpius diximus) omnia ad perfectam laudem adsunt adiumenta, φέρων ἀνεμὸς τε καὶ ὕδωρ, facito, ut & illud eiusdem poetæ uerum sit: πῶ δ' ἀνεμὸς τε καὶ ὕδωρ τ' ἰδωται. Quod si feceris, futurum confido, ut tu generi, patriæ, tuisq; omnibus per literas, & literis inuicem per tuā fortunam, ingens sis tum decus, tum præsidium allaturus. Illud addā in fine, quòd uelim animo tuo quàm penitissimè insideat, ut persuasissimum tibi habeas, nihil tam generosis ac bene natis dignum, quàm pietatem. Non temere moneo, compertum enim habeo in aulis esse nonnullos, qui nec sentire uerentur, nec dicere pudent, Christi doctrinam nihil quicquam ad proceres attinere, sed sacrificis ac monachis esse relinquendam. Ad horum exitiales incātationes obturatis auribus, quò te mater, quò Batus uocat, sequere. Et ut iam nunc cum literarijs rudimentis Christum incipias imbibere, mitto tibi preces aliquot, quas matris rogatu, Batto hortatore conscripsi, sed tibi. Eoq; sermonis figuram nonnihil ad tuos annos attemperauimus. Quibus si diligēter uteris, simul & orationem tuam feceris meliorem, & militares illas precatunculas, quibus aulicum genus plerunq; delectatur, non indoctissimas modo, sed & superstiosissimas contempseris. Vale. E' Lutetia. Anno à Christo nato millesimo quadringentesimo duodeccentesimo.

Christi doctrina etiam ad proceres pertinet.

CONCIO DE

PVERO IESV PRONVN=

ciata à pucro in schola Coletica, nuper
instituta Londini.

VER apud pucros uerba facturus de ineffabili pucro Iesu, non optarim mihi Tullianam illam eloquentiam, quæ breui atq; inani uoluptate aures deleniat. Quantum enim abest Christi sapientia à sapientia mundi (abest autem immenso interuallo) tantum oportet Christianam eloquentiam à mundana differre eloquentia. Sed illud unà mecum ardentibus uotis impetretis uelim, ab optimi Iesu optimo patre deo, à quo eeu fonte bonorum omnium summa proficiscitur, quiq; solus fecundo illo suo spiritu linguas infantium reddit disertas, uel è lactentium ore laudem absolutam depromere solitus: ut quemadmodum omnis nostra uita non alium exprimere debet, quam ipsum de quo dicturi sumus Iesum, ita et oratio nostra illum sapiat, illum refrat, illum spiret, qui et uerbum est patris, et uerba uite solus habet, cuius sermo uiuus, et efficax penetrantior est quouis gladio ancipiti, ad intimos etiam cordis recessus penetrans: utq; ipse de cuius uentre flumina promanant aque uiue, non grauetur per organum uocis nostrae ueluti per cannalem in omnium uestrum animos influere: multoq; gratia, cor uobis irriget succo. Id ita futurum confido commilitones mei charissimi, si pijs uotis purgatas ac uere sitientes

tientes aures adiungetis, eas uidelicet aures, quas aternus ille sermo requirens in euāgelio: Qui habet (inquit) aures ad audiendū, audiat. Nos porrò cur non audeamus rem hanc arduam quidem illam, sed tamen piam aggredi? præsertim ipso adiutore deo, in quo hoc plus potest mortalis infirmitas, quo minus suis nititur uiribus, & in quo Paulus omnia se posse gloriatur. Iam uero cum tanto studio flagrent isti, qui mundanæ, hoc est, diabolicæ militiæ Iesus laudam dedere nomina, ut suum quiq; ducem laudibus uebant: nobis quid prius, aut antiquius esse debet, quàm ut præceptorem, uindicem, imperatorem nostrum Iesum, ac eundem quidem omnium, sed tamen peculiariter nostrum, id est, puerorum principem, certatim pijs celebremus præconijs? Hunc in primis cognoscere studeamus, cognitum laudemus, laudatum amemus, amatum exprimamus atq; imitemur, imitantes eo fruamur, fruentes immortalis felicitate potiamur. Sed in tam ubere, tamq; immensa rerum copia, unde, quæso, initium, aut ubi finem nostra reperiet oratio? cum is, de quo loqui paramus, fons sit, uel (ut uerius dicam) oceanus bonorum omnium. Verum ut ipse natura incomprehensus & infinitus, tamen sese uelut in arctum cohibuit contraxitq; itidem & nostra oratio in explicandis eius laudibus, quæ modum nesciunt, modum tamen ipsa sibi faciat oportet. Equidem tria potissimum esse uideo, quæ uel discipulorum, uel militum animos solent ad gnauiter agendum inflammare, ea sunt ducis admiratio, amor & præmium. Itaq; quo præceptori nostro ac duci Iesu studijs alacrioribus pareamus, agendum singulatim hæc in copia curiositate consideremus. Primo loco quàm

fit suspiciendus undiq; ac stupendus, deinde quantopere diligendus, atq; ob id imitandus: postremo quam ingens dilectionis fructus. Ac mos quidem est rhetorū in hoc dicendi genere, illustrium principū adhibere exempla, uide licet quo collatione crescat is quem conantur laudibus attollere. Verum imperator noster usquadeo superat omne celsitudinis humanæ fastigium, ut quicquid quantumuis egregiū adhibucris, tenebras admoucris, non lucē.

Claritudo Cuius enim imagines ac natalium splendor non uideatur
 nataliū Chri esse fumus, si cum Iesu componas, qui quidem ineffabili,
 sti. imò etiā incogitabili ratione deus à deo semper absq; tem-
 pore nascitur, æterno summoq; parenti per omnia æqua-
 lis? Quanquàm huius uel humana natiuitas non ne facile
 regum omnium claritatem obscurauerit? Quippe qui stu-
 pente rerum natura, autore patre, afflante spiritu, pro-
 nubo angelo, citra uirilem operam, uirgo de uirgine cœ-
 litus grauida, natus est homo in tempore, & rursus ita
 natus homo, ut neq; deus esse desineret, neq; sordium no-
 strarum quicquam omnino contraheret. Iam uero quid
 eo fingi potest amplius, qui infusus per omnia, nullo tamē
 loco cohibitus, in seipso manet immēsus? Quid illo ditius,
 qui summum illud est bonum, à quo bona promanant om-
 nia, nec tamen ipse diminui potest? Quid illustrius eo,
 qui splendor est paternæ gloriæ, quiq; solus illuminat
 omnem hominem uenientem in hunc mundum? Quid illo
 potentius, cui pater omnipotens uniuersam tradidit po-
 testatem in cœlo & in terra? Quid efficacius eo, qui sim-
 plici nutu condidit uniuersa, ad cuius iussum silescit ma-
 re, uertuntur rerum species, fugiunt morbi, concidunt
 armati,

armati, pelluntur demones, seruiunt elementa, scinduntur
 petre, reuiuiscunt mortui, resipiscunt peccatores, deniq;
 nouantur omnia? Quid augustius eo, quem admirantur
 superi, tremunt infiri, medius hic orbis supplex adorat,
 ad cuius comparationem summi reges nihil aliud quam
 uermiculos esse sese confitentur? Quid eo fortius atq; in=
 uictius, qui solus mortem alijs inuictam, sua morte deuic=
 cit, ac Satanae tyrannidem caelesti uirtute demolitus est?
 Quid triumphantius eo, qui per fractis ac spoliatis infe=
 ris, tot pijs comitatus animabus, uictor caelos adiit, ibiq;
 sedet ad dexteram Dei patris? Quid illo sapientius, qui
 tam admirabili ratione cuncta condidit, ut uel in apicu=
 lis, tot tantaq; suae sapietiae reliquerit miracula? quiq; tam
 stupendo rerum ordine atq; harmonia necit, cōtinet, ad=
 ministrat uniuersa, obiens omnia, nec tamen à seipso di=
 scedens, omnia mouens ipse immotus, omnia concutiens
 ipse trāquillus: postremo in quo id quod stultissimum est,
 uniuersam mortalium Sophorum sapietiam longo supe=
 rat interuallo? Cuius debet nobis esse grauior autoritas,
 quam eius de quo pater ipse palam est testificatus? Hic
 est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum au=
 dite. Quid aequae reuerendum, atq; is cuius oculis perspi=
 cua sunt omnia? Quid perinde formidandum atq; ille, qui
 solo nutu potest & animā & corpus in tartara mittere?
 Quid autem formosius eo, cuius uultum intueri summa
 est felicitas? Denique si multis pretiū reddit antiquitas,
 quid illo antiquius, qui nec initium habet, nec finem est
 habiturus? Sed fortasse magis cōuenienter, ut pueri puerum
 admiremur, quando quidem hic quoque stupendus occur=
 rit,

rit, usque adeo quod illius est infimū, sublimius est ijs quæ sunt apud homines excelsissima. Quantus erat ille quem infantulum uagientem, pannosum, abiectum in præsepe, tamen cœlitus canunt Angeli, adorāt pastores, adorat & quæ genuit, agnoscunt brutæ animatia, indicat stella, ueneratur magi, timet rex Herodes, trepidat omnis Hierosolyma, sanctus amplectitur Symeon, uaticinatur Anna, in spem salutis eriguntur pij. O humilem sublimitatem, & sublimem humilitatem. Si noua miramur, quid simile unquam aut factum, aut auditum, aut cogitatum? Si magna suspicimus, quid nostro Iesu modis omnibus amplius quem nulla creatura possit uel exprimere uoce, uel cogitatione cōcipere? Huius magnitudinem qui uelit oratione complecti, is multo stultius agat, quam si conetur ua-

Adoranda potius quàm explicanda maiestas Iesu. *stissimum Oceanum angusto exhaurire cyatho. Adoranda est eius immensitas magis quàm explicanda, quam uel hoc ipso magis mirari conuenit, quo minus assequimur. Quid ni nos id faciamus, cum magnus ille præcursor indignum sese pronunciet, qui corrigia calciamentorū eius soluat? Agite igitur pueri suauissimū, hoc inclyto puero Iesu præceptore, hoc tam insigni duce, sancta superbia gloriemur, huius sublimitas nobis ad pie audendum animos addat, in hoc uno nobis ipsi placeamus, ut existimantes illius omnia nobis esse communia, nos ipsos meliores arbitremur, quàm qui semel tali addicti imperatori, mundo uitijs ue, sordidissimis utiq; dominis seruiamus.*

SECUNDA PARS.

Sed admiramur, & contremuscunt etiam demones, **S**amant soli pij. Quamobrem altera huius orationis pars,

pars, ut propius ad nos pertinet, ita est attentioribus au-
 ribus accipienda, uidelicet quot nominibus Iesus sit no-
 bis amandus, uel redamandus magis, ut qui nos & non-
 dum conditos ante omne tempus amarit in se, in quo iam
 tum erāt omnia. Itaq; natiua sua bonitate cum nihil esse-
 mus, nos finxit: finxit autem non quoduis animal, sed ho-
 minem, & finxit ad sui ipsius imaginem, hoc est, summi
 boni capaces, ac sacro sui oris afflatu spiritum uitalem
 indidit. Ad hæc cæteris animantibus imperio nostro pa-
 rere iussis, quin etiam Angelis in nostri tutelam designa-
 tis, latissimam hanc ac pulcherrimam mundi fabricam no-
 stris addixit usibus. In qua nos uelut in admirabili quo-
 dam theatro constituit, ut in rebus creatis opificis sapien-
 tiam admiraremur, bonitatem amaremus, potentiam ue-
 neraremur, quoq; id magis fieret, tot animi dotibus orna-
 uit, tam perspicaci ingenij lumine cõdecorauit. Quid hoc
 animante fingi poterat uel admirabilius, uel felicius? Sed
 ò semper felicitatis comitem inuidiam. Rursum serpentis
 astu in peccatum, hoc est, plusquam in nihilum relapsus
 est miser. Sed hic tu rursum optime Iesu, quàm ineffabili
 consilio, quàm inaudito exemplo, quàm incomparabili
 charitate tuum signum restituisisti. Nam ita restituisisti,
 ut tibi propemodum expedierit, eamq; culpam quidam
 non absurde felicem uocauerit. Omnia debebamus condi-
 tori, at reparatori plusquam omnia debemus. Vltro te-
 metipsum è regno patris in hoc nostrum exilium demisi-
 sti, ut nos è paradiso exactos, cœli ciues redderes: no-
 stram humanitatem assumpsisti, ut nos in tuæ diuinitatis
 consortium ascisceres: nostrum hunc linum induisti, ut

Creauit nos.

Dignitas ho-
minis.

nos immortalitatis gloria uestires: nostra tectus forma, nobiscum in hoc calamitoso mundo complures annos agere uoluisti, ut uel sic in tui raperes amorem: nudus in hęc lucem, imò noctem emerfisti, nobiscum atq; adeo pro nobis uagisti, sitiisti, esuristi, alsiisti, aduasti, laborasti, defatus es, eguisti, uigilasti, ieiunasti, tot malis nostris obnoxius esse uoluisti, ut nos ab omnibus exemptos malis, in tui, hoc est summi boni communionem assereres. Deinde per omnem sanctissimę uitę tuę seriem, quàm efficacibus exemplis animos nostros inflammas? quàm salutaribus præceptis erudis ac formas? quàm stupendis miraculis expergefācis, quàm blandis monitis trahis? quàm certis promissis inuitas? ut non sit alia commodior uia ad te, nisi per teipsum, qui unus es uia, ueritas, & uita. Sed uiam nō indicasti modo, uerumetiam aperuisti, dum pro nobis uinciri, trahi, damnari, rideri, cædi, conspui, uapulare, probris affici, demum in ara crucis agnus sine macula immolari uoluisti, ut nos tuis uinculis solueres, tuis sanares uulneribus, tuo lauares sanguine, tua morte ad immortalitatem eueheres. In summa totum te nobis impēdisti, ut tui (si fieri posset) iactura nos perditos seruares: uitę redditus, toties tuis apparuisti, atq; illis intuentibus patrem repetisti, ut membra confiderent eò se peruētura, quò caput iam præcessisse conspicerent: deinde quo magis confirmares amicos, patre placato, egregium illud perpetui amoris tui pignus misisti, sacrum illum spiritum, quo mortui mundo, longe uerius ac felicius iam uiueremus in te, quàm nostro hoc spiritu uiuimus. Quæso quid his summę charitatis argumentis poterat accedere?

Missio spiritus sancti.

Ne

Ne hæc quidem tam multa, tam magna flagrantissimo tuo in nos amoris sat erant? Quis enim commemorare possit, quot martyrum mortibus nos ad huius uitæ contemptum animas? quot uirginum exemplis ad continentiam accendis? quot sanctorum monumentis ad pietatem sollicitas? quàm admirandis ecclesiæ tuæ sacramentis communis pariter ac ditas? ut consolaris, erigis, armas, doces, mones, trahis, rapis, mutas, transformas nos arcanis tuis literis, in quibus uiuas quasdam tui scintillulas condi uoluisti, magnum amoris incendium excitaturas, si quis modo pia diligentia conetur excutere? Deniq; quàm undiq; nobis obuius es, ne quando liceat obliuisci tui? Ad hæc quàm paternè toleras peccantes, quàm clementer recipis ad te redeuntes? nec imputas benefacta tua gratis, nec resipiscentibus nostra imputas malefacta: ut subinde tacitis uellicas, ac trahis instinctibus? ut emendas aduersis? ut allis prosperis? ut omnem moues lapidem? ut nusquam cessat ardentissima charitas in fouendis, asserendis, tuendis, beandis nobis? Sed quàm pauca de tam innumeris perstrinximus commilitones? & tamen uidetis quàm sit immensus beneficiorum aceruus. Eat nūc qui uolet, & Py-ladas, Horestes, Pirithoos, Theseos, Damonas ac Pythias uerbis phaleratis efferrat, mera præ his nugamenta. Atque hæc quidem contulit ultro nihil promeritis, imo trāsfugis atq; hostibus, & à quibus nihil omnino mutui beneficiij redire poterat. Si mediocribus officijs homines ad amandum hominem accendimur, hunc conditorem, uindicem, sic amantem, sic promeritum, non saltem redamabimus? quandoquidem hanc solam gratiam ille à nobis reposcit,

quam

Peccantes
toleras.

Redamemus Iesum. quam tamen ipsam in nostrum refundit lucrum. Adamas sanguine mollescit hircino: aquilæ, leones, pardi, delphines, dracones agnoscunt ac refrunt beneficium: & ò duritiam cordis humani plusquam adamantinam, si tam in-

alasio

audita charitate non nutescit: ò ingratitude plusquam belluinam, si tantorum meritorum potest obliuisci: ò singularem impudentiam dicam an potius dementiam, si sic conditus, sic restitutus, sic locupletatus, tanta obrutus beneficentia, ad tantas uocatus spes, quicquam amare potest, præter illum unum, in quo, & à quo sunt omnia,

Iesus in pueros propensus. quiq; nobis omnia secum impertit. Porrò autem quam hæc mortalis omnis complectitur, tamen nos illi peculiariter debemus, propterea quòd in nostrum, hoc est,

puerorum ordinem singulari quadam propensione atq; indulgentia fuisse sese pluribus declarauit argumentis. Primum quòd ita ut erat uatum oraculis promissus, puer paruulus nasci uoluit, cum esset immensus. Præterea quòd adhuc uteri uirginei latebris inclusus, infantis item nondum nati gestu, atque exultatione gauisus est salutari. Deinde quòd statim innocentium puerorum sanguine suam natiuitatem uoluit consecrari, ut his quasi uelitibus, dux inuictus bellum auspicaretur. Adde his, quòd instante morte triumphali Hierosolymam ueniens, puerorum occurso atque officio decorari, puerorum uoce suas laudes decantari maluit. Iam uero quam amantem, quamq; sollicitum puerorum patronū agit, cum matribus infantes suos offerentibus, ut Iesu contactu consecrarentur, discipulis ne possent admitti uetantibus indignans: Sinite (inquit) paruulos uenire ad me. Neq; uero pueris benedixit tantum,

tantum, uerum etiam negat ulli mortalium aditum patere in regnum cœlorum, nisi qui ad paruulorum formam descendit. Rursum quàm amâter & illud? cum tam grauius deterret ab offendendis pusillis, affirmans magis expedire, ut molari saxo collo alligato præceps in mare detur aliquis, quàm ut unum quemlibet ex his paruulis offendat. Atq; his quàm insigne addidit elogium ad puerorum commendationem? Amen dico uobis, Angeli corû semper uident faciẽm patris. Gratiã agit tibi tuus, tibiq; dicatus grex Iesu præceptor, cui quæso ut sacras tuas manus semper admouere uelis, & ab omni scandalo procul arceas. Quid illud? non ne magnum amoris indicium, cum puero in medio collocato, discipulis eum exemplum proponit? Nisi, inquit, cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum. An nõ eodem pertinet? cum Nicodemo sciscitanti, qua uia possit ad uitam immortalem pertingere, iubet ut denuo renascatur, hoc est, in puerum redeat. Usque adeo Christo duci nostro placuit infantia, ut senes etiã cogat repuerascere, si modo uelint in illius admitti consortium, extra quem nulla salutis spes est. Neque uerò à Christo doñsonat Petrus, cum admonet ut tanquam nuper editi infantes lac concupiscamus. Neque discrepat Paulus, Filioli mei, inquit, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis. Idẽ paruulos in Christo lacte potat. Multa sunt id genus loca in mysticis literis. Omnino Christianismus nihil aliud est quàm renascẽtia, quàm repuerascẽtia quædam. Magnũ igitur pueri, magnũ pueritiæ sacramentum, qua Iesus tantopere delectatus est. Nõ contẽnamus etatẽ nostram,

nostram, quam uerus ille rerum æstimator tanti fecit. Tantum demus operam, ut eiusmodi simus pueri, cuiusmodi diligit Iesus, diligit autem innocuos pueros, dociles, simplices: atque illud interim meminerimus, hanc

Pueritia præpostera. Deo gratam pueritiã non in annis esse sitam, sed in animis: non in tēporibus, sed in moribus. Est enim præposterum quoddã nobisq; magnopere fugiendum puerorum

Pueritia noua & Christiana. genus, qui mento leui, mente sunt hirsuta, & ætate impubes, uitiosa astutia senes sunt. Est igitur nouũ quoddam pueritiæ genus, quod à Christo probatur, pueritia citra puerilitatē, & omnino senilis quedã pueritia, quæ non annorũ numero constat, sed innocētia, sed ingenij simplicitate. An nõ id palam indicat Petrus cū ait, Deponentes igitur omnē malitiam, & omnem dolũ, & simulationes, & inuidias, & detractiones, sicut modo geniti infantes rationabile & sine dolo lac cõcupiscite, ut in eo crescatis in salutē. Cur addidit rationabile? Nempe ut excluderet stultitiam, quæ huius frè ætatis cõsuevit esse comes. Cur detrahit inuidias, simulationes, ac reliqua id genus uitia, quæ senum sunt quasi peculiaria: nimirum ut intelligeremus Christi pueros simplicitate ac puritate æstimari, non natalibus. Ad eũdem modum & Paulus: Malitia, inquit,

In pueris natia bonitas. paruuli estote, sensibus autem perfecti. Quanquam est omnino in ipsa puerorum ætate natia quedam bonitas, ac uelut umbra quedam, ac simulachrum innocentie, uel spes potius atque indoles futuræ probitatis. Mollis, & in quemuis habitum sequax animus, pudor optimus innocentie custos, ingenium uitij uacuum, corporis nitor, ac ueluti flos quidam uernantis æui, & nescio quomodo

quomodo quiddā spiritibus cognatum ac familiare. Neq; enim temere fit, ut quoties apparent angeli, puerili specie sese offerant oculis: quin etiam magi, si quando suis incantamentis spiritum eliciunt, in puerile corpus feruntur accersere: at quanto libentius spiritus ille diuinus pijs ac sanctis euocatus uotis, in huiusmodi domicilia demigrabit? Ergo ad has naturæ dotes, si accesserit summi illius & absoluti pueri imitatio, tum demum & grati in illum, & illo digni pueri uidebuntur. Etenim sic promeritum quis possit non amare? Verum enim uero ea ueri amoris uis est, ut eius quod ames quàm similitudinem esse cupias. Quod si in nobis efficit amor humanus, quantum æmulandi studium excitabit amor diuinus, cui ille collatus, uix amoris umbella est? Proinde si uere atq; ex animo, nõ uerbo tenus Iesum amamus, Iesum pro nostra uirili conemur exprimere, uel potius in illum trāsformari. Quòd si uirum assequi non possumus, saltem pueri puerum imitemur. Quamquam hoc ipsum facinus est haudquaquam puerile, imò senilibus etiam uiribus maius, sed quod ferè nusquam succedat felicius quàm in pueris. Etenim quoties negotium ab humano pendet præsidio, tum robur, etas, sexus expenditur: uerum ubi gratiæ res agitur, non naturæ, tum hoc efficacius exerit sese miraculum spiritus, quo minus erat opis ac fiduciæ in carne. Deniq; quid dubitemus aut diffidamus ipso formante, fingente ac transformante nos, quem conemur exprimere? Quis Danieli puero tantum addidit prudentiæ? quis puero Solomoni tantum tribuit sapientiæ? quis tribus illis pueris tantum adiunxit tolerantia? quis puerum Heli, dignum diuino fecit alloquio?

quis Nicolao puero? quis Egidio? quis Benedicto? quis Agneti? quis Cecilia? quis tot tam teneris uirgunculis, **Vbi minus tam masculam atq; inuictam uirtutem dedit? Profecto nō natura, ibi natura, sed gratia, & ubi minus succurrit natura, ibi mirabilius mirabilius operatur gratia.** Hac igitur freti, magno animo gratia ope = studium æmulandi puerum Iesum capessamus, nec unquā ratur. oculos ab eo uelut à scopo deflectamus. Absolutum exemplar habemus, nihil est quod aliunde petere oporteat. Omnis illius uita, quid nos sequi debeamus, clamat. Quid autem docuit puer ille purissimus, de purissima uirgine natus? nisi ut omnem huius mundi spurcitiā & inquinamenta uitemus, atq; angelicam quandam uitam iam nunc in terris meditemur, hoc est, id esse meditemur, quod illic semper sumus futuri. Porro spiritus Iesu cum omnes **Libidinem sordet auersatur, & odit, tum præcipue belluinam illam, odit Iesus.** & prorsus homine indignam libidinem. Quid autem docuit nos, natus peregre, editus in tuguriolo, abiectus in præsepe, pannis inuolutus? nisi ut semper meminerimus, nos hic paucorum dierum hospites esse, utq; calcatis opibus, spretis mundi falsis honoribus, per pios labores ad cœlestem illam patriam expediti festinemus, in qua iam nunc animo uiuamus oportet, etiamsi corporeis interim pedibus terram contingimus. Rursum quid admonuit in Aegyptum aufugiens? nisi ut inquinatum commercium modis omnibus deuitemus, qui Iesum in nobis, hoc est, innocentiam, ac mundi neglectum, conantur extinguere. Quid uero docuit circumcisus, nisi ut omneis carnis affectus, ad Christum properantibus obstrepentes amputemus, ac tanquam in nobis ipsis mortui, solo IESU spiritu

ritu ducamur ac uegetemur? Quid docuit oblati in templo, nisi ut totos nos ab ipsa iam infantia deo, rebusq; sacris dicemus consecremusq;, ac protinus recenti adhuc mentis testa Iesum imbibamus? Neque enim ulla ætas ad discendam pietatem immatura est, imò non alia est magis tempestiua ad discendum Christum, quàm ea quæ mundum adhuc nescit. Iam ipsi apud uos æstimate pueri, puer ille sic natus, sic deo dicatus, quàm sanctis studijs totam pueritiam transfegerit. Non otio, non cibo, non somno, non ineptis lusibus, non stultis fabulis, non euagationibus, quemadmodum puerorum uulgi facit, sed aut parentum obsequijs, aut sacris orationibus, aut auscultandis doctoribus, aut pijs meditationibus, aut sanctis ac serijs cum æqualibus pueris colloquijs. An non hæc, & multa similia summam complexus est sanctus Lucas cum scribit ad hunc modum: Puer crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia dei erat in illo. An non palàm uidetis nouum pueritiæ genus? De pristinis pueris dictum est, Stultitia colligata est in corde pueri. De nouo hoc auditis, plenus sapientia. Quid adhuc ætatis inscitiam præteximus? cum audiamus non sapientem, sed plenum sapientia puerum. Videte ut omnem rerum ordinem hic puer inuertit, qui loquitur in Apocalypsi: Ecce ego noua facio omnia. Perditur sapientia senum, ac prudentia prudentium reprobatur, ac pueri implentur sapientia. Nimirum hoc nomine gratias agens patri, Quoniã, inquit, abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Porrò ne stultam huius mundi, ac fucatam sapientiam affectaremus, protinus adiecit: Et gratia dei erat in illo. Is uero

demum sapit, qui mundo desipit, & nil nisi Christum sapit. Is non è philosophorū libris, non è Scoticis argutijs, sed syncera fide cognoscitur, spe tenetur, charitate deincitur. Iam uero quā multa docuit nos, ubi duodecim natus annos, à parentibus furtim subducit sese, ne inter notos quidem, ac propinquos repertus, post triduum deniq; inuentus est. Sed ubi tandem inuentus? Num in circulis? num in choris? num in uijs aut foro? Audite pueri, ubi repertus sit Iesus, relictis parentibus quodammo fugitiuus, & ubi uos uersari cōueniat intelligetis. In templo, inquam, inuentus est, in medio doctorum sedens, audiens

Quæ doceat illos, ac uicissim interrogans. Quid docuit nos Iesus his Christus.

tam admirandis factis? Non dubium quin rem magnam, rem seriam, rem imitandam docuerit. Quid autem? quid? nisi ut grandescere in nobis Christo, quando quidem & in nobis nascitur, & habet suos atatum gradus, donec occurrant in uirum perfectum, & in mensuram plenitudinis eius. Ergo cum grandescit in nobis, docet ut naturales parentum & amicorum affectus in deum transferamus, nihil hic amemus, nihil miremur, nisi in Christo, & Christum in omnibus. Meminerimus nos uerum patrem, patriam, cognatos, amicos habere in caelis. Verum ne quis imaginetur hunc parentū neglectum, fastum, aut inobedientiam sapere, consequitur; & erat subditus illis. Imò nemo suos parētes uerius amat, nemo magis pie colit, nemo obseruātius morem gerit, quā qui sic cōtemnit.

Sedere in templo.

Quid autem est sedere in templo, nisi in rebus sacris conuiescere, & ad discendum animum ab omnibus tranquillum curis adferre? Nihil autem uitij est turbulentius, &

otium

otium ac quietem amat sapientia. Iam à quo tandem nos grauemur discere, quàm attentas aures præceptoribus præbere conuenit, cum puer ille cœlestis, sapientia dei patris, in medio doctorum sedeat, audiens uicissim, ac respōdens, sed ita respondens, ut omnes eius sapientiam admirarentur. Neque id mirum, cum is esset ad quem omnis mundi sapientia stulta est. Præclara res legum prudentia, egregia res philosophiæ cognitio, suspicienda res theologiæ professio: uerū si quis Iesum audiat, illico stultescunt omnia. At nostra responsio, si sapientiæ miraculum excitare non potest, certe sapiat modestiā, sonet innocentiam. Rursum obsecro, quam morigeros, quàm obsequētes nos esse decet parētibus ac præceptoribus, quos potiores uelut ingenij parentes habemus, posteaquàm ille dominus omnium, cum à parētibus non intelligeretur, tamen subditus illis redierit in Nazareth. Debetur hoc pietati, debetur parentum reuerentiæ, ut aliquoties illorum uoluntati concedamus, etiam si nos meliora uiderimus. Sed iam operæpretiū est audire, quàm apto fini Lucas Iesu pueritiam concluderit: Et Iesus, inquit, proficiebat sapientia, etate, et gratia apud deum, et apud homines. Quàm multa, quàm paucis nos docuit? Primum cum *Cum etate* etatis accessione, pietatis item accessionem oportere copu *pietas auge-* lari, ne illud in nos iure dici possit, quod in hominum uul *atur.* *gus diuus dixit Augustinus: Qui maior est etate, maior est iniquitate. Ne ue in hoc pulcherrimo certamine unquam restemus, aut nos affecutos arbitremur: sed in morem currentiū in stadio à tergo relicta negligētes, in anteriora nitamur, ac semper à bonis ad meliora, à meliori-*

bus ad optima proficere conemur, donec ad metam, hoc est, huius uitæ finem peruentum erit. Socrates iam admodum senex perinde quasi nihil sciret, ita semper et à quouis discere sitiebat. Itidem & nos quo magis in Christo fuerimus, hoc minus nobis placebimus, si modo uere in illo fuerimus progressi, adeo quæsiuisti pestis est & studiorum & pietatis, ac iuxta Fabium, præcox illud ingeniorum genus non temere peruenit ad frugem, uel eruditionis, uel innocentia. Equidem nec ordinē otiosum esse puto apud deum, & apud homines, ut intelligamus in primis dandam operam, ut uita nostra deo placeat: id agentes, humanus fauor ultro consequetur. Nihil enim uirtute pulchrius, nihil amabilius, quàm laus: hoc magis sequi solet, quo minus appetitur. Paucis ut potuimus uobis expressimus exemplar pueri, quem & amare plurimum, & imitari studiosissime debemus. Atque omnino tantum uidebimur amare, quantum fuerimus imitati. Rursum tanto plenius imitabimur, quanto amabimus ardentius. Proinde hoc ipsum ab illo quotidianis ac puris precibus flagitemus, ut nobis donet amore sui flagrare, sui similes euadere, hoc est, castos, puros, incontaminatos, mites, simplices, tractabiles, expertes fuci, ignaros doli, nescios inuidia, parentibus morigeros, præceptoribus dicto audientes, mundi contemptores, rebus diuinis addictos, pijs literis intentos, nobis ipsis quotidie meliores, probatos superis, gratos hominibus, odore bonæ famæ quàm plurimos ad Christum alliciētes. Hæc, inquam, assidue flagitemus, hæc manibus pedibusq; conemur, dum habilis ætas, breui alioqui fugitura. Etenim si recte monuit Fabius, optima sta-

tine

tim ac primo discenda, quid prius disci debet, quàm Christus, quo nihil est melius? imò quid aliud discere oportet Christianum, quàm cum uirum quem nosse uita est æterna? quemadmodum ipse testatur, patrem orans in Euangelio. Id si curabimus, utcunq; pro uirili gratiam referemus, tam singulariter de nobis merito, & illi referendo gratiam, ipsum nobis lucrificiemus. Referemus autem hoc plenius, quo uehementius redamabimus. Porro hoc magis illum redamabimus, quo magis uita ac moribus exprimemus. Iam quo magis exprimemus, hoc magis ipso locupletabimur.

T E R T I A P A R S.

AT interim nonnullis forsitan succurret animo, duram hanc esse uoluntatem, repudiatis omnibus, cum Christo crucem tollere. Sed meminertis fratres dilectissimi, Mundus ab longe diuersam mundi & Christi esse naturam. Mundus ab initio blandus ceu fucata meretrix, prima fronte blandus nobis, & aureus occurrit, postea quo ingrediare altius, quo propius inspicias, hoc magis ac magis tetra, putida, fellita sunt omnia. E' diuerso Christus procul intuentibus durior apparet, dum cruces uidemus, dum uoluptatum ac uitæ contemptum. Verum si quis fidenti animo totum sese in illum reiciat, reperiet nihil esse mollius, nihil expeditius, nihil dulcius. Nisi forte uerum non dixit ueritas in Euangelio, cum ait: Tollite iugum meum super uos, & inuenietis requiem animabus uestris: iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Hæc nimirum uere est ardua illa uirtutis uia, quam & olim tanto ante Christum utcunq; somniauit Hesiodus, primo aditu asperior, progressu semp

o 4

& facil

et facilior, et amœnior. Sed quid tandem asperum uideri potest, quo ad tam ingens, tam certum itur præmiū? Si, iuxta sapientis dictum, spes præmij minuit uim flagelli, quis in hac momentanea uita, non leue, non dulce iudicet, quo cœlestem illam, et nunquā desiturā sibi paret uitam, æternum regnare cum Christo, assidue summum illud intueri bonum, uersari in angelorum contubernio, ab omni malorum metu procul abesse? Quis oro tantum hoc præmium, non uel sexcentis mortibus emptum uelit? At qui hoc tantum donatiuum pollicetur militibus suis imperator noster Iesus, qui neque fallere potest, neque mentiri nouit. Iam apud uosmetipsos expendite fructus æternitatem, ac magnitudinem, contrā quā breue huius militiæ tempus, nimirum haud longius ipsa uita, quæ quid aliud est quā uapor ad exiguum tempus apparens, aut unius horæ somnium? Sed agedum de hoc interim inæstimabili prænuo silcamus, atque inspiciamus quā abunde magna mercede dux noster militum suorū labores etiam in hac uita cōpenset, quāq; disparem metant messem qui mundo militant, et qui merent sub Christo Iesu. Audiamus quid ipsi dicant impij in libro Sapientiæ: Lassati sumus in uita iniquitatis et perditionis, ambulauimus uias difficiles, uiam autē domini ignorauimus. Ille cœtat mundus fucatis bonorum simulachris, quæ nihil aliud sunt, quā mellita uenena. Mox attractos, et uelut inautoratos, deum immortalem, in quas curas, quas sollicitudines, quas turbas, quæ dispēdia, quæ dedecora, in quā cōscia mētis carnificinā, in quā infelicem exitum miseris adducit? ut hic quoq; iam abūde magnas impietatis pœnas dedisse uideantur,

deantur, etiam si nulli consequatur inferi. At qui reiectis mundi fucis, in Iesum, hoc est, summum bonum, omnem amorem, curam studiumq; transferūt, totiq; ab illo pendent: ij iuxta promissum Euangelicum, non modo uitam æternam possidebunt, uerumetiam in hoc seculo centuplum accipient. Quid est autē accipere centuplū? Nempe pro fucatis bonis, uera: pro incertis, certa: pro fluxis, recipere. æterna: pro ueneno tinctis, syncera: pro curis, ocium: pro solitudine, fiduciam: pro turbulentia, tranquillitatem: pro dispendijs, utilitatem: pro flagitijs, integritatem: pro conscientie cruciatu, secretum & ineffabile gaudiū: pro turpi atq; infelici exitu, gloriosam ac triumphalē mortē. Spreuisti diuitias amore Christi, in ipso ueros inuenies thesauros: reiecisti falsos honores, in hoc longe eris honoratior: neglexisti parentum affectus, hoc indulgentius fouebit te pater uerus, qui est in cælis: pro nihilo habuisti mundanam sapientiam, in Christo longe uerius sapiens ac felicius: aspernatus es pestiferas uoluptates, in ipso multo alias inuenies delicias. Breuiter ubi arcanas illas, sed ueras opes Christi, dispulsa mundi caligine uideris, omnia quæ prius arridebant, quæ sollicitabant, ea nō solum nō admiraberis, sed perinde ut pestes quasdā fugies, reijcies, auersaberis. Fit enim mirum in modum, ut simul atq; cœlestis illa lux animos nostros penitus attigerit, protinus noua quædam rerum omnium facies oboriatur. Itaq; quod paulò antè dulce uidebatur, nunc amarescit: Præstigia quod amarum, dulcescit: quod horrendum, blanditur: mūdi Christi quod blandiebatur, horrescit: quod splendidum antè, stus disti- nunc sordidum: quod potens, infirmum: quod formosum, pat.

deforme: quod nobile, ignobile : quod opulentum , ege-
 num: quod sublime, humile: quod lucrum, damnum: quod
 sapiens, stultum: quod uita, mors: quod expetendum, fu-
 giendum, & cōtra. Vt repētē mutata rerum specie, nihil
 minus esse iudices, quā id quod esse uidebātur. Ergo in
 uno Christo cōpendio ac uera reperiuntur omnia bona,
 quorū inanes ac mēdaces imagines & umbras, ceu præ-
 stigias mundus hic ostēdit, quas miserū mortaliū uulgus,
 tanto animi tumultu, tantis dispēdijs, tantis periculis per
 fas nefasq; persequitur. Quam obsecro beatitudinē cum
 hoc animo cōferre queas? qui iam liber sit ab errore, li-
 ber ab affectibus, securus, semper gaudēs ob testimonium
 conscientiae, nulla de re sollicitus, altus, sublimis, ac cælo
 proximus, iamq; supra sortē humanā, qui in Christo ex-
 celsissima petra nixus, omnes huius seculi fucos, tumul-
 tus, procellas ex alto rideat, negligat, uel potius cōmiser-
 retur. Quid autē timeat is, qui propugnatorem habeat
 Christum fir- Deum? ignominiā? at summa est gloria pro Christo igno-
 mat. māt. miniā pati. paupertatē? at opum sarcinam lubēs abiicit,
 quisquis ad Christū properat. mortem? at ea maxime in
 uotis est, per quam scit sese ad immortalē uitā esse trans-
 mittendū. Qua de re sit sollicitus, cuius pater cœlestis etiā
 pilos habet annumeratos? Quid autem cupiat is, qui in
 Christo possidet omnia? quid enim nō cōmune mēbris &
 capiti? Iam uero quanta est hominis non modo felicitas,
 uerumetiam dignitas, uiuum esse membrum sanctissimi
 corporis ecclesiae, idem esse cum Christo, eandem carnē,
 eundem spiritum, communem cum illo habere patrem in
 cœlis, Christum habere fratrem, ad communem cum illo
 hære

hereditatem destinatum esse, breuiter iam non hominem esse, sed Deum? Adde his gustum quendam felicitatis future, quem piæ mentes subinde percipiunt. Hæc nimirum uiderat, hæc senserat propheta, cum ait: Nec auris audiuit, nec oculus uidit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparasti Deus diligentibus te. Proinde charissimi sodales, si dabimus operam, ut uere Christi membra simus, iuxta illud propheticum dictum: Iustus ut palma florebit: etiam in hac uita perpetua quadam adolescentia uernabimus, non animo tantum, uerum etiam corpore. Etenim quemadmodum floridus ille Iesu spiritus in nostrum spiritum redundabit, ita noster uicissim in suum corpus influet, & quoad fieri potest, in sese transformabit. Nec poterit tantus animi ac corporis nitor uestium sordes ferre. Nam animus noster habitaculum est Dei, animi domicilium est corpus: porro uestis & ipsa corporis quodam modo corpus est. Ita fiet, ut capitis puritati totus homo respondeat, donec peracta hac uita ad immortalitatem traducatur.

EPILOGVS.

AGite igitur optimi commilitones, ad hanc tantam felicitatem summis uiribus enitamur, ducem nostrum Iesum unum admiremur, quo maius nihil esse potest, imo sine quo nihil est omnino magnum. Hunc amemus, quo nihil esse melius potest, imo extra quem nihil est omnino bonum. Hunc imitemur, qui solus est uerum & absolutum pietatis exemplar, extra quem quisquis sapit, desipit. Huic uni inhaeramus, hunc unum amplectamur, hoc uno fruamur, in quo est uera pax, gaudium, tranquillitas, uoluptas,
uita

uita, immortalitas. Quid multis, summa bonorum est omnium. Extra hunc nihil suspiciamus, nihil amemus, nihil appetamus, huic uni placere studeamus. Meminerimus nos sub illius oculis, & illius angelis testibus, quicquid agimus agere: zelotypus est, nec ullas mundi fortis patitur. Quare puram & angelicam in illo uiuamus uitam, ille sit nobis in corde, in ore, in omni uita. Hunc penitus sapiamus, hunc loquamur, hunc moribus exprimamus. In illo negotium, ocium, gaudium, solatium, spem, praesidium omne collocemus. Hic à uigilantium animis nunquam discedat, hic dormientibus occurret. Hunc & literæ nostræ, & lusus etiã sapiant, per hunc & in hoc crescamus, donec occurramus in uirum perfectum, & gnauiter obita militiam, perpetuum cum illo triumphum agamus in caelis.

Dixi.

F I N I S.

ODE DICOLOS

DISTROPHOS, ALTERO

uersu heroico hexametro, altero Iambico

dimetro. De casa natalitia pueri I E

S V, deq; paupere puerpe-
rio uirginis deiparæ

M A R I A E.

Quid adhuc ueterum sequimur spe-
ctacula rerum?

Huc huc frequentes currite.

Hæc casa, quæ lacera & stat agrestibus
horrida culmis

Nouum dabit spectaculum:

Quale nihil seclis proau uidere uetustis,

Nihil uidebunt posteri.

Hic cuius tonitru tellusq; tremiscit & æther,

Teneris crepat uagitibus.

Hic orbis magni moderator maximus infans

Virginea mulget ubera.

His ego non stabulis augusta palatia Romæ

Feliciora iudicem:

Non (operosa licet) Solomonia templa, nec auream

Lydi tyranni regiam.

Salue clara domus, cæloq; beatior ipso,

Partus sacрати conscia,

Iure tibi Iouis inuideant capitolia falsi,

Diuis superba saxeis.

Aegyptus sancta inuideat cunabula, monstris

Finem

Finem datura turpibus.

Nec minus apta Deo es, quòd hiantibus undiq; rimis,
Imbres & Euros excipis:

Quòd lodicis egens, rigidoq; incommoda foeno
Foetus rubentes excipis.

Abiecto loco Talia nascentem decuere cubilia Christum, ut

Christum na Qui dedocere uenerit

sci decuit. Fastum, nullaq; non suadentem turpia luxum.

Non hic renident purpura,

Serta'ue frondea, non imitantes fulmina tædæ,

Non mensa sumptuosior,

Nec strepit officijs domus ambitiosa, nec alti

Fouent puerperam thori.

Pannofus iacet in duris præsepibus infans:

Diuinus attamen uigor

Deus agno= Emicat, & patrios uagitu dissipuit ignes.

scitur. Sensere præsentem Deum,

Quodq; licet, puero iumenta tepentibus auris

Frigus decembre temperant.

Vpilio calamis iisdem, quibus antè capellis,

Agreste, sed pium canit.

Aetherei; chori uolitant cunabula circum,

Vt mensibus uernis, apum

Degenerem simulac pepulere examina regem,

Regi nouo, fauentibus

Applaudunt alis, sublimemq; agmine tollunt,

Sic turma cœlitum duci

Circumsusa suo, gaudens stupet, atque iacentem

Pronis adorat uultibus,

Et natalitium sonat ad præsepia carmen.

Coniux pudicus interim,

Fusus humi, magnum trepidus ueneratur alumnium.

Maria ipsa
miratur.

Porrò puella nobilis,

Pars bona spectaculi, defixis hæret ocellis,

Primumq; sese non capit,

Seq; suumq; stupens genitrix uirguncula partum,

Nulli marito debitum.

At simul eiecit pietas materna stuporem,

Prædulce pignus corripit,

Ac modo porrectis cohibet uagire papillis,

Modo tepente frigidum

Blanda fouet gremio, paruisq; dat oscula labris.

Officia puera
ro exhibet.

Nunc pectori adprimit suo,

Nunc blæso teneros inuitat murmure somnos.

Amabili inuicem modo,

Latam prole Deo uidcas gestire parentem,

Prolem parente uirgine.

F I N I S.

EXPOSTVLATIO

IESV CVM HOMINE

suapte culpa percunte, Des.

Erasmo Roterodamo
autore.

V M mihi sint uni bona, quæ uel fron-
dea tellus,

Vel olympus ingens continet,
Dicite mortales, quæ uos demētia cepit?
Hæc aucupari ut undeuīs

Malitis, quàm de proprio deposcere fonte,
Adeo benigno, & obuio?

Mendacesq; iuuet trepido, miscroq; tumultu
Umbras bonorum persequi?

Pauci me, qui sum ueræ largitor & auctor
Felicitatis, expetant?

Forma rapit multos, me nil formosius usquam est,
Formam ardet hanc nemo tamen.

Suspiciunt ceras, antiquaq; stemmata multi,
At me quid est illustrius?

Vt qui sim genitore Deo Deus ipse profectus,
Genitrice natus uirgine.

Vnde fit, ut mecum uix gestiat unus & alter
Affinitatem iungere?

Maximus ille ego sum coeliq; soliq; monarcha,
Seruire nobis cur pudet?

Diues item, & facilis dare magna, & multa roganti,
Rogari amo, nemo rogat.

Sumq;

Sumq̄; uocorq̄; patris summi sapientia, nemo
Me consulit mortalium.

Ipsè ego sum ætherei splendorq̄; decusq̄; parentis:
Me nemo stupet, aut suspicit.

Sum firmus iuxta, ac iucundus amicus amico,
Me pariter, ac meas opes
Candidus, atq; lubens charis impertio, nemo hanc
Ambit necessitudinem.

Sum uia qua sola cœli itur ad astra, tamen me
Tercit uiator infrequens.

Cur tandem ignarum dubitat mihi credere uulgus,
Aeterna cum sim ueritas?

Pollicitis cur stulte meis diffidere perstas,
Cum sit nihil fidelius?

Autor ad hæc uitæ cum sim unicus, ipsaq; uita,
Cur sordeo mortalibus?

Lux ego sum, cur huc uertunt sua lumina paucè
Dux, cur grauantur insequi?

Viuenti recte certissima regula solus,
Aliunde formas cur petunt?

Ipsè ego sum solus uera, & sine felle uoluptas,
Quid est quod ita fastidior?

Vnica pax animi, quin huc deponitis ægri
Curas edaces pectoris?

Si benefacta truces etiam meminere leones,
Resfruntq; belluæ uicem,

Respondere firi merito didicere dracones,
Si meminit officij canis,

Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem,

Nobis be-
nescit.

Cur efferatior feris

Me me non redamas homo? cui semel omnia feci,

Quem condidi, quem sanguine

Afferui proprio, propriaeq; à morte recepi

Dispendio uitæ uolens.

Si bos agnoscit dominum, si brutus asellus

Agnoscit altorem suum,

Cur me solus homo male gratus, nosse recusas,

Et conditorem, & uindicem?

Vnus ego hic tibi sum cunctorum summa bonorum:

Quid est quod extra me petas?

Quorsum distraheris per tot dispendia grassans

Laboriosa inertia?

Sum placabilis, & pronus miserescere, quin hoc

Miser ad asylum confugis?

Idem iustus, & implacabilis ultor iniqui,

Cur non times offendere?

Corpus ego, atq; animum nutu sub Tartara mitto,

Nostri metus uix ullum habet.

Proinde mei desertor homo scordia si te

Adducet in mortem tua,

Præteritum nihil est, in me ne reijce culpam,

Malorum es ipse autor tibi.

Nam quid adhuc superest? si te neq; prouocat ardens,

Suiq; prodiga charitas.

O' bis marmoreum pectus, neq; mitigat unquam

Adeò profusa benignitas,

Si neq; tantarum uel spes certissima rerum

Expergeficit, & allicit;

Si neq; Tartaræ cohibet formido gehennæ:
Nec ullus admonet pudor:
Imò si durant magis hæc, adduntq; stuporem
Tam multa, tamq; insignia,
Vt facile immanesq; feras, chalybemq;, petramq;
Rigore uicto molliant.
Quid faciat pietas, quibus artibus abstrahat ultro
Deuota morti pectora?
Inuitum seruare nec est mentis puto sana,
Et patria prohibet æquitas.

p 2

F I N I S.

CARMEN IAMBICVM SVB
PERSONA PVERI IESV
PRAESIDENTIS SCHO-
LAE COLETICAE.

Non inuenusto antiquitas enigmate
Studij magistram, uirginem
Finxit Mineruam, ac litterarum praesides
Finxit Camoenas uirgines:
Nunc ipse uirgo matre natus uirgine
Praesideo uirgineo gregi,
Et sospitator huius, & custos scholae.
Adsunt ministri uirgines
Pueros meos mecum tuentes angeli.
Mibi grata ubiq; puritas,
Decetq; studia litterarum puritas.
Procul ergo sacro à limine
Morum arceant mihi litteratores luem,
Nihil huc recipiant barbarum.
Procul arceant illitteratas litteras,
Nec regna polluant mea.

S A P P H I C V M.

Coeperit faustis auibus precamur,
Semper augescens meliore fato,
Hic nouæ sudor nouus officinae,
Auspice IESV.
Hic rudis (tanquam noua testa) pubes
Litteras Graias, simul & Latinas,

Et fidem

Et fidem sacram, tenerisq; Christum

Combibet annis.

Quid fuit leta sobolem dedisse

Corporis forma? nisi mens & ipsa

Rite fingatur, studijsq; castis

Culta nitefcatur?

Stirpe ab hac sensim noua pullulabit

Ciuium proles, pietate iuxta, ac

Litteris pollens, breuiterq; regno.

Digna Britanno.

Ludus hic syluæ pariet future

Semina, hinc diues nemus undequaq;

Densius surgens decorabit Anglum

Latius orbem.

IMAGO PVERI IESV IN

ludo literario, quem nuper

instituit Coletus.

Discite me primum pueri, atq; effingite puris

Moribus, inde pias addite litterulas.

CARMEN PHALECIVM.

Sedes hæc puero sacra est IESV,

Formandis pueris dicata, quare

Edico, procul hinc facessat, aut qui

Spurcis moribus, aut inerudita

Ludum hunc inquinet eruditione.

A L I V D.

Quin hunc ad puerum pueri concurritis omnes?

Vnus hic est uitæ regula, fonsq; pia.

Hunc qui non sapiat, huius sapientia stulta est,

Absq; hoc uita hominis mors (mihi crede) mera est.

F I N I S.

